

Kereiti 3

KOTARA 1

SESOTHO

PUONG YA

LAPENG

Moralo

wa Thuto

MEKGWA YA HO HLOPHISA

Ho basebetsi-mmoho

Le ya amohelwa lenaneong la Puo Ya Lapeng ya NECT!

Hlokomela hore disebediswa tsa kotara ya 1 ya Puo Ya Lapeng ya NECT di entswe ka nako e kgutshwane haholo. Ke ka baka leo re anelang hore ditokiso le diphetoho di ka ba teng.

Re ka thabela hape le hore disebediswa tsena e be tsa hao, mme o sebetse mmoho le sehlopha sa rona ho tswela pele ho ntlafatsa phetolelo. E bang o fumana diphoso, ka kopo latela mokgwa ona ho di tlaleha:

- 1 Romela I-meile mona:
xitsonga@homelanguage.co.za
tshivenda@homelanguage.co.za
sepedi@homelanguage.co.za
siswati@homelanguage.co.za
isizulu@homelanguage.co.za
isindebele@homelanguage.co.za
isixhosa@homelanguage.co.za
sesotho@homelanguage.co.za
setswana@homelanguage.co.za
afrikaans@homelanguage.co.za
english@homelanguage.co.za
- 2 Moleng wa sehloho sa molaetsa, ngola mohlodi wa tokomane eo o buang ka yona. Mohlala: Kereiti 3 Kotara 1 Moralo wa Thuto Maqephe 45–47
- 3 Ditabeng tsa hao I-meiling, bolela diphetoho tse tshwanetseng ho etswa. Kapa, mohlomong, etsa diphetoho bukaneng ebe o nka senepe sa leqephe leo, o le romele ka I-meile.
- 4 Ha o na le dintlha tse sa o kgotsofatseng puong tseo o ka ratang hore di elwe hloko, ka kopo ngola mohlodi wa tokomane moleng wa sehloho wa Imeile. Mohlala: BOPAKI BA PUO YA SEBAKA
- 5 Ebe, ditabeng tsa hao tsa I-meile, o hlalosa dintlha tseo.
- 6 Ka kopo romela I-meile tsohle di na le lebitso, mosebetsi le nomoro ya hao mohala, e le hore re tle tsebe ho hokahana le wena bakeng sa dipuisano le tlhakisetsa ha ho hlokahala.
- 7 **Re ya o leboha ka diphehiso tsa hao lenaneong lena! Re o tiisetse hore, phetolelo tse ntle, tse nepahetseng tsa puo tsohle di hlahisitswe ditokomane tsena.**

Contents

Dintlha tsa Tsamaiso	v
Mekgwa ya Mantlha ya ho Ruta	xii
Beke 1 Tataiso	1
Mantaha	2
Labobedi	6
Laboraro	9
Labone	15
Labohlano	18
Beke 2 Tataiso	23
Mantaha	24
Labobedi	29
Laboraro	33
Labone	38
Labohlano	40
Beke 3 Setswalle ke eng?	43
Mantaha	45
Laboraro	49
Laboraro	55
Labone	62
Labohlano	66
Beke 4 Setswalle ke eng?	71
Mantaha	73
Labobedi	78
Laboraro	84
Labone	90
Labohlano	95
Beke 5 Boikemisetso	99
Mantaha	101
Labobedi	106
Laboraro	112
Labone	118
Labohlano	122

Beke 6 Boikemisetso	127
Mantaha	129
Labobedi	133
Laboraro	139
Labone	145
Labohlano	150
Beke 7 Nna le bana beso	155
Mantaha	157
Labobedi	162
Laboraro	168
Labone	174
Labohlano	178
Beke 8 Nna le bana beso	183
Mantaha	185
Labobedi	190
Laboraro	196
Labone	202
Labohlano	207
Beke 9 Kakanyo	211
Mantaha	213
Labobedi	218
Laboraro	224
Labone	230
Labohlano	234
Beke 10 Kakanyo	239
Mantaha	241
Labobedi	246
Laboraro	252
Labone	258
Labohlano	263

Dintlha tsa Tsamaiso

Diphetho tsa Thuto

Kotareng ena, baithuti ba tshwanetse ho fihlela diphetho tse latelang:

HO MAMELA LE HO BUA

- 1 Baithuti ba tshwanetse ho tseba kapa ho bina diraeme ka dipina tse 4
- 2 Baithuti ba tshwanetse ho ka nka karolo dipuisanong ka phaposiburutelong ho abela tsebo ya pejana
- 3 Baithuti ba tshwanetse ho buisana ka pale e badilweng ka kopanelo, ba sebedisa foreimi ya dipuisano ho tataisa.
- 4 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho iqapela dipale tsa bona bakeng sa mosebetsi wa pale ya boiqapelo
- 5 Baithuti ba tshwanetse ho qoqa ka seo ba se ngotseng
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho utlwisisa mme ba kgone ho sebedisa tlotlontswe e latelang

pholosa	tshepehang	tshepahala	tshepiso	tshosa	sireletsa
letshwao	tshibollo	ho fana	qhobosheane ya lehlabathe	sekoti	kgarafu
dihlong	ratang batho	kotsi	boinahano	mamello	inyatsa
maikemisetso	boikemisetso	fihlella	talente	koleka	boitshwaro
sepheo	qeto	etsa qeto	kotsi	kgaola	lefu
tiileng	bophephetso	ikamahanya	dikoroko	susumetsa	ho inkela diqeto
senya	kgopisitse	bana beno	talente	tshepo	boikutlo
tebello	ho kwata	ho fana	thuo	leswefe	kgopolo
kgopisitswe	ho inkela diqeto ka ho itseng/ ho otsa	molato	ho se phuthulohe	phuthulohileng	inotshi
mamarela	lokolohileng	kakanyo	nnete	boiketsiso	sehlaha sa dinawa
ledimo	khahliso	mohlolo	harepa	sebopuwa	molotsana
pale ya boiqapelo	pale ya nnete	pelaelo	boitshopo	moitseki	phatlalatsa
mohlophisi	pososelo				

TLHOKOMEDISO YA MEDUMO LE MEDUMO

- 1 Baithuti ba tshwanetse ho ka kgetha medumo ka kutlo
- 2 Baithuti ba tshwanetse ho hlokomela medumo e latelang ka boiketsetso
- 3 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho arola le ho kopanya medumo e latelang

tl	nk	sh	hl	ts	tj
jw	lw	rw	qh	aa	ee

Baithuti ba tshwanetse ho ka arola mantswe a latelang ka medumo

tlala	tlola	tlama	mmutla	tlisa	tlile
monko	nkile	nkisa	sheba	shapa	shoba
moshemane	hlapa	hlola	hleka	hlohlora	hloma
bohloko	tsoka	tseka	letsatsi	tsamaya	motsu
patsi	tjoto	tjodietsa	jwala	jwale	lwana
lwanela	lelwala	lwanne	rwala	rwesa	morwetsana
rwalla	morwallo	qhoma	qhotsa	maqhutsu	moqhaka
hlaahlela	maano	feela	seeta	theepe	

HO BALA

Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho qapodisa mantswe a latelang

tlala	tlola	tlama	mmutla	tlisa	tlile
nko	nka	monko	nkile	nkisa	sheba
shapa	shoba	moshemane	hlapa	hlola	hleka
hlohlora	hloma	bohloko	tsoka	tseka	letsatsi
tsamaya	motsu	patsi	tjoto	tjodietsa	jwala
jwale	jwang	lwana	lwanela	lelwala	lwanne
rwala	rwesa	morwetsana	rwalla	morwallo	qhoma
qhotsa	maqhutsu	moqhaka	hlaahlela	maano	twaa
feela	seeta	theepe			

Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho bala mantswe a latelang ka ho a sheba

lelapa	dikorale	lewatleng	tikolohong	sesetsa	Mbuso
lehlabula	qhobosheane	lehlabathe	potapotilweng	Zodwa	matha
ikwetlisa	maoto	dimathi	Musa	setantshi	Afrika Borwa
sebapadi	tummeng	Marie	sebapadiswa	bere	robala
bapala	Ntsaku	kwatile	kgaitsedi	kgaohana	kgathatsa
Jack	bitswang	sehanyata	sekgankula	kgauta	Stacey
Gauteng	mmalla	ditshwantsho	mebalabala		

Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho bala seratswana se kopantsweng jwaloka ka mohlala o latelang:

Stacey Fru o hlahetse Johannesburg/Gauteng, Afrika Borwa ka selemo sa 2007. Ha Stacey e sa le ngwana e monyenyane, o ne a tlwaetse ho dula hodima batswadi ba hae ha ba mmalla dibuka tse ngata. Ba ntse ba supa ditshwantsho tse mebalabala tse ntle ebe Stacey o tla bua ka lentse le bonolo a ntse a tshehela tlase.

Ha e ne e sa le ngwana e monyenyane, o ne a dula fatshe ka pele ho raka ya dibuka, a hule buka e nngwe le nngwe e moo. O ne a rata ho phehla maqephe. O ne a rata le ho bala lentse le leng le le leng.

Stacey a nahana/ hopola hore dibuka tseo a di balang di ngotswe le ho takwa ke bana ba bang, jwaleka yena. A etsa qeto hore o batla ho tshwana le bona. O batla ho ngola buka ya hae le yena mme o ile a fela a etsa jwalo.

KUTLWISISO

- 1 Baithuti ba tshwanetse ho noha/lepa seratswana ka ho bala ditshwantsho
- 2 Baithuti ba tshwanetse ho hopola diketsahalo tsa seratswana
- 3 Baithuti ba tshwanetse ho tseba ho pheta seratswana
- 4 Baithuti ba tshwanetse ho tseba ho pheta diketsahalo tsa seratswana ka tatelano
- 5 Baithuti ba tshwanetse ho qala ho utlwisisa hore ho bolela eng ho iketsetsa setshwantsho ka hlohong, ho amahanya diketsahalo ho ya ka boiphihlelo ba hao, ho akanya ka dintho tse o di bonang empa o sena bonnete ba tsona le ho nahana ka seratswana
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho nahanisisa ka seratswana ba sebedisa foreimi ya dipuisano
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho araba dipotso tsa kutlwisiso tse ngotsweng ka seratswana
- 8 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho bopa kakaretso ka seratswana

MONGOLO

- 1 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho taka setshwantsho se bontshang moelelo
- 2 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho ngola sehloho kapa tse pedi ka ditshwantsho tsa bona
- 3 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho tlatsa foreimi ya mongolo e kgutshwane
- 4 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho ngola diratswana tse 1 ba sebedisa foreimi ya ho ngola kapa moralo
- 5 Baithuti ba tshwanetse ho kgona ho ngola: lenane/ lenane la ditaello

Disebediswa le thepa eo o e fumantshitsweng

Ela hlooko hore disebediswa tsohle tseo o di fumantshitsweng ke tsa sekolo.

Disebediswa di tla sebediswa hang feela mme di lokela ho hlokomelwa le ho anela bohle.

Kotareng ya 1, matitjhere a tla fumantshwa disebediswa tse latenag:

1 Ditjhate tsa Papatso tse 4

Sebedisa ditjhate tsena ho rala mosebetsi wa hao wa beke. Beke le beke, bapatsa medumo le mantswe; mantswe a sebediswang kgafetsa, tlotlontswe ya mokotaba; ditshwantsho; mmoho le foreimi ya ho ngola.

2 Ditjhate tsa Mongolo

Bapatsa ditjhate tsena ka pele phaphosing ya boithutelo, e le hore di bonahale ho baithuti. Matitjhere a kereiti 1 le 2 a tla fumantshwa ditjhate tsa mongolo o sa kopanang. Matitjhere a kereiti 2 le 3 a tla fumantshwa ditjhate tsa mongolo o kopaneng le mongolo o sa kopanang.

3 Kotara ya 1 Moralo wa Thuto 1

Sebedisa moralo ona wa thuto ho elellwa seo o tshwanetseng ho se ruta letsatsi ka leng. Mekgwa e fapaneng ya ho ruta e tla o thusa hore o rute jwang thuto ka nngwe. Bekeng tse pedi tse qalang kotareng ya 1, o tla latela lenane la tlwaetso.

4 Kotara ya 1 Tereka

Sebedisa tokomane ena ho tlatsa le moralo wa selemo wa ho ruta mmoho (ATP) le wa kotara. Bontsha ka ho tshwaya le ho beha letsatsi ha tekanyetso ya mosebetsi e fedile. Nahanisisa hantle ka tseo o di rutileng.

5 Kotara ya 1 Buka e Kgolo

Sebedisa buka e kgolo ya dipale ka nako ya dithuto tsa ho bala ka kopanelo. Kotara ena le dipale tse robedi – pale e le nngwe ka beke.

6 Kotara ya 1 Pokello ya Disebediswa

Pokello ya disebediswa e nale tse latelang:

- **Dipapetla tsa Mantswe tse** sebediswang bakeng sa tlotlontswe ya mokotaba, mantswe a sebediswang kgafetsa, medumo le mantswe. Di sehe mme o di behe hantle ka tatelano. Sebedisa dipapetla tsa mantswe mmoho le ditjhate tsa papatso ya mantswe.
- **Ditshwantsho tsa tlotlontswe ho tswa mokotabeng:** di sehe hantle mme o di behe hantle ka tatelano. Sebedisa dipapetla tsena tsa mantswe mmoho le ditjhate tsa papatso ya mantswe.
- **Meqephe a tshebetso a dipale tsa boiqapelo:** o a fuwe bakeng sa mokotaba ka mong. Ho na le ditshwantsho tse 3 kapa tse 4 tse buang ka pale. Ho na le maqephe a 10 a tokomane – e le nngwe bakeng sa sehlotshwana sa bana. Eketsa ha ho hlokeha.
- **Maqephe a mosebetsi wa tekanyetso** o a fuwe bakeng sa dipheto tsa baithuti le ntlha tsa bohlokwa tsa kotara.

7 Kotara ya 1: Leqephe la tshebetso la ho bala

8 O fuwe maqephe a tshebetso a ho bala a robedi bakeng sa kotara e le nngwe ka beke ho tloha bekeng ya 3 ho isa bekeng ya Sebedisa maqephe ana a tshebetso le baithuti kaofela

ka nako ya ho bala ka tataiso ya sehlopha. O na le maqephe a tshebetso a ho bala a Eketsa ha ho hlokeha.

Tsamaiso ya Beke le Beke: Dihora tse 7

- 1 Lenaneo la thuto le latela tsamaiso ya tlwaelo e tshwanang beke le beke.
- 2 Hona ho nolofaletsa baithuti le matitjhere ho latela tlwaelo ya tsamaiso ya beke.
- 3 Baithuti ba kgona ho itokisetsa mosebetsi o latelang ha ba se ba tlwaetse tsamaiso ya beke.
- 4 Tlwaelo ena ya tsamaiso e itshetlehile ho nako e lekantsweng ya Puo ya Lapeng ya CAPS: dihora tse 7 ka beke.
- 5 Tlwaelo ena ya tsamaiso e entswe ele karolo ya lenaneo la dipuo tse pedi mmoho le PSRIP EFAL ya lenaneo la thuto le hlophisitsweng.
- 6 Ka kopo bapatsa tlwaelo ena ya tsamaiso ka phaphosiburutelong mme o leke ka matla ho e tseba ka hlooho.

MANTAHA		LABOBEDI		LABORARO		LABONE		LABOHLANO	
Mosebetsi wa molomo	15			Mosebetsi wa molomo	15			Mosebetsi wa molomo	15
		Medumo	15	Medumo	15	Medumo	15	Medumo	15
Mongolo	15	Mongolo	15	Mongolo	15				
Ho bala ka kopanelo	15	Ho bala ka kopanelo	15			Ho bala ka kopanelo	15	Ho bala ka kopanelo	15
Ho ngola	30			Ho ngola	30				
Ho bala ka tataiso ya sehlopha	30	Ho bala ka tataiso ya sehlopha	30	Ho bala ka tataiso ya sehlopha	30	Ho bala ka tataiso ya sehlopha			30
1.45		1.15		1.45		1.00		1.15	

Boitokiso ba beke

Ho bohlokwa ho hopola hore lenaneo la Puo Ya Lapeng le fokoleditse matitjhere tlhokeho ya ho rala, empa BOITOKISO e sa le ntlha ya bohlokwa! Ha nngwe ka beke, motsheare wa mantsiboya kopanang le basebetsi-mmoho (matitjhere ohle a foundation Phase), le hlophise boitokiso mmoho.

Ha o itlhopisa/ itokisa hopola ho:

- 1 Badisisa hantle Moralo wa Thuto wa beke.
- 2 Etsa bonnete bahore o utlwisisa le ho tseba mekgwa e fapaneng e tshwanetseng ho sebediswa. Ha ho se jwalo, eya karolong e bitswang 'Mekgwa e fapaneng ya ho ruta' mme o e bale ka moo o ka hlokanang.

- 3 Kamorao ho seo, sheba hore ke dipapetla le ditshwantsho dife tse tla hlokahala bakeng sa tlotlontswe ya mokotaba, mantswa a sebediswang kgafetsa, medumo le foreimi ya ho ngola. Lokisa dipapetla tsa mantswa le ditshwantsho ka tsela e latelang:
  - a Seha dipapetla kapa ditshwantsho
  - b Leka ho di kgomaretsa pampering kapa lebokoseng
  - c Ha ho kgoneha, di lamineite kapa o di kwahela ka polasitiki.
  - d Dipapetla tsa thuto e itseng di kenye ka hara enfelopo kapa o di tlame ka kgwele ya rekere.
- 4 Bokelletsa disebediswa tsohle tseo o ka di hlohang, ditshwantsho kapa dintho tsa nnete tse tshwarehang.
- 5 Etsa bonnete ba hore Buka e Kgolo e lokile.
- 6 Badisisa hantle mesebetsi e tshwanetseng e phethwa ka hara buka ya Tshebetso ya DBE.
- 7 Etsa bonnete ba hore Tereka ya hao e maamong a nepahetseng mme e bontshe kgatelopele eo o seng o e entse.

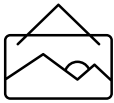
Mokotaba le Lenane la ho Bala

NOMORO YA BEKE	MOKOTABA	PALE YA HO BALA KA KOPANELO	LEQEPHE LA MOSEBETSI LA HO BALA
1	BEKE TSA TLWAELO		
2			
3	Setswalle ke eng?	Pholoso ka Leruwaruwa Wendy!	3
4	Setswalle ke eng?	Qhobosheane ya lehlabathe ya mbuso	4
5	Maikemisetso	Dieta tse ntjha tsa zodwa	5
6	Maikemisetso	Musa Motha: Setantshi se makatsang sa Afrika Borwa	6
7	Mna le bana beso	Bere e kutwa moriri	7
8	Mna le bana beso	Eya o bapale le fanisa	8
9	Mohopolo	Jack le lehlaka la nawa	9
10	Mohopolo	Buka ya pele ya Stacey	10

Kotara 1 Lenaneo la Tekanyetso

Lenaneo la tekanyetso le bopilwe ho latela Karolo 4 ya CAPS e amohetsweng. Sena se ka fumanwa kamora Teraka ya kotara e nngwe le e nngwe.

Papatso ka Phaphosiburutelong

DITJHATE TSA PAPATSO

- 1 O tla fumantshwa ditjhate tsa papatso tse nne tse mmala e fapaneng, ele karolo lenaneo lena.
- 2 Tjhate ya mmala ka nngwe e tla sebedisetswa ho bapatsa mantse a fapaneng a beke.
- 3 Sebedisa ditjhate ka tsela ena e latelang:
  - a **Tjhate e mmala o motala** – e bapatsa tlotlontse ya mokotaba le ditshwantsho tsa beke.
  - b **Tjhate e mmala o bolou** – e bapatsa mantse asebediswang kgafetsa a beke.
  - c **Tjhate e mmala o mosehla** – e bapatsa medumo le mantse a beke.
  - d **Tjhate ya mmala o mopinki** – e bapatsa foreimi ya ho ngola ya beke.
- 4 Mantse a ditjhateng tsena a lokelwa ho ntjhafatswa/ tjhentjhuwa beke le beke.
- 5 Ka kopo o se ke wa tlohela tlotlontse ya mokotaba le ditshwantsho selemo kaofela. Dipapatso di lokela ho tsamaelana le mokotaba o rutwang. Ha phaphosi ya borutelo e tletse ka mantse le ditshwantsho, baithuti ba ka hloleha ho ellelwa mantse le ditshwantsho tse ntjha.
- 6 Ha o qeta ho tlosa mantse le ditshwantsho tse itseng, di bokelle mme o di behe hantle ka faeleng.
- 7 Hlokomela mantse ana molemong wa ho a sebedisa selemong se lateng.

TAFOLE YA MOKOTABA

- 1 Leka ho iketsetsa tafole ya mokotaba ka phaphosiburutelong.
- 2 Sebedisa sebaka sena ho bapatsa ditshwantsho le dintho tsa nnete tse tsamaelanang le mokotaba.
- 3 Ngola/ leibola dintho tsena mabitso, e le hore baithutia batle ba ithute tlotlontse ena.

Mekgwa ya Mantlha ya ho Ruta

Botsamaisi ba Phaposiborutelo

Maano a mang a botsamaisi ba phaposiborutelo a kentswe e le “mekgwa ya mantlha ya ho ruta”. Ke maano a sebediswang ka nako tsohle lenaneong lena, ka hoo ho bohlokwa hore titjhere e a utlwisise hantle.

Sepheo: Ho ntlafatsa nako e sebediswang nakong ya mosebetsi, boitshwaro ba moithuti le tshebedisano mmoho pakeng tsa baithuti. Ho fokotsa ditshitiso thutong. Ho kenyeletsa le karolo ya papadi thutong.

BODULO LE DIHLOTSHWANA TSE NYANE.

- 1 Ho bohlokwa ho hlophisa nako le ho ela hloko tsela eo o hlophang tsela eo baithuti ba dulang ka yona ka phaposiburutelong
- 2 Ha o etsa sena, ela hloko dinthla tse latelang:
  - a **Dudisa baithuti ho ya ka bokgoni bo fapaneng** – O seke wa beha baithuti ba sokolang mmoho, le sebetsang hantle mmoho. Kopanya baithuti hore phaposi yohle e be sebaka sa bokgoni bo fapaneng.
  - b **Dudisa baithuti ka leano la ho fokotsa ditshitiso kapa lerata le fetellelseng.** O seke wa dudisa baithuti ba kgathatsanang mmoho. O seke wa dudisa baithuti ba ratang ho bua ka phaposing mmoho.
- 3 Lenaneong lena la thuto, ho na le mesebetsi e tla hloka baithuti ba e etse ka dihlotshwana tse nyane.
- 4 E kaba dihlotshwana tsa baithuti ba 3–4, ba dutse mmoho. Etsa seo hore ha o bolella baithuti ho sebetsa ka “dihlotshwana tse nyane” ba kopane ka pele ka mokgwa o kgethehileng ntle le tshitiso.
- 5 Ha baithuti ba dutse ka mela, tsela e bonolo ya ho etsa dihlotshwana ke hore ba babedi ba dutseng ka pele ba retolohe ba shebane le ba ka morao ho bopa sehlopha kapele.
- 6 O seke wa tlohella baithuti ho etsa hlophiso ena ka bo bona. Haebe wena ya nkang qeto ka ho etsa dihlotshwana ka paposing le ho ruta baithuti ho bopa dihlopha tsena ka pele ka kgutso.
- 7 Ha o bona tshebetso ya sehlopha e se ntle, etsa diphehoho ho sehlopha. O seke wa qobella baithuti ho sebetsa mmoho.

TSAMAIISO YA DIPUISANO TSA DIHLOPHA

- 1 Ka hara lenaneo tsamaiso la thuto, hona le mesebetsi e mmalwa e hlokang hore baithuti ba be le therisano ya dihlopha.
- 2 Kwetlisa baithuti ho etsa tse latelang:
  - a Qalong baithuti ba tshwanetse ho bopa dihlotshwana.

- b** Ka morao ho moo, baithuti ba elellwe potso kapa foreimi eo batlileng ho rerisanang ka yona.
- c** E be moithuti e mong le e mong o fumana monyetla wa ho araba potso e nngwe le e nngwe.
  - Moithuti wa 1 o araba potso ya 1
  - Moithuti wa 2 o araba potso ya 1
  - Moithuti wa 3 o araba potso ya 1
  - Moithuti wa 4 o araba potso ya 1
  - Moithuti wa 1 o araba potso ya 2
  - Moithuti wa 2 o araba potso ya 2
  - Moithuti wa 3 o araba potso ya 2
  - Moithuti wa 4 o araba potso ya 2
  - Jwalo jwalo
- 3** E kaba mohopolo o motle ho sebedisa thupa / lejwe / ntho.
  - a** Neha sehlopha ka seng ntho e mebala jwaloka thupa kapa lejwe.
  - b** Motho ya tshwereng ntho o ya bua mme ba bang bohle ba ya mamela.
  - c** Ha moithuti wa pele a se a buile, o tshwanetse ho fetisetsa ntho eo ho motho e mong.
- 4** Haeba dihlopha di tshwanetse fana ka tlaleho, baithuti ba se ba arabile kaofela, sehlopha se ka kgetha dikarabo tse nepahetseng bakeng sa potso e nngwe le enngwe.

MESEBETSI YA PHETOHO YA HO BALA

- 1** Ka nako ya ho bala ka tataiso ya sehlopha, titjhere o sebetsa le dihlopha tse pedi
- 2** Pakeng tsa dihlopha tsena tse pedi, ho bohlokwa honka “kgefutso” pele o lokisa bodulo ba baithuti ba ho sebetsa leqephe la mosebetsi le latelang.
- 3** Etsa hona ka mokgwa o latelang:
  - a** Ha o qetile ho sebetsa le dihlopha, laela sehlopha sa pele ditulong tsa bona.
  - b** Laela baithuti ho mamela ka hlooko
  - c** Etsa Mosebetsi wa phetoho ya ho bala le baithuti bohle.
  - d** Netefatsa hore baithuti ba maamong a ho bala leqephe la mosebetsi
  - e** Hlalosa mosebetsi o tla latela leqephe la mosebetsi
  - f** Hopotsa baithuti hore ba tshwanetse ho qeta mosebetsi wa bona pele ba etsa mosebetsi o latelang – ba nke nako ya bona ho etsa mosebetsi ba sa potlake.
  - g** Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa le wena.
- 4** Kotareng ya 1, re kgothalletsa hore o sebedise mekgwa ena e 4 ya mosebetsi wa phetoho ya ho bala le baithuti:

Mosebetsi wa 1: Titjhere ore

- 1 Bolella baithuti hore ba eme.
- 2 Hlalosa hore o tlo etsa ditshitshinyeho tse fapaneng, jwaloka: ama hlooho; fofisa khaethe; swenya nko; tlola ha raro.
- 3 Qala ka hore 'titjhere ore', ebe baithuti ba etsa tshitshinyeho e boletsweng.
- 4 Ha o sa qala ka hore 'titjhere ore', baithuti ha ba etse letho, ba ema feela.
- 5 Ha moithuti a ka sisinyeha titjhere a sa qala ka hore 'titjhere ore', moithuti eo o dula fatshe ha a sa nka karolo.
- 6 Mohlodi ke moithuti ya salang a eme.

Mosebetsi wa 2: Mokitjana wa ho tjeka

- 1 Bolella baithuti hore ba eme.
- 2 Hlalosa hore o tlike ho bapala mmimo founung ya hao.
- 3 Ha baithuti ba utlwa mmimo, ba tjeke.
- 4 Hang ha mmimo o kgutsa, baithuti ba eme tsi!
- 5 Letsa o tima mmimo ka makgetlo, e le hore baithuti ba tjeke le ho ema feela ka makgetlo.

Mosebetsi wa 3: Tsoka, tsoka, ema

- 1 Bolella baithuti hore ba eme.
- 2 Ere: tsoka, tsoka, tsoka, tsoka, tsoka, tsoka, tsoka, ema!
- 3 Baithuti ba pheta se bolelwang ke titjhere, ba ntse ba tsoka mmele ya bona.
- 4 Ha ba fihla ho 'ema' ba tshwanetse ba eme tsi! ba kgutse.
- 5 Pheta sena ka makgetlo.

Mosebetsi wa 4: Nna le setulo saka

- 1 Bolella baithuti hoe ma pela ditulo tsa bona. Ho be le sebaka pela bona.
- 2 Efa baithuti ditaello tseo ba tshwanetseng ho di latela – sena ba se etse ka pele mme ba kgutsitse.
- 3 Ditaello tsena tsohle di amana le ditulo tsa bona mme ba ithuta tshebediso ya maetelli.
- 4 Fana ka ditaello tse kang:
  - ema kamora setulo sa hao
  - phahamisa setulo sa hao
  - palama hodima setulo sa hao
  - tlola setulo sa hao
  - jwalo, jwalo.

Mesebetsi ya ho bua ya molomo

Qalong ya thuto ya Sesotho ka Mantaha, Laboraro le Labohlano titjhere o tla etsa mosebetsi wa molomo. Tsena ke karolo ya ho mamela le ho bua ya lenane la thuto. Di radilwe ka hloko ho neha moithuti ka mong monyetla wa ho bua.

Ho ruta tlotlontswe ya mokotaba

Sepheo: Ho eketsa tsebo, menahano, le tlotlontswe ya thuto ho matlafatsa kutlwisiso ya ho bala le tsebo kakaretso. Ho thusa baithuti ka puo e batlehang e tla sebediswa ka Intermediate Phase.

- 1 Ruta baithuti mantswe a 3 a matjha a tlotlontswe ya mokotaba.
- 2 Sebedisa mokgwa wa 'PATS' ha o ruta tlotlontswe e ntjha.
- 3 PATS e hlalosa Supa, Etsa, Jwetsa le Bua.
- 4 Ha ho bonolo ho ruta mekgwa ena kaofela ka nako e le nngwe, etsa eo o ka e kgonang.
  - a Supa – setshwantsho kapa ntho e itseng ha ho hlokeha
  - b Bontsha ka mmele moelelo wa lentswe.
  - c Bolella baithuti hore mokotaba ke eng. Fana ka mohlala o bonolo.
  - d Sebedisa lentswe polelong.
- 5 Hang ha o se o rutile tlotlontswe ya mokotaba bekeng, maneha mantswe ao tjhateng ya papatso ya mantswe mmoho le a ditshwantsho.
- 6 Ha se baithuti bohle ba tla hopola tlotlontswe ena ka pele. O seke wa tshwenywa ke sena mme o se ke wa pheta phetisa baithuti mantswe ana kgafetsa
- 7 Baithuti ba utlwa mantswe a matjha hangata ha mokotaba o ntse o rutwa, mme ba tla ba le monyetla wa ho iketsetsa tlotlontswe ya bona.

Pina kapa Raeme

Sepheo: Ho matlafatsa tsebo ya tlotlontswe e ntjha ya baithuti. Ho ithuta ka ho bapala

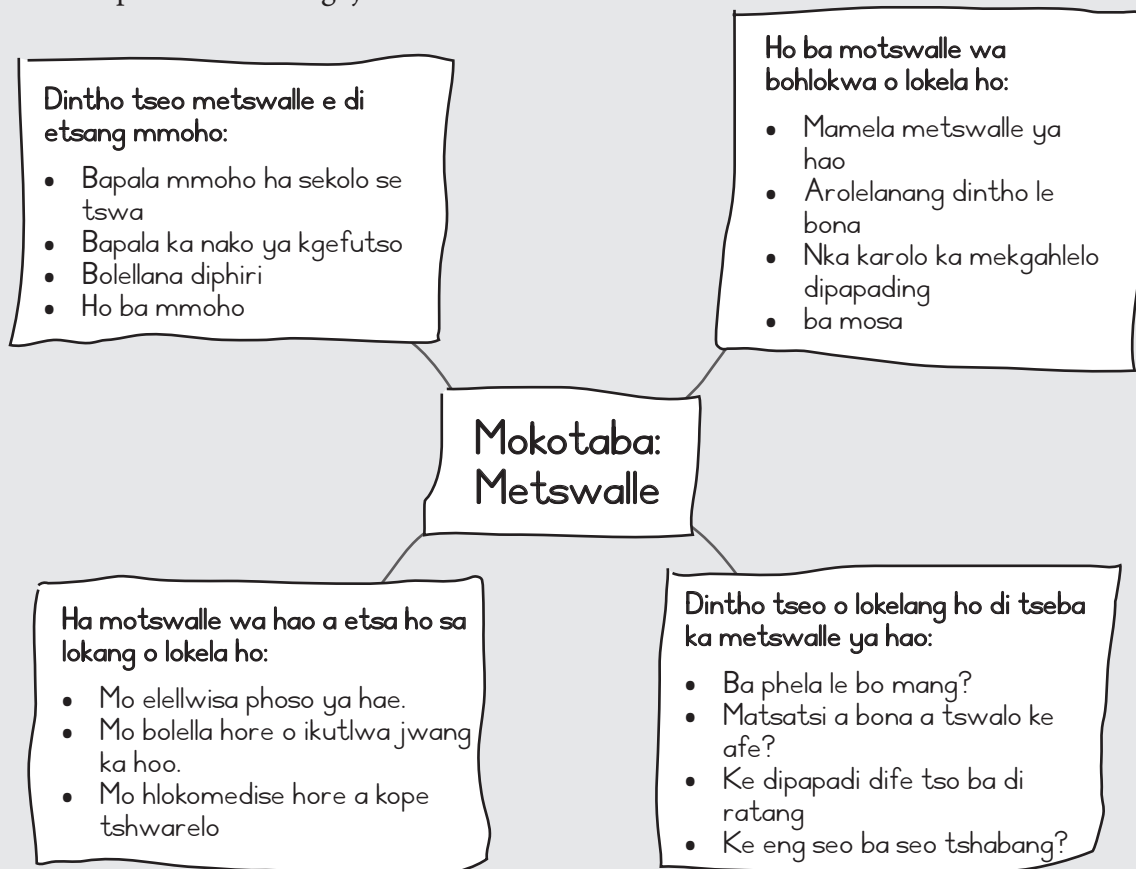
- 1 Pina kapa Raeme eo o tlo e ruta baithuti e ngotswe ka hare ho Moralo wa Thuto.
- 2 Ha nako e ntse eya baithuti ba tla tseba dipina kapa diraeme tsena, mme ba tla ipinela ka bolokolohi.
- 3 Ha o qala ho tsebisa baithuti pina kapa raeme ba rute mantswe, diketso le morethetho. (ha o le teng)
- 4 Ruta baithuti pina kapa raeme mola ka mola ka mokgwa o latelang:
  - a Binela kapa o balle baithuti pina kapa raeme kaofela o ntse o hlalosa mantswe ha ho hlokeha.
  - b Bina kapa o bale mola o qalang mme baithuti ba o sale morao.
  - c Bina kapa o bale mola wa bobedi mme baithuti ba o sale morao

- d Bina kapa o bale mola wa pele lewa bobedi mmoho mme baithuti ba ho sale morao.
  - e Tswela pele ka mpkgwa ona ho fihlela baithuti ba utlwisisa pina kapa raeme kaofela.
- 5 Kamehla hopola ho etsa diketso ha o bina pina kapa o bala raeme.
  - 6 Kopa baithuti ho bina pina eo ba e ratang pheletsong ya letsatsi. Ena ke tsela e monate ya ho bona ho kenya lerato la puo.

Tsebisa ka Mokotaba: Phuputso ya tsebo ya sethatong/ kgale

Sepheo: Ho fuputsa le ho ananela tsebo ya sethatong ya baithuti ka mokotaba o tileng ho rutwa le ho eketsa tsebo hoe o ba seng ba ena le yon aka ha mokotaba ... Ho bontsha ka moo thuto e ka ralwang ka teng ho sebediswa mmapa wa kelello.

- 1 Mosebetsing ona titjhere o qala ka ho etsa mmapa wa kelello tlapangollong.
- 2 Titjhere o taka sedikadikwe tlapangollong ebe o ngola mokotaba ka hara sedikadikwe seo.
- 3 Jwale e be titjhere o botsa hore: Ke eng seo le seng le se tseba ka mokotaba ona?
- 4 Titjhere o ngola dintlha tsa baithuti ho potoloha mmapa wa kelello. Titjhere o bokella dikarabo tse tshwanang mmoho.ho. Mohlala: Haeba mokotaba ke 'Metswalle' o tla ba le mmapa o shebahalang tjena:

- 5 Bekeng ya bobedi titjhere o tla sebedisa mmapa wa kelello ho hopotsa baithuti ka seo ba ithutileng sona bekeng ya pele.

- 6 Titjhere o tla botsa baithuti tjena: Ke dintho difeng tse ntjha tse thabisang tseo re ithutileng tsona ka mokotaba ona ho fihlela ha kana.?

Pale ya Boiqapelo Beke ya 1

Sepheo: Ho fa baithuti monyetla wa ho sebedisa puo e ntjha ka nepo, le ho sebedisa tsebo ya bona ya sehlooho le boiqapelo ho etsa pale e nang le moelelo. Ho aha tsebo ya baithuti ya ho aha tatelano ya dintlha. Ho fa baithuti monyetla wa sebedisa mmoho ka kutlwano ka dihlopha tse nyane.

- 1 Mosebetsi ona o fa baithuti monyetla wa ho sebedisa boinahanelo le boiqapelo ba tlotlontswe ya mokotaba le bokgoni ba tatelano ya dintlha ho iketsetsa pale e ntjha.
- 2 Bolella baithuti ho bopa dihlopha tse nyane.
- 3 Neha sehlopha ka seng leqephe la tshebetso la mokotaba. Leqephe lena o tla le fumana ka pokelletsong ya disebediswa.
- 4 Maqephe ana a na le tatelano ya 3–4 ya ditshwantsho tse ka sebediswang ho bopa pale e tsamaelanang le mokotaba.
- 5 Bolella baithuti ho nahana ka pale e tla tsamaelana le ditshwantsho.
- 6 Efa baithuti motsotso kapa e mmedi ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 7 Ka mora moo moithuti ka mong sehlopheng o fumana monyetla wa ho phehisa ka seo a se nahanang.
- 8 Tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho mamela ha baithuti ba ntse ba bua ka pale ya bona.
- 9 Phutha Maqephe a tshebetso kaofela mme o a behe/boloke hantle bakeng sa ho a sebedisa bekeng e latelang.
- 10 Kgothaletsa baithuti ho phetela ba lelapa la habo bona dipale tsa bona.

Pale ya Boiqapelo Beke ya 2

Sepheo: Neha baithuti monyetla wa ho sebedisa puo e ntjha ka nepo le ho sebedisa tsebo ya sehlooho ho qapa pale e nang le moelelo. Ho aha bokgoni ba baithuti ba tatelano ya dintlha. Ho fa baithuti monyetla wa ho sebedisanammoho le ka kutlwano ka sehlotshwana se senyane.

- 1 Hlophisa baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha se seng le se seng leqephe la tshebetso la mokotaba.
- 3 Hopotsa baithuti hore beke e fetileng ba entse dipale tsa bona ba sebedisa ditshwantsho.
- 4 Bekeng ena baithuti ba lokela ho sebeta ka dihlopha ho nka qeto ka pale ya sehlopha.
- 5 Hopotsa baithuti hore dipale tsa bona e lokela ho ba tsa boiqapelo, empa di tsamaellane le ditshwantsho.
- 6 Bitsa phaposi yohle ho tsepamisa maikutlo.
- 7 Kopa dihlopha 1–2 ho arolelana dipale tsa bona.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana ka dipale tsa bona.

Puisano mabapi le ho Bala ka Kopanelo

Sepheo: Ho ruta baithuti bohlokwa ba ho nahana le tsebo ya ho akaretsa le ho ba neha monyetla wa ho hodisa tsebo ya bona. Ho aha boitshepo ba baithuti ka ho ba neha monyetla wa ho ikutlwahatsa ka bolokolohile ho ithuta le ho ba neha monyetla wa ho ikutlwahatsa ka bolokolohi, ho hlahloba, ho amanya diketsahalo ho ya ka boiphihlelo ba bona, ho nka qeto ka dintho tseo o di bonang empa o sena bonnete ba tsona. Ho neha baithuti monyetla wa ho sebedisana mmoho le ka kutlwano ka sehlotshwana se senyane.

- 1 Dipuisano tsa ho bala ka kopanelo di etswa ka Labohlano.
- 2 Qala ka ho ngola foreimi ya dipuisano tlapangollong.
- 3 Ebe o bala le ho hlalose tse baithuti foreimi ya puisano.
- 4 Baithuti ba lokela ho utwisisa hore ha hona kgahlano ho dipotso tse bulehileng. s – dikarabo tse fapaneng le maikutlo a fapaneng di amohelehile.
- 5 Qetellong ya thuto, beha baithuti maemong a ho mamela ka hlooko.
- 6 Metsotsong ya ho qetela botsa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha sa baithuti ho fana ka dikarabo tsa bona.
- 7 Leboha baithuti ka ho fana ka dikarabo le diphehiso.
- 8 Ha dikarabo di fosahetse, kapa di hloka tlhalosetso e batsi, araba baithuti kapa botsa dipotso tsa tlhakisetso.

Tlhokomediso ya medumo le medumo/Mongolo

Kereiti ya 1&2 (Ho fihlela lenaneo la medumo le qetilwe)

Tlhokomediso ya medumo le medumo le mosebetsi wa Mongolo di ya amana leanong lena.

Matlafatso ya Medumo le Mantswe a fetileng: Mantaha wa beke e nngwe le e nngwe

Sepheo: Ho hlahloba temoho ya baithuti ya medumo le ho hopola medumo le mongolo o rutilweng. Ho phekoa le ho matlafatsa tsebo ya medumo le mongolo ka mokgwa wa ho itokisa. Ho sebedisa ditebello tsa tekanyetso ho fana ka lesedi la tekanyetso e tswelang pele.

- 1 Ka Mantaha ka nako ya mongolo baithuti ba tla ikwetlisetsa mongolo wa bona ka ho phetha medumo, dinoko le mantswe ao ba ithutileng bekeng e fetileng.
- 2 Laela baithuti ba bule dibuka tsa bona mme ba ngole letsatsi.
- 3 Kamora moo bolella baithuti ho mena leqephe mahareng mme ba ngole dinomoro 1–5 pela mola o ka thoko bukeng, le 6–10 moleng o mahareng a leqephe. (Palo ya medumo, dinoko le mantswe di tla fapana ho ya ka thuto e nngwe le e nngwe)

- 4 Bolella baithuti ho ngola modumo, senoko kapa lentswe ha o le bitsa – ba ngole ka thoko ho nomoro e nepahetseng. Ha ba sa kgone ho ngola modumo kapa lentswe ba ngole letshwao la deshe (-).
- 5 Hopotsa baithuti hore ena ke tshebetso e potlakileng ho lekola hore ba ntse ba hopola ho ngola medumo, dinoko le mantswe ao ba ithutileng ona.
- 6 Bolella baithuti hore ba tlo lekola difoniki le mongolo wa bona.
  - Ba tlameha ho lekola hore ba tseba ho ngola modumo, senoko kapa lentswe ka nepo.
  - Ba tlameha le ho lekola hore ba bopa ditlhaku tsa bona ka nepo.
- 7 Qapodisa medumo, dinoko le mantswe a ka moralong wa thuto.
- 8 Laela baithuti hore ba nke pensele e le nngwe ya mmala ba e sebedise ho lokisa mesebetsi ya bona.
- 9 Ngola dikarabo tse nepahetseng tlapangolong, o bitsa modumo ebile o hlalosa mohato wa ho ngola.
- 10 Bolella baithuti hore ha ba ile ba thatafalla ke ho hopola modumo kapa ho ngola tlhaku, ba sebedise matsatsi ao a beke ho matlafatsa bokgoni ba bona ba mosebetsi oo.
- 11 Phutha dibuka tsa baithuti qetellong ya letsatsi, mme o ngole mabitso a baithuti ba hlokanng thuso.

Thuto ya Modumo o Motjha le Mantswe: Labobedi le Laboraro la beke e nngwe le e nngwe

Sepheo: Ho ntsheisa pele bokgoni ba moithuti ba temoho ya difoneme. Ho ruta baithuti difoniki le dinoko tsa puo ya lapeng ka mokgwa o hlakileng le o itlhopileng, le ho itlwaetsa ho lemoha le ho sebedisa difoniki le dinoko tse rutuweng.

Tsebisiso ya modumo o motjha

- 1 Qapodisa modumo mme o phahamise papetla ya modumo: /p/
- 2 Qapodisa modumo mme o laele baithuti ho phetha modumo ha 3.
- 3 Buisana le baithuti kamoo modumo /p/ o tshwanang Puong ya lapeng le Puong ya Senyesemane. /le kamoo o fapaneng Puong ya lapeng le Puong ya Senyesemane.
- 4 Bakeng sa tuma-notshi, bontsha baithuti modumo oo tjhateng ya alfabete.
- 5 Botsa baithuti hore: Na o ka hopola mantswe a mang a qalang ka modumo ona /p/?
- 6 Sekaseka/buisana le baithuti ka mantswe a mang, jwaloka: **pere, apole, (nantswe a mane)**

Tsebisiso mantswe a matjha

- 1 Qapodisa lentswe ka leng hodimo le ka ho hlaka o bontsha baithuti papetla: **pere, apole, (nantswe a mane)**
- 2 Kopa baithuti ba phethe lentswe leo o hatella modumo o wa beke o ka sehloohong.
- 3 Beha dipapetlana tsa mantswe tjhateng ya papatso ya medumo.

Ho ngola Tlhaku/Ditlhaku tse Ntjha le Mantswe: Labobedi le Laboraro la beke e nngwe le e nngwe

Sepheo: Ho ntshetsa pele bokgoni ba baithuti ba ho ngola kerafeme (grapheme) tse tsamaellanang le foneme e rutilweng.

- 1 Ruta baithuti ho bopa ditlhaku tsa medumo e rutilweng ka nepo.
- 2 Bontsha baithuti ka ho ngola modumo oo tlapangollong – hlalosa o bontshe mohato wa ho bopa tlhaku eo.
- 3 Bolella baithuti ba sebedisang letsoho le letshehadi ba behe dihloho ditafoleng tsa bona.
- 4 Ema o furalletse baithuti, mme o phahamise letsoho le letona.
- 5 Bolella baithuti ba sebedisang letsoho le letona ba o latele/etsise ha o ngola tlhaku moyeng.
- 6 Phetha mokgwa ona le baithuti ba sebedisang letsoho le letshehadi.
- 7 Bolella baithuti ho sebetsa le metswalle ho ngola modumo/tlhaku mekokotlong ya bona ka menwana ya bona.
- 8 Ka mora moo, bolella baithuti ho ngola medumo ditafoleng tsa bona ka menwana ya bona.
- 9 Qetellong, bontsha baithuti hape mohato wa ho bopa tlhaku/ditlhaku le mantswe tlapangollong.
- 10 Baithuti ebe ba ngola medumo/mantswe/dipolelo dibukeng tsa bona.
- 11 Baithuti ba sehelle mola ka tlasa modumo o rutilweng lentsweng kapa polelong e nngwe le e nngwe e ngotsweng.

Ho arola le ho kopanya mantswe: Labone la beke e nngwe le e nngwe

Sepheo: Ho ntshetsa pele temoho ya baithuti ya difoneme, le bokgoni ba ho arola le ho kopanya difoneme le dinoko tse rutilweng. Hona, ho tla ba thusa ho bala le ho ba bangodi ba ikemetseng. Ho eketsa bokgoni ba ho lemoha difoneme le dinoko ha bonolo.

Ke a etsa...

- 1 Qala ka lentse le tswang thutong ya Labobedi.
- 2 Qapodisa lentse: **pere**
- 3 Arola lentse ho ya ka medumo ya lona: /p/e/r/e/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentse: /p/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentse: /e/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentse: /r/
- 7 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentse: /e/
- 8 Ngola lentse lena tlapangollong: **pere**
- 9 Bontsha baithuti ka ho supa hore o kopanya jwang medumo ho etsa lentse.
- 10 Kamora moo, qapodisa senoko sa pele ya lentse. /pe/

- 11 Ho latele senoko sa bobedi ya lentswe: /re/
 12 Supa o bontshe baithuti ho kopanya dinoko ho etsa lentswe: /pe/-/re/
 13 Phetha sena ka lentswe le leng la thuto ya Laboraro.

Seo re se etsang...

- 1 Qala ka lentswe le tswang thutong ya Labobedi.
- 2 Qapodisa lentswe apole: **apole**
- 3 Botsa baithuti hore: Modumo wa pele lentsweng lena ke ofe? /a/
- 4 Botsa baithuti hore: Modumo wa bobedi lentsweng lena ke ofe? /p/
- 5 Botsa baithuti hore: Modumo wa boraro lentsweng lena ke ofe? /o/
- 6 Botsa baithuti hore: Modumo wa bone lentsweng lena ke ofe? /l/
- 7 Botsa baithuti hore: Modumo wa ho qetela lentsweng lena ke ofe? /e/
- 8 Kopa baithuti ho arola lentswe ka ka medumo eo le bopilweng ka yona: /a/-/p/-/o/-/l/-/e/
- 9 Ngola lentswe tlapangolong: **apole**
- 10 Kopa baithuti ba o thuse ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /a/-/p/-/o/-/l/-/e/
- 11 Botsa baithuti hore: Senoko sa pele lentsweng lena ke sefe? /a/
- 12 Botsa baithuti hore: Senoko sa bobedi ke sefe? /po/
- 13 Botsa baithuti hore: Senoko sa ho qetela ke sefe? /le/
- 14 Laela baithuti ho kopanya dinoko ho etsa/bopa lentswe: /a/-/po/-/le/ = **apole**
- 15 Pheta hona o sebedisa lentswe ho hlaha thutong ya Laboraro.

Fumana Lentswe: Labohlano la beke e nngwe le e nngwe

Sepheo: Ho fa baithuti monyetla wa ho matlafatsa tsebo ya bona ya medumo. Ho fa baithuti monyetla wa ho ntshetsa pele tsebo ya bona ya ho bopa mantswe. Ho eketsa bokgoni ba bona ba ho lemoha/elellwa medumo ha bonolo.

Taka tafole ena e latelang tlapangolong. Netefatsa hore e kentse medumo eo baithuti ba ithutileng yona ka Labobedi le Laboraro.

th	l	o
nn	p	a
nk	e	m

Bontsha

- 1 Hopotsa baithuti medumo ya beke, mohlala: /p/ le /m/
- 2 Etsa boikgopotso ba medumo yohle le ho e kopanya tlapangolong.
- 3 Hlalosetsa baithuti hore ba tla fumana fela metsotso e meraro ho fumana mantswe a mangata eo ba ka a bopang ba sebedisa medumo le didumammoho tse ka hara mabokose.

- 4 Bontsha baithuti hore ba ka bopa mantswe ka modumo o korotsweng, jwaloka: /p/ – /m/
- 5 Hopotsa baithuti hore ba ka bopa mantswe ba sebedisa medumo e meng le e meng e ka mabokosong. Ha ba a tlameha ho sebedisa feela /p/ le /m/
- 6 Bontsha baithuti ho etsa lentswe le leng, jwaloka: /m/ – /o/ – /th/ – /o/
- 7 Hopotsa baithuti hore ba ka etsa mantswe ba sebedisa modumo wa beke, jwaloka ka **pelo**, kapa ba sebedisa modumo o mong le o mong e ba o ratang, jwaloka **nkela**.

Ho etswang ke baithuti

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona mme ba ngole sehlooho: **p, m**
- 2 Laela baithuti ho qala ho ngola.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopa mantswe ka bongata kamoo ba ka kgonang
- 4 Dumella baithuti ho tshwaya mosebetsi wa bona. Bontsha baithuti tsela ya ho bopa mantswe ana (le amang): **peo, palo, pelo, poma, ema, thapo, monna, nko**

Tlhokomediso ya Medumo le Medumo/Mongolo

Kereiti 2&3 (hang ha lenaneo la medumo le qetilwe)

Tlhokomediso ya Medumo le Medumo le Mongolo di ya amana lenaneong lena.

KEREITI 3 KOTARA 3-4

MONGOLO

Mantswe a fetohang: Mantaha wa beke e nngwe le e nngwe

Sepheo: Ho phekola le ho matlafatsa tsebo ya difoniki le mongolo ka mokgwa wa ho itokisa. Ho ntshetsa pele bokgoni ba ho bala ka ho thusa baithuti ho sheba diphethoho tse ka fetolang moelelo wa lentswe kapa wa polelo.

Hlokomela: Qalong baithuti ba lokela ho etsa mosebetsi ona ka mongolo o sa kopanang. Ha ba se ba ithutile bongata ba mongolo o kopaneng, ba laele hore ba etse mosebetsi ona ka **MONGOLO O KOPANENG**.

- 1 Ka Mantaha o mong le o mong ka nako ya Mongolo, baithuti ba tla matlafatsa bokgoni ba bona ha ho ngola ka mongolo o kopaneng ka ho phetha medumo le mantswe a ithutilweng bekeng tse fetileng.
- 2 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona mme ba ngole letsatsi.
- 3 Ka mora moo bolella baithuti ho ngola dinomoro 1–5 pela mola o ka thoko bukeng, ba tlola mola pele ho nomoro e nngwe le e nngwe.
- 4 Ngola polelo eo ho fanweng ka yona ka moralong wa thuto tlapangollong pela nomoro ya 1, ka tsela ena:

- Ke batla buka.
- 5** Laela baithuti ho kopolla dipolelo dibukeng tsa bona.
- 6** Latela ka ho laela baithuti ho ngola maemedi a fapaneng pela dinomoro ka tsela ena:
- Ke
  - Le
  - Re
  - Ba
- 7** Laela baithuti ho ngololla dipolelo, ba sebedisa e nngwe le e nngwe ya maemedi.
- 8** Hopotsa baithuti hore ena ke tshebetso ya potlako ho sheba hore na ba ntse ba hopola ho ngola medumo le mantswe ao ba seng ba ithutile ona.
- 9** Tsebisa baithuti hore ba lekola tsebo ya bona ya difoniki le mongolo.
- 10** Qetellong ya thuto, ngola dipolelo ka nepo tlapangollong, o bitsa medumo ebile o hlalosa tsela/mohato wa mongolo o kopaneng ha o etsa jwalo.
- 11** Botsa baithuti ho tshwaya paterone eo ba e bonang, jwaloka: moo polelo e fetohang teng.
- 12** Sehella paterone e nngwe le e nngwe mola:
- Ke batla buka.
  - Le batla buka.
  - Re batla buka.
  - Ba batla buka.
- 13** Laela baithuti ho sebedisa pensele ya mmala itokisetsa mosebetsi.
- 14** Bollella baithuti hore ha ba ile ba thatafallwa ho hopola medumo kapa ho ngola tlhaku ka mongolo o kopaneng, ba sebedise matsatsi a bekeng eo no ntlafatsa mosebetsi oo.
- 15** Qetellong ya letsatsi phutha dibuka tsa baithuti mme o ngole mabitso a baithuti ba hlokang thuso. Baithuti ba bang ba ka hlolwa ke difoniki ha ba bang ba ka hlolwa ke mongolo o kopaneng.

KEREITI 3 KOTARA 1-2

MONGOLO

Mantswe a Bonngwe le Bongata: Mantaha wa beke e nngwe le e nngwe

Sepheo: Ho phekola kapa ho matlafatsa tsebo ya baithuti ya difoniki le mongolo ka mokgwa wa ho itokisa. Ho ntlafatsa tsebo ya ho bala ka ho thusa baithuti ho lekola dipaterone tse fetolang lentse ho ya ka sehlongwa pele sa lebitso

Hlokomela: Qalong baithuti ba lokela ho etsa mosebetsi ona ka mongolo o sa kopanang. Ha mongolo wa baithuti o kopaneng o se o kgotsofatsa ba laele hore ba qetele mosebetsi ona ka mongolo o kopaneng.

- 1 Ka Mantaha o mong le o mong ka nako ya Mongolo, baithuti ba tla ikwetlisetsa mongolo o kopaneng ka ho phetha mantswe a rutuweng dibekeng tse fetileng.
- 2 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona mme ba ngole letsatsi le sehlooho **Bonngwe le Bongata ba Mantswe**.
- 3 Ka mora moo, bolella baithuti ho ngola dinomoro 1–5 pela mola o ka thoko bukeng ba etse sena ba tlola mela pele ho nomoro e nngwe le e nngwe.
- 4 Hopotsa baithuti hore ona ke mosebetsi wa potlako ho lekola hore ba tseba ho ngola medumo le mantswe ao ba seng ba ithutile ona.
- 5 Bolella baithuti hore ba tlo lekola mosebetsi wa bona wa difoniki le mongolo.
- 6 Bitsa mantswe a bonngwe ho tswa moralong wa thuto. Baithuti ba lokela ho ngola mantswe ana pela dinomoro tseo ba di ngotseng ka tsela ena.
  - motho
  - lesapo
  - seeta
  - nonyana
  - bohobe
- 7 Kamora mona, laela baithuti ho ngola bongata ba mantswe ana.
- 8 Metsotsong e mehlano ya ho qetela ya thuto, ngola dikarabo tlapangollong, o bitsa medumo ebile o hlalosa mokgwa/tsamaiso ya mongolo o kopaneng.
- 9 Botsa baithuti ho supa paterone eo ba e bonang, jwaloka moo mantswe a fetohang.
- 10 Seha mola ka tlasa dipaterone ka tsela ena.

Mantswe a Bonngwe le Bongata

- 1 motho
batho
- 2 lesapo
masapo
- 3 seeta
dieta

- 4 nonyana
dinonyana
- 5 bohobe
mahobe
- 11 Bolella baithuti ho nahana ka moo mantswe ana a fetohang ka teng ha ba bala le ha ba ngola.
- 12 Laela baithuti ho sebedisa pensele ya mmala ho tshwaya mosebetsi wa bona.
- 13 Bolella baithuti hore ha ba thatafalletswe ke ho hopola medumo kapa ho ngola tlhaku ka mongolo o kopaneng, ba sebedise matsatsi a bekeng eo ho ikwetlisetsa mosebetsi ona.
- 14 Phutha dibuka tsa baithuti qetellong ya letsatsi, mme o ngole mabitso a baithuti ba hlohang thuso. Baithuti ba itseng ba ka thatafallwa ke medumo, ha ba bang ba ka thatafallwa ke mongolo o kopaneng!

KEREITI YA 3 KOTARA YA 3-4

MONGOLO

Dipolelo tsa Bonngwe le Bongata: Mantaha o mong le o mong.

Sepheo: Ho phekola le ho matlafatsa tsebo ya difoniki le mongolo ka mokgwa wa ho itokisa. Ho ntshetsa pele bokgoni ba ho bala ka ho thusa baithuti ho lemoha tsela eo mantswe a fetohang ka yona dipolelong ho ya ka mofuta wa lebitso.

Hlokomela: Qalong baithuti ba lokela ho etsa mosebetsi ona ka mongolo o sa kopanang. Ha mongolo wa baithuti o kopaneng o se o kgotsofatsa, ba laele hore ba etse mosebetsi ona ka mongolo o kopaneng.

- 1 Ka Mantaha o mong le o mong ka nako ya mongolo, baithuti ba tla ikwetlisetsa mongolo o kopaneng ka ho phetha mantswe eo ba ithutileng ona bekeng tse fetileng.
- 2 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona ba ngole letsatsi le sehlooho
Dipolelo tsa Bonngwe le Bongata
- 3 Ka mora moo, ba bolelle hore ba ngole dinomoro 1-5 ka pela mola o ka thoko bukeng ba tlole mela pakeng tsa dinomoro.
- 4 Hopotsa baithuti hore ona ke mosebetsi wa potlako ho lekola hore na ba ntse ba hopola ho ngola mantswe eo ba ithutileng ona.
- 5 Bolella baithuti hore ba tlo lekola medumo le mongolo wa bona.
- 6 Bitsa dipolelo tsa bonngwe ho tswa moralong wa thuto. Baithuti ba ngole dipolelo tsena pela dinomoro tseo ba di ngotseng.
Dipolelo tsa Bonngwe le Bongata
- 1 Ho na le motho ka tlung.
- 2 Ntja e ja lesapo.
- 3 Seeta sa ka se lahlehile.
- 4 Nonyana e fofela hodimo.

- 5 Mme o rekile bohobe bo monate.
- 7 Ka mora mona, laela baithuti ba ngole dipolelo tsena ba fetola mantswa a bonngwe ho bongata.
- 8 Metsotsong ya ho qetela ya thuto, ngola dipolelo tse nepahetseng tlapangolong, o bitsa medumo e bile o hlalosa mokgwa le tsela ya ho ngola mongolo o kopaneng.
- 9 Kopa baithuti ho supa paterone e nngwe le e nngwe eo ba e bonang, jwaloka ka moo lentswe le fetohang teng.
- 10 Seha mola ka tlasa dipaterone tsena ka tsela ena:
Dipolelo tsa Bonngwe le Bongata
  - 1 Ho na le motho ka tlung.
Ho na le batho ka tlung.
  - 2 Ntja ya ka e ja lesapo.
Ntja ya ka e ja masapo.
  - 3 Seeta sa ka se lahlehile.
Dieta tsa ka di lahlehile.
  - 4 Nonyana e fofela hodimo.
Dinonyana di fofela hodimo
  - 5 Mme o rekile bohobe bo monate.
Mme o rekile mahobe a monate.
- 11 Bolella baithuti ho elellwa dipaterone tsena ha ba ngola kapa ha ba bala.
- 12 Laela baithuti ba nke pensele ya mmala ba tshwaye mosebetsi wa bona.
- 13 Bolella baithuti hore ha ba thatafalletswe ke ho hopola modumo kapa ho ngola tlhaku ka mongolo o kopaneng, ba sebedise matsatsi a beke eo ho matlafatsa bokgoni ba bona ba mosebetsi ona.
- 14 Phutha dibuka tsa baithuti qetellong ya letsatsi o ngole mabitso a baithuti ba hlohang thuso. Baithuti ba itseng ba tla thatafalla ke difoniki ha ba bang ba tla thatafalla ke mongolo o kopaneng.

MEDUMO

Ho Phetha medumo ka mokgwa wa ho Arola le ho Kopanya: Labobedi le Laboraro la beke e nngwe le e nngwe.

Sepheo: Ho ntsheisa pele tlhokomediso ya medumo le bokgoni ba ho kopanya le ho arola difoneme le dinoko tse rutuweng, hore ba be le bokgoni ba ho bala ka boikemelo. Ho eketsa bokgoni ba baithuti ba ho lemoha medumo le dinoko ha bonolo.

Seo ke se etsang...

- 1 Qala ka lentswe le tswang thutong ya Labobedi.
- 2 Bitsa lentswe: **apole**
- 3 Arola lentswe ka medumo, ka tsela ena: /a/-/p/-/o/-/l/-/e/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /a/

- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /p/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /o/
- 7 Qapodisa modumo wa bone wa lentswe: /le/
- 8 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentswe: /e/
- 9 Ngola lentswe tlapangolong: **apole**
- 10 Supa o bontshe baithuti ho kopanya medumo ho etsa lentswe: /a/-/p/-/o/-/l/-/e/= apole
- 11 Ka mora moo, qapodisa senoko sa pele sa lentswe: /a/
- 12 Qapodisa senoko sa bobedi sa lentswe: /po/
- 13 Qapodisa senoko sa boraro sa lentswe: /le/
- 14 Bontsha ka ho supa le ho kopanya dinoko ho bopa lentswe: /a/-/po/-/le/
- 15 Pheta hona o sebedisa lentswe ho hlaha thutong ya Laboraro.

Seo re se etsang...

- 1 Qala ka lentswe le le leng la thuto ya Labobedi
- 2 Qapodisa lentswe: **pere**
- 3 Botsa baithuti hore: Modumo wa pele ke ofe? /p/
- 4 Botsa baithuti hore: Modumo wa bobedi ke ofe? /e/
- 5 Botsa baithuti hore: Modumo wa boraro ke ofe? /r/
- 6 Botsa baithuti hore: Modumo wa ho qetela ke ofe? /e/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /p/-/e/-/r/-/e/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **pere**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /p/-/e/-/r/-/e/
- 10 Botsa baithuti hore: Senoko sa pele sa lentswe ke sefe? /pe/
- 11 Botsa baithuti hore: Senoko sa bobedi ke sefe? /re/
- 12 Bolella baithuti ho kopanya dinoko ho bopa/etsa lentswe: /pe/-/re/ = pere
- 13 Pheta hona o sebedisa lentswe ho hlaha thutong ya Laboraro.

O a etsa (moithuti)

- 1 Bolella baithuti ba ntshe dibuka tsa bona ba ngole letsatsi le sehlooho: **Mantswe a p**
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti ba ngole dinomoro 1–5 pela mola o ka thoko bukeng
- 3 Bitsa dinoko tse hlano kapa mantswe ho tswa moralong wa thuto.
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ana pela nomoro e nepahetseng. Ba sebedise tsebo ya bona ya ho arola le ho kopanya ho ba thusa ho peleta mantswe ana.
- 5 Baithuti ba sehe mola ka tlasa modumo o ka sehloohong.
- 6 Metsotsong e mebedi e qetelang ya thuto, ngola mantswe a nepahetseng tlapangolong, ebe o sehella modumo o ka sehloohong.
- 7 Bolella baithuti ho tshwaya mesebetsi ya bona ka pensele ya mmala.
- 8 Hlalosetsa baithuti hore ba tla ithuta ho ngola modumo o na ka mongolo o kopaneng thutong e latelang.

Kantle ho karolo e hodimo e tshwailweng, mosebetsi ona o tshwana le wa Kereiti 1–2 wa Labone le leng le le leng.

MONGOLO

Ho ngola tlhaku/ditlhaku le mantswe a matjha: Mantaha le Laboraro la beke e nngwe le e nngwe

Sepheo: Ho ntshetsa pele bokgoni ba baithuti ba ho ngola dikerafeme tse nyalanang le difoneme tse seng di rutilwe.

- 1 Ruta baithuti ho bopa ditlhaku tsa modumo o seng o rutilwe ka mongolo o kopaneng ka nepo.
- 2 Ruta boholo le bonnyane ba tlhaku e nngwe le e nngwe.
- 3 Bontsha o ngola modumo tlapangollong, hlalosa tsela/mohato eo tlhaku e bopuwang ka yona.
- 4 Bolella baithuti ba sebedisang letsoho le letshehadi ba behe dihloho tsa bona ditafoleng tsa bona.
- 5 Ebe, o ema o furalletse baithuti o phahamisitse letsoho la hao le letona.
- 6 Bolella baithuti bana ba sebedisang letsoho le letona ho o latela/etsisa ha o ngola tlhaku/ditlhaku moyeng.
- 7 Ka mora mona, pheta ketso ena le baithuti ba sebedisang letsoho le letshehadi.
- 8 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane ba bona ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwanwa.
- 9 Kamora sena bolella baithuti ho ngola ditlhaku ditafoleng tsa bona ka menwanwa.
- 10 Qetellong, bontsha baithuti ho bopa tlhaku/ditlhaku le mantswe tlapangollong.
- 11 Baithuti ebe ba ngola medumo/mantswe/dipolelo dibukeng tsa bona.
- 12 Ha o bontsha ketso ya ho ngola, hatella ka moo ditlhaku tsa mongolo o kopaneng di harelalang kapa di tshwaranang ka teng.
- 13 Baithuti ba sehelle modumo lentsweng kapa polelong e nngwe le e nngwe mola.

Kantle ho polelo ya bo 12, mosebetsi ona o tshwana hantle le wa Kereiti ya 1–2.

MEDUMO

Ho fapanya ditlhaku: Labone la beke e nngwe le e nngwe:

Sepheo: Ho phekola le ho matlafatsa tsebo ya difoniki. Ho ntshetsa pele bokgoni ba ho bala ka ho thusa baithuti ho lemoha le ho supa phethoho e le nngwe lentsweng e fetolang moelelo wa lentse.

Ke a etsa .....(titjhere)

- 1 Hlalosa hore kajeno, re tlo matlafatsa bokgoni ba rona ba ho fumana diphetoho tse nnyane mantsweng. Sena se re thusa ho ntshetsa pele bokgoni ba rona ba ho bala.
- 2 Ngola mantswe a mabedi eo ho fanweng ka yona moralong wa thuto tlapangollong, jwaloka: pere, bere

- 3 Hlalosa hore re tlo leka ho supa hore ke modumo ofe o le mong o fapaneng mantsweng ana a mabedi.
- 4 Bontsha barutwana ha o supa phapang ya mantswe: pere, bere
- 5 Hlalosa hore a fapane kae, mohlala: /p/ le /b/ medumo ena e fapane empa e meng kaofela lentsweng e ya tshwana.

Re a etsa...(titjhere le baithuti)

Karolo ya 1

- 1 Ngola mantswe a mabedi eo o a filweng ho tswa moralong wa thuto tlapangollong, mohlala: sela, sala
- 2 Botsa baithuti: Mantswe ana a mabedi a fapane kae?
- 3 Bitsa moithuti a le mong ho tlo sehella seo mantswe ana a mabedi se fapanang ka sona, mohlala: sela, sala
- 4 Hlalosa phapang pakeng tsa mantswe ana a mabedi.

Karolo ya 2

- 1 Ngola lentse le o le filweng ho tswa moralong wa thuto tlapangollong, mohlala: bela
- 2 Botsa baithuti: **Ke modumo ofe o ka o fetolang lentsweng lena ho le etsa lentse le letjha?**
- 3 Ngola lenane la mantswe a fapaneng a matjha eo bathuti ba o fang ona, mohlala: bula, bala, pula, fula, sela

Ke a etsa...

- 1 Ngola lentse le o le filweng ho tswa moralong wa thuto tlapangollong, mohlala: mela
- 2 Botsa baithuti sena: **Ke modumo ofe o le mong e o ka o fetolang lentsweng lena ho etsa lentse le letjha?**
- 3 Laela baithuti ho etsa mantswe a mang a mangata a matjha, ba fetola fela modumo o le mong lentsweng leo.
- 4 Qetellong ya thuto, bitsa baithuti ka bonngwe.
- 5 Bitsa baithuti hore ba tlo ngolla mantswe a bona a matjha tlapangollong.
- 6 Bala mantswe kaofela, o hlalose hore ke modumo o feng o fetotsweng lentsweng le leng le le leng. **bela, pela, mala, fela**

MEDUMO

Bopa/Fumana lentse: Labohlano la beke e nngwe le e nngwe.

Sepheo: Ho fa baithuti monyetla wa ho matlafatsa tsebo ya bona ya difoniki tse rutuweng. Ho fa baithuti monyetla ba ho matlafatsa bokgoni ba ho bopa mantswe. Ho eketsa temoho e bonolo ya mantswe:

Taka tafole ena tlapangollong. Ngola medumo eo ba ithutileng yona nako e fetileng mmoho le medumo ya thuto ya Labobedi. E ka kenyelletsa le dihlongwapele.

ph-	i	p	ntl-
th-	b	a	u
l	e	m	t

Etsa ka ho bontsha

- 1 Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: /ph/ le /th/
- 2 Etsa boikgoptsa ba medumo yohle le ho e kopanya tlapangollong.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho bopa mantswe a mangata kamoo ba ka kgonang ka ho sebedisa medumo le ho kopanya medumo e ka hodimo.
- 4 Bontsha baithuti hore ba ka bopa mantswe ka modumo o korotsweng, jwaloka: /th/-/i/-/b/-/a/ = thiba
- 5 Hopotsa baithuti hore ba ka bopa mantswe ka ho sebedisa medumo ofe kapa ofe – ha ho hlokehe hore ba sebedise /th/ le /ph/ feela.
- 6 Bontsha baithuti hore ba ka bopa lentswe le leng jwang, jwaloka: /b/-/u/-/l/-/a/=bula
- 7 Hopotsa baithuti hore ba ka bopa mantswe a mang ba sebedisa medumo ya beke jwaloka, “phetha” kapa mantswe a senang modumo wa beke, “leba”

Ho etswang ke baithuti

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla ebe ba ngola sehloho sena: ph, th
- 2 Laela baithuti ho qala ho ngola.
- 3 Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopa mantswe ka bongata kamoo ba ka kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho tshwaya mosebetsi wa bona. Bontsha baithuti tsela ya ho bopa mantswe ana (le amang): **pheta, phala, phela, thiba, thebe, thepa, thuba, thula, matha, phutha lema, leba, lepa, ntle, mantle.**

Kantle le mosebetsi o tshwailweng, mosebetsi ona o tshwana le wa Gr 1–2 Labohlano la beke e nngwe le e nngwe.

Ho Bala ka Kopanelo le Maano a Kutlwisiso.

Pale e tjha ya ho bala ka kopanelo e balwa beke le beke.

Ho bala ka kopanelo ho etswa ka mokgwa o latelang.:

Mantaha Boitokisetso pele o bala

Labobedi Padiso ya pele.

Labone Padiso ya bobedi

Labohlano Diketsahalo/mosebetsi kamora ho bala

Ha o itokisetsa ho bala ka kopanelo, etsa bonnete ba hore baithuti ba dutse hantle moo ba tla kgonang ho bona buka e kgolo hantle.

Hopotsa baithuti ka seo o se lebelletseng ka nako ya ho bala ka kopanelo jwaleka:

- Dula hantle o kgutsitse.
- **Beha matsoho a hao pakeng tsa dirope / (phutha matsoho a hao).**
- **Tadima ka hlooko o nahane ka pale.**
- **Kgutsang (bontsha ka ho beha monwana molomong)**

Sepheo sa bohlokwa sa ho bala ka kopanelo lenaneong lena, ke se latelang:

- 1** Baithuti ba ba le boiphihelo ba hore ho jwang ho bala pale e boima, ba bile ba e bala kaofela ba le bang. Hobane baithuti ha ba na taba le tataiso kapa tsamaiso e nepahetseng ya ho bala, ba ka tsepamisa maikutlo a bona dikateng tsa pale le dibapadi. Baithuti **ba** ka natefelwa ke dipale, le ho ba le lerato la ho bala.
- 2** Ha titjhere a ntse a balla pale hodimo, 'O kgona le ho ka bontsha bokgoni kapa boiphihlelo ba ho bala ho tloha leqhepeng le qalang ho isa leqhepeng la ho qetela, O bala ho tlloha hodimo leqhepeng ho ya tlase, a boele a bale ho tloha letsohong le letshehadi ho ya ho le letona. O elellwa le ho hlalosa matshwao ohle a puo, hape o bala ka thello, ka nako e nepahetseng, hape o bontsha ka maikutlo ho totobatsa moelelo wa pale. Baithuti ba bokella tsebo e ngata ba sa elellwe ha ba mametse mmadi ya balang ka thello.
- 3** Ha titjhere antse a bala, O kenyelletsa le ho fana ka tlhaloso ya mantswe ka ho: Ho supa karolo ya setshwantsho, ka ho bontsha ka diketso, a bile a sebedisa sehalo sa hae. Titjhere hape o hlalosa se bolelwang, a bontsha ka diketso ha a hlalosa lentswe kapa polelo paleng. Ho mamela titjhere le ho mo shebella, baithuti ba iphumanela bokgoni le boqhetseke ba puo e ntjha.
- 4** Ntho ya bohlokwa, ka nako ya ho bala ka kopanelo, titjhere o lokela ho ruta baithuti ho nahana ka pale, le ka moo ba ka bopang kutlwisiso ya bona ya pale. Lenaneng lena, re kgethile ho bopa bokgoni ba kutlwisiso ka ho bontsha le ho ruta mekgwa e fapaneng ya kutlwisiso. Mekgwa ena e fapaneng ya kutlwisiso, e a sebediswa:
  - Ho lepa
  - Ho bopa setshwantsho ka hlohong
  - Fuputsa seratswana
  - Ho akaretsa
  - Ho nahana ka seratswana (Ke a ipotsa)
  - Ho amanya/kopanya dintlha
  - Ho etsa qeto ka dintho tseo o senang bonnete ba tsona.
  - Ho lekola/ Tekolo/Hlahloba

MAANO AHO BALA KA KUTLWISISO

Tafole e ka tlase e fana ka tlhahisoleseding ka leano le leng le leng:

Leano la 1: ho lepa/noha	
Tlhaloso	Ha baithuti ba lepa kapa ba noha, ba bua ka seo ba nahanang hore se tla etsahala paleng. Baithuti ba noha se tla etsahala ba shebile ditshwantsho bukeng. Hape ba ka noha se tla etsahala kamorao ho hore ba bale leqephe le le leng la pale. Qetellong, baithuti ba ka lepa le hore ebe pale ena e tla fella jwang.
Sepheo:	<i>Hore baithuti ba kgone ho noha, o ba thusa hore ba nahane ka pale le pele ba e bala. Baithuti ba lokela ho sebedisa lesedi le itseng ho leka ho fumana hore dibapadi ke bo mang, le hore ke diketsahalo dife tse tla etsahala. Ka ho noha baithuti ba kgona ho bontsha kutlwisiso ya bokgoni ba ho nahana ka pale.</i>
Mehato: (Ho noha pale ka ditshwantsho))	<ol style="list-style-type: none"> 1 Sheba setshwantsho 2 Botsa baithuti hore: O nahana hore ho etsahala eng moo? 3 Neha baithuti sebaka sa ho nahana ka potso. 4 Ha baithuti ba sa kgone ho fana ka dikarabo, ba etsetse mohlala wa 5 karabo ya potso eo. 6 Bontsha ka moo ditshwantsho di kgonang ho hokahana le ho bontsha kopano ya ho bopa pale.
Mehlala (Ho lepa ka ditshwantsho)	<ol style="list-style-type: none"> 1 O nahana hore ho etsahala eng mona? 2 Ebe o nahana hore sebapadi sena se ikutlwa jwang? Hobaneng o nahana jwalo? 3 O nahana hore o tlo bona eng setshwantshong se latelang?
Mehato Ho lepa ka diketsahalo tsa seratswana	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala leqephe la pale 2 Botsa baithuti hore: O nahana hore ho tlo etsahalang kamora mo? 3 Neha baithuti sebaka sa ho nahana ka dipotso. 4 Ha baithuti ba sa kgone ho araba, ba fe mohlala wa karabo ya potso.
Mehlala Ho lepa ka diketsahalo tsa seratswana	<ol style="list-style-type: none"> 1 O nahana hore se tla etsahala ka mora ho mona ke sefe? 2 Ha o nahana, sebapadi sena se tla etsang kamora moo? 3 O nahana hore pale ena e tla fella jwang?
Leano la 2: Ho bopa setshwantso ka hlohong	
Tlhaloso	Ha baithuti ba iketsetsa setshwantsho ka hlohong tsa bona, ba lokela ho nahana ka se etsahalang paleng jwaleka ketsahalo ho tswa papading ya kalaneng/ baesekopo. Ba leke ho bona ketsahalo ya pale dikelellong tsa bona.
Sepheo	<i>Ho iketsetsa setshwantsho ka hlohong ho thusa ho fana ka ditlhaloso tsa mantswe a hlahellang leqepheng ka ho di fetolela papading e tshwanang le baesekopo ka hlohong ya moithuti. Ebile e thusa baithuti ho bona ka moo diketsahalo tse latelang di kopanang ka hokahanang kaofela. Hona ho thusa ho bo le kutlwisiso ya pale ka kakaretso ntle le ho ho bona leqephe le leqephe.</i>
Mehato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala seratswana leqepheng. 2 Bua tjena: Jwale re tllilo nahana le ho ipopela setshwantsho sa pale dikelellong tsa rona jwaleka ha eka re shebile baesekopo. 3 Laela baithuti ho tutubala. Hlalosetsa baithuti ho mamela mantswe, ebe a bapala baesekopo ka dikelellong tsa bona. 4 Bala seratswana hape. 5 Bolella baithuti hore ba iketsetse setshwantsho ka dikelellong tsa bona (Ba bontshe hore ba etseng)

	<p>6 Botsa baithuti: Le bona eng? (Ho etsahetse eng baesekopong)?</p> <p>7 Mamela dikarabo tsa baithuti le ho buisana tsona. Etsa bonnete ba hore dikarabo tsa bona di tsamaisana le se etsahetseng paleng.</p>
Mehlala.	<p>E kare ya mmona Joe a hlola lebelo. Ke bona hantle ha mofufutso o tswa phatleng ya hae, o fofela hohle. Ke bona mahlo a shebile palong ya qetelo, le mmele o sebetsang ka thata ka moo o ka kgonang,</p> <p>O ipopetse setshwantsho sefe kelellong ya hao? Ho etsahetse eng baesekopong ya hao.</p>
Leano la 3: Ho fuputsa Seratswana	
Tlhaloso	Dipotso tse fuputswang, ke dipotso tsa mantlha tse bobebe/amoheleng tse hlahellang seratswaneng sa kutlwisiso. Tsena ke dipotso tse thusang baithuti ho nahana kapa ho sheba mantswe leqephe leo ba le badileng ho ka ikgopotsa ditaba kapa molaetsa wa teng.
Sepheo	<i>Tsena ke dipotso tse bobebe tse ho thusang ho hlokomela/ ho bontsha kutlwisiso ya mantswe leqephe leo o le balang. Leano lena le bontsha baithuti hore o ka elellwa le ho fuputsa /batla mantswe a bohlokwa jwang a tlang ho o thusa ho araba dipotso.</i>
Mehato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala seratswana leqephe. 2 Botsa baithuti potso ka tlhahisoleseding ho tswa seratswaneng, jwaleka: Ebe Joe o ne a batla ho hlola mang? 3 Dumella baithuti ho araba dipotso. 4 ELA HLOOKO: Thusa baithuti ho fumana dikarabo ho elellwa mantswe a sehlooho a bohlokwa le ho fuputsa mantswe ao seratswaneng. Hona hot la ba thusa ho fihlella dikarabo.
Mehlala	<ol style="list-style-type: none"> 1 Ke mang eo Joe a batlang ho mo hlola mabelong? 2 Ke eng seo Joe a se entseng pele ho mabelo? 3 Joe o kwetliseditse mabelo neng? 4 Mabelo a ne a tshwaretswe hokae?
Leano la 4: Kakaretso	
Tlhaloso	<p>Ha baithuti ba akaretsa, ba nahana ka tse etsahetseng paleng. Hape ba ka nahana ka dintho tse kang:</p> <p>Ke eng seo ba se ratileng ka pale ena? Ba ithutileng eng paleng ena?</p>
Sepheo	<i>Kakaretso e bontsha hore baithuti ba nahanne le ho utlwisisa tsohle ka pale. Ho kopa baithuti ho akaretsa pale, ke tsela e lokileng ya ho bona hore ba utlwisisa ha kae.</i>
Mehato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala seratswana. 2 Hopotsa baithuti: Ha re akaretsa, re nahana ka dikarolo tsa bohlokwa tsa pale. Re ka nahana hape ka tseo re di ratileng paleng, le hore re ithutile eng paleng ena. 3 Neha baithuti motsotso ho nahana ka pale. 4 Laela baithuti ho qoqa ka bobedi ba arolelana kakaretso ya pale le motswalle. 5 Qetellong, o ka kopa baithuti ho ngola kakaretso ya bona ya pale, ba sebedisa foreimi ya ho ngola ho ba tataisa.
Mehlala	<p>Pale: Joe o hapa lebelo.</p> <p>Baithuti ba ka akaretsa pale tjena:</p> <p>Pale ena e bua ka: Moshanyana ya bitswang Joe ya batlang ho hlola, moshanyana ya neng a matha ho feta bohle sekolong, eleng Sizwe. Joe o ne a ikwetlisa kamehla, qetellong a kgona ho hlola Sizwe.</p>

	<p>Ke ratile karolo eo Joe a kgaolang thapo ya tlhoho ha a fihla qetellong ya lebelo. Ho ne ho thabisa haholo.</p> <p>Ke ithutile hore ha o sebetsa ka thata o sa nyahame, o tla atleha qetellong.</p>
Leano la 5: Nahana ka seratswana.(Ke a ipotsa)	
Tlhaloso	Ha titjhere a ipotsa, o ipotsa a buela hodimo ka seratswana O batla baithuti ba utlwe seo a nahanang ka sona kaseratswana.
Sepheo	<p><i>Ha bontsha ka ho etsa, ho nahana/ho ipotsa ka seratswana ho ruta baithuti dintho tsena tse pedi. Ya pele, re ruta baithuti hore babadi ba hlwahlwa ha ba bale mantswa feela, empa ba nahana ka seo ba se balang. Ya bobedi, re bontsha baithuti mekgwa e japaneng ya menahano ya babadi ba hlwahlwa ka seratswana seo ba se balang.</i></p> <p><i>Ka ho etsa jwalo, re ruta baithuti ho ba le bokgoni ba ho ka iqapela le ho seholla seratswana. Ha nako e ntse e tsamaya, baithuti ba tla kgona ho iketsetsa tsena ka bo bona.</i></p>
Mehato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala seratswana tse leqepheng 2 Nahana ka potso kapa mohopolo oo mmadi ya balang ka thello a ka bang le ona ha a bala seratswana. (Mehopolo ho se ho fanwe ka yona padisong ya pele le ya bobedi, ha ho balwa mabolokong a Moralo wa Thuto. 3 Bua tjena: Ke bona/ ke hlokomela-- 4 Bua tjena: Ke ipotsa hore? 5 Baithuti ha ba hloke ho araba dipotso.
Mohlala	<p>Ke bona Sizwe a tsheha, ha Joe a kenela lebelo.</p> <p>Ke ipotsa hore, ebe sena se ke ke sa utlwisa Joe bohloko na?</p>
Leano la 6: Ho amanya diketsahalo	
Tlhaloso	Ha baithuti ba kopanya/amanya dintlha, Ba bapisa pale le diketsahalo tse etsahetseng bophelong ba bona.(maphelong a bona) kapa ba e bapisa le seo ba kileng ba se bala.(bapisa tema le tema e nngwe) kapa ntho e nngwe e etsahetseng kae kae (lefatsheng.)
Sepheo	<i>Ho kopanya/amanya dintlha ho thusa baithuti ho utlwisa seratswana ka botebo le ho kopanya dintho tse ding tse seng di le teng tse etsahetseng ho bona. Ho bontsha baithuti hore b aka etsa papiso ya pale le pale e nngwe, pale wa e bapisa le bophelo ba hao, kapa wa e bapisa le diketsahalo tse teng mona lefatsheng-- kapa tlhahisoleseding e tsejwang lefatsheng lohle.</i>
Mehato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala seratswana leqepheng. 2 Botsa baithuti potso ena: Ke nakong efe moo o neng o labalabela ho ba mohlodi? 3 Bontsha le ho fana ka mohlala wa ho araba potso, e tshwanang le ena: Ha Joe o ne a labalabela ho ka hlola lebelong, O ile a nkgopotsa ka moo re neng re hlodisana le moholwane wa ka sekolong ka teng. Kamehla moholwane o ne a fumana matshwao a hodimodimo dithutong tsohle, batswadi ba rona ba ne ba ikgantsa ka yena. Le nna ke ne ke batla hore ba ikgantshe ka nna.
Mehlala	<ol style="list-style-type: none"> 1 Wena, sena se ho hopotsa eng ka bophelo ba hao? 2 Bolela nako eo sena kapa se tshwanang le sona se neng se etsahale ho wena? 3 Haeba o ne o le Joe, o nahana hore o ne o ka etsang ha Sizwe a ho tsheha? 4 O nahana hore Sizwe o ile a ikutlwa jwang hoba Joe a mo hlole? 5 Ebe ke sebakadi sefe seo o se tsebang se ho hopotsang ketso ena?

Leano la 7: Ho nka qeto ka dintho tseo o di bonang, empa o se na bonnete ba tsona.

Tlhaloso	<p>Ho nka qeto ka dintho tse o di bonang empa o sena bonnete ba tsona, le ho sebedisa seo o se tsebang, le seo o ntseng o se bala, moo o nang le bokgoni ba ho ka lepa kapa ho noha (guess) se leng sio paleng. Sena se bolela hore o kgona ho ka bala pakeng tsa mela, e leng ho elellwa ketso kapa taba e itseng eo ho sa bueng ka yona paleng ena.</p> <p>Ka nako e nngwe, mongodi ha a ngole ditaba kaofela ka botebo, empa o siya ditaba tse ding di sa fella, e le hore mmadi a iketsetse qeto le ho iphumanela dikarabo ka bo yena.</p>
Sepheo	<i>Baithuti ba hloka ho sebetsana le dikarolo tsa pale ba tle ba kgone ho ka bala dipakeng tsa mela. Hore ba fihlelle sena, ba lokela ho sebedisa seo ba se badileng mmoho le seo ba se tsebang ho iphumanela taba e sa ngolwang empa ho buuwa ka yona kapa e sa ngolwang mona paleng.</i>
Mehato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala seratswana leqepheng 2 Botsa baithuti: Ke eng seo o se tsebang ka sena? Ebe seratswana sona se bolelang? 3 Botsa baithuti: Ke eng seo re ka se nohang hape ka seratswana sena? Ebe ho na le seo seratswana se sa re bolelleng sona? 4 Botsa baithuti: Ke eng eo re ka e bolelang/nahanang ka Joe ho ya ka tsela eo a neng a ikwetlisa ka yona? 5 Botsa baithuti: Mamela le ho buisana ka dikarabo tsa baithuti. Etsa bonnete ba hore dikarabo tsa baithuti di a utlwahala le hore di na le kelello. 6 Ha baithuti ba sokola kapa ba na le bothata ba ho ka araba, ba fe mohlala oo ba ka o bapisang le seo ba se tsebang 7 Sebedisa tse latelang, Foreimi ya dipolelo ho ka thusa: 8 E itshetlehile hodima ... Ke nahana hore ...
Mohlala	<p>Seratswana</p> <p>Moholwane wa ka o ile a etsa kopo yah o ya Yunibesiting. Ha ke fihla hae, ke fumana maholwane a tshwere lengolo abile a bobosela. Mme yena o ne a lla a bile a bososela, a mo hakile.</p> <p>Papiso/ ho amanya</p> <p>Ka mabaka a hobane Moholwane/Abuti o kentse kopo ya sebaka mane Univesiting, le hore o tshwere lengolo a thabile haholo, ke noha hore kopo ya hae e amohetswe.</p>

Leano la 8: Ho etsa hlahlobo/Tekolo

Tlhaloso	Ha re lekola pale ena, o ka lekola le ho hlahloba karolwana ka nngwe ya pale ena.
Sepheo	<i>Baithuti ba tshwanetse ho rutwa ho lekola le ho hlahloba seratswana, le ho fana ka mabaka a tekolo kapa hlahlobo ya bona.</i>
Mehato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala seratswana se leqepheng. 2 Botsa baithuti potso e lekolang, ba kope ho fana ka mabaka a dikarabo tsa bona. Mohlala: Ebe o nahana hore X o entse ntho e nepahetseng? Hobaneng ha o rialo? Fana ka mabaka a karabo ya hao. 3 Mamela le ho buisana ka dikarabo tsa baithuti. Etsa bonnete ba hore dikarabo tsa baithuti di a utlwahala le hore di na le kelello. 4 Haeba baithuti ba a sokola, arolelana/sebedisa tekolo ya hao e le mohlala: Ke nahana hore X o entse ntho e nepahetseng hobane X

Mohlala	Dipotso tse ding tsa Tekolo di qala tjena: 1 O nahana hore--- 2 O dumellana le-- 3 maikutlo a hao ke--- 4 Ebe o rata---
---------	--

Ka tlase ke ditlhaloso tsa mekgwa ya ho ruta mohato o mong le o mong wa ho bala ka kopanelo.

Thuto: **Pele o bala**; Padiso ya pele; Padiso ya bobedi le ka morao ho ho bala.

Tlhaloso ena e thusa hore ho be le kutlwisiso e utlwahalang e etsang hore padiso e tsamaye mmoho le thuto e nngwe le e nngwe e rutwang.

HO BALA KA KOPANELO: BOITOKISETSO PELE O BALA.

HO BALA KA KUTLWISISO: LEANO: HO LEPA/HO NOHA.

Ha re itokisetsa ho bala, re bopa bokgoni ba ho bala ka kutlwisiso ka ho ruta baithuti ho nahana ka pale, pele ba bala.

- 1** Bolella baithuti hore kajeno ba tlile ho shebana le ditshwantsho tse hlahellang paleng., ebe ba nahana ka pale.
- 2** Bolella baithuti hore ka lebaka la seo ba se bonang, ba tla lepa/noha ka diketsahalo paleng. Hona ho bolela hore ba tlile ho sebedisa ditshwantsho tse bukeng ho leka ho noha seo pale e buang ka sona.
- 3** Hlalosetsa baithuti hore ba se shebe setshwantsho ka seng bukeng. Ba shebe ka moo ditshwantsho kaofela tsa buka di amanang, e le ho fumana hore di kopana jwang kapa di tsamaelana jwang. Setshwantsho ka seng se lokela hoba le kopano le ditshwantsho tsohle tse bukeng, mme di leke ho bontsha kopano/ tsamaelano ya pale kaofela.
- 4** Bontsha baithuti bokantle ba buka le ho bala Sehlooho sa buka o balla hodimo.
- 5** Botsa baithuti hore: Ha o nahana ho etsahala eng paleng ena?
- 6** Ka mora moo: Sheba setshwantsho ka seng sa pale, ebe o botsa baithuti dipotso.
  - a** Ebe o bona eng mona setshwantshong?
  - b** O nahana hore ho etsahala eng moo?
  - c** O nahana hore hot la etsahala eng kamorao ho moo?
- 7** Haeba baithuti ba sokola ho kopanya diketsahalo kapa dintlha, ba thuse hore ba fihlelle sena.
- 8** Mohlala: Ebe o sa hopola hore moshanyana enwa o ne a etsang leqepheng le fetileng? O etsang jwale? O nahana hore ho etsahala eng jwale?
- 9** Ha o fihla setshwantshong sa ho qetela bukeng, botsa baithuti hore: Ebe o nahana hore pale ena e tla fella jwang (e tlabo potso e lokelang ho ya ka setshwantsho)
- 10** Leboha baithuti k aka tshebetso ya bona ya ho lepa.
- 11** Haeba o na le nako, bala pale ntle le kgefutsa kgetlo le le leng.

HO BALA KA KOPANELO: PADISO YA PELE.

MOKGWA WA HO BALA KA KUTLWISISO: ONA KE MOKGWA O SEBEDISWANG LE HO ELELLWA MORALONG WA THUTO.

Ho Padiso ya pele, re qala ka ho bopa bokgoni ba ho bala ka kutlwisiso ha o bala ebile o hlalosa pale ho baithuti. Hape re bontsha ka ketso hore o nahana jwang ka pale. Pele ho ho bala, bolella baithuti hore o tlilo etsa eng. *Bua tjena: Baithuti, ke nako ya ho bala ka kopanelo. Hopola hore ha re bala kapa re mametse pale ho bohlokwa kamehla ho nahana ka pale. Kajeno, ke tlile ho le bontsha kamoo ke nahanang ka teng ka pale. Ke tlo le bontsha sena ka homohlala) iketsetsa setshwantsho ka kelellong ya ka. Ho na ho bolela hore, ha o ntse o bala, o iketsetsa baesekopo ka hloohong ena ya hao.*

- 1 Bala leqephe ka leng ka bo qhetseke le ka thello. Ha o ntse o bala, sebedisa mekgwa e thusang ho hlalosa ho bala, sebedisa diketso, pontsho tse fapaneng tsa sefahleho le lentse la hao o le theola le ho le phahamisa ho bontsha kutlwisiso e le ho hlalosa diketsahalo.
- 2 Ha ho kgonahala, kgefutsa mme o hlalose lentse kapa polelo ho baithuti.
- 3 Ka yona nako eo, ya padiso ya pele, re boetse re tsepamisa maikutlo ho bontsheng le ho ruta maano a ho bala ka kutlwisiso ho baithuti.
- 4 Qetellong ya ho leqephe le leng le le leng, o tla bona mabokose a mmala a mabedi, mme a ngotswe tjena: Palo ya pele le Palo ya bobedi.
- 5 Ha o qetile ho balla baithuti leqephe, kgefutsa mme o bontshe hore o nahana ka se ka lebokoseng. Ha o etsa sena o bontsha ka ketso hore o nahana eng ka pale. Ho bohlokwa ho utlwisisa seo o se buang – ha seo se balang se sa utlwahale, se ke sa utlwahala le ho baithuti.
- 6 Leqepheng la ho qetela la pale, ho na le dipotso tse mmalwa tsa Padiso ya pele le ya bobedi ka hara lebokose.
- 7 Dumella baithuti ba fapaneng ho araba dipotso tseo.
- 8 Bontsha baithuti hore ho ka ba le dikarabo tse fapaneng bakeng sa potso e le nngwe, le hore baithuti ba a fapana ka maikutlo,

HO BALA KA KOPANELO: PADISO YA BOBEDI.

LEANO LA KUTLWISISO: LEANO LE SEBEDISWANG LE TLA FUMANWA KA HARA MORALO WA THUTO.

Ho Padiso ya bobedi, re tswella ka ho bopa bokgoni ba ho bala ka kutlwisiso ha o balla baithuti, le ho bontsha ka ho etsa ka moo o ka nahanng ka pale. Boela o bolella baithuti hore o tlilo etsa eng. *Bua tjena: Baithuti, ena ke nako ya ho bala ka kopanelo. Hopola hore kamehla ha re bala kapa re mametse pale hobohlokwa ho nahana ka pale. Kajeno, ke batla ho le bontsha hhore o ka nahana ka pale jwang. Ke tlilo etsa tjena, (Mohlala) ke tlilo bopa setshwantsho ka kelellong ya ka ka pale. Hona ho bolela hore ha ke ntse ke bala ke tla iketsetsa baesekopo ka hloohong kapa kelellong ya ka.*

- 1 Ha morao bala leqephe le leng le le leng ka thello le boqhetseke. Ha o ntse o bala, sebedisa diketso, pontsho ya sefahleho, sebedisa le lentswe la hao o le theola o le nyolla ho bontsha kutlwisiso e le ho hlalosa diketsahalo.
- 2 Ka yona nako eo. Ha o bala padiso ya bobedi, O ka bontsha ka ho etsa hore o nahana jwang ka pale.
- 3 Qetellong ya ho bala leqephe, o tla bona mabokose a mmala a mabedi, mme a ngotswe tjena: Palo ya pele le Palo ya bobedi.
- 4 Ha o qetile ho balla baithuti leqephe la pele, kgefutsa mme o bontshe hore o a nahana ka ho bala kapa ho bolela se ka lebokoseng. Ha o etsa sena o bontsha ka ketso hore o *nahana jwang ka pale*. Ho bohlokwa ho utlwisisa seo o se buang-- ha seo se balang se sa utlwahale, se ke ke sa utlwahala le ho baithuti.
- 5 Ka leqepheng la ho qetela la pale, ho na le dipotso tsa Padiso ya pele le ya bobedi ka hara mabokose.
- 6 Neha baithuti ba fapaneng sebaka sa ho araba dipotso.
- 7 Qetellong, laela baithuti ho iketsetsa dipotso ka pale.
  - a Kopa baithuti ho sebetsa ka bonngwe ho nahana ka dipotso tseo ba ka di botsang ka pale eo.
  - b Ha ho hlokahala/kgonahala, hopotsa baithuti ka dipotso tse ding tsa mantswe kapa dipolelo. Mohlala; Mang; Neng; Ho kae; Jwang le Hobaneng; fana ka maikutlo a hao; O nahana hore; lenane jwalojwalo.
  - c Bolella baithuti ho qoqa le ho buisana ba be ba arolelane dipotso.
  - d Ebe o kopa baithuti ho arolelana dipotso le baithuti bohle.
  - e Neha baithuti sebaka sa ho araba dipotso.

HO BALA KA KOPANELO: KA MORAO HO HO BALA

Lebaka la hoba le mesebetsi kamora ho bala, ke ho neha baithuti monyetla wa ho kopanya kutlwisiso ka pale, le ho sebedisa puo e ntjha eo ba ithutileng yona.

Kamorao ho bala ka kopanelo, o tla etsa o mong wa mesebetsi e latelang:

- 1 Ho taka setshwantsho sa pale
- 2 Ho etsa papadi ka pale
- 3 Ho qoqa kapa pheta pale ka molomo.
- 4 Ho araba dipotso ka pale e le ho hlalloba kutlwisiso.

TAKA SETSHWANTSHO KA PALE.

- 1 Laela baithuti ho dula madulong a bona, ba ntshe dibuka tsa bona tsa ho ngolla kapa maqephe a sa ngollang, dipensele le dikeraone
- 2 Bolella baithuti hore ba tlo iketsetsa ditshwantsho ka dikelellong tsa bona ka pale. Hopotsa moithuti hore ha a iketsetsa setshwantsho ka hlohong ya hae, o nahana ka hore ntho ena e shebahala jwang, e nkgwa jwang, ha o e tswara e jwang ebile e utlwahala jwang. Ba bile ba ba le pono ya hore ba ikutlwa jwang ka seapadi sena, mesebetsi kapa ntho e itseng e fumanwang paleng.

- 3 Botsa baithuti ho tutubala mme ba iketle. Ba balle seratswana hape.
- 4 Ha o qetile, kopa baithuti ho bula mahlo a bona, ebe o mamela setshwantsho seo ba iketseditseng sona dikelellong tsa bona. Baithuti baka ngola hore setshwantsho sena sa bona se shebshala jwang, se nkgwa jwang, tatso ya sona e jwang. jj
- 5 Ebe, baithuti ba sebedisa qaleho ya polelo / e le ho ngola polelo kapa tse pedi ka setshwantsho seo ba ipopetseng sona ka kelellong tsa bona.
- 6 Qetellong, dumella baithuti ho buisana le ho arolelana ka dipono tsa bona le balekane.

HO TSHWANTSHISA PALE (HO QAPA PAPADI KA PALE)

- 1 Beha baithuti mmateng kapa kantle moo ho kgutsitseng.
- 2 Bolella baithuti hore kajeno, ba tlilo tshwantsha le ho bapala dikarolo tse itseng tsa pale eo ba e badileng.
- 3 Phahamisa buka e kgolo, hore baithuti ba e bone, ebe o bala leqephe le qalang.
- 4 Laela baithuti ho qapa papadi efe ho tswa paleng
- 5 Tshwantsha/ Bontsha ketso eo le baithuti.
- 6 Pheta hape leqephe ka leng
- 7 Kwetlisa baithuti ho hlokomela matshwao a bontshang hore ba tshwanetse ho kgutsa mme ba mamele ha tithjere e ntse e balaleqephe ha a ntse a ba bontsha ka diketso

MOSEBETSI WA HO NGOLA KAPA HO QOQA KA PALE

- 1 Dudisa baithuti madulong a bona mme ba mamele ka hlooko.
- 2 Latela mehato e moralong wa thuto ho pheta / qoqa pale le baithuti.
- 3 Qalong o tla bontsha ka ho pheta ho hong ho tswang paleng.
- 4 Kamora moo o tla bolella baithuti ho nahana ka ho hong ho tswa paleng –baithuti ba seke ba koposa seo titjhere e se qoqileng
- 5 Ebe baithuti ba BUISANA le balekane ka seo baka se phetang ho tswa paleng.
- 6 Qetellong o tla kopa baithuti ba mmalwa ho pheta meqoqo ya bona ho tswa paleng.
- 7 Haeba thuto ena ke mosebetsi o ngolwang, baithuti bat la rala/ngola mosebetsi dibukeng tsa bona.

NGODISO YA KUTLWISISO

- 1 Pele ho thuto, ngola sehlooho sa seratswana tlapangollong.
- 2 Jwale o ka ngola dipotso tse batlang kutlwisiso tlapangollong, hammoho le qaleho ya dipolelo e le dikarabo (moo ho hlokahalang)
- 3 Laela baithuti ho bula dibuka tsa bona ba ngole sehlooho.
- 4 Bolella baithuti hore kajeno, ba tlile ho nahana le ho ngola dikarabo tsa dipotso tseo.
- 5 Bala dipotso mmoho le baithuti, mme o hlalose moo ho hlokahalang.
- 6 Bolella baithuti hore ba se ke ba ngola dipotso, ba ngole dikarabo feela.
- 7 Tsamatsamaya pakeng tsa baithuti ho thusa ba nang le bothata/ba sokolang
- 8 Metsotsong e mmedi ya ho qetela, sheba dikarabo tsa baithuti mme o ba dumelle ho etsa ditokiso tsa mosebetsi moo ba fositseng.

Ho Bala ka Tataiso ya Sehlopha

Sepheo: Ho mamela moithuti ka mong a balla hodimo, le ho aha, ho totobatsa bokgoni ba ho bala ka kutlwisiso ha moithuti ka mong. Ho dumella le ho fa baithuti bohle ka phaposing monyetla wa ho ikwetlisetsa ho bala medumo ya mantswe, mantswe a hlahang kgafetsa le a makgutshwane, ho arola mantswe a dipolelo tse arohaneng pele a qetela ho ngola mosebetsi wa tsebo kutlwisiso ka bo yena.

Ho molemo ho mamela moithuti ka mong ha a bala bonyane hang ka beke.

SEO O LOKELANG HO SE ETSA LE BAITHUTI BA SA NKENG KAROLO HO BALANENG:

- 1 Pele o qala ka ho bala ka tataiso ya sehlopha, titjhere o lokela ho fa baithuti ba sa nkeng karolo mosebetsi oo ba lokelang ho o etsa ho tswa dibukeng tsa bona, kapa maqepheg a tshebetso.
- 2 Etsa bonnete ba hore Maqephe a bona a tshebetso a sireletsihile ho a boloka ka hara faele kappa mokotlana wa polasitiki.
- 3 Kwetlisa baithuti ka tlwaelo ya ho bala Sesotho ka Tataiso ya sehlopha ka mokgwa o latelang:
  - a Dudisa baithuti mmoho le maqephe a bona a tshebetso a ho bala.
  - b Hlalosetse baithuti ka leqephe la pele la mosebetsi oo ba lokelang ho o etsa.
  - c Bitsa sehlopha ho tlilo o balla.
  - d Hang ha baithuti ba qetile ho bala ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
  - e Laela baithuti ho etsa mosebetsi wa phetoho jwaleka: Titjhere o re; Tlola tlola, itsoke, tsoke, ema! Kapa setulo sa ka le nna.
    - *Ela hloko: 30 metsotso ke nako e telele ho bana ba ba nyenyane ho dula ba sebetsa ba kgutsitse, ka hoo ba lokela ho etsa diphetoho ka ho etsa dihlahiso ho kgatholla mmele.*
  - f Dudusa baithuti hantle le maqephe a bona a tshebetso.
  - g Hlalosetsa baithuti leqephe la tshebetso le latelang leo ba lokelang ho le sebedisa.
  - h Bitsa sehlopha se latelang ho tlilo o balla.
- 4 Ke ntho e ntle ho dudisa baithuti ba senang bokgoni ba ho bala mmoho le ba kgonang hore ha ba bala maqephe a tshebetso ebe moo ba kgonang ho thusanang.

SEBOPEHO SA HO BALA LEQEPHE LA TSHEBETSO:

- 1 Leqephe le leng le le leng la tshebetso le na le mosebetsi e 10 (leshome) beke le beke. Ho na le dihlopha tse 10 tsa ho bala ka tataiso ya sehlopha ka beke. Le ha ho le jwalo sehlopha se seng le se seng se na le monyetla wa ho sebetsa le titjhere hang ka beke. Hona ho bolela hore baithuti ba tla qeta mosebetsi ona ka nako ya dikarolo tse 9.
- 2 **Matshwao a hopotsang baithuti ka seo ba lokelang ho se etsa le tsatsi le letsatsi:**
  - a Molomo o ba hopotsa ho qapodisa mantswe.
  - b Leihlo le ba hopotsa ho bala mantswe.
  - c Ngwana a le mong o ba hopotsa ho bala ka bonngwe.
  - d Bana ba babedi ba hopotsa baithuti ka ho bala ka bobedi.

- e Letsoho le tshwereng pene le ba holopotsa hore ba lokela ho taka kapa ho ngola.
- 3 Lenane la sehlooho la medumo le mantswe a sebediswang kgafetsa a rutwang a lokela ho bolokwa ka hlooko. Dipale tse ntjha di behilwe ka mokgwa wa sebopeho sa medumo le mantswe a tlwaelehileng a beke le beke, mme a kenyelletsa medumo le mantswe a tlwaelehileng a sebedisitsweng nako e fetileng. Hona ho hlalosa hore baithuti ba keke ba bala mantswe ao ba sa a rutwang.

HO ABELA DIHLOPHA SERATSWANA BAKENG SA HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA.

- 1 Bekeng tse pedi tse qalang tsa sekolo, mamela moithuti ka mong a bala ka. Sebedisa ruburiki e ka tlase bakeng sa ho beha bana ho ya ka bokgoni ba bona. Arola baithuti ho ya ka dihlopha tsa bokgoni bo tshwanang.
- 2 Lenaneng lena ho na le dikarolo tse 10 tsa ho mamela baithuti ha ba bala. Hona ho hlalosa hore o ka etsa dihlopha tse Haeba o etsa dihlopha tse ka tlase ho 10 o tla sebedisa nako e ekeditsweng ho thusa baithuti ba sokolang/nang le mathata.
- 3 Ka hare ho tereka o tla fumana foromo eo o tla ngola mabitso a bana ho ya ka dihlopha, le sebaka se tla o dumella ho tereka tshebetso ya bona ya ho bala ho ya ka dihlopha.
- 4 **Ela hloko:** ruburiki ena e arotse bana ho ya ka bokgoni ba bona ba ho bala.
- 5 Ha ho ena le bana ba bongata boemong bo tshwanang, o ka sebedisa tsebo kutlwisiso e le mokgwa o mong wa ho bopa dihlopha hoy a ka bokgoni bah o bala.
- 6 **Ka phaposing ya baithuti ba 40, ho ka ba le:**
  - Ha ho na sehlopha boemong ba 1, ke sehlotshwana sa baithuti feela.
  - 1 sehlopha boemong ba 2
  - 2 kapa 3 dihlopha boemong ba 3
  - 2 kapa 3 dihlopha boemong ba 4
  - 1 kapa 2 boemong ba 5

Ke nahana hore moithuti o bala ka boemo ba 1	Ke nahana hore moithuti o bala ka boemo ba 2	Ke nahana hore moithuti o bala ka boemo ba 3	Ke nahana hore moithuti o bala ka boemo ba 4	Ke nahana hore moithuti o bala ka boemo ba 5
<ul style="list-style-type: none"> Moithuti ha a tsebe kapa o tseba mantswe a mmalwa. Moithuti ha a elellwe medumo le tswalano ya ditlhaku. 	<ul style="list-style-type: none"> Moithuti o tseba mantswe a mmalwa a tlwaelehileng. Moithuti o bonahala a sa elellwe ditlhaku le medumo ya mantswe. Kapa o hloka tataiso ya medumo e fetileng. 	<ul style="list-style-type: none"> Moithuti o tseba mantswe a mangata a tlwaelehileng. Moithuti o hloka tataiso ho qhaqholla ditlhaku tsa mantswe ao ba sokang ba a bona. 	<ul style="list-style-type: none"> Moithuti o tseba bongata ba mantswe a tlwaelehileng. Mme o kgona le ho qhaqholla ditlhaku tsa mantswe ao ba so kang ba ithuta ona. Moithuti o hloka tataiso ya sewelo ho qapodisa mantswe a thata. Moithuti o bala ka thello. 	<ul style="list-style-type: none"> Moithuti o tseba mantswe a mangata a tlwaelehileng. Moithuti o kgona ho qapodisa mantswe ka nepo. Moithuti o bala ka bokgeleke le ka kutlwisiso. Enwa ke moithuti ya tsebang ho bala ho feta baithuti bohle.

SEO O LOKELANG HO SE E TSA NAKONG YA HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA:

- 1 Bitsa sehlopha ho tlilo ho balla.
  - a Etsa bonnete ba hore baithuti ba na le pale / seratswana se nepahetseng.
  - b Dudisa sehlopha ka mokgwa wa sedikadikwe.
  - c Hopotsa baithuti ka mantswe a tlwaelehileng ao ba ithutileng ona bekeng. Bontsha baithuti dipapetla tsa mantswe mme ba ithute ho a bala.
  - d Ka mora moo neha baithuti metsotswana ya ho bala pale /seratswana ka bonngwe le ka kgutso.
  - e Botsa baithuti ho balla karolo ya seratswana hodimo ka bo bona.
- 2 Nakong ya ho bala ka Tataiso ya Sehlopha, ho molemo ho ho hopola:
  - a **Supa mantswe ohle a tlwaelehileng.** Hopotsa baithuti hore ho na le mantswe a mang a hlahang kgafetsa, ao re lokelang ho a bala ka bo mong.
  - b **Ho bopa bokgoni ba ho qapodisa mantswe.** Haeba ngwana a sa kgone ho bala lentse o se mo thuse hang, mo kgothaletse ho le qapodisa medumo ya lentse e be o mo kopa ho le kopanya ho bopa lentse leo hape.
  - c **Thoholetsa le ho kgothaletsa baithuti.** Etsa ho bala ka tataiso ya sehlopha e be karolo e bohlokwa ho baithuti mme e ahe boitshepo baithuting.
  - d **Bopa ho bala ka thello. Thusa baithuti ho ntlafatsa ho bala ka thello.** Tsebisa baithuti hore ho bala ha bona ho be jwaleka ha e ka ba a bua. Bontsha ka ho bala ka thello mme baithuti ba o sale morao.
  - e **Aha ho bala ka kutlwisiso.** Bolella baithuti hore ba lokela ho nahana ka mehla ka seo ba tlileng ho se bala. Ruta baithuti ho kgefutsa, ba kgutlele morao, ba phete

seo ba se badileng haeba ba sa utlwisise seo ba se balang. Ruta baithuti ho iketsetsa setshwantsho ka hlohong ha ba ntse ba bala le ho aha baesekopo dikelellong tsa bona ka seo ba se balang. Ruta baithuti ho hopola seo ba se badileng hape ba kgothaletse ho botsa dipotso ha ho na le seo ba sae utlwisising.

TLHOKOMELO YA MAQEPHE A TSHEBETSO A HO BALA:

- 1 Ke mokgwa o motle ho boloka maqephe a tshebetso ka hare ho faele kapa mokotlana wa polasitiki nakong eo baithuti ba di sebedisang.
- 2 Hlokomela maqephe ana a tshebetso ka makgethe, o a behe ka hantle ha baithuti ba qetile ho a sebedisa.
- 3 O tla kgona ho sebedisa maqephe ana dilemo tse ngata, hobane baithuti ha ba ngolle ho tsona, ba ngola dibukeng tsa bona.

FAPANYETSANO YA HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA.

Hopola hore ntlha ya ho bala ka Tataiso ya Sehlopha ke ho mamela moithuti ka mong a bala, ele ho bopa tsebo le bokgoni ba ho bala. Haeba o sena sebaka se lekaneng ka phapusiburutelong, kapa o sa kgone ho laola maemo a baithuti ka phaposing nakong eo ba balang ka yona ho na le mokgwa o mong.

Nakong ya ho bala ka Tataiso ya Sehlopha, dudisa baithuti bohle ditulong le maqephe a bona a tshebetso mme o etse se latelang:

- 1 Hlalosa leqephe la tshebetso leo ba tlileng ho le sebedisa.
- 2 Jwale, bitseta moithuti ka mong ho wena hore a tlo ho balla hodimo.
- 3 Mamela moithuti ka mong a bala karolo e loketseng bokgoni ba hae.
- 4 Bopa bokgoni ba baithuti ba ho bala.
- 5 Ka mora metsotso e 15, laela baithuti ho etsa phetoho ya mosebetsi.
- 6 Jwale dudisa baithuti ditulong tsa bona mmoho le maqephe a bona a tshebetso.
- 7 Hlalosa mosebetsi o latelang oo baithuti ba tlang ho o etsa.
- 8 Tswela pele ho bitsa baithuti ho tla ho wena ho tlo ho balla.

Haeba o nka qeto ya ho sebedisa mokgwa ona wa ho phapanyetso wa ho mamela ho bala, etsa bonnete ba ho mamela moithuti e mong le e mong bonyane hang ka beke.

Tshebetso ya ho ngola

Sepheo: Ho ruta baithuti ho ngola menahano ya bona ya sethathong ba ntse ba fumana thuso ho titjhere. Ho bontsha baithuti hore ha ba latela mokgwa o itseng wa ho ngola ba na le monyetla wa ho fetola, ho lokisa le ho ba le mehopolo e meng e metjha ntle le ho ngola ka nepo hang ha ba qala ho ngola feela.

Mokgwa wa ho ngola o na le mehato ena, moralo, mothalo, tokiso ya diphoso, phatlalatso le ho hasa. Mehato ena e mene ya ho ngola e rutwa le ho latelwa dikereiting tse tharo, ho kgothaletsa bokgoni ba ho ngola ba baithuti.

RALA MOSEBETSI WA NGOLA

- 1 Lenaneong lena, moralo o ruta baithuti mokgwa wa ho rala ba sebedisa:
  - a Lanane
  - b Mmapa wa monahano
- 2 Pele baithuti ba etsa meralo ya bona, titjhere o tshwanetse ho ba bontsha moralo wa hae tlapangollong hore ba tsebe hantle seo ba tshwanetseng ho se etsa. Moralo wa Thuto o ho bontsha hantle seo o tshwanetseng ho se etsa.
- 3 Hlalosetsa baithuti hore ka mehla o NAHANA ka seo o tlang ho se ngola. O hlalose menahano ya hao o buela hodimo hore baithuti ba utlwe hantle.
- 4 Sebedisa sebopeho sa moralo ho bopa moralo wa hao wa ho ngola.
- 5 Ka mora moo neha baithuti metsotswana ya ho nahana ka seo ba tlleng ho se ngola.
- 6 Dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka seo ba se nahanang.
- 7 Qetellong bontsha le ho thusa baithuti ha ba ntse ba sebedisa sebopeho sa moralo ho phethela meralo ya bona

MOTHALO WA BONGODI

- 1 Pele thuto ya ho ngola e qala, ngola foreimi ya moralo wa hao hape o tswang thutong ya MANTAHA tlapangollong.
- 2 Ngola foreimi ya ho ngola tlapangollong
- 3 Ka mora moo hlalosa ha kgutshwanyane mme o bontshe baithuti ka moo ba ka sebedisang meralo ya bona ho etsa mothalo.
- 4 Bontsha baithuti sebopeho sa foreimi ya ho ngola e tla ba thusa.
- 5 Ha baithuti ba ntse ba phethela methalo ya bona, tsamatsamaya ka phaposing ho thusa ba ntseng ba sokola.

TOKISO YA DIPHOSO BONGODING

- 1 Ngola tlapangollong lenane la hlahlobo le tswang moralong wa thuto.
- 2 Bala lenane mme o hlalosetse baithuti tsela eo le tla sebediswa ka yona.
- 3 O ka nna wa bontsha baithuti tokiso ya phoso e tlwaelehileng.
- 4 Dumella baithuti nako ya ho lokisa mosebetsi wa bona ba sebedisa lenane la hlahlobo

PHATLALATSO LE KGASO YA BONGODI

- 1 Laela baithuti ho ngola ka bohleeki mosebetsi wa bona wa qetelo.
- 2 Neha baithuti monyetla wa ho fapanya le ho bala dibuka tsa balekane.

- 3 Neha baithuti ba fapaneng monyetla wa ho balla bana ba bang kaofeela ka phaposing
- 4 Kopa baithuti ba mmalwa ho ngololla mosebetsi wa bona maqepheng a hlwekileng, ho taka le ho o saena.
- 5 Bokella dibuka tsa baithuti. O lokela ho tshwaya feela mesebetsi e mmedika kotarao sebedisa diruburiki tseo o di neuweng.
- 6 Hape, boitshepo ke karolo ya bohlokwa ho hodisa botsebi ba bongodi.

Maano a ho ngola

Sepheo: Ho matlafatsa baithuti ka maano a ho fetolela menahano ya bona ho bongodi ba sethathong.

- 1 Latela Moralo wa Thuto ho phethela mosebetsi wa ho ngola wa beke le beke.
- 2 Moralong wa thuto, o tla eellwa hore ho latelwa mokgwa o itseng ka nako tsohle. Hona ho thusa baithuti hore ba tsebe seo ba ka se lebellang thutong tsa ho ngola.
- 3 Otlala eellwa hore maano a fapaneng a rutwa baithuti ha nyane ha nyane hore ba kgone ho phethela diforeimi tsa dipolelo tsa bona ka nepo.
- 4 Sepheo ke hore baithuti ba kgone ho sebedisa maaano ana ka mokgwa o itaolang.
- 5 Maano ana a thusa bana hoba le boitshepo ka bongodi ba bona ka ho ba bontsha hore hona le mehato e latelwang ya bongodi.

LEANO LA 1: TITJHERE O BONTSHA KA HO NGOLA PELE

- a Titjhere o bontsha baithuti pele (o bontsha baithuti hantle seo ba tlileng ho se etsa). Ka ho bona seo titjhere e se etsang, baithuti ba tseba hantle se lebelletsweng ho bona.

LEANO LA 2: BANGODI BA NAHANA PELE BA NGOLA

- a Bongodi ke ketso ya ho ngola mehopolo ya hao pampiring / bukeng
- b Hona ho bolela hore bangodi ba tshwanetse ho nahana pele ba nka qeto ya seo ba tlang ho ngola ka sona
- c Hona ho bolela hape horeha hona karabo e nepahetseng kapa e sa nepahalang bongoding – mongodi e mong le e mong o ngola ka seo a ratang ho ngola ka sona.
- d Kamehla fana ka sebaka sa hore baithuti ba nahae ka seo ba batlang ho ngola ka sona

LEANO LA 3: BANGODI BA SEHELA LENTSWE LE LENG LE LE LENG MOLA

- a** Baithuti ba nahana ka dipolelo tseo ba batlang ho di ngola mme ba buella hodimo.
- b** Ba bala hore mantswe a makae polelong, ebe ba seha mela bakeng sa lentswe ka leng.
- c** Mela e sehwa ho tloha letsohong le letshehadi ho ya ho le letona, le ho tloha hodimo leqepheng ho ya tlase.
- d** Mela e tshwanetse hoba bolelele ba lentswe ka leng.
- e** Ho be le sebaka pakeng tsa mantswe
- f** Qetellong ya polelo baithuti ba kenye kgutlo.
- g** Ha mela e se e seuwe, baithuti ba ngola mantswe ao ba a tsebang, kapa ba leke ho ngola medumo ya mantswe e qalang pele ba ka batla thuso ho titjhere.
- h** Hona ho fana ka sebopeho bongoding ba moithuti, le ho hodisa boitshepo. Le baithuti ba sokolang ba ka qala ho ngola ka mokgwa ona.

LEANO LA 4: BANGODI BA SEBEDISA DISEBEDISWA HO NGOLA MANTSWE

- a** Ruta baithuti hore ba se ke ba kopa thuso ha ba ngola mantswe ao ba sa tsebeng. Ba tshwanetse ho sebedisa disebediswa tse teng ho fumana tsela ya ho ngola lentswe leo ba sa le tsebeng. Mohlala
  - Mantswe a leboteng
  - Dibuka tse ding
  - Lenane la piletso
  - Ba ka botsa le balekane ba bona ka phaposing

LEANO LA 5: BANGODI BA SEBEDISA MEHOPOLO YA BONA HO NGOLA MANTSWE

- a** Baithuti ba lokela ho hopola mantswe ao ba ithutileng ona, le hore ba kgone ho a ngola ao tswa kelellong tsa bona.

LEANO LA 6: BANGODI BA BUA MANTSWE BUTLE JWALOKA KGUDU

- a** Ruta baithuti ho bua lentswe leo ba sa le tsebeng ka boiketlo hore ba kgone ho utlwa medumo e fapaneng ya lentswe leo.
- b** Ka moraho ho moo, ruta baithuti ho ngola modumo o mong le o mong oo ba o utlwang. (Ba kanna ba se ngole lentswe ka nepo, feela hona e tla be e le qaleho ya bona ya ho ngola mantswe ao ba sa a tsebeng. Mohlala **metsi** a ka ngolwa jwaleka **mitsii**. Titjhere e ka sebedisa hona ho bopa lentswe le nepahetseng.)
- c** Leka ho bala mongolo wa bana wa fonetiki, ebe o thoholetse baithuti ha ba sebedisitse tsebo ya bona ya fonetiki ho bopa mantswe. Ena ke tsebo e tshwanetseng ho kgothaletswa baithuti.

LEANO LA 7: BANGODI BA BALA SEO BA SE NGOLANG

- a** Baithuti ba ipalla dipolelo tsa bona hodimo kapa ba balla balekane ba bona. Ho bala ha mosebetsi wa molekane ho etsa tshebetso ya ngola e be le moelelo.
- b** Ha ba ntse ba bala jwalo ba ele hlooko hore ha ho mantswe ao ba a siyang morao.
- c** Ba ele hlooko le hore tatalano ya mantswe e nepahetse.
- d** Ho bohlokwa haholo ke hore o latele moralo ona hore baithuti ba natefelwe ke mokgwa ona wa ho bala, ba be motlotlo ka seo ba se ngotseng

LEANO LA 8: BANGODI BA BUISANA/QOQA KA BOBEDI

- a** Ha thuto e ntse e tswelapele, neha baithuti monyetla wa ho buisana ka bobedi, ba qoqelane ka seo ba se ngotseng
- b** Hona ho ka sebediswa ele monyetla wa ho arolelana dikgopolo ka seo se tla ngolwa, ho bala seo ba se ngotseng, ho qoqa ka ditshwantsho tsa bona le ho etsa bonnete ba hore ba utlwisisa seo ba tshwanetseng ho se etsa.
- c** Ruta baithuti ho shebana le ho buisana ka kgutso ha ba ntse ba shebane.

LEANO LA 9: TSHWARA DIKOPANONYANA

- a** Lena ke leano la bohlokwa le ka sebediswang ha baithuti ba ntse ba ngola.
- b** Tsama-tsamaya ka phaposeng mme o thuse moo baithuti ba sokolang.
- c** Tshwara kopanonyana le moithuti ya sokolang.
- d** Sheba mosebetsi wa moithuti, mamela moithuti mme o mo nehe thuso eo a e hlohang.
- e** Hopola ho neha baithuti bohle nako e ikgethileng, ho thoholetsa boiteko ba bona le tswelapele ya bona.

The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: science (flasks, atoms, globes), mathematics (calculators, rulers, compasses), arts (pencils, paint palettes, books), and general learning (books, graduation caps, lightbulbs).

Kereiti 3

KOTARA 1

Beke

1

Tataiso

Mantaha

Mesebetsi ya molomo

Metsotso e 15

TSEBISA MOKOTABA: FUMANA DINTLHA TSA TSEBO YA PELE. (MOKOTABA WA BEKE YA PELE)

- 1 Bolella baithuti hore selemong sena re tllilo ithuta mokotaba e fapaneng.
- 2 Hlaosa hore mokotaba ke ntlha e kgolo e tla re tataisetsa thutong mmoho.
- 3 Taka sedikadikwe o ngole **tsebo** ka hara sona mahareng a tlapangollo.
- 4 Botsa baithuti tjena: *Le batla ho ithuta ka eng?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangollong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho.
- 6 Ha baithuti ba sokola ho nehelana ka mehopolo ya bona, ba etelle pele ka dipotso tse kang:
  - a O ratile ho ithuta ka eng kereiting ya 1?
  - b O ratile ho ithuta ka eng kereiting ya 2
  - c Hobaneng o ratile ho ithuta ka...?

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Hlalosa hore selemong sena re tllilo ithuta mantswe a mangata a matjha a tllileng ho re thusa ho ikutlwahatsa ka bolokolohi!
- 2 Ruta o sebedisa (PATS)
- 3 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya tlotlontswe ya mokotaba.
  - a **tshwanang**
    - Phahamisa menwana e 1–5.
    - Hlalosetsa baithuti hore le bona ba phahamise menwana ya palo e **tshwanang** le ya hao.
    - Pheta ka makgetlo a 4–5.

Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Hlalosa hore re tlo ba le mokgwa o tsepameng hantle wa ho ntsha dibuka tsa rona tsa ho ngolla.
- 2 Kgetha mokgwa o tla sebeletsa phaposiburutelo ya hao mmoho le baithuti. jwaloka: ho sebedisa **bahlokomedi ba dibuka**.
- 3 Hlalosa hore selemo kaofela, e mong le e mong o tla fumana monyetla wa hore e be mohlokomedi wa dibuka le yena. Bekeng ena, re tla ikwetlisa ka seo mohlokomedi wa dibuka a tlamehang ho se etsa e le hore e mong le e mong a tle a tsebe mme a be malala-a-laotswe.

- 4 Bontsha baithuti moo dibuka tsa ho ngolla di tla dula teng hape di arotswe jwang. (dihlopha, mela, jwalo jwalo.)
- 5 Bontsha baithuti ba tla kgetha jwang qubu tsa dibuka tsa ho ngolla ka sehlopha sa bona, ka mola, jwalo jwalo.
- 6 Ba bontshe hore ba ntshe dibuka jwang ka hloko, ka thlokomelo, le ka potlako. (ba se ke ba lahlela dibuka!)
- 7 Bitsa baithuti ba mmalwa (palo e tla etswa ho ya ka thlopiso ya phaposiburutelo ya hao.)
- 8 Laela bahlokamedi ba dibuka ho ikwetlisetsa ho ntsha dibuka.
- 9 Ba laele ho dula fatshe ka kgutso.
- 10 Hang ha moithuti e mong le e mong a se a tshwere dibuka tsa hae, hlalosa hore mohlokamedi wa dibuka o tla ba le boikarabelo hape ba ho phutha dibuka.
- 11 Bontsha baithuti hore ba tlameha ho phutha dibuka ka mela le ka dihlopha tsa bona jwang.
- 12 Bontsha baithuti ba tlameha ho beha dibuka tsa bona kae.
- 13 Bitsa bahlokamedi ba dibuka ba letsatsi leo ho ikwetlisetsa ho phutha dibuka.

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Boitokisetso pele o bala

- 1 Hlalosa hore selemong sena, re tla ba le ho bala ka kopanelo.
- 2 Hlalosa hore ho bala ka kopanelo ho tla etsahala fatshe hodima mmata, sebakeng se ka kapele ka phaposingborutelo (kapa sebakeng se seng feela, haeba hona ho sa sebetse ka phaposiburutelong ya hao)
- 3 Hlalosa hore re tlameha ho dula fatshe mmateng kapele ka kgutso.
- 4 Bontsha baithuti ba ya jwang mmateng. Hlalosa hore matsoho a bona a se ke a thetsana, ba tsamaye ba thotse kapele le ka thlokomelo.
- 5 Kgetha mokgwa o tla sebediswa ho ya mmateng o tla sebetsa ka phaposiburutelong ya hao le ho baithuti, jwaloka: mola **ka mola**.
- 6 Bolella baithuti ba moleng ofe, hore ba tle ba tsebe ba moleng 1, moleng 2, moleng 3 jwalo jwalo.
- 7 Hlalosetsa baithuti hore ba tlameha ho **hopola** mela ya bona.
- 8 Bitsa baithuti mola ka mola ho ya mmateng.
- 9 Hang ha baithuti bohle ba dutse fatshe hodima mmata, hlalosa hore re tlo tlameha ho kgutlela ditulong tsa rona ka potlako re thotse.
- 10 Bontsha baithuti ba kgutlele jwang ditulong tsa bona. Hlalosa hore ba se ke ba thetsana ka matsoho, ba tsamaye ba thotse kapele le ka thlokomelo!
- 11 Bitsa baithuti mola ka mola ho kgutlela morao ditulong tsa bona.

Ngodiso:

Metsotso e 30

Rala o thale

FOREIMI YA HO NGOLA:

Ntho e le nngwe eo ke batlang hore o e tsebe ka nna _____

BONTSHA KA HO E TSA

- 1 Hlalosa hore kajeno, baithuti ba tla ngola ka **ntho eo ba batlang hore titjhere a e tsebe ka bona.**
- 2 Balla baithuti foreimi ya ho ngola.
- 3 **Bontsha** baithuti ka ho etsa hore o **nahana pele o ngola.**
- 4 Bolella baithuti dintlha tseo o nahanneng ho di ngola foreiming ya ho ngola, jwaloka: Ke na le bana ba babedi.
- 5 **Bontsha** ka ho taka setshwantsho sa hao o ena le bana ba hao ba babedi.
- 6 Hlalosa hore ke mantswe afe ao o tlieng ho a ngola. **Seha mola bakeng sa lentswe le leng le leng.**
- 7 Bontsha ka ho phethela foreimi ya ho ngola. **Ntho e le nngwe oe ke batlang hore le e tsebe ka nna** ke hore ke na le bana ba babedi.
- 8 **Qapodisa mantswe ka boiketlo jwaloka kgudu o be o ngole medumo eo o e tsebang.**
- 9 **Sebedisa disebediswa jwaloka,** mantswe a hlahang kgafetsa le tlotlontswe ya mokotaba.
- 10 Hlakola mohlala wa hao tlapangolong. Hlalosa hore seo e ne e le mohlala feela, baithuti ba lokela ho ngola mehopolo ya bona ya sethatong.

DITAELO TSA MOLOMO

- 1 Botsa baithuti: Na o batla hore nna ke tsebe eng ka wena?
- 2 Laela baithuti ho **nahana pele ba ngola.**
- 3 Bitsa baithuti ba 2–3 ho o phetela ntho e le nngwe eo ba batlang hore o e tsebe ka bona.
- 4 Hlalosa hore jwale baithuti ba tla taka le ho ngola ka maikuto a bona!

NGODISO

- 1 **Bitsa bahlokomedi ba dibuka ho nehelana ka dibuka tsa ho ngolla.**
- 2 Ha baithuti ba ntse ba ngola, tsamatsamaya ka phaposeng mme o **tshware dikopanonyana mmoho le baithuti.**
- 3 Kopa baithuti hore ba o jwetse ka seo ba se ngotseng.
- 4 Thusa baithuti ho tlatsa foreimi ya ho ngola.
- 5 Kgothatsa baithuti.
- 6 **Bitsa bahlokomedi ba dibuka ho phutha dibuka tsa ho ngolla.**

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsoso e 30

BEKE 1

DIHLOPHA: _____

- 1 Hlalosa hore re tlo ba le mokgwa o tsepameng wa ho ntsha **Leqephe la Tshebetso la ho Bala**.
- 2 Hlalosa hore bahlokomedi ba dibuka ba tla ntsha hape le maqephe a tshebetso a ho bala ka phaposiburutelong.
- 3 Bontsha baithuti moo maqephe a tshebetso a ho bala a tla dula teng le hore a tla arolwa jwang (ka dihlopha, mela, jwalo jwalo.)
- 4 Bontsha baithuti ba nke qubu ya **maqephe a tshebetso** a ho bala jwang ka sehlopha, mola, jwalo jwalo.
- 5 Ba bontshe ho ntsha maqephe a tshebetso a ho bala ka hloko, thlokomelo le kapele (ba se ke ba lahlela dibuka!)
- 6 Bitsa bahlokomedi ba dibuka ba tlo ntsha **maqephe a tshebetso a ho bala**.
- 7 Laela baithuti ho ikwetlisetsa ho ntsha **maqephe a tshebetso a ho bala**.
- 8 Laela baithuti ho dula fatshe ka kgutso.
- 9 Laela baithuti bohle ho sheba maqephe a tshebetso a ho bala.
- 10 Hlalosetsa baithuti matshwao a hlahang maqepheng a tshebetso a ho bala
  - a Mahlo: Sheba o bolele mantswa.
  - b Molomo: Qapodisa mantswa
  - c Moithuti a le mong a bala: ho bala ka bonngwe
  - d Baithuti ba babedi ba bala: ho bala ka bobedi.
- 11 Hlalosa hore bahlokomedi ba dibuka ba tla ba le boikarabelo hape ba ho phutha maqephe a tshebetso a ho bala.
- 12 Bontsha bana ba tlameha ho phutha jwang maqephe a tshebetso a ho bala ka mola, dihlopha jwalo jwalo.
- 13 Bontsha baithuti moo ba tlamehang ho beha maqephe a tshebetso a ho bala teng.
- 14 Bitsa bahlokomedi ba dibuka ba letsatsi leo ho ikwetlisetsa ho phutha maqephe a tshebetso a ho bala.

Labobedi

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso 15

Tsebisa medumo e metjha le mantswe a matjha

- 1 Hlaolosa hore ha re etsa medumo selemong sena, ho bohlokwa ho mamela ka hloko e kgolo.
- 2 Hlalosa hore kajeno, re tlo bapala papadi e bitswang Titjhere ore. Ena ke papadi e batlang hore re mamele ka hloko e kgolo! Re tla sebedisa papadi ena makgetlo a mangata selemo kaofela.
- 3 Hlalosetsa baithuti melao ya papadi.
  - a Hlalosa hore o tlo etsa mekgwa e fapaneng ya ho sisinyeha, jwalo ka ho tshwara hloho ya hao, fofa khaete, tsamaisa nko ya hao, tlola makgetlo a mararo, jwalo jwalo.
  - b Haeba o qadile ka hore, 'titjhere ore', ebe baithuti batla etsa ketso eo.
  - c Haeba o sa re 'titjhere ore', ebe baithuti ba tlameha ho ema ba sa etse letho.
  - d Haeba baithuti ba etsa ketso o sa re 'titjhere ore', e tla ba moithuti eo o tswile papading mme o dula fatshe.
  - e Mohlodi ke moithuti wa ho qetela ya setseng a eme.
- 4 Bolella baithuti bohle ba eme.
- 5 Bapala pabadi ho fihlela ho setse moithuti a le mong ya emeng!

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola ditlhaku tse ntjha/mantswe/dipolelo

- 1 Hopotsa baithuti hore bahlokamedi ba dibuka ba tla nka boikarabelo ho ntsha dibuka tsa ho ngolla le **maqephe a tshebetso a ho bala**.
- 2 Hopotsa baithuti moo dibuka tsa ho ngolla di tla bolokwa teng mme di arolwe jwang (dihlopha, mela jwalo jwalo)
- 3 Hopotsa baithuti ba tla phutha jwang qubu ya dibuka tsa ho ngolla bakeng sa sehlopha, mela ya bona jwalo jwalo.
- 4 Ba hopotse hore ba fana ka dibuka ka makgethe, hlooko le ka potlako (ba seke ba akgela dibuka).
- 5 Bitsa baithuti ba mmalwa ho ba bahlokamedi ba dibuka ba letsatsi. Ba **fapane** le baithuti bao o neng o ba kgethile ka Mantaha.
- 6 Laela bahlokamedi ba dibuka ho ikwetlisetsa ho ntsha dibuka.
- 7 Laela baithuti ho dula fatshe ka kgutso.
- 8 Hang ha moithuti e mong le e mong a na le buka ya hae, laela baithuti bohle ho bula leqephe la bona la pele le hlwekileng.

- 9 Laela baithuti hore kapelepele ba kopise letsatsi tlapangollong. Laela baithuti hore ba tla ba le motsotso o le mong ho etsa hona. (ho bohlokwa ho kwetlisa baithuti ho etsa hona ka potlako)!
- 10 Hlalosa hore e tlabo boikarabelo ba bahlokamedi ba dibuka ho phutha dibuka.
- 11 Hopotsa baithuti hore ba phuthe dibuka jwang ho ya ka mela, sehlopha jj.
- 12 Hopotsa baithuti moo ba tshwanetseng ho beha dibuka.
- 13 Bitsa bahlokamedi ba dibuka tsa letsatsi ho ikwetlisa e ka ba phutha dibuka.

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya pele

- 1 Hopotsa baithuti hore selemong sena, re tla bala ka kopanelo.
- 2 Hopotsa baithuti hore ho bala ka kopanelo ho tla etsahala fatshe hodima **mmata**, seabakeng se kapele ka phaposiborutelong.
- 3 Hlalosa hore re tlamaha ho ya mmateng ka potlako le ka kgutso.
- 4 Bontsha baithutia hore ba tshwanela ho tla jwang **mmateng**. Hlalosa hore matsoho a bona a se ke a thetsa ba bang, melomo e kwalwe, ba tsamaye ka potlako le ka hlooko!
- 5 Kgetha mokgwa wa ho ya mmateng o tla sebeletsa phaphusiburutelo ya hao le baithuti, jwaloka; mola ka mola.
- 6 Bolella baithuti hore ba tla ba moleng ofe, hore ba tsebe haeba ba moleng wa 1, moleng wa 2, moleng wa 3, jwalo jwalo.
- 7 Hlalosa hore baithuti ba tshwanela ho tseba **mola oo ba leng ho ona**.
- 8 Bitsa baithuti **mola ka mola** ho tla mmateng.
- 9 Hang ha baithuti ba se ba dutse mmateng, hlalosa hore ha re bala ka kopanelo, ho na le melao eo re e latelang ya ho dula mmateng.
- 10 Botsa baithuti: Ke dintho di fe tsa bohlokwa tseo o di nahanang ha re dutse mona mmateng?
- 11 Buisana le baithuti ka dintlha tse kang: ho se thetse bana ba bang, ho se nke sebaka se seholo o le mong, ho mamela ha e mong a bua, jj.
- 12 Hlalosa o be o bontshe baithuti hore ha re etsa ho bala ka kopanelo ho dulwa jwang mmateng jwaloka:
  - a Re dula re fapantse maoto kapa re hlabile mankokwane, hore ho be le sebaka se lekaneng moithuti e mong le e mong.
  - b Re beha matsoho hodima dirope kapa re phutha matsoho a rona.
  - c Re mamela ka hlooko ha pale e ntse e balwa.
  - d Re phahamisa letsoho ha re batla ho bua.
- 13 Laela baithuti ho ikwetsetsa metsotswana ho dula mmateng ha ho balwa ka kopanelo.
- 14 Hopotsa baithuti hore re tshwanetse ho kgutlela madulong a rona ka potlako re kgutsitse.
- 15 Bontsha baithuti hore ba kgutlele jwang madulong a bona. Hlalosa hore matsoho a bona a se ke a thetsa ba bang, melomo e kwalwe, ba tsamaye ka potlako le ka hlooko!

16 Bitsa baithuti ka mela ya bona ho kgutlela madulong a bona.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

- 1 Hopotsa baithuti hore ho tla ba le mokgwa o tsepameng wa ho ntsha maqephe a mosebetsi a ho bala.
- 2 Hopotsa baithuti hore bahlokamedi ba dibuka ba ntsha hape le maqephe a mosebetsi a ho bala ka phaposiburutelong.
- 3 Hopotsa baithuti moo ba tla bokella maqephe a mosebetsi a ho bala i wa ho bala teng le hore di tla arolwa jwang. (sehlopha, mola, jwalo jwalo)
- 4 Hopotsa baithuti ba tla phutha jwang qubu tsa maqephe a mosebetsi a ho bala ka sehlopha, mola jwalo, jwalo.
- 5 Ba hopotse ho ntsha maqephe a mosebetsi a ho bala ka hloko, thlokomelo le ka potlako (ba se ke ba lahlela dibuka!)
- 6 Bitsa bahlokamedi ba dibuka ba Labobedi ho ntsha maqephe a tshebetso a ho bala.
- 7 Laela baithuti ho ikwetlisetsa ho ntsha maqephe a tshebetso a ho bala.
- 8 Laela baithuti ho dula fatshe ba kgutsitse.
- 9 Laela baithuti bohle ho sheba maqephe a tshebetso a ho bala.
- 10 Hopotsa baithuti ka matshwao a hlahang maqephe a tshebetso a ho bala:
  - a Mahlo: Sheba o bolela mantswa
  - b Molomo: Qapodisa mantswa
  - c Moithuti a le mong a bala: ho bala ka bonngwe
  - d Baithuti ba babedi ba bala: ho bala ka bobedi.
- 11 Hopotsa baithuti hore bahlokamedi ba dibuka ba na le boikarabelo hape ba ho phutha maqephe a tshebetso a ho bala.
- 12 Hopotsa baithuti hore ba tla phutha jwang maqephe a tshebetso a ho bala ka mola, dihlopha tsa bona jwalo jwalo.
- 13 Hopotsa baithuti moo ba tla beha maqephe a tshebetso a ho bala.
- 14 Bitsa bahlokamedi ba dibuka ba letsatsi ho ikwetlisetsa ho phutha maqephe a tshebetso a ho bala.
- 15 Jwale o ka fana ka malepa a molomo e potlakileng ho baithuti ho etsa teko ya monahano wa bona ka matshwao le ho ikwetlisa ho phahamisa matsoho ho bua.
- 16 Botsa baithuti dipotso jwaleka:
  - a Ke matshwao a feng a re bolellang ho bala ka bobedi?
  - b Letshwao la molomo le bolelang?
  - c Ke eng seo o tlamehang ho se etsa ha o bona letshwao la molomo?
  - d Jwalo jwalo.

Laboraro

Mesebetsi ya molomo

Metsotso e 15

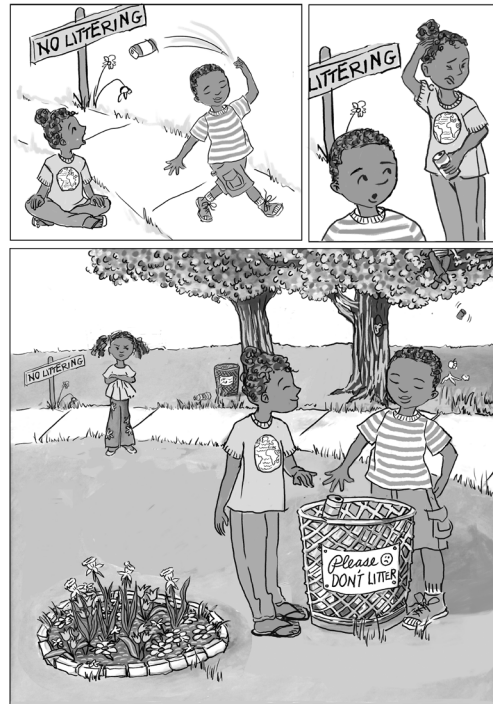
BEKE 1

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya tlotlontswe ya Mokotaba
- 3 fapaneng
  - a **Neha baithuti** dibuka tsa bona.
    - Taka sebopeho se BONOLO tlapangollong.
    - Hlalosa hore baithuti ba take **sebopeho** se fapaneng dibukeng tsa bona.
    - Pheta ka makgetlo a 4–5.

HO NGOLA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI (BEKE YA PELE YA MOKOTABA)

- 1 Hlalosa hore selemong sena, re tlo sebetsa ka dihlopha tse nyane bakeng sa pale ya boiqapelo. Re tla hloka ho etsa dihlopha tse nyane ka potlako!
- 2 Bolella baithuti hore ba tlameha ho etsa dihlopha tse nyane jwang. Bontsha baithuti ba tla ba sehlopheng se seng le se seng.
- 3 (Mohlala: haeba baithuti ba dutse ka mela, mokgwa o bobebe wa ho etsa dihlopha tse nyane, mokgwa o bobebe ke hore baithuti ba babedi moleng o kapele ba shebe baithuti ba babedi ka morao ho bona moleng wa bobedi.)
- 4 Etsa bonnete ba hore baithuti ba utlwisisa hore ke bo mang ba leng sehlopheng sa bona.
- 5 Bapala papadi e tla thusa baithuti ho ithuta ka potlako le ka kgutso ho etsa dihlopha tse nyane.
- 6 Hlalosa hore ha o bua lentswe 'tsamaya', baithuti batla ba le metsotswana e 30 ho bopa dihlopha tse nyenyane.
- 7 Moithuti e mong le e mong a seng sehlopheng ka mora metsotswana e 30 o tswile, mmoho le sehlopha sa hae kaofela! Ba tlameha ho tla ema kapele ka phaposing.
- 8 Bapala papadi ena ho fihlela o sala ka sehlopha se le seng. (haeba ho hlokeha, kgutsufatsa nako ho ya ho metsotswana e 20, 10)

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Tsebisa medumo e metjha le mantswe a matjha

- 1 Hopotsa baithuti hore ha re etsa medumo selemong sena, ho bohlokwa ho mamela ka hloko e kgolo.
- 2 Hlalosa hore tsatsing lena, re tlo bapala “**Titjhere Ore**”.
- 3 Hopotsa baithuti ka melao:
  - a Hlalosa hore ke tlo sisinyeha ka mekgwa e fapaneng, jwaloka ho tshwara hloho, fofisa khaete, swenya nko ya hao, qhoma makgetlo a mararo, jwalo jwalo.
  - b Haeba o itse kgetlo la pele, 'tithere ore', eba baithuti ba tlameha ho etsa ketso eo.
  - c Haeba o sa re 'titjhere ore', eba baithuti ba tlameha ho ema tsi!
  - d Haeba moithuti a etsa ketso o sa re 'titjhere ore', moithuti o a tswa mme a dule fatshe.
  - e Mohlodi ke moithuti wa ho qetela ya emeng.
- 4 Bolella baithuti ba eme.
- 5 Bapala papadi ho fihlela ho sala moithuti a le mong ya emeng!

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola ditlhaku tse ntjha/mantswe/dipolelo

- 1 Hopotsa baithuti hore mohlokomedi wa dibuka o tla ba le boikarabelo ba ho ntsha dibuka tsa ho ngolla le maqephe a tshebetso a ho bala.
- 2 Hopotsa baithuti moo ba tlamehang ho boloka dibuka tsa ho ngolla teng le ho di arola (dihlopa, mela, jwalo jwalo)
- 3 Hopotsa baithuti hore ba tla phutha jwang qubu ya dibuka tsa ho ngolla tsa sehlopha, mola wa bona jwalo jwalo.
- 4 Ba hopotse hore ba tla ntsha dibuka ka hloko, thlokomelo, le ka potlako jwang (ba se ke ba lahlela dibuka!)
- 5 Bitsa baithuti ba mmalwa ho tlo ba bahlokomedi ba dibuka ba letsatsi. Ba tlamehile ho fapana le baithuti bao o neng o se o ba kgethile.
- 6 Laela bahlokomedi ba dibuka ho ikwetlisetsa ho ntsha dibuka.
- 7 Ba laele ho dula fatshe ka kgutso.
- 8 Hang ha moithuti e mong le e mong a na le buka ya hae, laela baithuti bohle ho bula leqhепhe la bona la pele le hlwekileng.
- 9 Laela baithuti ho kopisa mabitso a bona ka potlako dibukeng tsa bona tsa ho ngolla. Hlalosetsa baithuti ba tla ba le metsotso e mmedi ho etsa hona. (ho bohlokwa ho kwetlisa baithuti ho etsa hona ka potlako!) Hlalosetsa baithuti hore ba lokela ho ba hlwahlwa ho ngola mabitso a bona ka potlako!
- 10 Laela baithuti ba nang le nako e ngata ho ngola mabitso a bona hape. (kapa makgetlo a mangata kamoo ba ka kgonang ka metsotso e mmedi.)

- 11 Ha metsotso e mmedi e fedile, laela baithuti ho kwala dibuka tsa bona. Ha metsotswana e 30 e feta, laela baithuti ho kwala dibuka tsa bona.
- 12 Hopotsa baithuti hore bahlokamedi ba dibuka ba tla ba hape le boikarabelo ba ho phutha dibuka.
- 13 Hopotsa baithuti hore ba tlameha ho phutha dibuka ka mola, sehlopha tsa bona jwalo jwalo.
- 14 Hopotsa baithuti ba tlameha ho beha dibuka kae.
- 15 Bitsa bahlokamedi ba dibuka ba letsatsi ho ikwetlisetsa ho phutha dibuka.

Hlokomediso: O ka sheba mabitso a baithuti moo ba ngotseng ho etsa tekanyetso ya hore ke baithuti bafe ba tsebang ho ngola mabitso a bona le hore ba kgona ho etsa hona kapele ha kae.

Ngodiso:

Metsotso e 30

Ho rala le ho thala

FOREIMI YA HO NGOLA:

Ntho e le nngwe eo ke batlang hore o e tsebe ka nna ke _____

Ntho e nngwe ya bohlokwa ka nna ke _____

BONTSHA KA HO E TSA

- 1 Hlalosa hore kajeno, baithuti ba tla eketsa ka polelo ngodisong ya bona ya Mantaha.
- 2 Kajeno batla nahana ka ntho e nngwe ya bohlokwa eo batho ba tshwanetseng ho e tseba ka bona!
- 3 Balla baithuti foreimi e ntjha ya ho ngola.
- 4 **Bontsha** baithuti ka ho etsa hore o **nahana pele o ngola.**
- 5 Hlalosa dintlha tseo o nahanang ho di ngola foreiming ya ho ngola, jwaloka: Ntho e nngwe ya bohlokwa ka nna ke hore ke rata ho bala.
- 6 **Bontsha** ka ho taka setshwantsho sa hao o bala buka.
- 7 Hlalosa hore ke mantswe afe ao o tlileng ho a ngola. **Seha mola bakeng sa lentswe le leng le leng.**
- 8 **Bontsha** ka ho phethela foreimi ya ho ngola. **Ntho e nngwe ya bohlokwa ka nna ke hore ke rata ho bala!**
- 9 Qapodisa mantswe ka boiketlo jwaloka kgudu o be o ngole medumo eo o e tsebang.
- 10 **Sebedisa disebediswa** jwaloka, (mantse a hlahang kgafetsa le tlotlontswe ya mokotaba) ho ngola sehlooho setshwantshong seo o se takileng.
- 11 Hlakola mohlala wa hao tlapangolong. Hlalosa hore seo e ne e le mohlala feela, **baithuti ba lokela ho ngola mehopolo ya bona ya sethatong.**

DITAELO TSA MOLOMO

- 1 Hopotsa baithuti hore ka Mantaha re ile ra nahana ka seo re batlang hore batho ba se tsebe ka rona.
- 2 Kajeno re tla eketsa ka polelo ho seo re se ngotseng.
- 3 Botsa baithuti: Ke eng se seng sa bohlokwa seo o batlang hore batho ba se tsebe ka wena?
- 4 Laela baithuti **ho nahana pele ba ngola.**
- 5 Hlalosa hore baithuti ba nahane ka dintlha tsa bona ba seke ba kopitsa dintlha tsa hao!
- 6 Hlalosa hore re **buisana jwang le balekane.**
  - a Baithuti ba buisana le balekane ba dutseng pela bona.
  - b Ba tshwanetse bobedi ba fumane monyetla wa ho buisana ka dikarabo tsa bona.
  - c Ha molekane a bua ba tshwanetse ho mamela ka hlooko!
- 7 Laela baithuti ho **buisana le balekane** ka ntho e le nngwe eo ba e ratang ka sekolo.
- 8 **Tsamatsamaya ho thusa le ho netefatsa hore moithuti e mong le e mong ona le molekane. Etsa bonnete ba hore balekane ba buisana ka potso e botsitsweng.**
- 9 Bitsa baithuti ba 3–4 ho o bolella hore balekane ba nahana hore ke eng sa bohlokwa seo batho ba ka se tsebang ka bona.
- 10 Ba tshwanetse ba re: Ntho e nngwe eo molekane a nahanang hore ke ya bohlokwa ka yena ke...
- 11 Hlalosa hore baithuti jwale ba tla sebedisa foreimi ya ho ngola ho taka le ho ngola dintlha tsa bona!

NGODISO

- 1 **Bitsa bahlokamedi ba dibuka ho ntsha dibuka tsa ho ngolla.**
- 2 Laela baithuti ho phetla ka moo ba ngotseng ka Mantaha. Ba tla eketsa ka hona!
- 3 Ha baithuti ba ntse ba ngola, tsama-tsamaya ka phaposing mme o tshware dikopanonyana mmoho le baithuti.
- 4 Kopa baithuti **ho bala seo ba e ngotseng.**
- 5 Thusa baithuti ho phethela foreimi ya bona ya ho ngola.
- 6 Thusa baithuti ho **qapodisa mantswe ka boiketlo jwaloka kgudu le hore ba sebedise disebediswa.**
- 7 **Kgothatsa baithuti.**

HO BUISANA LE BALEKANE

- 1 Ha ho setse metsotso e 2–3, laela baithuti ho beha diphensele tsa bona fatshe.
- 2 Hopotsa baithuti hore ha re buisana/qoqa ka bobedi, re retolohela ho metswalle mme re a buisana!
- 3 Laela baithuti **ho buisana** le molekane ka setshwantsho seo ba se takileng.

Bapatsa bongodi ba baithuti leboteng ka phaposiburutelong moo bohle ba kgonang ho bona. Hona ho thusa baithuti ho buisana ka mokotaba.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsoso e 30

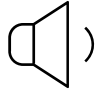
BEKE 1

DIHLOPHA: _____

- 1 Hopotsa baithuti hore re tla ba le tshebetso e tsepameng ya ho ntsha **maqephe a mosebetsi a ho bala**.
- 2 Hopotsa baithuti hore bahlokomedi ba dibuka ba tla ntsha hape maqephe a mosebetsi a ho bala ka phaposiburutelong.
- 3 Hopotsa baithuti moo maqephe a mosebetsi a ho bala a tla bolokwa teng le hore a arotswe jwang (dihlopha, mela, jwalo jwalo)
- 4 Hopotsa baithuti ba ka phutha jwang qubu ya maqephe a mosebetsi a ho bala, ka sehlopha, mola, jwalo jwalo.
- 5 Ba hopotse hore ba ntshe maqephe a mosebetsi a ho bala, ka hloko, thlokomelo, ka potlako (ba se ke ba lahlela dibuka!)
- 6 Bitsa bahlokomedi ba dibuka ba Laboraro ho tlo ntsha maqephe a mosebetsi a ho bala.
- 7 Ba laele ho ikwetlisetsa ho ntsha maqephe a mosebetsi a ho bala.
- 8 Laela ho dula fatshe ka kgutso.
- 9 Laela baithuti bohle ho sheba maqephe a mosebetsi a ho bala.
- 10 Hopotsa baithuti ka matshwao a hlahang leqepheng la mosebetsi la ho bala:
  - a Mahlo: Sheba o bolele lentswe.
  - b Molomo: Bua modumo.
  - c Moithuti a le mong wa bala: Ho bala ka bonngwe.
  - d Baithuti ba babedi ba bala: Ho bala ka bobedi.
- 11 Hlalosa hore kajeno ke Laboraro, jwale baithuti ba lokela ho sheba mesebetsi ya Laboraro.
- 12 Bontsha ka ho etsa, o tla etsa jwang mosebetsi ona ho baithuti o sebedisa matshwao.
- 13 Ebe, o hlaloesetsa baithuti hore ba tlameha ho etsa hona ka **bo mong** (*tlola ho bala ka bobedi kajeno!*)
- 14 Hlalosa hore ha re **bala ka bo mong**, re tlameha ho etsa:
  - a Sheba pampiri ya hao.
  - b Leka ho bala mantswe a pampiring ka kgutso.
  - c Haeba ha re tsebe lentswe, re ka botsa motho ya dutseng pela hao kapa wa le tlola.
- 15 Neha baithuti nako ho ikwetlisetsa ho bala ka bo mong. Pota ka phaposiburutelong ho etsa bonnete ba hore baithuti ba itlwaetsa leqephe la mosebetsi la ho bala.
- 16 Kamora metsotso e 5, hopotsa baithuti hore bahlokomedi ba dibuka ba tla ba hape le boikarabelo ba ho phutha maqephe a mosebetsi a ho bala.
- 17 Hopotsa baithuti ba tlameha ho phutha maqephe a mosebetsi a ho bala jwang; ka mola, dihlopha tsa bona jwalo jwalo.
- 18 Hopotsa baithuti moo ba tlamehang ho boloka maqephe a mosebetsi a ho bala.
- 19 Bitsa bahlokomedi ba dibuka ba letsatsi ho ikwetlisetsa ho phutha maqephe a mosebetsi a ho bala.

- 20** Ebe, o fa baithuti malepa a molomo ka potlako ho etsa teko ya mohopolo wa bona ka matshwao le ho kwetlisa ho phahamisa matsoho ho bua.
- 21** Botsa baithuti potso tse jwaloka:
- a** Ke letshwao le feng le bolelang ho bala ka bobedi?
  - b** Letshwao la molomo le bolela eng?
  - c** Ke eng seo o tlamehang ho se etsa ha o bona setshwantsho sa molomo?
  - d** Jwalo jwalo

Labone

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Ho arola le ho kopanya/medumo/mantswe

- 1 Hopotsa baithuti hore ha re etsa medumo selemong sena, ho bohlokwa ho mamela ka hloko e kgolo.
- 2 Hlalosa hore kajeno, re tlo bapala papadi e ntjha e bitswang tsoka, tsoka, tsoka hwama.
- 3 Hlalosetsa baithuti melao ya papadi:
  - a Hlalosa hore o tla sebedisa mantswe a mabedi: tsoka le hwama
  - b Ha o re 'tsoka', baithuti ba tlameha ho etsa jwalo. (tsoka)
  - c Ha o re 'hwama' ba tlameha ho ema tsi ka kgutso!
  - d Haeba moithuti ha a ka a 'hwama' o tla tswa papading!
- 4 Bolella baithuti ho ema.
- 5 E re: tsoka, tsoka, tsoka, toka, tsoka, tsoka, mme o hwame!
- 6 Bitsa baithuti bohle ba sa kang ba 'hwama' ho dula fatshe!
- 7 Phetha makgetlo a mmalwa.

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya bobedi

- 1 Hopotsa baithuti hore selemong sena, re tla etsa ho bala ka kopanelo.
- 2 Hopotsa baithuti hore ho bala ka kopanelo ho tla etsahala hodima **mmata**, sebakeng se kapele ka phaposiburutelong.
- 3 Hlalosa hore re tlameha ho ya **mmateng** ka potlako le ka kgutso.
- 4 Bontsha baithuti hore ba ye jwang hodima **mmata**. Hlalosa hore matsoho a bona a se ke a thetsana, ba thole, hape ba tsamaye ka potlako le ka hloko!
- 5 Kgetha mokgwa wa ho ya mmateng o tla sebeletsa phaposi ya hao mmoho le baithuti, jwaloka: **mola ka mola**.
- 6 Bolella baithuti ba moleng ofe, ba tle ba tsebe haeba ba moleng wa 1, moleng wa 2, moleng wa 3, jwalo, jwalo.
- 7 Hlalosetsa baithuti hore ba tlameha ho **hopola mola** wa bona.
- 8 Bitsa baithuti ka **mola le mola** ho ya mmateng.
- 9 Hopotsa baithuti ba dula jwang mmateng ka nako ya ho bala ka kopanelo, jwaloka:
  - a Ho dula o harile maoto kapa mangwele a shebile hodimo, e le hore motho e mong le e mong a fumane sebaka.
  - b Re beha matsoho a rona diropeng kapa mmeleng ya rona.
  - c Re mamela ka kgutso ha pale e balwa.
  - d Re phahamisa matsoho a rona ha re batla ho bua.

- 10 Hlalosa hore ka nako ya ho bala ka kopanelo, baithuti ba tlameha ho mamela pale ka hloko e kgolo.
- 11 Balla baithuti pale leqepheng la 2 la buka ya tshebetso ya DBE.
- 12 Botsa baithuti dipotso tse latelang. Ba hopotse hore ba phahamise letsoho ha ba batla ho araba potso.
  - a Titjhere ya kereiti ya 3 ke mang?
  - b Ke bana ba bakae ba batjha?
  - c Tjhate e leboteng e bolela eng?
- 13 Laela baithuti bohle ho ikwetlisa metsotso e se mekae hore re dula jwang bakeng sa ho bala ka kopanelo.
- 14 Hopotsa baithuti hore re tlameha ho kgutlela ditulong tsa rona ka potlako le ka kgutso.
- 15 Bontsha baithuti ba kgutlele jwang ditulong tsa bona. Hlalosa hore matsoho a bona a seke a thetsana, ba thole, mme ba tsamaye ka potlako le ka hloko!
- 16 Bitsa baithuti mola ka mola ho kgutlela ditulong tsa bona.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

- 1 Hopotsa baithuti hore ho tla ba le mokgwa o tsepameng wa ho ntsha maqephe a mosebetsi a ho bala.
- 2 Hopotsa baithuti hore bahlokomedi ba dibuka ba ntsha hape le maqephe a mosebetsi a ho bala ka phaposiburutelong.
- 3 Hopotsa baithuti moo ba tla bokella maqephe a mosebetsi a ho bala teng le hore di tla arolwa jwang. (sehlopha, mola, jwalo jwalo)
- 4 Hopotsa baithuti ba tla phutha jwang qubu tsa maqephe a mosebetsi a ho bala ka sehlopha, mola jwalo, jwalo.
- 5 Ba hopotse ho ntsha maqephe a mosebetsi a ho bala ka hloko, thlokomelo le ka potlako (ba se ke ba lahlela dibuka!)
- 6 Bitsa bahlokomedi ba batjha ba Labone ho ntsha maqephe a mosebetsi a ho bala.
- 7 Ba laele ho ikwtlisetsa ho ntsha maqephe a mosebetsi a ho bala.
- 8 Ba laele ho dula fatshe ka kgutso.
- 9 Laela baithuti ho sheba maqephe a mosebetsi a ho bala.
- 10 Hopotsa baithuti ka matshwao a ka hara maqephe a mosebetsi a ho bala:
  - a Mahlo: Sheba o bolele lentswe.
  - b Molomo: Bua modumo.
  - c Moithuti a le mong wa bala: Ho bala ka bonngwe.
  - d Baithuti ba babedi ba a bala: Ho bala ka bobedi.
- 11 Hlalosa hore kajeno ke Laboraro, jwale baithuti ba lokela ho sheba mosebetsi wa Labone.
- 12 Bontsha ka ho etsa o tla etsa jwang mosebetsi ona ho bana, o sebedisa matshwao.
- 13 Ebe, o hlalosetsa baithuti ba etse hona ka **bo mong** (tlola ho bala ka bobedi kajeno!)
- 14 Hlalosa hore ha re **bala ka bo mong**, re tlameha ho:
  - a Sheba leqepheng la hao.

- b** Leka ho bala mantswa a leqephe ka kgutso.
- c** Ha o sa tsebe lentse, o ka nna wa botsa motho ya pela hao kapa wa le feta.
- 15** O ka fa baithuti nako ho ikwetlisetsa ho bala ka bo mong. Pota ka phaposing ho etsa bonnete ba hore baithuti ba itlwaetsa leqephe la mosebetsi la ho bala.
- 16** Kamora metsotso e 5, hopotsa baithuti hore bahlokomedi ba dibuka ba ikarabela hape ho phutha dipampiri tsa mosebetsi.
- 17** Hopotsa baithuti ba tla phutha maqephe a mosebetsi a ho bala jwang, ka mola, sehlopha tsa bona jwalo jwalo.
- 18** Hopotsa baithuti moo ba tlamehang ho boloka maqephe a mosebetsi a ho bala.
- 19** Bitsa bahlokomedi ba dibuka ba letsatsi ho ikwetlisetsa ho phutha maqephe a mosebetsi a ho bala.
- 20** Ebe, o fa baithuti malepa a molomo ka potlako ho otsa teko ya mehopolo wa matshwao le ho kwetlisa ho phahamisa matsoho ho bua.
- 21** Botsa baithuti dipotso jwaleka:
- 22** Ke letshwao le feng le re bolellang ho bala ka bobedi?
- 23** Letshwao la molomo le bolela eng?
- 24** O tlameha ho etsa eng ha o bona letshwao la molomo?
- 25** Jwalo jwalo.

Labohlano

Mesebetsi ya molomo

Metsotso e 15

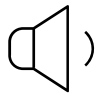
TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya tlotlontswe ya Mokotaba
- 3 Tshwanang
- 4 Fapaneng
  - a Bokella dintho tse jwaloka: Dibuka tse 2 tsa tshebetso tsa DBE.
  - b Bontsha baithuti dintho tse pedi.
  - c Hlalosa hore haeba dintho tsena di a tshwana, baithuti ba PHAHAMISE MENWANA YA BONA E MEHOLO.
  - d Haeba dintho di sa tshwane ba tlohelle matsoho a bona hodima ditafole tsa bona.

DIPUISANO KA HO BALA KA KOPANELO

- 1 Ngola foreimi ya dipuisano tlapangolong.
  - a Dijo tseo ke di ratang haholo ke...
  - b Papadi eo ke e ratang haholo ke...
- 2 Hlalosa hore selemong sena, re tlo sebetsa ka dihlopha tse nyane ho buisana ka mengolo wa rona wa ho bala ka kopanelo. Re tla hloka ho etsa dihlopha tse nyane ka potlako!
- 3 Ha re fihla dihlopheng, re tla sebedisa dipolelo tse qalang tse tlapangolong ho etsa dipuisano.
- 4 Balla baithuti foreimi ya dipuisano.
- 5 Hlalosa hore hang ha re kena dihlopheng, moithuti e mong le e mong sehlopheng o tlameha ho ba le nako ya ho araba potso e nngwe le e nngwe.
- 6 Tsebisa 'thupa e buang/lejwe/ntho'.
- 7 Hlalosa hore baithuti ba tlameha ho fetisa "thupa e buang". Ha ba se ba na le "thupa e buang", ke nako ya bona ho bua. Ha emong sehlopheng a na le thupa ba tlameha ho mamela.
- 8 Bitsa baithuti ba bararo ho tla kapele ka phaposeng ebe o bontsha ka ho etsa ho fetisa thupa le ho araba dipotso:
  - a Moithuti wa 1 o lokela ho araba potso 1
  - b Moithuti wa 2 o lokela ho araba potso 1
  - c Moithuti wa 3 o lokela ho araba potso 1
  - d Moithuti wa 4 o lokela ho araba potso 1
  - e Moithuti wa 1 o lokela ho araba potso 2
  - f Moithuti wa 2 o lokela ho araba potso 2
  - g Moithuti 2 o lokela ho araba potso 2
  - h Moithuti 4 o lokela ho araba potso 2

- 9 Hopotsa baithuti ba etse dihlopha tse nyane jwang. Hopotsa baithuti sehlopha seo ba tla ba ho sona. Dihlopha tsena di tla tshwana le tsa Laboraro!
- 10 Etsa bonnete ba hore baithuti bohle ba hopola ke bo mang ba dihlopheng tsa bona mme ba kena jwang dihlopheng tsa bona.
- 11 Hlalosa hore ha o re 'hauweng' baithuti ba tla ba le metsotswana e 30 ho kena dihlopheng tsa bona.
- 12 Ebe, o fetisetsa "thupa e buang" ho sehlopha se seng le se seng. Ba tlameha ho ba le monyetla ho araba dipotso jwalokaha o ile wa ba bontshitse.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Ho bopa mantswe

- 1 Hlalosa hore ha re etsa medumo selemong sena, ho bohlokwa ho mamela ka hloko e kgolo.
- 2 Hlalosa hore kajeno, re tlo bapala papadi e bitswang Nna le setulo saka. Ena ke papadi e batlang hore re mamele ka hloko e kgolo! Re tla sebedisa papadi ena hangata selemo kaofela!
- 3 Hlalosa melao ho baithuti:
  - a Hlalosetsa baithuti hore ba tla ema pela ditulo tsa bona.
  - b O tla ba fa ditaelo.
  - c Baithuti ba tlameha ho mamela ka hloko ditaelo, e le hore ba etse ntho e nepahetseng.
- 4 Bolella bana hore ba eme.
- 5 Fana ka ditaelo jwaleka:
  - a Ema kamorao ho setulo sa hao.
  - b Phahamisa setulo setulo sa hao.
  - c Qhoma hodima setulo sa hao.
  - d Hata hodima setulo sa hao.

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo ka mora ho bala.

- 1 Hlalosa hore beke e nngwe le nngwe ka nako ya ho bala ka kopanelo, re tla etsa mosebetsi wa diketsahalo tsa kamora ho bala.
- 2 Hlalosa hore baithuti ba tla bua ka seo ba se ratileng paleng e tswang Bukeng ya tshebetso ya DBE.
- 3 Bontsha baithuti hore ba ka akaretsa jwang ka dipolelo tse 1–2 seo ba se hopolang ka pale: Ke hopola hore ho ne ho ena le bana ba babedi ba batjha sekolong, Piet le Lebo.
- 4 Bala hape pale leqepeng la 2 la buka ya tshebetso ya DBE.
- 5 Laela baithuti ho nahana ka **dikakaretso tsa bona**.

- 6 Kopa baithuti ba 2–3 ho arolelana mehopolo ya bona le ba bang ka phaposing. Thusa
- 7 baithuti ho bopa dipolelo tse felletseng.
- 8 Hlalosa le ho lokisa bothata bo bong le bo bong bo tshwanang ho baithuti.
- 9 Hopotsa baithuti ba etsa jwang ho buisana ka bobedi.
  - a Baithuti ba tlameha ho shebana le motho ya dutsene pela hae.
  - b Ba tlameha ho tjhentjhana ho bolella metswalle ya bona karabo.
  - c Ka nako eo motswalle a buang ba mamele ka hloko e kgolo!
- 10 Laela baithuti ho **buisana le balekane** ka pale ya bona.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

- 1 Hopotsa baithuti hore ho tla ba le mokgwa o tsepameng wa ho ntsha maqephe a mosebetsi a ho bala.
- 2 Hopotsa baithuti hore bahlokomedi ba dibuka ba ntsha hape le maqephe a mosebetsi a ho bala.
- 3 Hopotsa baithuti moo ba tla bokella maqephe a mosebetsi a ho bala teng le hore di tla arolwa jwang, (sehlopha, mela, jwalo jwalo)
- 4 Hopotsa baithuti ba tla phutha jwang qubu ya maqephe a mosebetsi a ho bala ka sehlopha, mola, jwalo jwalo.
- 5 Ba hopotse ho ntsha maqephe a mosebetsi a ho bala ka hloko, tlhokomelo le ka potlako (ba se ke ba lahlela dibuka!)
- 6 Bitsa bahlokomedi ba dibuka ba batjha ba Labohlano ho ntsha maqephe a mosebetsi a ho bala.
- 7 Ba laele ho ikwetlisetsa ho ntsha maqephe a mosebetsi a ho bala.
- 8 Ba laele ho dula fatshe ka kgutso.
- 9 Laela baithuti bohle ho sheba maqephe a mosebetsi a ho bala.
- 10 Hopotsa baithuti matshwao a hlahang maqepheng a mosebetsi a ho bala:
  - a Mahlo: Sheba o bolele lentswe.
  - b Molomo: Bua modumo.
  - c Moithuti a le mong wa bala: Ho bala o le mong.
  - d Baithuti ba babedi ba bala: Ho bala ka bobedi.
- 11 Hlalosa hore kajeno ke Laboraro, mme baithuti ba tlameha ho sheba mosebetsi wa Labohlano.
- 12 Bontsha ka ho etsa o tla etsa mosebetsi ona jwang ho baithuti, o sebedisa matshwao.
- 13 Ebe, o hlaloesetsa baithuti hore ba tlameha ho bala ka bo mong (*tlola ho bala ka bobedi!*)
- 14 Hlalosa hore ka nako ya ho bala ka bo mong, re etsa:
  - a Sheba leqephe la hao.
  - b Leka ho bala mantswe leqepheng la hao o thotse.
  - c Ha o sa tsebe lentswe, o ka nna wa botsa motho ya pela hao kapa ra le tlola.
- 15 O fe baithuti nako ya ho ikwetlisetsa ho bala ka bo mong. Pota ka phaposiburutelong ho etsa bonnete ba hore baithuti ba itlwaetsa leqephe la mosebetsi la ho bala.

- 16** Kamora metsotso e 5, hopotsa bahlokomedi ba dibuka hore ba ikarabela hape ho phutha maqephe a mosebetsi a ho bala
- 17** Hopotsa baithuti ba phuthe jwang maqephe a mosebetsi a ho bala ka mola, sehlopha sa bona jwalo, jwalo.
- 18** Hopotsa baithuti moo ba tlamehang ho boloka maqephe a mosebetsi a ho bala.
- 19** Bitsa bahlokomedi ba dibuka ho ikwetlisetsa ho phutha maqephe a mosebetsi a ho bala.
- 20** Ebe, o fa baithuti malepa a molomo ka potlako ho etsa teko ya mehopolo wa matshwao le ho kwetlisa ho phahamisa matsoho ho bua.
- 21** Botsa baithuti dipotso jwaloka:
  - a** Ke letshwao lefeng le re bolellang ho bala ka bobedi?
  - b** Letshwao la molomo le bolela eng?
  - c** O tlameha ho etsa eng ha o bona letshwao la molomo?
  - d** Jwalo, jwalo.

Kereiti 3

KOTARA 1

Beke

2

Tataiso

Mantaha

Mosebetsi wa molomo

Metsotso e 15

TSEBISA MOKOTABA: FUMANA DINTLHA TSA TSEBO YA PELE. (MOKOTABA WA BEKE YA BOBEDI)

- 1 Hopotsa baithuti hore selemong sena re tliho ithuta mokotaba e fapaneng.
- 2 Taka sedikadikwe o ngole **tsebo** ka hara sona mahareng a tlapangollo.
- 3 Botsa baithuti: *Ho bolela eng ho ba moithuti?*
- 4 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangollong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho.
- 5 Ha baithuti ba sokola ho nehelana ka mehopolo ya bona, ba etelle pele ka dipotso tse kang:
  - a O rata ho ithuta eng?
  - b O ka etsang ha o leka ho ithuta ho hong empa o utlwa ho le boima?
  - c O ka ba moithuti ya hlwahlwa jwang?

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Hlalosa hore selemong sena re tliho ithuta mantse a mangata a matjha a tlleng ho re thusa ho ikutlwahatsa ka bolokolohi!
- 2 Ruta o sebedisa (PATS)
- 3 Bapatsa mantse le ditshwantsho tihateng ya tlotlontswe ya mokotaba.
- 4 Ho feta
  - a Laela baithuti ba **BARARO** ho ema lehlakoreng la hao.
  - b Laela moithuti a le **MONG** ho ema ka lehlakoreng le leng la hao.
  - c Botsa baithuti tjena: Ke sehlopha sefe se nang le baithuti ba bangata ho feta?
  - d Pheta hona o sebedisa nomoro tse fapaneng tsa baithuti.

Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Hlalosa hore ho bohlokwa ho sebetsa re shebile melao ya phaposiborutelo ya rona.
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke mekgwa efe e molemo ka phaposiborutelong ya rona?
- 3 Ngola menahano ya baithuti tlapangollong.
- 4 Ebe jwale, o etsa melao hammoho le baithuti.
- 5 Tsamaiso ya ho etsa melao ya phaposiborutelo
  - a E lokela ho akaretsa boleng ba mekgwa e lenaneng.
  - b E ngolwe ka tsela e ntle e hlakileng (Re etsa— eseng Ha re etse...)
  - c Melao e lokela ho ba ya lefatshe lohle—e be ya nnete ka dinako tsohle.
  - d Melao e lokela ho ka ba e 5 ho isa ho e 7.

Hlokomela: *Ka mora nako ya sekolo, ngola melao ena phousetareng kapa tjhateng. E maneha leboteng moo baithuti bohle ba tlang ho e bona.*

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Boitokisetso pele o bala

- 1 Hopotsa baithuti hore selemong sena re tlo ho ba le palo ka kopanelo.
- 2 Hopotsa baithuti hore ho bala ka kopanelo, ho tla etsahala mmateng, sebakeng se kapele ka phaposiburutelong kapa (nqa e nngwe haeba sena se ke ke sa kgoneha ka phaposing ya hao)
- 3 Hopotsa baithuti hore re tlo hloka ho ya mmateng ka potlako ebile re thotse.
- 4 Hopotsa baithuti hore ba ya jwang mmateng. Ba hlalositse hore matsoho a bona ha a lokela ho tshwara mang kapa mang
- 5 Bitsa baithuti mola ka mola ho ya mmateng.
- 6 Hang feela ha baithuti ba se ba dutse mmateng, ba hlalositse hore o batla bohle ba o mamele.
- 7 Ruta baithuti tlhokomediso ya ho mamela tjena:
  - a 1-2-3 MAHLO HO NNA,
  - b 1-2 MAHLO HO LONA.
- 8 Bolella baithuti hore tlhokomediso ya ho mamela e sebetsa tjena:
  - a Ha ba utlwa “1-2-3 MAHLO HO NNA” ba tshwanetse ho kgaotsa ho bua.
  - b Ba lokela hore “1-2 MAHLO HO WENA”
  - c Ebe ba dula ba kgutsitse madulong a bona, mahlo a bona a shebile titjhere.
- 9 Bapala papadi ena le baithuti ho ba thusa hore ba ithute tlhokomediso ya ho mamela.
  - a Laela baithuti ho buisana le balekane ba dutseng haufi le bonaa.
  - b Ere:” 1-2-3 MAHLO HO NNA”
  - c Baithuti bona ba re: 1-2 “MAHLO HO WENA”
  - d Jwale ba dule ba kgutsitse madulong a bona ba shebile titjhere.
  - e Kgalema moithuti ya sa mameleng taelo.
- 10 Hang ha o se o kwetlisitse papadi ya tlhokomediso ya ho mamela, hopotsa baithuti hore ba tla lokela ho kgutlela ditulong tsa bona ka potlako ba kgutsitse.
- 11 Hopotsa baithuti hore ba kgutlela jwang ditulong tsa bona. Hlalosa hore matsoho a bona a se ke a thetsa ba bang, ba kgutse, ba tsamaye ka potlako le ka hlooko!
- 12 Bitsa baithuti ka mela ya bona ho kgutlela madulong a bona

Ho ngola:

Metsotso e 30

Rala o thale

FOREIMI YA HO NGOLA

Selemong sena, sepheo sa ka ke...

Sepheo se seng seo ke nang le sona ke...

BONTSHA KA HO E TSA

- 1 Hlalosa hore kajeno baithuti ba tlilo rala ka **sepheo seo banang le sona dithutong tsa selemo sena.**
- 2 Balla baithuti foreimi ya ho ngola, o balla hodimo.
- 3 Bontsha baithuti ka ho etsa hore o **nahana pele o ngola.**
- 4 Bolella baithuti dintlha tseo o nahanneng ho tlatsa foreimi ya ho ngola, jwaleka: Sepheo sa ka ke ho thusa moithuti e mong le e mong ho ba sebadi se hlwahlwa, le hore ke kgone ho bala bonyane dibuka tse nne.
- 5 **Bontsha** ka ho taka setshwantsho sa hao o bala le sehlotshwana sa baithuti, hape o bala o le hae.
- 6 Hlalosa hore ke mantswe a feng ao o tlileng ho a ngola. **Sehela lentsweng le leng le le leng mola.**
- 7 Bontsha ka ho phethela foreimi ya ho ngola: **Sepheo sa ka selemong sena** ke ho thusa baithuti bohle ho ba dibadi tse hlwahlwa. **Sepheo se seng sa ka** ke ho bala dibuka tse nne.
- 8 **Qapodisa mantswe ka boiketlo jwaloka kgudu mme o ngole medumo eo o e tsebang.**
- 9 **Sebedisa disebediswa,** jwaloka mantswe a hlahang kgafetsa le tlotlontswe ya mokotaba.
- 10 Hlakola mehlala ya hao tlapangolong. Hlalosa hore seo e ne e le mohlala feela, baithuti ba lokela ho ngola mehopolo ya bona ya sethatong.

DITAELO TSA MOLOMO

- 1 Botsa baithuti: O batla ho ithuta eng selemong sena?
- 2 Laela baithuti ho **nahana pele ba ngola.**
- 3 Ba hopotse **ho buisana ka bobedi.**
- 4 Baithuti ba lokela ho shebana le e mong ya pela hae.
- 5 Ba tla fapanyetsana le molekane ka dikarabo tsa dipotso.
- 6 Ha molekane a bua, bohle ba mamele ka hlooko!
- 7 Laela baithuti ho **shebana** le ho buisana le molekane ka dintlha tsa bona.
- 8 Neha baithuti metsotso e 2–3 ya ho buisana.
- 9 Bitsa baithuti ba 2–3 ho o bolella ntho e le nngwe eo ba batlang ho ithuta yona selemong sena.

- 10 Ba tshwanetse bare: Selemong sena ke batla ho ithuta ka...
 11 Hlalosetsa baithuti hore jwale ba tlike ho taka le ho ngola mehopolo ya bona!

NGODISO

- 1 Bontsha baithuti tjhate ya phaposiburutelo ya bahlokamedi/balaodi: Hlalosa hore ke bo mang bao e tla bang bona bahlokamedi/balaodi ba dibuka.
- 2 **Bitsa bahlokamedi ba dibuka ho fana ka dibuka tsa ho ngolla.**
- 3 Ha baithuti ba ntse ba ngola, tsama-tsamaya ka phaposiburutelong mme o tshware **dikopanonyana** mmoho le baithuti
- 4 Kopa baithuti ho o bolella ka seo ba se ngotseng.
- 5 Thusa baithuti ho ngola sehlooho.
- 6 Kgothatsa baithuti.
- 7 **Bitsa bahlokamedi/balaodi ba dibuka ho phutha dibuka tsa ho ngolla.**

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30.

- 1 Bontsha baithuti tjhate ya phaposiburutelo ya ho hlokomela: Hopotsa baithuti hore ke bo mang bao e tla bang bahlokamedi/balaodi ba dibuka bekeng ena.
- 2 Hopotsa baithuti hore bahlokamedi/balaodi ba dibuka ba tla fana ka dibuka tsa ho ngolla le leqhepe la tshebetso.
- 3 Hlalosa hore mosebetsi o mong wa bahlokamedi/balaodi ke ho hlokomela hore bohle ba thotse.
- 4 Hlalosetsa bahlokamedi/balaodi ba lerata hore ba hopotse baithuti hore ba thole ka nako eo ba etsang mosebetsi wa bona ka bonngwe.
- 5 Bontsha baithuti hore bahlokamedi/balaodi ba lerata bona ba lokela ho etsang.
- 6 Hlalosetsa baithuti hore ke bo mang bahlokamedi/balaodi ba lerata bekeng ena.
- 7 Bitsa ba hlokamedi/balaodi ba dibuka ho fana ka maqhepe a mosebetsi wa hob ala.
- 8 Laela baithuti ho sheba maqhepeng a mosebetsi a ho bala.
- 9 Hlalosa baithuti matshwao a mantswe leqepeng leo la ho bala.
  - a Mahlo: Tadima o bolele mantswe.
  - b Molomo: qapodisa modumo wa lentswe/mantswe
  - c Ngwana o a bala: O bala a le mong.
  - d Baithuti ba bala ba le babedi: Bala le e mong.
- 10 Pheta hape ditaello tsa mosebetsi pele wa beke ya 3 wa Mantaha le moithuti.
- 11 Ebe, o hlalosetsa baithuti hore ba lokela ho sebetsa ka bonngwe (*tlohella ho bala ka bobedi tsatsing lena*).
- 12 Hopotsa baithuti hore ha re bala ka bonngwe, re lokela ho:
  - a Sheba leqhepe la hao.
  - b Bala mantswe a leqhepeng o kgutsitse.
  - c Ha o sa tsebe lentswe, o ka botsa motho ya pela hao kapa tlola lentswe leo.

- 13** Hopotsa baithuti hore ba lokela ho qeta mosebetsi oo ba thotse ebile ba sebetsa ka bonngwe.
- 14** Neha baithuti metsotso e 15 ho etsa kapa ho ikwetlisetsa mosebetsi oo, Ka nako ena, bitsa baithuti ba mmalwa ho tla tafoleng ya hao ho tla qetela tekanyetso ya ho bala ka tataiso ya sehlopha o sebedisa ruburiki (e ka tlase).
- 15** Ka mora metsotso e 15, neha baithuti nako ya kgefutso e kgutswanyane. Ka pele bapalang papadi ena. Titjhere ore:
- 16** Kgutlela ho ditaelo tsa mosebetsi wa beke ya 3 wa Mantaha le baithuti ba babedi.
- 17** Hopotsa baithuti hore ba lokela ho qetela mosebetsi wa bona ba thotse ebile ba sebetsa ka bonngwe.
- 18** Neha baithuti metsotso e 15 ho etsa kapa ho ikwetlisetsa mosebetsi oo, Ka nako ena, bitsa baithuti ba mmalwa ho tla tafoleng ya hao ho tla qetela tekanyetso ya ho bala ka tataiso ya sehlopha o sebedisa ruburiki (e ka tlase).
- 19** Qetellong ya metsotso e 15, bitsa bahlokomedi/balaodi ba dibuka ba letsatsi leo ho ikwetlisetsa ho phutha maqhepe a tshebetso ya ho bala.

Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemong ba 1	Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemong ba 2	Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemong ba 3	Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemong ba 4	Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemong ba 5
Moithuti enwa o tseba mantswe a mmalwa kapa ha a tsebe mantswe ho hang. Moithuti enwa o bonahala a sa ellelwe kamano ya medumo.	Moithuti o tseba mantswe a mmalwa a tlwaelehileng moithuti enwa ha a ellelwe kamano ya medumo. Kapa o hloka thuso ya ho bala mantswe a fetileng ao a sa kang a a bona.	Moithuti enwa o tseba mantswe a tlwaelehileng. Moithuti enwa o hloka thuso ya ho utlwisisa mantswe a fetileng ao a sakang a a bona.	Moithuti enwa o tseba mantswe a tlwaelehileng hape o kgona le ho utlwisisa mantswe a mangata e mengata. Moithuti enwa o hloka thuso e nyenyane ya ho utlwisisa mantswe.	Moithuti enwa o tseba mantswe a mangata a tlwaelehileng. Moithuti enwa o kgona ho utlwisisa mantswe ao a so kang a a bona. Moithuti enwa o bala ka thello. Ke e mong wa dibadi tse hlwahlwa.

Labobedi

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Tsebisa medumo le mantswe a matjha.

- 1 Hlalosa hore ka phaposiburutelong ya rona selemong sena, ho bohlokwa ho latela melao eo re e entseng mmoho.
- 2 Bala melao eo le dumellaneng ka yona le baithuti.
- 3 Qoqang ka melao. Bontsha baithuti hore molao o mong le o mong o latelwa jwang.
- 4 Botsa baithuti ho bontsha kutlwisiso ya ho latela melao.
- 5 Qoqa le ho fana ka mehlala ya ho roba melao ka baka la boitshwaro bo sa amohelehang ka phaposing.
- 6 Qoqang ka ditlamorao tse tla etsahala ka phaposing ha melao e robilwe kapa e sa latelwa.

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola ditlhaku tse ntjha/mantswe/dipolelo

- 1 Hopotsa baithuti hore bahlokamedi ba dibuka, ke bona ba tshwanetseng ho ntsha dibuka tsa ho ngolla le maqhepe a ho bala a tshebetso.
- 2 Hopotsa baithuti hore dibuka tsa ho ngolla di tla bolokwa hokae le hore di tla arolwa jwang (dihlopha, ba dutseng ka mela, jwalo jwalo)
- 3 Hopotsa baithuti hore ba ka nka qubu ya dibuka tsa ho ngolla jwang tsa sehlopha, ba dutseng ka mela jwalo jwalo.
- 4 Hopotsa baithuti hore dibuka di ntshuwa /nehelana ka tsona ka boikokobetso, ka hlomphe le ka potlako (Ba seke ba akgela dibuka)
- 5 Laela bahlokamedi ho etsa sena e le ho ikwetlisetsa mosebetsi wa ho nehelana ka dibuka.
- 6 Ha moithuti e mong le e mong a fumane buka ya hae, laela baithuti ho bula ka leqepheng le qalang le hlwekileng.
- 7 Laela baithuti ho kopisa letsatsi ho tswa tlapangolong. Hlalosetsa baithuti hore o ba fa motsotso feela ho etsa jwalo. (Ho bohlokwa ho kwetlisa baithuti ho etsa sena ka potlako)
- 8 Laela baithuti ho kopisa o mong wa melao ya phaposi eo a e ratang ka makgethe le ka potlako, ka tlasa letsatsi leo a le ngotseng. Ba hlalosetse hore ba na le metsotso e 5 feela ho etsa sena.
- 9 Laela baithuti ba nang le nako e ekeditsweng ho kopisa molao wa bobedi dibukeng tsa bona. (kapa ba ka ngola hangata ka moo ba ka kgonang ka metsotso e 5).
- 10 Ha nako e fedile, laela baithuti ho kwala dibuka tsa bona.
- 11 Hopotsa baithuti hore jwale bahlokamedi ba dibuka ke tswanelo ya bona ho tla phutha

- 12 Hopotsa baithuti mokgwa oo ba ka bokellang dibuka tsa mola, sehlopha sa bona.jj.
- 13 Hopotsa baithuti moo ba tshwanetseng ho beha dibuka teng.
- 14 Bitsa ba hlokomedi/balaodi ba dibuka ba letsatsi ho ikwetlisetsa mosebetsi wa ho phutha dibuka.

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya Pele

- 1 Hopotsa baithuti hore selemong sena re tlo ho bala ka kopanelo.
- 2 Hopotsa baithuti hore ho bala ka kopanelo ho etsahala mmateng ka pele ho phaposi.
- 3 Hlalosetsa baithuti re lokela ho ya mmateng ka potlako ebile re thotse.
- 4 Hopotsa baithuti hore bay a mmateng jwang. Ba hlalosetse hore matsoho a bona ha a lokela ho tshwara motho e mong, ba thole ebile ba tsamaye ka potlako le ka hloko.
- 5 Hopotsa baithuti ka mokgwa wa ho ya mmateng, jwaleka **mola ka mola**.
- 6 Hopotsa baithuti hore ebe ba a tseba hore ba moleng ofe, ebe ba moleng wa 1, moleng wa 2 kapa moleng wa 3, jwalojwalo.
- 7 Hlalosetsa baithuti hore ba lokela ho hopola **mela ya bona**.
- 8 Bitsa baithuti ho tla ka mela ya bona ho ya mmateng.
- 9 Hopotsa baithuti hore ba dula jwang mmateng, ho tla bala ka kopanelo, jwaleka:
  - a Re dula re fapantshe maoto kapa mangwele, hore ho be le sebaka se lekaneng ka phaposiburutelong ho bohle.
  - b Re beha matsoho a rona diropeng kapa re phutha matsoho.
  - c Re mamela re thotse ha pale e ntse e balwa.
  - d Re phahamisa matsoho ha re batla ho bua.
- 10 Hlaloasa hore ka nako ya ho bala ka kopanelo, baithuti ba lokela ho mamela ka hloko.
- 11 Balla baithuti pale leqepheng la 6 la buka ya tshebetso ya DBE.
- 12 Botsa baithuti dipotso tse latelang. Hopotsa baithuti hore ba tshwanetse ho pahamisa letsoho ha ba batla ho araba potso.
  - a Ke mang ya neng a ena le mokete wa letsatsi la hae la tswalo?
  - b Ho ile ha etsahalang ha a qeta ho tima dikerese?
  - c O ile a fumana mpho e jwang?
- 13 Sebedisa tsela ho etsa hore baithuti ba mamele.
- 14 Hopotsa baithuti hore ba lokela ho kgutlela ditulong tsa bona ka potlako ba bile ba thotse.
- 15 Bontsha baithuti hore ba kgutlela ditulong tsa bona jwang. Ba hlalosetse hore matsoho a bona a se tshware mang kapa mang, ba thole ebile ba tsamaye ka potlako le ka hloko!
- 16 Bitsa baithuti ka mela ya bona ho kgutlela ditulong tsa bona.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha.

Metsotso e 30

BEKE 2

- 1 Bontsha baithuti tjhate ya bahlokomedi ba phaposiburutelo. Hopotsa baithuti hore ba hlokomedi/balaodi ba dibuka ke bo mang bekeng ena.
- 2 Hopotsa baithuti hore bahlokomedi ba dibuka ba tla ntsha dibuka tsa ho ngolla le maqhepe a tshebetso a ho bala.
- 3 Hopotsa baithuti hore bahlokomedi ba lerata ba tshwanela ho hlokomedisa baithuti hore ba se etse lerata ha ba ntse ba bala.
- 4 Tsebisa baithuti hore ba hlokomedi/balaodi ba lerata ke bo mang bekeng ena.
- 5 Bontsha baithuti dikarete tsa ho ya matlwaneng.
- 6 Hlalosetsa baithuti hore ka nako eo ho etswang ho bala ka tataiso ya dihlopha, baithuti ba tlohele ho o kgathatsa. Haeba ba batla ho ya ntlwaneng, ba sebedise dikarete tsa ho ya matlwaneng.
- 7 Hlalosetsa baithuti hore dikarete tsena di sebediswa jwang, le hore melao ya dikarete tsena ke efe, jwaleka:
  - a Ho tla tswa moithuti a le mong feela ka nako, ho ya matlwaneng.
  - b Baithuti ba tsamaye ka potlako ebile ba thotse. Karete ena e ba neha metsotso e 5 feela ba le kante.
  - c Baithuti ba se sebedise karete ya ho tswa ho feta ha nngwe ka beke.
- 8 Haeba o hlokomela hore baithuti ba nka monyetla ka karete ena, ha ba sa tla dumelwa ho ya matlwaneng ka bo bona ka nako ya ho bala ka tataiso ka dihlopha.
- 9 Bitsa bahlokomedi/balaodi ba dibuka ho fana ka maqhepe a tshebetso a ho bala.
- 10 Hlalosa baithuti matshwao a ho bala a hlahellang maqhepeng a tshebetso.
  - a Mahlo: Tadima o bolele
  - b Molomo: modumo wa lentswe
  - c Moithuti a le mong: Ho bala moithuti a le mong.
  - d Baithuti ba babedi: Ba bala ka bobedi
- 11 Boeletsa ditaello tsa labobedi tsa mosebetsi wa pele bakeng ya 3 le baithuti.
- 12 Hopotsa baithuti hore ha ba bala ka bonngwe ba lokela ho:
  - a Sheba leqhepe la hao o le mong.
  - b Bala mantswe o thotse leqhepeng la hao.
  - c Haeba o sa tsebe lentswe, botsa motho ya dutseng pela hao, kapa o le tlole.
- 13 Ba hlalosetse hore kajeno re tlo bala ka bobedi.
- 14 Ba hlalosetse hore ha re bala ka bobedi re lokela ho:
  - a Balla tlase o balla motho ya dutseng pela hao.
  - b Re lokela ho fapanyetsana ka ho bala re balla tlase.
  - c Re lokela ho mamelana ha balekane ba rona ba bala. Re lokela ho latela ha ba ntse ba bala, ebe re thusa moo ba sa tsebe lentswe kapa modumo teng.
- 15 Hopotsa baithuti hore ba lokela ho qeta mosebetsi wa bona, ba latela matshwao a hlahellang leqhepeng la tshebetso.
- 16 Neha baithuti metsotso e 15 ho ikwetlisetsa mosebetsi o tlo ngolwa. Ka yona nako eo, bitsa baithuti ba mmalwa ho tla tafoleng ya ha oho tla qetella tekanyetso ya ho bala ka tataiso ya sehlopha o sebedisa ruburiki e ka tlase.

- 17** Ka mora metsotso e 15 neha baithuti kgefutso e kgutswanyane. Ka pele bapalang papadi ena, Titjhere o re:
- 18** Bala ditaelo tsa labobedi tsa mosebetsi wa bobedi wa beke ya 3 le baithuti.
- 19** Hopotsa baithuti hore ba tshwanela ho qeta mosebetsi ba sebetsa ba le bang ebile ba thotse.
- 20** Neha baithuti metsotso e 15 ho ikwetlisetsa mosebetsi oo, Ka nako ena, bitsa baithuti ba mmalwa ho tla tafoleng ya hao ho tla qetela tekanyetso ya ho bala ka tataiso ya sehlopha o sebedisa ruburiki (e ka tlase).
- 21** Qetellong ya metsotso e 15, bitsa ba hlokomedi/balaodi ba dibuka ba letsatsi leo ho a ikwetlisetsa ho phutha maqhepe a tshebetso ya ho bala.

Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemong ba 1	Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemong ba 2	Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemong ba 3	Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemong ba 4	Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemong ba 5
Moithuti enwa o tseba mantswe a mmalwa kapa ha a tsebe mantswe ho hang. Moithuti enwa o bonahala a sa ellelwe kamano ya medumo.	Moithuti o tseba mantswe a mmalwa a tlwaelehileng moithuti enwa ha a ellelwe kamano ya medumo. Kapa o hloka thuso ya ho bala mantswe a fetileng ao a sa kang a a bona.	Moithuti enwa o tseba mantswe a tlwaelehileng. Moithuti enwa o hloka thuso ya ho utlwisisa mantswe a fetileng ao a sa kang a a bona.	Moithuti enwa o tseba mantswe a tlwaelehileng hape o kgona le ho utlwisisa mantswe a mangata e mengata. Moithuti enwa o hloka thuso e nyenyane ya ho utlwisisa mantswe	Moithuti enwa o tseba mantswe a mangata a tlwaelehileng. Moithuti enwa o kgona ho utlwisisa mantswe ao a so kang a a bona. Moithuti enwa o bala ka thello. Ke e mong wa dibadi tse hlwahlwa.

Laboraro

Mosebetsi wa molomo

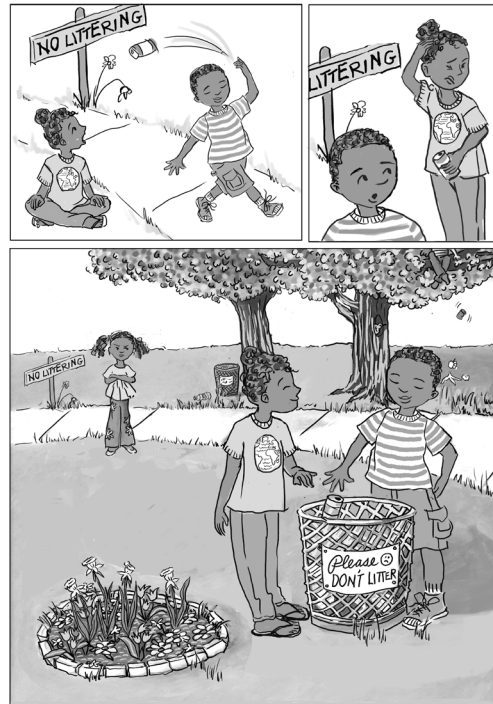
Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Maneha mantswe le ditshwantsho tsa mokotaba tjhateng ya tlotlontswe.
  - a E mmalwa.:
    - Laela baithuti ba bararo ho tlo ema lehlakoreng la hao.
    - Laela moithuti e mong ho ema ka lehlakoreng le leng la hao.
    - Botsa baithuti: Ke sehlopha sefe se nang le baithuti ba mmalwa?
    - Phetha sena hape ka palo e fapaneng ya baithuti.

PALE YA BOIQAPELO (BEKE YA BOBEDI YA MOKOTABA)

- 1 Ba hopotse hore selemong sena, re tlo sebetsa ka dihlotswana ho bontsha bokgoni ba ho phetha pale.
- 2 Hopotsa baithuti hore dihlopha tse nyenyane di bopjwa jwang.
- 3 Botsa baithuti ebe ba sa hopola hore bekeng e fetileng ba ne ba le dihlopheng dife? Ba hlalose hore dihlotswana tseo di dula di le jwalo---e ntse e le batho bao.
- 4 Laela
- 5 Bapala papadi ho thusa baithuti hore kapelenyana ba bope dihlopha tsa bona ba thotse.
- 6 Ba hlalose hore ha o re: 'Tsamaya' baithuti ba na le metsotswana e 30 ho ya dihlotswaneng tsa bona.
- 7 Moithuti ya sa fihlang sehlopheng sa hae kamora metsotswana e 30, o tswile, hammoho le sehlopha sa hae kaofela. Ba lokela ho tla ema ka pele ho phaposi.
- 8 Bapala papadi ena ho fihlela o be o sala ka sehlopha se le seng feela. (ha ho kgonahala fokotsa nako ka metsotswana e 10, ebe metsotswana e 20 feela)

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Tsebisa medumo le mantswe a matjha.

- 1 Hlalosa hore ka phaposeng ya rona selemong sena, ho bohlokwa ho latela melao eo re e entseng mmoho.
- 2 Bala melao eo re dumellaneng ka yona le baithuti.
- 3 Qoqang ka melao. Bontsha baithuti hore molao o mong le o mong o latelwa jwang.
- 4 Botsa baithuti ho bontsha kutlwisiso ya ho latela melao.
- 5 Qoqa le ho fana ka mehlala yah o roba melao ka baka la boitshwaro bo sa amohelehang ka phaposeng.
- 6 Buang ka ditla morao tse tla etsahala ka phaposeng ha melao e robilwe kapa e sa latelwa.

Mongolo:

Metsotso e 30

Ngola ditlhaku tse ntjha/mantswe/dipolelo

- 1 Hopotsa baithuti hore ba hlokomedi/balaodi ba dibuka, ke bona ba tshwanetseng ho ntsha dibuka tsa ho ngolla le maqhepe a ho bala a tshebetso.
- 2 Hopotsa baithuti hore dibuka tsa ho ngolla di tla bolokwa hokae le hore di tla arolwa jwang (dihlopha, ba dutseng ka mela, jwalojwalo)
- 3 Hopotsa baithuti hore ba ka nka qubu ya dibuka tsa ho ngolla jwang tsa sehlopha, ba dutseng ka mela jwalojwalo.
- 4 Hopotsa baithuti hore dibuka di ntshuwa /nehelana ka tsona ka boikokobetso, ka hlompho le ka potlako (Ba seke ba akgela dibuka)
- 5 Laela bahlokomedi ho etsa sena e le ho ikwetlisetsa mosebetsi wa ho nehelana ka dibuka.
- 6 Ha moithuti e mong le e mong a fumane buka ya hae, laela baithuti ho bula ka leqepheng le qalang le hlwekileng.
- 7 Laela baithuti ho kopisa letsatsi ho tswa tlapangolong. Hlalosetsa baithuti hore o ba fa motsotso feela ho etsa jwalo. (Ho bohlokwa ho kwetlisa baithuti ho etsa sena ka potlako)
- 8 Laela baithuti ho kopisa o mong wa melao ya phaposi eo a e ratangka makgethe le ka potlako, ka tlasa letsatsi leo a le ngotseng. Ba hlalosetse hore ba na le metsotso e 10 feela ho etsa sena.
- 9 Ha nako e fedile, laela baithuti ho kwala dibuka tsa bona.
- 10 Hopotsa baithuti hore jwale bahlokomedi ba dibuka ke tswanelo ya bona ho tla phutha
- 11 Hopotsa baithuti mokgwa oo ba ka bokellang dibuka tsa mola, sehlopha sa bona.jj.
- 12 Hopotsa baithuti hore dibuka di bewa ho kae.
- 13 Bitsa bahlokomedi/balaodi ba dibuka ba letsatsi ho ikwetlisetsa mosebetsi wa ho phutha dibuka.

Ho ngola:

Metsotso e 30

Ho rala le ho thala.

FOREIMI YA HO NGOLA:

- 1 Selemong sena, ke batla ho ithuta...
- 2 Selemong sena ke batla ho ntlafatsa...

BOITOKISO:

- 1 Ngola lenane la ho hlophisa tlapangolongpele ho ngodiso.
- 2 Ngola mothalo wa hao tlapangolongpele hp thuto. Kenya hoso e le nngwe kapa tse pedi.

LENANE LA HO HLOPHISA:

- 1 Na ke na le bonyane dipolelo tse tletseng tse pedi?
- 2 Na ke peletile mantswe ohle ka nepo?
- 3 Na polelo e nngwe le e nngwe e qala ka tlhaku e kgolo?
- 4 Na polelo e nngwe le e nngwe e qetella ka letshwao la puo le nepahetseng punctuation?

BONTSHA TSAMAISO YA HO HLOPHISA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Hlalosa hore selemong sena re tla ikwetlisetsa ho hlophisa mosebetsi wa rona. Hlalosa hore ha re hlophisa, re leka ho lokisa diphoso tsa rona.
- 2 Ho hlophisa, re tshwanela ho bala seo re se ngotseng. Ho ka thusa haholo ho balla hodimo seo re se ngotseng.
- 3 Balla baithuti lenane la ho hlophisa, o balla hodimo.
- 4 Ebe o balla baithuti mothalo wa hao, o balla hodimo.
- 5 Bala lenane la hlophiso, e be o supa hore mothalo wa hao o nepahetse kapa o hloka ho etsa ditokiso kapa ho ntlafatsa ho hong.
- 6 Bontsha baithuti tsamaiso ya ho lokisa.

BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAISO YA HO HLOPHISA (SEO O SE ETSANG)

- 1 Neha baithuti dibuka tsa ho ngolla.
- 2 Bolella baithuti ho fumana mothalo wa dipolelo tsa bona tsa Mantaha.
- 3 Ka mora moo, bolella baithuti ho bala methalo ya bona e be ba etsa ditokiso moo ho lokelang.
- 4 Ha baithuti ba ntse ba sebetsa, tsamatsamaya ho tshwara dikopanonyana – Etsa bonnete ba hore o sebetsa le sehlopha se fapaneng ka nako ya mosebetsi o mong le o mong wa ho ngola bakeng sa diphoso tse tlwaelehileng.
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko ebe o ngola diphoso tse tlwaelehileng tlapangolong.

6 Bontsha baithuti mokgwa wa ho lokisa diphoso.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha:

Metsotso e 30

SEHLOPHA: _____

- 1 Bontsha baithuti tjhate ya bahlokamedi ba phaposiburutelo. Hopotsa baithuti hore ba hlokamedi/balaodi ba dibuka ke bo mang bekeng ena.
- 2 Hopotsa baithuti hore bahlokamedi ba dibuka ba tla ntsha dibuka tsa ho ngolla le maqhepe a tshebetso a ho bala.
- 3 Hopotsa baithuti hore bahlokamedi ba lerata ba tshwanela ho hlokomedisa baithuti hore ba se etse lerata ha ba ntse ba bala.
- 4 Tsebisa baithuti hore bahlokamedi/balaodi ba lerata ke bo mang bekeng ena.
- 5 Bontsha baithuti dikarete tsa ho ya matlwaneng.
- 6 Hlalosetsa baithuti hore ka nako eo ho etswang ho bala ka tataiso ya dihlopha, baithuti ba tlohele ho o kgathatsa. Haeba ba batla ho ya ntlwaneng, ba sebedise dikarete tsa ho ya matlwaneng.
- 7 Hlalosetsa baithuti hore dikarete tsena di sebediswa jwang, le hore melao ya dikarete tsena ke efe, jwaleka:
  - a Ho tla tswa moithuti a le mong feela ka nako, ho ya matlwaneng.
  - b Baithuti ba tsamaye ka potlako ebile ba kgutsitse. Karete ena e ba neha metsotso e 5 feela ba le kantle.
  - c Baithuti ba se sebedise karete ya ho tswa ho feta hang ka beke.
  - d Haeba o hlokomela hore baithuti ba nka monyetla ka karete ena, ha ba sa tla dumelwa ho ya matlwaneng ka bo bona ka nako ya ho bala ka tataiso ka dihlopha.
- 8 Bitsa bahlokamedi/balaodi ba dibuka ho fana ka maqhepe a tshebetso a ho bala.
- 9 Laela baithuti ho sheba maqepeng a bona a tshebetso.
- 10 Hlalosetsa baithuti matshwao a ho bala a hlahellang maqepeng a tshebetso.
  - a Mahlo: Tadima o bolele
  - b Molomo: modumo wa lentswe
  - c Moithuti a le mong: Ho bala moithuti a le mong.
  - d Baithuti ba babedi: Ba bala ka bobedi
- 11 Bala ditaello tsa Laboraro tsa mosebetsi wa pela wa beka ya 3 le baithuti.
- 12 Hopotsa baithuti hore ha ba **bala ka bonngwe** ba lokela ho:
  - a Sheba leqhepe la bona a le mong.
  - b Bala mantswe o kgutsitse leqhepeng la hao.
  - c Haeba o sa tsebe lentswe, botsa motho ya dutseng pela hao, kapa o le tlole.
- 13 Ba hlalosetse hore kajeno re tliho bala ka bobedi
- 14 Ba hlalosetse hore ha re **bala ka bobedi** re lokela ho:
  - a Balla tlase o balla motho ya dutseng pela hao.
  - b Re lokela ho fapanyetsana ka ho bala re balla tlase.

- c** Re lokela ho mamelana ha balekane ba rona ba bala. Re lokela ho latela ha ba ntse ba bala, ebe re thusa moo ba sa tsebe lentswe kapa modumo teng.
- 15** Hopotsa baithuti hore ba lokela ho qeta mosebetsi wa bona, ba latela matshwao a hlahang leqhepeng la tshebetso.
- 16** Neha baithuti metsotso e 15 ho ikwetlisetsa mosebetsi o tlo ngolwa. Ka yona nako eo, bitsa baithuti ba mmalwa ho tla tafoleng ya hao ho tlo qetella tekanyetso ya ho bala ka tataiso ya sehlopha o sebedisa ruburiki e ka tlase.
- 17** Ka mora metsotso e 15 neha baithuti kgefutso e kgutswanyane. Ka pele bapalang papadi ena, Titjhere o re:
- 18** Bala ditaello tsa Labobedi tsa mosebetsi wa bobedi wa beke ya 3 le baithuti.
- 19** Hopotsa baithuti hore ba tshwanela ho qeta mosebetsi ba sebeta ba le bang ebile ba kgutsitse.
- 20** Neha baithuti metsotso e 15 ho ikwetlisetsa mosebetsi oo, Ka nako ena, bitsa baithuti ba mmalwa ho tla tafoleng ya hao ho tlo qetela tekanyetso ya ho bala ka tataiso ya sehlopha o sebedisa ruburiki (e ka tlase).
- 21** Qetellong ya metsotso e 30, bitsa ba hlokomedi/balaodi ba dibuka ba letsatsi leo ho ikwetlisetsa ho phutha maqhepe a tshebetso ya ho bala.

Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemong ba 11	Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemong ba 2	Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemong ba 3	Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemong ba 4	Ke nahana hore moithuti enwa o bala Boemong ba 5
Moithuti enwa o tseba mantswe a mmalwa kapa ha a tsebe mantswe ho hang. Moithuti enwa o bonahala a sa ellelwe kamano ya medumo.	Moithuti o tseba mantswe a mmalwa a tlwaelehileng moithuti enwa ha a ellelwe kamano ya medumo. Kapa o hloka thuso ya ho bala mantswe a fetileng ao a sa kang a a bona.	Moithuti enwa o tseba mantswe a tlwaelehileng. Moithuti enwa o hloka thuso ya ho utlwisisa mantswe a fetileng ao a sakang a a bona.	Moithuti enwa o tseba mantswe a tlwaelehileng hape o kgona le ho utlwisisa mantswe a mangata e mengata. Moithuti enwa o hloka thuso e nyenyane ya ho utlwisisa mantswe.	Moithuti enwa o tseba mantswe a mangata a tlwaelehileng. Moithuti enwa o kgona ho utlwisisa mantswe ao a so kang a a bona. Moithuti enwa o bala ka thello. Ke e mong wa dibadi tse hlwahlwa.

Labone

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Ho arola le ho kopanya mantswe:

- 1 Hopotsa baithuti hore selemong sena ka phaposing ya rona, ho bohlokwa hore re latele le ho hlompha melao eo re e entseng mmoho.
- 2 Bala molao o mong le o mong.
- 3 Bala molao ka mong. Botsa baithuti: Hobaneng ha molao oo o le bohlokwa?
- 4 Qoqang ka molao ka mong le bohlokwa ba ona haele mona o tlisa kgotso le ho bolokeha ka phaposing kapa tulong ya ho ithuta.
- 5 Hopotsa baithuti hore ditlamorao ke dife ha o ka tlola le ho sa mamele molao ka phaposing.

Ho bala ka kopanelo:

15 minutes

Padiso Ya Bobedi

- 1 Hopotsa baithuti hore selemong sena re tlo ho bala ka kopanelo.
- 2 Hopotsa baithuti hore ho bala ka kopanelo ho etsahala mmateng ka pele ho phaposi.
- 3 Hlalosetsa baithuti re lokela ho ya mmateng ka potlako ebile re thotse.
- 4 Hopotsa baithuti hore bay a mmateng jwang. Ba hlalosetse hore matsoho a bona ha a lokela ho tshwara motho e mong, ba thole ebile ba tsamaye ka potlako le ka hloko.
- 5 Hopotsa baithuti ka mokgwa wa ho ya mmateng, jwaleka **mola ka mola**.
- 6 Hopotsa baithuti hore ebe ba a tseba hore ba moleng ofe, ebe ba moleng wa 1, moleng wa 2 kapa moleng wa 3, jwalojwalo.
- 7 Hlalosetsa baithuti hore ba lokela ho hopola **mela ya bona**.
- 8 Bitsa baithuti ho tla ka mela ya bona ho ya mmateng.
- 9 Hopotsa baithuti hore ba dula jwang mmateng, ho tla bala ka kopanelo, jwaleka:
  - a Re dula re fapantshe maoto kapa mangwele, hore ho be le sebaka se lekaneng ka phaposiburutelong ho bohle.
  - b Re beha matsoho a rona diropeng kapa re phutha matsoho.
  - c Re mamela re thotse ha pale e ntse e balwa.
  - d Re phahamisa matsoho ha re batla ho bua.
- 10 Hlaloasa hore ka nako ya ho bala ka kopanelo, baithuti ba lokela ho mamela ka hloko.
- 11 Bala pale ka leqepheng la 6 la buka ya tshebetso ya DBE. O balla hodimo
- 12 Botsa baithuti dipotso tse latelang. Hopotsa baithuti hore ba tshwanetse ho phahamisa letsoho ha ba batla ho araba potso.
  - a Ke mang eo e neng e le letsatsi la hae la tswalo?
  - b Ho ile ha etsahalang ha a qeta ho tima dikerese?
  - c O ile a fumana mpho e jwang/ e fe?

- 13 Sebedisa **tsela e itseng** ho etsa hore baithuti ba mamele ka hloko.
- 14 Hopotsa baithuti hore ba lokela ho kgutlela ditulong tsa bona ka potlako ba bile ba thotse.
- 15 Bontsha baithuti hore ba kgutlela ditulong tsa bona jwang. Ba hlalose hore matsoho a bona a se tshware mang kapa mang, ba thole ebile ba tsamaye ka potlako le ka hloko!
- 16 Bitsa baithuti ka mela ya bona ho kgutlela ditulong tsa bona.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

Ela hloko: Ho lokisetsa mosebetsi ona, o tla hloka ho:

- *Na o se o lekotse baithuti bohle.*
  - *Ebe o arotse baithuti ho ya ka bokgoni ba bona.*
  - *Rea dihlopha tsena mabitso. Empa e be mabitso a sa bontsheng bokgoni. Mohlala: sebedisa mabitso a diphoofolo, ditholwana kapa mabitso a dihlopha tsa bolo.*
  - *Etsa tjhate ya ho bala ka tataiso ya sehlopha, hore ho be bonolo ho baithuti ho tseba hore o sehlopheng sefe.*
- 1 Kajeno, o tlo hloka ho romela baithuti dihlopheng tsa bona tsa ho bala ka tataiso.
  - 2 Bontsha baithuti tjhate ya ho bala ka tataiso ya sehlopha. Bala mabitso a sehlopha. Bala mabitso a baithuti, o ba kope ho ema ka maoto. Laela baithuti ho shebana le ho hlokomela hore ke mang ya sehlopheng sa bona: Ana ke maloko a sehlopha sa bona!
  - 3 Bapala papadi le baithuti ho thusa hore ba hopole maloko a sehlopha sa bona.
  - 4 Bitsa dihlopha ka ho fapana hore ba EME ebe ba DULA FATSHE.
  - 5 Bitsa dihlopha tse fapaneng hore TSAMAYA O KGUTSITSE ka pela phaposiburutelo, o kgutle o KGUTSITSE ho ya setulong sa hao.
  - 6 Laela baithuti ho HOPOLA mabitso a baithuti ba bang ba sehlopha.
  - 7 Bitsa baithuti ho tlo leka ho bitsa mabitso a baithuti ba sehlopha sa bona.
  - 8 Bapala papadi ena ho fihlela baithuti ba tseba baithuti ba sehlopha sa bona.

Labohlano

Mosebetsi wa molomo

Metsotso e 15

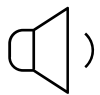
TLOTLONTSWE YA MOKOTABA.

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Manamisa mantswe le ditshwantsho **letlapeng** la tlotlontswe ya mokotaba.
  - a Ho feta
  - b Mmalwa/ nyane
    - Taka mola o yang tlase bohareng ba tlapangollo.
    - Taka didikadikwe tse nne ka lehlakoreng le leng.
    - Taka didikadikwe tse pedi lehlakoreng le leng.
    - Botsa baithuti hore ke lehlakore lefe le nang le tse fetang.
    - Botsa baithuti ke lefe le nang le tse nyane.
- 3 Phetha hape ka didikadikwe tsa palo e fapaneng.

PUISANO YA HO BALA KA KOPANELO KA SERATSWANA

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangolong.
  - a Ke kgona ho...
  - b Ke rata ho...
- 2 Hlalosa hore selemong sena, re tlo sebetsa ka dihlopha tse nyane ho buisana ka mengolo wa rona wa ho bala ka kopanelo. Re tla hloka ho etsa dihlopha tse nyane ka potlako!
- 3 Ha re fihla dihlopheng, re tla sebedisa dipolelo tse qalang tse tlapangolong ho etsa dipuisano.
- 4 Balla baithuti foreimi ya dipuisano.
- 5 Hlalosa hore hang ha re kena dihlopheng, moithuti e mong le e mong sehlopheng o tlameha ho ba le nako ya ho araba potso e nngwe le e nngwe.
- 6 Tsebisa 'thupa e buang/lejwe/ntho'.
- 7 Hlalosa hore baithuti ba tlameha ho fetisa "thupa e buang". Ha ba se ba na le "thupa e buang", ke nako ya bona ho bua. Ha emong sehlopheng a na le thupa ba tlameha ho mamela.
- 8 Bitsa baithuti ba bararo ho tla kapele ka phaposeng ebe o bontsha ka ho etsa ho fetisa thupa le ho araba dipotso:
  - a Moithuti wa 1 o lokela ho araba potso 1
  - b Moithuti wa 2 o lokela ho araba potso 1
  - c Moithuti wa 3 o lokela ho araba potso 1
  - d Moithuti wa 4 o lokel aho araba potso 1
  - e Moithuti wa 1 o lokela ho araba potso 2
  - f Moithuti wa 2 o lokela ho araba potso 2
  - g Moithuti 2 o lokela ho araba potso 2

- h** Moithuti 4 o lokela ho araba potso 2
- 9** Hopotsa baithuti ba etse dihlopha tse nyane jwang. Hopotsa baithuti sehlopha seo ba tla ba ho sona. Dihlopha tsena di tla tshwana le tsa Laboraro!
- 10** Etsa bonnete ba hore baithuti bohle ba hopola ke bo mang ba dihlopheng tsa bona mme ba kena jwang dihlopheng tsa bona.
- 11** Hlalosa hore ha o re 'hauweng' baithuti ba tla ba le metsotswana e 30 ho kena dihlopheng tsa bona.
- 12** Ebe, o fetisetsa "thupa e buang" ho sehlopha se seng le se seng. Ba tlameha ho ba le monyetla ho araba dipotso jwalokaha o ile wa ba bontshitse.

Tlhokomediso ya ditlhaku le medumo:

Metsotso e 15

Ho bopa mantswe.

- 1** Hopotsa baithuti hore selemong sena ka phaposiburutelong ya rona, ho bohlokwa ho latela melao ya phaposi eo re e entseng mmoho.
- 2** Kopa baithuti ho bala molao o mong le o mong.
- 3** Bua ka molao ka mong.
- 4** Botsa baithuti haeba bana le dipotso ka melao ena?
- 5** Bua ka melao ena mme o etse bonnete ba hore baithuti ba utlwisisa hantle:
  - a** Melao ke eng?
  - b** Hobaneng ha melao e le bohlokwa?
  - c** Ho jwang ho latela molao?
  - d** Ho bolelang ho roba/tlola molao?
  - e** Ditlamorao tsa ho roba/tlola molao ke dife?

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo tsa ka mora ho bala.

- 1** Hlalosa hore beke e nngwe le nngwe ka nako ya ho bala ka kopanelo, re tla etsa mosebetsi wa diketsahalo tsa kamora ho bala.
- 2** Hlalosetsa baithuti hore ba tla bua ka ntho eo ba e ratileng paleng ho tswa bukeng ya tshebetsoi ya DBE.
- 3** **Bontsha ka ho etsa** ho bontsha baithuti hore ba tla etsa jwang kgutsufatso ya dipolelo tse 1–2 tsa pale. **Ke hopola hore e ne e le letsatsi la tswalo la titjhere.**
- 4** Bontsha baithuti ba fane jwang ka dipolelo tse 1–2 tsa kgutsufatso ya pale: Ke a hopola hore e ne e le nako ya dijo tsa motsheare
- 5** Bala pale hape ho tloha leqephe la 6 bukeng ya tshebetsoi ya DBE
- 6** Laela baithuti ho nahana ka **kgutsufatso tsa bona.**
- 7** Kopa baithuti ba 2–3 ho arolelana mehopollo ya bona le ba bang ka phaposiburutelong. **Thusa** baithuti ho bopa dipolelo tse tletseng

- 8 Hlalosa le ho lokisa mathata a tlwaelehileng ho baithuti.
- 9 Hopotsa baithuti **ho buisana** ka bobedi jwang:
  - a Baithuti ba dutseng mmoho ba shebane.
  - b Ba fpanyetsane ka ho araba dipotso le molekane wa hae.
  - c Ha molekane wa hae a bua, e mong o lokela ho mamela ka hlooko!
- 10 Laela baithuti ho **buisana ka bobedi** le ho arolelana tse phethilweng ke molekane wa hae.
- 11 Sebedisa tlhokomediso yah o mamela ka hlooko.
- 12 Bitsa baithuti ba mmalwa ho abelana ka dintlha tsa balekane ba bona.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha.

Metsotso e 30

- 1 Hopotsa baithuti hore re tla ba le tsela e hantle ya ho fana ka **maqhepe a tshebetso a ho bala**.
- 2 Hopotsa baithuti hore ba hlokamedi/balaodi ba dibuka ba tla fana ka maqhepe a tshebetso a ho bala ka phaposing,
- 3 Hopotsa baithuti moo maqhepe a tshebetso a ho bala a tlang ho bolokwa le ho arolwa ka (dihlopha, mela, jwalojwalo).
- 4 Hopotse baithuti ka moo ba ka nkang qubu ya maqhepe a tshebetso a ho bala ka sehlopha, ka mela jwalojwalo.
- 5 Ba hopotse hore ba ka nehelana jwang ka maqhepe a tshebetso ka boikokobetso, ka hlomphe le ka potlako (Ba se ke ba akgela dibuka)
- 6 Bitsa bahlokamedi/balaodi ba dibuka ho tla fana ka maqhepe a tshebetso a ho bala.
- 7 Ebe. O tla hlalosa seo o tlang ho se etsa nakong ya ho bala ka tataiso ya sehlopha.
- 8 Hlalosa hore o tla bitsa sehlotswana se senyenyanane se le seng. Sehlopha sena se tla tla ho dula mmateng se thotse ba dutse sedikadikwe.
- 9 Baithuti bohle ba tshwanetse ho sebedisa maqhepe a tshebetso a ho bala ha ba **bala ka bonngwe**, ho ya ka moo ba ikwetlisitseng ka teng.
- 10 Bitsa sehlopha sa pele. Ha ba dutse sedikadikwe. Laela moithuti ho potoloha a bolela lebitso la hae, le hore o rata pale efe.
- 11 Ha o ntse o bua le sehlopha se senyanane, dihlopha tse ding ba lokela ho sebetsa ka bonngwe. Ho bohlokwa ho kgalemela maitshwaro a sa lokang ao e seng a ho sebetsa o le mong.
- 12 Laela sehlopha sa pele sa baithuti ba kgutlele ditulong tsa bona ba thotse.
- 13 Phetha sena le dihlopha tsohle.

The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: science (flasks, beakers, globes, atoms), mathematics (calculators, rulers, compasses, triangles), arts (pencils, paint palettes, brushes), and general education (books, graduation caps, lightbulbs, speech bubbles).

Kereiti 3

KOTARA 1

Beke

3

MOKOTABA:

Setswalle ke eng?

Boitokisetso ba phaposiburutelo

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le e nngwe netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO, mme o tlose dintho tsohle tseo o sa dihlokeng mme o di boloke rhantle.
- 3 Ebe o hlophisa dipapetla tsa mantswa le ditshwantsho tsa tlotlontswa ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Fumana o be o lokise dintho bakeng sa lebotla la phaposi la mokotaba tse tla kgahla baithuti, jwaloka: setshwantsho sa metswalle ya hao; Kopa baithuti hotla le ditshwantsho le bona.
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisa mokotaba. Mohlala: metsawlle e tsebahalang haholo.
- 6 Etsa bonnete ba hore buka tsa ho ngolla tsa baithuti, dibuka tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore buka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laaborari di maemong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.
- 8 Lokisa dihlopha tsa hao tsa “ho bala ka tataiso ya dihlopha” ha ho hloka.
- 9 Rala tekanyetso ya hao e fomale le e lokolohileng.

Mosebetsi ya tlatsetso

Mosebetsi ena e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

Mosebetsi wa 1: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 2, Ha re baleng

Mosebetsi wa 2: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 3, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa 3: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 4, Ha re etseng

Mosebetsi wa 4: Taka setshwantsho sa e mong wa metsawlle ya hao. Ngola polelo e le nngwe e hlalosing motsawlle wa hao.

Mantaha

Mosebetsi wa molomo

Metsotso e 15

TSEBISA MOKOTABA: FUMANA DINTLHA TSA TSEBO YA PELE.

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa pele/sa bobedi sa buka e kgolo: Pholoso ya Leruarua Wendy.
- 2 Bolella baithuti hore re qala mokotaba o motjha o bitswang: Setswalle ke eng?
- 3 Taka sedikadikwe o ngole **mokotaba** ka hara sona mahareng a tlapangollo.
- 4 Botsa baithuti: *ke eng seo le seng le se tseba ka mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangollong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho.
- 6 Ha baithuti ba sokola ho fana ka mehopolo ya bona, ba etelle pele ka dipotso tse kang:
  - a Motswalle ke eng?
  - b Metswalle e etsang mmoho?
  - c Metswalle e tshwanertse ho etsang?

BEKE 3

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tihateng ya tlotlontswe ya mokotaba.
  - pholosa
  - tshepehang
  - tshepahala

Raeme kapa Pina	Diketso
Motswalle wa nnete, o a eletsa Ha a o kgelose O tletse lerato feela	<i>Arola baithuti ba eme ka bobedi ha ba phetha thotokiso ena. Tseo ba di buang ba di lebise ho molekane wa he eo a emeng le yena.</i>
Metswalle e a thusana ebile E a hlomphana Metswalle e a tshepahala. E baballa maikutlo a e mong	<i>Ha ba bontshe ha ba thusana Ha ba mamelana, ba sa kgesane</i>
Kamehla e arolelana tse ntle feela Ha e dumelle ho arolwa ke ba bang Kamehla ba mmoho Hobane ba a ratana	<i>Ba dutse mmoho le ho arolelana dijo Ba bapala mmoho</i>

Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule dibuka tsa bona tsa ho ngolla.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti ho nomora ho thoha ho 1–5 ka hara mola o ka thoko.
- 3 Ngola polelo e latelang tlapangolong pela nomoro 1: Ke ya kgetshemela puleng.
- 4 Ho tloha moo, ngola maemedi a latelang pela dinomoro 2–5:
  - a O
  - b O
  - c Re
  - d Ba
- 5 Bolella baithuti ho ngola polelo e qalang ka lentswe leo ba le neilweng.
- 6 Ha ho setse metsotso e 5, ngola polelo e nepahetseng tlapangolong, o qapodisa medumo o bile o hlalosa mokgwa wa tsamaiso wa mongolo o kopaneng ha o tse o ngola.
- 7 Ebe, o laela baithuti ho supa paterone eo ba e boneng jwaloka: moo polelo e fetohang.
- 8 Seha mola ka tlasa paterone jwaloka:
  - a Ke ya kgetshemela puleng.
  - b O(moshanyana) ya kgetshemela puleng.
  - c O(ngwanana) ya kgetshemela puleng.
  - d Re ya kgetshemela puleng.
  - e Ba ya kgetshemela puleng.
- 9 Laela baithuti ho nka dipene tsa bona tsa mmala ho itshwaela.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Boitokisetso pele o bala

MAANO A KUTLWISISO: HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Pholoso ya Leruarua Wendy.
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng o ntse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.

- 4 Thusa baithuti ho ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa mantswe a matjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.

Ho ngola:

Metsotso e 30

ho rala le ho thala

SEHLOHO: O nahana hore ho boelang ho ba motswalle wa nnete? Ngola sete ya ditaelo tse bolellang molekane hore motswalle wa nnete o tshwanetse ho ba jwang.

MOSEBETSI: Ngola sete ya ditaelo.

MOKGWA WA HO RALA: Ngola lenane

TSEBISA MOKOTABA

- 1 Bontsha baithuti hore o **nahana pele o ngola**.
- 2 Ka molomo, hlalosa dintlha ka mokotaba, jwaloka:
Ke nahana hore ho na le dintho tseo batho kaofela ba batlang hore metswalle ya bona e di etse. Hape ke nahana hore batho ba fapaneng ba lebella dintho tse fapaneng metswalleng ya bona. Hwa bohlokwa ho nna ke ho ba le motswalle ya buang le ho mamela ka hloko.

BONTSHA MOKGWA WA HO RALA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Ngola foreimi ya ho rala ka thoko tlapangollong.
- 2 Bontsha baithuti hore lenane le etswa jwang ka ho araba dipotso tse latelang.
- 3 Qetella moralo ka lehlakoreng le leng la tlapangollo.

Dipotso tsa moralo

- 1 Ke eng hwa bohlokwa ho le hong hoo motswalle a tshwanetseng ho ho etsa?
- 2 Ke eng ho hong hape hoo motswalle a tshwanetseng ho ho etsa?
- 3 Ke eng hwa boraro hoo motswalle a tshwanetseng ho ho etsa?
- 4 Ke eng ho le hong hoo motswalle a sa tshwanelang ho ho etsa.
- 5 Ke eng hape hoo motswalle a sa tshwanelang hoo etsa?
- 6 Ke eng hwa boraro hoo motswalle a sa tshwanelang ho ho etsa?

Moralo

- a Ho mamela
- b O be motswalle ya lokileng
- c Ho arolelane dibapadiswa
- d Ho ba lonya
- e Ho ba leqhoko
- f Ho bua diphiri

BAITHUTI BA SEBEDISA MOKGWA WA HO RALA (SEO O SE ETSANG)

- 1 Bolella baithuti ho tutubala le ho nahana ka dintho tsa bohlokwa tseo motho a tshwanetseng ho di etsa hore e be motswalle wa nnete.

- 2 Ka mora moo, bolella baithuti ho buisana le balekane ka dintlha tsa bona.
- 3 Bontsha baithuti foreimi ya ho rala tlapangolong, o be o ba bolelle ho sebedisa foreimi ena ho rala bongodi ba bona, jwaloka ha o entse.
- 4 Neha baithuti dibuka tsa bona.
- 5 Bolella baithuti ho ngola sehlooho: Ditaelo: moralo
- 6 Bolella baithuti ho ngola mehopolo ya bona – ba **seke** ba kopitsa moralo wa hao.
- 7 Ha baithuti ba ntse ba sebetsa, tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho tshwara dikoponyana.

Moralo

1. Ho arolelana
2. Ho ba mosa.
3. Ho mamela.
4. Ho ba le peelo e mepe
5. Ho ba kgopo
6. Ho nteesheha

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsoso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle ka **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 3.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 1 wa Mantaha.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Laboraro

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso ba ho arola le ho kopanya mantswe.

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **tl**
- 2 Qapodisa lentswe: **tlala**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /**tl**/-/**a**/-/**l**/-/**a**/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**tl**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**a**/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe /**l**/
- 7 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentswe /**a**/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **tlala**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**tl**/-/**a**/-/**l**/-/**a**/ = **tlala**
- 10 Ebe kamora moo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**tla**/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**la**/
- 12 Bontsha ka ho etsa o supe moo medumo e kopanang ho etsa lentswe: /**tla**/-/**la**/ = **tlala**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **tl**
- 2 Qapodisa lentswe: **tlola**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**tl**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**o**/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /**l**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe /**a**/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**tl**/-/**o**/-/**l**/-/**a**/
- 8 Ngola lentswe: **tlola**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe/**tl**/-/**o**/-/**l**/-/**a**/ = **tlola**
- 10 Botsa baithuti: Ke modumo ofe o qalang lentswe? /**tlo**/
- 11 Botsa baithuti: Ke modumo ofe wa bobedi wa lentswe? /**la**/
- 12 Bolella baithuti ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**tlo**/-/**la**/ = **tlola**

SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a **tl**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1-5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:
  - a tlala

- b tlola
- c tlama
- d mmutla
- e tlisa
- f tlile

- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Hlalosa hore baithuti ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

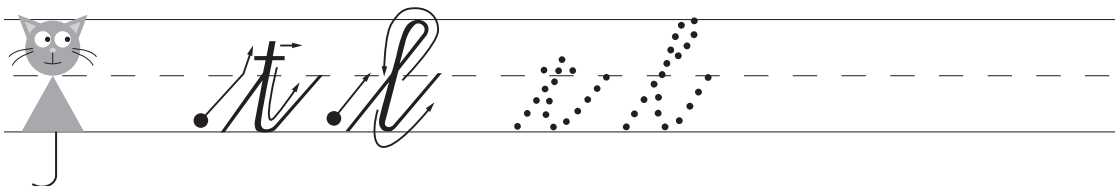
Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku/mantswe/dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **tl**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafote tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore ditlhaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

 tlala

 tlola

 tlama

 mmutla

 tlisa

 tlile

 Mmutla o a tlola.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya pele

MAANO A KUTLWISISO: BATLISISA DIKARABO SERATSWANENG.

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
Lelapa le le nyane la Clownfish le ne le dula hodima lefika la dikorale ka tlase lewatleng.	Clownfish di dula hokae ? Di dula lefikang la dikorale.
Lelapa le le nyane la Clownfish le ne le thabile haholo ho dula lewatleng. Ba fumana dijo tse ngata haholo mafikeng a dikorale. Ba ne ba na le metswalle e mengata tikolohong ya bona e nyane ya dikorale. Hangata ba ne ba ikutlwa ba sireletsehile haholo.	Clownfish di ne di ikutlwa jwang ? Di ne di ikutlwa di sireletsehile haholo. Seo se bolela hore, di ne di se kotsing.
Empa ka tsatsi le leng, ha lelapa le nyane la Clownfish le ntse le ja dijo tsa mantsiboya, ba ile ba utlwa motho a hweletsa haholo: 'Thusang! Thusang! Thusang!'	Lelapa le le nyane la Clownfish le ile la utlwa eng ? Oho! Ba utlwile motho ya hweletsa a kopa thuso! Kea ipotsa hore na e ka ba ke mang?
'Oho! Ke mang a hweletsang jwalo?' ho botsa Papa Clownfish.	
'Ho etsahala eng?' ke bana ba bararo, ba tshohile.	
'Ke tla ya ke ilo fuputsa!' ho rialo Mama Clownfish ka sebete.	
Mme Clownfish o sesetsa qetellong ya mafika a korale. Bana le Papa Clownfish ba mo setse kamora hae ba batla ho tseba ka se etsahalang.	-
Moo ba bone Shaka e botsotsana a lelekisa motswalle wa bona, Angie Angelfish. O ne a tshosetsa ho mo ja!	
Mama Clownfish o kopile Angie ho tla polokehong ya dikorale. Empa Angie wa batho o ne a tshohile hoo a ileng a sesetsa hare-hare ka hara lewatle a baleha Shaka e botsotsana	Ke mang ya neng a hweleditse a kopa thuso? Ene ele motswalle wa bona Angie Angelfish! Kea ipotsa hore na Shaka e botsotsana o tla mo fumana?
'Jowe!' ke bana ba Clownfish ka ho tshwenyeha. 'Ha motswalle wa rona Angie a ka jowa mo?'	Clownfish tse nyane di batla ho thusa! Ba tla etsa eng ho thusa? Ba tla fumana Leruarua Wendy!
'Re tla thusetsa!' ho rialo Papa Clownfish.	Clownfish di nyane haholo empa Wendy a ka thusa Angie!
'Re ka se sese ka mora hae. Shaka e botsotsana o tloha a re jelella le rona!' ho bolela Mama Clownfish.	
Lelapa la Clownfish la kopanya masapo a hlooho. Ba ile ba sebetsa mmoho ho fumana leano. Ba ne ba tseba hore hona le sebopuwa se le seng feela lewatleng se neng se ka sireletsa Angie kgahlanong le Shaka e botsotsana ba tshwanela ho fumana Leruarua Wendy	

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Papa Clownfish o ile a sesa ka pele ho kgutlela lapeng la bona la korale. Teng o ile a fumana mohala wa hae wa ditlhapi. Ke ha a letsetsa Leruarua Wendy. 'Wendy, Wendy, thusa hle!' ho rialo Papa Clownfish. 'Shaka e botsotsana o lelekisa Angie Angelfish. Motswalle wa rona o mathateng!'</p> <p>'Nkwapo eno ha e no nketsa letho! Ha ke mo tshabe!' ke Wendy eo. 'Ke a tla!'</p>	<p>Papa Clownfish o letseditse mang? O letseditse Leruarua Wendy hore a tlo thusa. Ke a ipotsa na Wendy o tla tseba ho pholosa Angie na?</p>
<p>Leruarua Wendy o ile a sesa a ya ho mostwallenyana wa hae Angie Angelfish hanghang, Eitse ha a tsoka mohatla feela, Shaka e botsotsana a tshoha. Yaba o ema ka pela Angie hore Angie a kgone ho sesa a baleha.</p> <p>'O nkwapo e kgolo!' Leruarua Wendy a hweletsa. 'Hobane feela o le moholo o le matla ha se hore o bapalle ho dibopuwa tse nyane!' ho rialo Wendy.</p>	<p>Leruarua Wendy o pholositse Angie jwang? O tshositse Shaka e botsotsana a bile a mo omanya!</p>
<p>Ha mmamoraao tsatsing leo, Angie Angelfish o ile a fumana Wendy. Angie a mo fa moqhaka o kgethehileng oo a mo etseditse wona. 'O motswalle ya mosa ka ho fetisisa!' ho rialo Angie.</p> <p>Leruarua Wendy a rwala moqhaka wa hae wa setswalle ka motlotlo ha a sesa hohle lewatlang.</p>	<p>Hobaneng ha Angie a etseditse Wendy moqhaka? O mo etseditse moqhaka hobane e le motswalle ya mosa.</p>
Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
Ke mang ya hlohang thuso?	Angie Angelfish o hloka thuso.
Papa Clownfish o letsetsa mang ho tlo thusa?	O letsetsa Leruarua Wendy.
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng ha Papa Clownfish a ile a letsetsa Leruarua Wendy?	<ul style="list-style-type: none"> • Hobane o batla ho thusa motswalle wa hae Angie. • Hobane Clownfish di nyane haholo hore di ka tsa thusetsa – di tloha di jowa le tsona! • Hobane o wa tseba hore Leruarua Wendy ke motswalle ya mosa. • Hobane Papa Clownfish o batla hore Wendy Whale a thuse Angie Angelfish. • Hobane Leruarua Wendy o moholo mme Shaka e botsotsana a ka se mo etse letho.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 3**.
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1** wa **Labobedi**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti Mosebetsi wa 2 wa **Labobedi**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Laboraro

Mesebetsi ya molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - tshepiso
  - tshosa
  - sireletsa

Raeme kapa Pina	Diketso
Motswalle wa nnete, o a eletsa Ha a o kgelose O tletse lerato feela	<i>Arola baithuti ba eme ka bobedi ha ba phetha thotokiso ena. Tseo ba di buang ba di lebise ho molekane wa he eo a emeng le yena.</i>
Motswalle e a thusana ebile E a hlomphana Motswalle e a tshepahala. E baballa maikutlo a e mong	<i>Ha ba bontshe ha ba thusana Ha ba mamelana, ba sa kgesane</i>
Kamehla e arolelana tse ntle feela Ha e dumelle ho arolwa ke ba bang Kamehla ba mmoho Hobane ba a ratana	<i>Ba dutse mmoho le ho arolelana dijo Ba bapala mmoho</i>

HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI

- 1 Arola baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Bolella baithuti ho nahana ka pale e tla tsamaelanang le ditshwantsho.
- 4 Dumella baithuti motsotso kapa e mmedi ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 5 Kamorao ho seo, moithuti ka mong sehlotshwaneng a fumane monyetla wa ho phehisa kutlwisiso ya hae ka pale.
- 6 Hopotsa baithuti hore pale tsa bona di tshwanetse ho kgahlisa, le ho tsamaelana le ditshwantsho!

7 Hopotsa baithuti ho mamela dipale tsa ba bang ka hlooko.

8 Leboha baithuti ka ho abelana ka dintla tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso ba ho arola le ho kopanya mantswe.

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **nk**
- 2 Qapodisa lentswe: **nkile**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /**nk**/-/i/-/l/-/e/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**nk**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /i/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro: /l/
- 7 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentswe /e/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **nkile**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**nk**/-/i/-/l/-/e/ = **nkile**
- 10 Kamora seo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**nki**/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /le/
- 12 Laela baithuti ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**nki**/-/le/ = **nkile**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **nk**
- 2 Qapodisa lentswe: **nkisa**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**nk**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /i/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /s/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe /a/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**nk**/-/i/-/s/-/a/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **nkisa**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**nk**/-/i/-/s/-/a/ = **nkisa**
- 10 Botsa baithuti: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**nki**/
- 11 Botsa baithuti: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /sa/
- 12 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**nki**/-/sa/ = **nkisa**

SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a nk.
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1–5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:

- a nko
 b nka
 c monko
 d nkile
 e nkisa
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollongo o be o sehela mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Bolella baithuti hore ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

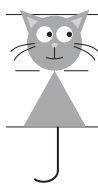

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku/mantswe/dipolelo ka mongolo o kopaneng

- Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **nk**
- Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore dithlaku le mantswe di ngolwa jwang.
- Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

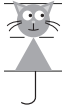

nko

nka

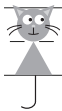
monko

nkile

nkisa

Ntate o nkile buka.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ngodiso:

Metsotso e 30

Ho thala

SEHLOHO: O nahana hore ho bolelang ho ba motswalle wa nnete? Ngola sete ya ditaelo tse bolellang molekane hore motswalle wa nnete o tshwanetse ho ba jwang.

MOSEBETSI: Ngola sete ya ditaelo.

FOREIMI YA HO NGOLA:

- 1 Sa pele ha o batla ho ba motswalle waka o tshwanetse o...
- 2 Sa bobedi o tshwanetse o...
- 3 Sa boraro o tshwanetse o...
- 4 Sa bone o tshwanetse o...
- 5 Sa bohllano o tshwanetse o...
- 6 Qetellong o tshwanetse o...

BOITOKISO: Pele ho thuto ya ho ngola, ngola moralo oo o o entseng ka Mantaha tlapangollong.

HO BONTSHA KA HO E TSA TSAMAI SO YA HO THALA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Hopotsa baithuti ka moralo oo o o entseng Mantaha.
- 2 Bala moralo wa hao o ngotsweng tlapangollong.
- 3 Ebe o bala foreimi ya ho ngola le baithuti.
- 4 Bontsha ka moo o tla phethela foreimi ya ho ngola o sebedisa moralo wa hao, jwaloka:
  - a Sa pele ha o batla ho ba motswalle waka o tshwanetse o be motho ya mamelang ka hlooko.
  - b Sa bobedi o be motho ya lokileng ka nako tsohle.
  - c Sa boraro o arolelane dibapadiswa le nna (le nna ke tla arolelana le wena!).
  - d Sa bone o seke wa ba kgopo ho nna.
  - e Sa bo hlano o seke wa nqholotsa.
  - f Sa ho qetela o seke wa phahla makunutu aka.

RUTA LSC (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Kgetha LSC e tshwanelang ho ruta moelelo.
- 2 Hlalosetsa baithuti foromo le mosebetsi wa LSC. (sena se ka fapana ka dipuo)
- 3 Ha re ngola ditaelo, re ka qala ka mantswe a dinomoro hore tsebisa hore ditaelo dikae ka palo. Ekaba mantswe a kang pele, bobedi, boraro, jwalo jwalo.
- 4 Mantswe ana a bitswa ditlhopiso.
- 5 Ho bontsha hore re qetellong, bakeng sa taelo ya ho qetela re ka sebedisa: qetellong; kapa la ho qetela.

BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAISO YA HO THALA (SEO O SE ETSANG)

- 1 Neha baithuti dibuka tsa ho ngolla.
- 2 Laela baithuti hongola etsatsi le sehlooho: Ditaelo: ho thala
- 3 Bolella baithuti ho fumana moralo wa bona wa Mantahale ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 4 Laela baithuti ho phethela foreimi yah o ngola ba sebedisa morlo wa bona.
- 5 Bolella baithuti hore b aka eketsa dipolelo haeba ba sa na le nako.
- 6 Hopota baithuti ka mekgwa eo b aka e sebedisang hob a thusa.
- 7 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho thusa ba sokolang.

Nika ba motswalle ya lokileng jwang.

1. Peele ho ba motswale wa ka, olokela
ho arolelana le na.
2. Sa bobedi, o tlamehile ho dula o le mosi
3. Sa borarapo o mehile ho mamela makuntl,
a ka.
4. Sa bone, o seke wa ba le pelo mpe.
5. Sa bohlanu, o seke wa ba lonyu.
6. getlellong o seke wa ntshesha.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshebetso la ho Bala la 3**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1** wa **Laboraro**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa phethoho ya **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Laboraro**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labone

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Fapanyetsano ya ditlhaku

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Hlalosa hore kajeno re tliho ikwetlisa ho bona diphapang tse nyane tse teng mantsweng. Ho na ho re thusa hore re be dibadi tse hlwahlwa.
- 2 Ngola mantswa ana tlapangolong: **tlala, tlola**
- 3 Bontsha baithuti diphapang mantsweng a latelang tse kang: **tlala, tlola**
- 4 Hlalosa diphapang jwaloka: medumo ya /a/ le /o/ e fapane, empa ditlaku tse ding kaofeela di a Tshwana!

SEO RE SE ETSANG...

KAROLO YA 1

- 1 Ngola mantswa ana a mabedi tlapangolong: **tlala, tlama**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke eng phapang dipakeng tsa mantswa ana?
- 3 Bitsa moithuti hore a tlo seha mola ka tlasa phapang e teng mantsweng ana: **tlala, tlama**
- 4 Hlalosa diphapang tse teng mantsweng ana.

KAROLO YA 2

- 1 Jwale, ngola lentswa lena tlapangolong: **tlama**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke modumo ofe lentsweng lena oo o ka o fapanyetsanang le o mong ho bopa lentswa le letjha?
- 3 Ngola lenane la dikarabo tsa baithuti tlapangolong, jwaloka: **mama, nama, kama, kgama, ntlama**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Ngola lentswa lena tlapangolong: **tlola**
- 2 Laela baithuti ho bopa mantswa a mangata ka moo ba ka kgonang, bantse ba fetola feela modumo o le mong.
- 3 Qetellong bitsetsa baithuti tlapangolong ho tliho ngola lentswa le le leng leo moithuti a le bopileng.
- 4 Bala mantswa mme o hlalotse baithuti ka medumo e fapanyeditsweng. **mola, tola, hola, fola, ngola, hlola, tshola**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya bobedi**MAANO A HO BALA: NAHANA KA SERATSWANA/ BATLISISA DIKARABO SERATSWANENG**

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
Lelapa le le nyane la Clownfish le ne le dula hodima lefika la dikorale ka tlase lewatleng.	Ke mang a dulang lefikeng la dikorale? Ke lelapa le le nyane la Clownfish.
Lelapa le le nyane la Clownfish le ne le thabile haholo ho dula lewatleng. Ba fumana dijo tse ngata haholo mafikeng a dikorale. Ba ne ba na le metswalle e mengata tikolohong ya bona e nyane ya dikorale. Hangata ba ne ba ikutlwa ba sireletsehile haholo.	Hobaneng ha Clownfish di ne di thabela ho dula lefikeng la dikorale? Ba ne bana le dijo tse ngata le metswalle e mengata mme ba ikutlwa ba sireletsehile.
Empa ka tsatsi le leng, ha lelapa lele nyane la Clownfish le ntse le ja dijo tsa mantsiboya, ba ile ba utlwa motho a hweletsa haholo: 'Thusang! Thusang! Thusang!' 'Oho! Ke mang a hweletsang jwalo?' ho botsa Papa Clownfish. 'Ho etsahala eng?' ke bana ba bararo, ba tshohile. 'Ke tla ya ke ilo fuputsa!' ho rialo Mama Clownfish ka sebete.	Hobaneng ha bana ba ne ba tshohile? Hobane ba utlwile motho a hweletsa haholo mme ha ba tsebe se etsahalang.
Mme Clownfish o sesetsa qetellong ya mafika a korale. Bana le Papa Clownfish ba mo setse kamora hae ba batla ho tseba ka se etsahalang. Moo ba bone Shaka e botsotsana a lelekisa motswalle wa bona, Angie Angelfish. O ne a tshosetsa ho mo ja!	-
Mama Clownfish o kopile Angie ho tla polokehong ya dikorale. Empa Angie wa batho o ne a tshohile hoo a ileng a sesetsa hare-hare ka hara lewatle a baleha Shaka e botsotsana	Hobaneng ha Angie a ile a sesetsa hare-hare ka lewatleng? Hobane o ne a tshohile haholo. O hlile o batla ho baleha Shaka e botsotsana

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>'Jowe!' ke bana ba Clownfish ka ho tshwenyeha. 'Ha motswalle wa rona Angie a ka jowa mo?'</p> <p>'Re tla thusetsa!' ho rialo Papa Clownfish.</p> <p>'Re ka se sese ka mora hae. Shaka e botsotsana o tloha a re jelella le rona!' ho bolela Mama Clownfish.</p> <p>Lelapa la Clownfish la kopanya masapo a hlooho. Ba ile ba sebetsa mmoho ho fumana leano. Ba ne ba tseba hore hona le sebopuwa se le seng feela lewatleng se neng se ka sireletsa Angie kgahlanong le Shaka e botsotsana ba tshwanela ho fumana Leruarua Wendy!</p>	<p>Hobaneng ha Clownfish di sa kgone ho sesa ho Itela Angie ka bo tsona? Hobane di nyane haholo – di ka nna tsa jewa le tsona!</p>
<p>Papa Clownfish o ile a sesa ka pele ho kgutlela lapeng la bona la korale. Teng o ile a fumana mohala wa hae wa ditlhapi. Ke ha a letsetsa Leruarua Wendy. 'Wendy, Wendy, thusa hle!' ho rialo Papa Clownfish. 'Shaka e botsotsana o lelekisa Angie Angelfish. Motswalle wa rona o mathateng!'</p> <p>'Nkwapo eno ha e no nketsa letho! Ha ke mo tshabe!' ke Wendy eo. 'Ke a tla!'</p>	<p>Hobaneng ha Leruarua Wendy a sa tshoha? Ke hobane ha a tshabe Shaka e botsotsana</p>
<p>Leruarua Wendy o ile a sesa a ya ho mostwallenyana wa hae Angie Angelfish hang-hang, Eitse ha a tsoka mohatla feela, Shaka e botsotsana a tshoha. Yaba o ema ka pela Angie hore Angie a kgone ho sesa a baleha.</p> <p>'O nkwapo e kgolo!' Leruarua Wendy a hweletsa. 'Hobane feela o le moholo o le matla ha se hore o bapalle ho dibopuwa tse nyane!' ho rialo Wendy.</p>	<p>Hobaneng ha Leruarua Wendy a ile a omanya Shaka e botsotsana? Hobane Shaka e botsotsana ke nkwapo mme o tshosetsa dibopuwa tse nyane. Wendy ha a dumellane le boitshwaro bona.</p>
<p>Ha mmamorao tsatsing leo, Angie Angelfish o ile a fumana Wendy. Angie a mo fa moqhaka o kgethehileng oo a mo etseditse wona. 'O motswalle ya mosa ka ho fetisisa!' ho rialo Angie.</p> <p>Leruarua Wendy a rwala moqhaka wa hae wa setswalle ka motlotlo ha a sesa hohle lewatleng.</p>	<p>Hobaneng ha Leruarua Wendy a ikutlwa a le motlotlo?</p> <p>Ke hobane Angie o mo etseditse moqhaka o kgethehileng wa setswalle.</p>

Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletswe
Ke kae moo ho bolokehileng?	Ka hare ho lefika la dikorale ho bolokehile.
Leruarua Wendy o thusa metswalle ya hae jwang?	<ul style="list-style-type: none"> O tla hang-hang ha Papa Clownfish a mo letsetsa. O tshosa Shaka e botsotsana ka mohatla wa hae. O sesetsa ka pela Angie hore Shaka e botsotsana a se ke a mo fihlela. O omanyana Shaka e botsotsana a mo jwetsa hore a se tshosetse ditlhapi tse nyane.
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletswe
Hobaneng ha Clownfish di ne di tshohile?	<ul style="list-style-type: none"> Ba ne ba tshohile ha ba utlwa ho na le motho ya hweleditseng. Ba ne ba tshohile hobane ba ne ba sa tsebe na ho etsahala eng. Ba ne ba tshohile hore Angie o tloha a jowa! Ba ne ba tshohile Shaka e botsotsana Ba ne ba tshaba ho sala Angie morao ka bo bona hobane ba ka nna ba jowa.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle ka Leqephe **la Tshebetso la ho Bala la 3**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labohlano

Mesebetsi ya molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - letshwao
  - tshibollo
  - ho fana

Raeme kapa pina	Diketso
Motswalle wa nnete, o a eletsa Ha a o kgelose O tletse lerato feela	<i>Arola baithuti ba eme ka bobedi ha ba phetha thotokiso ena. Tseo ba di buang ba di lebise ho molekane wa he eo a emeng le yena.</i>
Motswalle e a thusana ebile E a hlomphana Motswalle e a tshepahala. E baballa maikutlo a e mong	<i>Ha ba bontshe ha ba thusana Ha ba mamelana, ba sa kgesane</i>
Kamehla e arolelana tse ntle feela Ha e dumelle ho arolwa ke ba bang Kamehla ba mmoho Hobane ba a ratana	<i>Ba dutse mmoho le ho arolelana dijo Ba bapala mmoho</i>

PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangolong.
  - a Sebakadi sa bohlokwa paleng ena ke...
  - b Ke motswalle wa nnete ha a ...
  - c Ke nahana hore pale ena e bontsha mokotaba wa setswalle hantle hobane...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**.
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa puisanong.
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Popo ya mantswe

Ngola lenane tlapangollong le kenyang medumo e seng e rutilwe mmoho le eo e rutilweng ka Labobedi le Laboraro. Le kenyeletsa le dihlolongwapele.

tl	nk	a
l	o	m
u	i	e
s	k	b

BEKE 3

BONTSHA

- Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: /tl/ le /nk/**
- Etsa boikgopotso ba medumo yohle le kopanyo ya mantswe a tlapangollong.
- Neha baithuti metsotso e 3 ya ho bopa mantswe a mangata ka moo baka kgonang ba sebedisa medumo le kopanyo ya mantswe a tlapangollong.
- Bontsha baithuti ka moo ba ka bopang mantswe a **korotsweng jwaloka: /tl/ - /a/ - /l/ - /a/ = phala**
- Hopotsa baithuti hore ba ka bopa lentse ba sebedisa modumo o mong le o mong-ha ho hlokahale hore ba sebedise **/tl/ kapa /nk/**
- Bontsha baithuti ka moo baka bopang lentse le leng le jwaloka **/m/ - /o/ - /n/ - /a/ = mona**

SEO SE ETSWANG KE BAITHUTI

- Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla mme ba ngole sehlooho: **tl, nk**
- Laela baithuti ho qala ho ngola.
- Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopa mantswe a mangata ka moo ba ka kgonang.
- Dumella baithuti ho itshwaela mosebetsi wa bona. Bontsha bana mokgwa wa ho bopa mantswe ana (le a mang).
tlala, tlola, tlama, mmutla, tlisa, tfile, nko, nka, monko, nkile, nkisa, wele, mona, bula, bona

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo kamora ho bala

MAANO A KUTLWISISO: KAKARETSO

BOBAPADI BA PALE

SERATSWANA	TITJHERE ORE	BAITHUTI BA E TSA
Lelapa le le nyane la Clownfish le ne le dula hodima lefika la dikorale ka tlase lewatleng.	Ha re toleng ka lewatleng jwaleka ka tlhapi!	Ba etsa eka ba tola.
Lelapa le le nyane la Clownfish le ne le thabile haholo ho dula lewatleng. Ba fumana dijo tse ngata haholo mafikeng a dikorale. Ba ne ba na le metswalle e mengata tikolohong ya bona e nyane ya dikorale. Hangata ba ne ba ikutlwa ba sireletsehile haholo.	Lelapa la clownfish le ikutlwa le thabile le bolokehile. Ha re shebeheng re thabile re bolokehile	Baithuti ba bonahala bat habile ba bolokehile.
Empa ka tsatsi le leng, ha lelapa lele nyane la Clownfish le ntse le ja dijo tsa mantsiboya, ba ile ba utlwa motho a hweletsa haholo: 'Thusang! Thusang! Thusang!'	Bitsetsa moithuti a lemong kapele phaposiburutelong hot la hweletsa 'thusang'	Moithuti a le mong: o hweletsa 'thusang'
'Oho! Ke mang a hweletsang jwalo?' ho botsa Papa Clownfish.	Bolella baithuti ba bang: Ha re etseng eka re tshohile jwaloka clownfish e nyane	Baithuti ba bang: Ba bonahala ba tshohile
'Ho etsahala eng?' ke bana ba bararo, ba tshohile.		Botsa: 'Ho etsahalang?'
'Ke tla ya ke ilo fuputsa!' ho rialo Mama Clownfish ka sebetse.		
Mme Clownfish o sesetsa qetellong ya mafika a korale. Bana le Papa Clownfish ba mo setse kamora hae ba batla ho tseba ka se etsahalang.	Ha re etseng eka re Mme wa clownfish. Ha re bitseng Angie ho tla koraleng!	Ere: 'Tloho le ka mona Angie'
Moo ba bone Shaka e botsotsana a lelekisa motswalle wa bona, Angie Angelfish. O ne a tshosetsa ho mo ja!		
Mama Clownfish o kopile Angie ho tla polokehong ya dikorale. Empa Angie wa batho o ne a tshohile hoo a ileng a sesetsa hare-hare ka hara lewatle a baleha Shaka e botsotsana.		

SERATSWANA	TITJHERE ORE	BAITHUTI BA E TSA
<p>'Jowe!' ke bana ba Clownfish ka ho tshwenyeha. 'Ha motswalle wa rona Angie a ka jowa mo?'</p> <p>'Re tla thusetsa!' ho rialo Papa Clownfish.</p> <p>'Re ka se sese ka mora hae. Shady Shark o tloha a re jelella le rona!' ho bolela Mama Clownfish.</p> <p>Lelapa la Clownfish la kopanya masapo a hlooho. Ba ile ba sebetsa mmoho ho fumana leano. Ba ne ba tseba hore hona le sebopuwa se le seng feela lewatleng se neng se ka sireletsa Angie kgahlanong le Shaka e botsotsana ba tshwanela ho fumana Wendy Whale!</p>	<p>Ha re etseng eka re lelapa la clownfish. Ha re lekeng ho nahana leqheka, jwaloka bona!</p>	<p>Kopanya dihloho mmoho le ba-ahisane.</p> <p>Ere: 'Re ka thusa Angie Angelfish jwang?'</p> <p>Ere: 'Ha re batleng leruarua Wendy!'</p>
<p>Papa Clownfish o ile a sesa ka pele ho kgutlela lapeng la bona la korale. Teng o ile a fumana mohala wa hae wa ditlhapi. Ke ha a letsetsa Leruarua Wendy. 'Wendy, Wendy, thusa hle!' ho rialo Papa Clownfish. 'Shaka e botsotsana o lelekisa Angie Angelfish. Motswalle wa rona o mathateng!'</p> <p>'Nkwapo eno ha e no nketsa letho! Ha ke mo tshabe!' ke Wendy eo. 'Ke a tla!'</p>	<p>Ha re etseng eka re Ntate wa Clownfish. Re tla tola hae re bitse leruarua Wendy.</p>	<p>Etsa eka o ya tola hae</p> <p>Etsa eka o founela leruarua Wendy ka founu.</p> <p>Ere: 'Wendy, Wendy, ke kopa thuso!'</p>
<p>Leruarua Wendy o ile a sesa a ya ho mostwallenyana wa hae Angie Angelfish hanghang, Eitse ha a tsoka mohatla feela, Shaka e botsotsana a tshoha. Yaba o ema ka pela Angie hore Angie a kgone ho sesa a baleha.</p> <p>'O nkwapo e kgolo!' Leruarua Wendy a hweletsa. 'Hobane feela o le moholo o le matla ha se hore o bapalle ho dibopuwa tse nyane!' ho rialo Wendy.</p>	<p>Ha re etseng eka re leruarua Wendy!</p>	<p>E ba moholo jwaloka leruarua Wendy</p> <p>Ere: 'O mmele o moholo hape o pelo e mpe! Hobane feela o le mmele o moholo hape o na le matla ha ho bolele hore o tshwanetse o tshose dibopuwa tse mmele e menyane!'</p>
<p>Ha mmamorao tsatsing leo, Angie Angelfish o ile a fumana Wendy. Angie a mo fa moqhaka o kgethehileng oo a mo etseditseng wona. 'O motswalle ya mosa ka ho fetisisa!' ho rialo Angie.</p> <p>Leruarua Wendy a rwala moqhaka wa hae wa setswalle ka motlotlo ha a sesa hohle lewatleng.</p>	<p>Ha re shebeheng re le motlotlo jwaloka Wendy!</p>	<p>Etsa eka o beha moqhaka.</p> <p>Etsa eka o tola ka moqhaka wa hao, o shebahala o le motlotlo.</p>

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 3**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyesemane (EFAL) ha o ntse o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
  - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
  - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
  - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
  - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
  - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
  - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka ona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.

The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational subjects and tools, including books, pencils, globes, lightbulbs, gears, and laboratory equipment. The icons are scattered across the page, creating a textured, academic atmosphere.

Kereiti 3

KOTARA 1

Beke

4

MOKOTABA:

Setswalle ke eng?

Boitokisetso ba phaposiburutelo

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le enngwe, netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO YA MANTSWE, mme o tlose tseo o seng o sa di hloke, mme o di boloke hantle.
- 3 Ebe, o hlophisa dipapetlana tsa mantswe le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Fumana o be o lokise dintho bakeng sa lebota la phaposi la mokotaba tse tla kgahla baithuti, jwaloka: Ditshwantsho tse tswang dimakasineng tsa metswalle.
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisetsa mokotaba. Mohlala: etsa diphuphutso ka letsatsi la lefatshe la setswalle.
- 6 Etsa bonnete ba hore dibuka tsa ho ngolla tsa baithuti, dibuka tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore dibuka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeaborari di maemong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.

Mosebetsi ya tlatsetso

Mosebetsi ena e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

Mosebetsi wa 1: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 4, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa 2: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 5, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa 3: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 6, Ha re bueng

Mosebetsi wa 4: Taka setshwantsho sa mohlang o neng o thusa motswalle, jwaloka leruarua Wendy.

Mantaha

Mosebetsi wa molomo

Metsotso e 15

AKARETSA MOKOTABA: HO FUMANA DINTHLA KA THUTO E FETILENG.

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa Mbuso le Precious ba tsheha mmoho Bukeng e kgolo: Qhoboshiane ya Mbuso ya lehlabathe.
- 2 Bolella baithuti hore re tswelapele ka mokotaba wa rona: Setswalle ke eng?
- 3 Taka sedikadikwe tlapangolong mme o ngole mokotaba ka hara sedikadikwe seo.
- 4 Botsa baithuti hore: *Ke eng seo le seng le se tseba ka ha mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangolong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho
- 6 Ha baithuti ba sokola, ba etelle pele ka dipotso tse kang:
  - a O ithutile eng ka setswalle se tshwanang le sa Wendy?
  - b Na ke mekgwa efe e metle eo metswalle ya nnete e bang le yona?
  - c Ke dintho dife tseo metswalle ya nnete e sa tshwanelang hob a le tsona?

BEKE 4

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantswa le ditshwantsho tihateng ya tlotlontswe ya mokotaba.
  - Qhobosheane ya santa
  - sekoti
  - kgarafu

Raeme kapa Pina	Diketso
Motswalle wa nnete, o a eletsa Ha a o kgelose O tletse lerato feela	<i>Arola baithuti ba eme ka bobedi ha ba phetha thotokiso ena. Tseo ba di buang ba di lebise ho molekane wa he eo a emeng le yena.</i>
Motswalle e a thusana ebile E a hlomphana Motswalle e a tshepahala. E baballa maikutlo a e mong	<i>Ha ba bontshe ha ba thusana Ha ba mamelana, ba sa kgesane</i>
Kamehla e arolelana tse ntle feela Ha e dumelle ho arolwa ke ba bang Kamehla ba mmoho Hobane ba a ratana	<i>Ba dutse mmoho le ho arolelana dijo Ba bapala mmoho</i>

Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule dibuka tsa bona tsa ho ngolla, ba be ba ngole mantswe a **Bonngwe le bongata**.
- 2 Ka mora moo bolella baithuti ho ngola dinomoro 1–5, o tlola mela dipakeng tsa dinomoro.
- 3 Bitsetsa baithuti mantswe a bonngwe ka tsela e latelang. Baithuti ba tshwanetse ho ngola mantswe ka thoko ho nomoro.

Bonngwe le Bongata

- a sekepe
  - b podi
  - c sefaha
  - d sehlaha
  - e lenane
- 4 Laela baithuti ho ngola hape mantswe a bongata moleng o ka tlase.
  - 5 Ha ho setse metsotso emehlano, ngola mantswe ka nepo tlapangolong, o qapodisa mantswe ebile o ntse o hlalosa tsamaiso ya mongolo o kopaneng ha o ntse o ngola.
  - 6 Ebe o kopa baithuti ho supa paterone eo ba e boneng jwaloka: moo mantswe a fetohang.
  - 7 Seha mola ka tlasa paterone, tjena:

Bonngweng ho ya Bongateng ba Mantswe

- a sekepe
dikepe
  - b podi
dipodi
  - c sefaha
difaha
  - d sehlaha
dihlaha
  - e lenane
manane
- 8 Bolella baithuti ho nahana ka paterone ha ba bala kapa ba ngola.
  - 9 Laela baithuti ho nka dipensele tsa bona tsa mmala ho itshwaela.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

_____

Polelo: _____

_____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Boitokisetso pele o bala

MAANO A KUTLWISISO: HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Qhobosheane ya Mbuso ya lehlabthe..
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng ontse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa mantswe a matjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.

Ho ngola:

Metsotso e 30

Hlophiso

SEHLOOHO: O nahana hore ho bolelang ho ba motswalle wa nnete? Ngola sete ya ditaelo tse bolelang molekane hore motswalle wa nnete o tshwanetse ho ba jwang.

MOSEBETSI: Ngola sete ya ditaelo.

BOITOKISO:

- 1 Ngola lenane la ho hlophisa tlapangolong pele ngodiso e qala.
- 2 Ngola mothalo tlapangolong pele ho thuto. Kenya phoso e lenngwe kapa tse ka babang pedi.

LENANE LA HLOPHISO:

- 1 Na ke sebedisitse lekgathe lejwale?
- 2 Na ke qadile polelo enngwe le e nngwe ka lentswe la nomoro?
- 3 Na ke na le ditaelo tse 6?
- 4 Na ke ngotse mantswe kaofela ka mopeleto o nepahetseng?
- 5 Na polelo e nngwe le e nngwe e qala ka tlhaku e kgolo?
- 6 Na polelo e nngwe le enngwe e fella ka kgutlokapa letshwao la makalo?

BONTSHA TSAMAIISO YA HO HLOPHISA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Balla baithuti hodimo ka lenane la hlophiso.
- 2 Balla baithuti hodimo ka mothalo wa hao.
- 3 Bala lenane, obe o bontshe hore mothalo wa hao o nepahetse, kapa o lokela ho etsa ditokiso kapa ho o ntlafatsa.
- 4 Bontsha baithuti tsamaiso ya ho etsa ditokiso.

BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAISO YA HO HLOPHISA (SEO O SE ETSANG)

- 1 Neha baithuti dibuka tsa bona
- 2 Bolella baithuti ho fumana methalo ya bona ya mosebetsi wa ho ngola.
- 3 Ho tloha moo, bolella baithuti hob ala manane a bona a hlophiso, ebe ba etsa ditokiso le ntlafatso moo ho hlokahalang.
- 4 Ha baithuti ba ntse ba sebetsa, tsamatsamaya ka phaposi burutelong ho tshwara dikoponyana. Netefatsa hore o sebetsa le sehlopha se fapaneng sa baithutibakeng sa mosebetsi o mong le o mong wa ho ngola.
- 5 Lekola diphoso tse tlwaelehileng mosebetsing wa baithuti wa ho ngola.
- 6 Lemoso baithuti mme o ngole diphoso tse tlwaelehileng tlapangollong.
- 7 Bontsha baithuti mokgwa wa ho lokisa diphoso.

Nika ba motswalle ya lokileng jwang

1. ^P~~Pete~~ ho ba motswalle wa ka, o lokela ho arolelana le nna.

2. Sa bobedi o tlamehile ho dula o le musa

3. Sa boraroo o tlamehile ho mamela makuntu, a ka.

4. Sa bone, o seke wa ba le pelo empe

5. Sa bohlanano, o seke wa ba lonya.

6. ^QQettellong o seke wa ntshesha.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsoso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 4.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 1 wa Mantaha**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labobedi

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso ba ho arola le ho kopanya mantswe.

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **sh**
- 2 Qapodisa lentswe: **shapa**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /**sh**/-/a/-/p/-/a/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**sh**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /a/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /p/
- 7 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentswe /a/
- 8 Ngola lentswe tlapangollong: **shapa**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /**sh**/-/a/-/p/-/a/ = **shapa**
- 10 Ebe kamora moo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**sha**/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**pa**/
- 12 Bontsha ka ho etsa o supe moo medumo e kopanang ho etsa lentswe: /**sha**/-/pa/ = **shapa**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **sh**
- 2 Qapodisa lentswe: **shoba**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**sh**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /o/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /b/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe /a/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**sh**/-/o/-/b/-/a/
- 8 Ngola lentswe: **shoba**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**sh**/-/o/-/b/-/a/ = **shoba**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**sho**/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**ba**/
- 12 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /**sho**/-/ba/ = **shoba**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a sh
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1–5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsets mantswe a latelang:

- a sheba
  - b shapa
  - c shoba
  - d moshemane
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
  - 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollongo be o sehele mela medumo e korotsweng.
  - 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
  - 7 Hlalosa hore baithuti ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

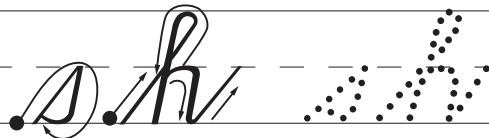
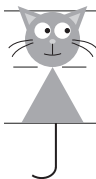

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku/mantswe/dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **sh**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebeta le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafote tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore dithlaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

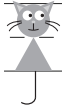

sheba

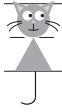
shapa

shoba

moshemane

Moshemane o sheba mollo.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya pele

MAANO A KUTLWISISO: KE IPOTSA HORE / HO FIHLELLA MOHOPOLOHO TSWA SERATSWANENG

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Ho tloha ka nako eo Mme wa Mbuso a neng a mmoella hore ba tlo etela lewatle ka nako ya phomolo ya lehlabula, seo Mbuso a neng a nahana ka sona feela, ke ho aha qhobosheane ya lehlabathe.</p> <p>Mbuso a nahana ka ho aha qhobosheane e ntle ya lehlabathe. Mbuso a nahana hape ho aha qhobosheane ya lehlabathe e potapotilweng ke diforo tse tletseng metsi a lewatle.</p>	<p>Ke a ipotsa hore Mbuso o kile a etela lewatle na?</p>
<p>Mbuso le Mme wa hae ba ya mabenkeleng ho ya reka dintho tsohle tseo ba tla di hloka ha ba ya lewatle. Ha ba ntse ba eme moleng wa ho patala, yaba Mbuso o bona emere e nang le kgarafu. 'Mme, ke kopa o nthekele dintho tsena hle, ke a kopa hle Mme! Ho rialo Mbuso. 'Ao! Hle, Mme! Ke a kopa!'</p>	<p>Ke etsa qeto hore Mbuso o batla ho reka emere le kgarafu tse tla mo thusa ho aha qhobosheane ya lehlabathe mane lewatle!</p>
<p>Ka tsatsi le latelang, Mbuso le Mme wa hae ba tsoha e sale ka meso ho ya boemelong ba ditekesi. Ba tsamaile sebaka se se lelele ka tekesi, ho fihlela Mbuso a bonela lewatle sebakanyana.</p>	<p>Ke a ipotsa hore ebe ke kgetlo la pele Mbuso a bona lewatle?</p>
<p>Qetellong ha ba fihla lewatle, Mbuso o se a qalella ho tjheka lehlabathe. O ile a tlatsa lehlabathe ka hara emere ya hae. Yaba o sebedisa emere e tletseng lehlabathe ho aha ditora tsa qhobosheane ya hae e kgolo ya lehlabathe.</p> <p>O ile a sebedisa dithutswana ho etsa difolaga ka hodima ditora. A sebedisa le dikgaketlana tse nyane tse tshweu ho etsa difensetere. A boela a tjheka diforo tse potapotileng qhobosheane, yaba o di tlatsa ka metsi a lewatle.</p>	<p>Mbuso o shebahala jwaleka setsebi. Nka etsa qeto hore, ena ha se qhobosheane ya lehlabathe ya pele eo a qalang ho e aha, hobane o tseba hantle seo a se etsang!</p>
<p>Mbuso a ema a tjetjhella morao, a sheba mosebetsi wa hae o motle. A hetla ho hweletsa Mme wa hae, 'Mme! o a hweletsa, 'Tlo o tlo bona!' Mbuso a fetoha ka nako e hantle o bona ngwanana a rahela bolo ya hae e bolou qhobosheaneng ya hae ya lehlabathe. Yaba qhobosheane ya hae ya lehlabathe e wela fatshe yaba ya tjhwatleha.</p>	<p>Oho! Ke a ipotsa hore ebe Mbuso o ikutlwa jwang ha qhobosheane ya hae ya lehlabathe e senyehile?</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Ngwanana eo a reteleha, mme a baleha. Mbuso a sala ka qubu e kgolo ya lehlabathe.</p> <p>'Hela wena!a hweletsa,' o sentse qhobosheane ya ka! Empa ngwanana ha a hetle le ho hetla. O tswela pele ka ho matha a iphaphathile ka lewatle.</p>	<p>Ke a ipotsa hore hobaneng ngwanananyana enwa a diha qhobosheane ya Mbuso ya lehlabathe?</p>
<p>Mbuso a mathela ho Mme wa hae. 'Ngwanana yane o dihile qhobosheane ya ka ya lehlabathe' ho rialo Mbuso.' Ha re ahe e nngwe' ho rialo Mme wa hae. Mbuso le Mme wa hae ba qalella ho tjheka lehlabathe. Ba sebedisa emere ho etsa ditora. Ba ile ba etsa ditora tse ngata le ho feta tseo Mbuso a neng a di entse pele. Ba sebedisa dithutswana ho etsa difolaga. Difolaga di ne di bile di le kgolo ho feta tseo Mbuso a neng a di entse pele. Ba fumana dikgakatlana tse tshweu tse kgolo ho etsa difensetere. Yaba ba tjheka le foro e tebileng ho feta ya pele. Ba sebedisa emere ho tlatso foro eo ka metsi a lewatle, Yaba ba aha borogo ka hodima foro eo ya metsi.</p>	<p>Oho! Ke etsa qeto hore mme wa Mbuso o ne a batla ho mo thusa ho aha qhobosheane e nngwe ya lehlabathe, bakeng sa eo e dihilweng ke ngwanana.</p>
<p>Mbuso le Mme wa hae ba tjhethella morao ho lekola mosebetsi wa bona.</p> <p>Kgele! Qhobosheane ena ya lehlabathe e ntle ho feta ya pele!' ho utlwahala lentse la ngwanana ka morao. Mbuso a reteleha. Ngwanana wa bolo e bolou, o eme ka mora hae. Yaba o neha Mbuso tlhapi e perese 'Ke o reketse yona, ke kopa tshwarelo' ho rialo ngwanana eo.</p>	<p>Nka etsa qeto hore ngwanana wa bolo e bolou, o ne a sa ikemisetsa ho diha qhobosheane ya lehlabathe ya Mbuso ya pele, hobane o ile a kgutla a tshwere mpho e le ho kopa tshwarelo!</p>
<p>Mbuso a beha tlhapi eo hodima qhobosheane ya hae ya lehlabathe. 'Wa bona hee! Jwale qhobosheane ya ka ya lehlabathe e ntle ho di feta kaofela!'</p> <p>Ngwanana a bososela a ntse a dumela ka hlooho. "Ke nna Precious. O ka mpontsha hore e etswa jwang? O botsa Mbuso ebile o beha bolo ya hae fatshe lehlabatheng.</p>	<p>Ke a ipotsa hore ebe Mbuso o tla mo ruta ho aha qhobosheane ya lehlabathe na, kapa o ntse a mo kwatetse?</p>
<p>'Ntho ya pele re lokela ho tlatso emere ka lehlabathe!' Horialo Mbusa. Mbuso le Precious ba qala ho tjheka lehlabathe. Precious a kga kgarafu ya lehlabathe, yaba ho tswa lekgala le lenyenyane! Precious o ile a tshoha, empa Mbuso a nahana ke ntho e tshehisang! Hang Precious le yena a tsheha. Ka mora nakwana, ke ha metswalle ena e mmedi e se e pitika lehlabatheng e tsheha. Ba se ba lebetse ka ho aha qhobosheane ya lehlabathe, yaba ba mathela ka lewatleng ba ya itlhatswa ka maqhubu a lewatle.</p>	<p>Nka etsa qeto hore ho etsa setswalle, ho monate le ho feta ho aha qhobosheane ya lehlabathe, hobane Mbuso o se a lebetse ka ho aha qhobosheane ya lehlabathe.</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
'Ke eng eo thabisitseng kapa eo o e ratileng haholo kajeno?' Ho botsa Mme wa Mbuso. 'Hantle ho aha qhobosheane tsa lehlabathe ho nthabisitse, empa karolo ya bohlokwa haholo ebile ho etsa setswalle le Precious'. Ho rialo Mbuso a bososela. 'Ke batla ho mmona hape hosane mane lewatleng!'	Ke a ipotsa hore ebe Mbuso ha a makala hore o ratile haholo ho bopa setswalle ho ena le ho aha qhobosheane ya lehlabathe?
Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
Ke mang a dihileng qhobosheane ya Mbuso?	Precious.
Re ka etsa qeto jwang hore Precious o ne a ikutlwa a swabile?	Hobane o ile a rekela Mbuso tlhapi.
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng Mme wa Mbuso a ne a mo thusa ho aha qhobosheane ya lehlabathe?	<ul style="list-style-type: none"> • Hobane qhobosheane ya hae ya pele ya lehlabathe e ile ya thubeha. • Hobane o ne a kwatile ha qhobosheane ya hae ya lehlabethe e thubehile. • Hobane o ne a batla ho mothusa hore a ikutlwe a le betere. • Hobane batho ba babedi ba ka aha qhobosheane e betere ya lehlabathe, ho feta ha motho a sebetsa a le mong.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 4**.
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1 wa Labobedi**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti Mosebetsi wa 2 wa **Labobedi**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Laboraro

Mesebetsi ya molomo

Metsotso e 15

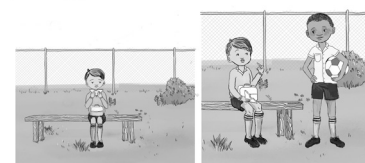
TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - dihlong
  - ratang batho
  - kotsi

Raeme kapa Pina	Diketso
Motswalle wa nnete, o a eletsa Ha a o kgelose O tletse lerato feela	<i>Arola baithuti ba eme ka bobedi ha ba phetha thotokiso ena. Tseo ba di buang ba di lebise ho molekane wa he eo a emeng le yena.</i>
Metswalle e a thusana ebile E a hlompšana Metswalle e a tshepahala. E baballa maikutlo a e mong	<i>Ha ba bontshe ha ba thusana Ha ba mamelana, ba sa kgesane</i>
Kamehla e arolelana tse ntle feela Ha e dumelle ho arolwa ke ba bang Kamehla ba mmoho Hobane ba a ratana	<i>Ba dutse mmoho le ho arolelana dijo Ba bapala mmoho</i>

HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI

- 1 Arola baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Hopotsa baithuti hore beke e fetileng, ba iqapetse dipale tsa bona ba sebedisa ditshwantsho.
- 4 Bekeng ena baithuti ba lokela ho sebetsa ka dihlopha ho nahana ka pale ya bona.
- 5 Hopotsa baithuti hore pale ya bona e be ya boiqapelo e hohelang le hore e tsamayelane le ditshwantsho.
- 6 Bolella baithuti ho mamela ka hloko.
- 7 Kopa dihlopha 1–2 ho abelana ka dintlha tsa bona.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso ba ho arola le ho kopanya mantswe.

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **hl**
- 2 Qapodisa lentswe: hlapa
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /**hl**/-/**a**/-/**p**/-/**a**/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**hl**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**a**/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /**p**/
- 7 Qapodisa modumo waho qetela wa lentswe /**a**/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: hlapa
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /**hl**/-/**a**/-/**p**/-/**a**/ = **hlapa**
- 10 Ebe kamora moo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**hla**/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**pa**/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**hla**/-/**pa**/ = **hlapa**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: hl
- 2 Qapodisa lentswe: **hleka**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**hl**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**e**/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /**k**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe /**a**/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**hl**/-/**e**/-/**k**/-/**a**/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **hleka**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**hl**/-/**e**/-/**k**/-/**a**/ = **hleka**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**hle**/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**ka**/
- 12 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**hle**/-/**ka**/ = **hleka**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho: **nantswe a hl**.
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1–5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:
  - a hlapa
  - b hlola
  - c hleka

d hlohlor

e hloma

f bohloko

- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollong be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Bolella baithuti hore ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

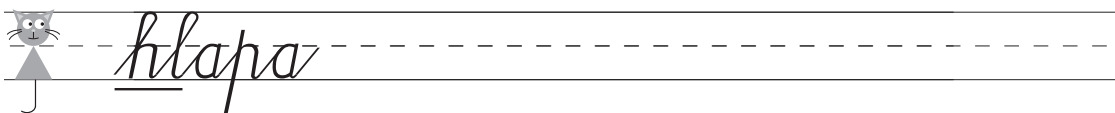
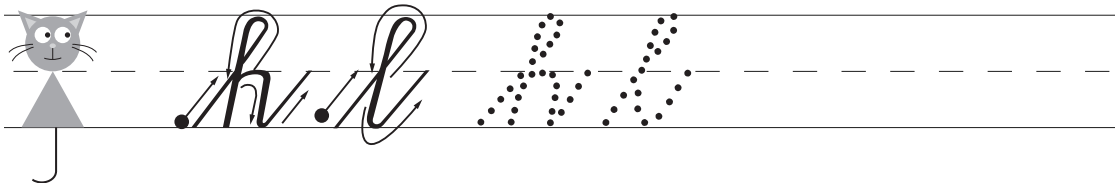

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku/mantswe/dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **hl**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore dithlaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa a dipolelong tse ngotsweng.

 hlola

 hleka

 hlohlora

 hloma

 bohloko

 Ke hlohlora lerole.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ngodiso:

Metsotso e 30

Ho phatlalatsa le ho hlahisa

SEHLOHO: O nahana hore ho boelang ho ba motswalle wa nnete? Ngola sete ya ditaelo tse bolellang molekane hore motswalle wa nnete o tshwanetse ho ba jwang.

MOSEBETSI: Ngola sete ya ditaelo.

FOREIMI YA HO NGOLA:

- 1 Sa pele ha o batla hob a motswalle waka o tshwanetse o...
- 2 Sa bobedi o tshwanetse o...
- 3 Sa boraro o tshwanetse o...
- 4 Sa bone o tshwanetse o...
- 5 Sa bohllano o tshwanetse o...
- 6 Qetellong o tshwanetse o...

BOITOKISO: Pele ho thuto ya ho ngola, ngola moralo oo o o entseng ka Mantaha tlapangollong.

BONTSHA TSAMAIISO YAH O PHATLALATSA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Hopotsa baithuti hore ka Mantaha le sebedisitse lenane ho hlophisa methalo ya lona.
- 2 Ka moramoo, bolella baithuti hore kajeno ba tliho bapatsa le ho hlahisa mosebetsi oo bao ngotseng.
- 3 Bontsha baituti ka moo o ngolang hape mosebetsi wa hao, ona le sehlooho le letsatsi.

BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAIISO YA PHATLALATSO (SEO O SE ETSANG)

- 1 Neha baithuti dibuka tsa ho ngolla.
- 2 **Laela baithuti ho ngola letsatsi le sehlooho: Ditaelo: ka moo o ka bang motswalle wa nnete ho... (lebitso la hao).**
- 3 Bolella baithuti ho ngololla ka makgethe mosebetsi wa bona wa qetelo ka o senang diphoso.
- 4 Ha baithuti ban a le nako, ba ka taka setshwantsho kapele.
- 5 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho thusa ba sokolang.

BAITHUTI BA HLAHISA MOSEBETSI WA BONA

- 1 Ha ho setse metsotso e mehlano, laela baithuti ho beha diphensele tsa bona fatshe.
- 2 Laela baithuti ho **buisana ka bobedi** le balekane ba bona ka seo ba se ngotseng.
- 3 Hang ha baithuti ba qetile, bitsa moithuti a le mong kapa ba babedi ho bala seo ba sengotseng.
- 4 Bapatsa mosebetsi wa baithuti moo e mong le e mong a tla o bona ele hore ba kgone ho bala se ngotsweng ke ba bang.

Nika ba motswalle ya lokileng jwang

1. Pele ho ba motswalle wa ka, o lokela ho arolelana le nna.
2. Sa bobedi o tlamehile ho dula o le musa
3. Sa boraro o tlamehile ho mamela makuntu, a ka.
4. Sa bone, o seke wa ba le pelo empe
5. Sa bohlanano, o seke wa ba lonya.
6. Qetellong o seke wa ntshesha.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshebetso la ho Bala la 4.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1** wa **Laboraro.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa phethoho ya **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Laboraro.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labone

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Fapanyetsano ya ditlhaku

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Hlalosa hore kajeno re tliho ikwetlisa ho bona diphapang tse nyane tse teng mantsweng. Ho na ho re thusa hore re be dibadi tse hlwahlwa.
- 2 Ngola mantswa ana tlapangolong: **sheba, shoba**
- 3 Bontsha baithuti diphapang mantsweng a latelang tse kang: **sheba, shoba**
- 4 Hlalosa diphapang jwaloka: medumo ya /e/ le /o/ e fapane, empa ditlaku tse ding kaofeela di a Tshwana!

SEO RE SE ETSANG...

KAROLO YA 1

- 1 Ngola mantswa ana a mabedi tlapangolong: **hlola, hloma**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke eng phapang dipakeng tsa mantswa ana?
- 3 Bitsa moithuti hore a tlo seha mola ka tlasa phapang e teng mantsweng ana: **hlola, hloma**
- 4 Hlalosa diphapang tse teng mantsweng ana.

KAROLO YA 2

- 1 Jwale, ngola lentswa lena tlapangolong: **hlola**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke modumo ofe lentsweng lena oo o ka o fapanyetsanang le o mong ho bopa lentswa le letjha?
- 3 Ngola lenane la dikarabo tsa baithuti tlapangolong, jwaloka: **tola, fola, hola, ngola, tlola, tshola, nthola, ntlola**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Ngola lentswa lena tlapangolong: **hloma**
- 2 Laela baithuti ho bopa mantswa a mangata ka moo ba ka kgonang, bantse ba fetola feela modumo o le mong.
- 3 Qetellong bitsetsa baithuti tlapangolong ho tliho ngola lentswa le le leng leo moithuti a le bopileng.
- 4 Bala mantswa mme o hlalose tse baithuti ka medumo e fapanyeditsweng. **loma, ntoma, qhoma, ntsoma, ntoma, hlola**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya bobedi

MAANO A HO BALA: KE IPOTSA HORE / HO FIHLELLA MOHOPOLO O ITSENG KA SERATSWANA

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Ho tloha ka nako eo Mme wa Mbuso a neng a mmolella hore ba tlo etela lewatle ka nako ya phomolo ya lehlabula, seo Mbuso a neng a nahana ka sona feela, ke ho aha qhobosheane ya lehlabathe.</p> <p>Mbuso a nahana ka ho aha qhobosheane e ntle ya lehlabathe. Mbuso a nahana hape ho aha qhobosheane ya lehlabathe e potapotilweng ke diforo tse tletseng metsi a lewatle.</p>	<p>Ke etsa qeto hore Mbuso o kile a etela Lewatleng, hobane o tseba ka ho aha qhobosheane ya lehlabathe.</p>
<p>Mbuso le Mme wa hae ba ya mabenkeleng ho ya reka dintho tsohle tseo ba tla di hloka ha ba ya lewatle. Ha ba ntse ba eme moleng wa ho patala, yaba Mbuso o bona emere e nang le kgarafu. 'Mme, ke kopa o nthekele dintho tsena hle, ke a kopa hle Mme! Ho rialo Mbuso. 'Ao! Hle, Mme! Ke a kopa!'</p>	<p>Ke a hopola hore Mbuso o sebedisa emere ho etsa ditora tse phethahetseng. Ke nka qeto hore o nahana ka moo a tlang ho etsa qhobosheane e kgolo ya lehlabathe ka teng, ha a ne a kopa emere!</p>
<p>Ka tsatsi le latelang, Mbuso le Mme wa hae ba tsoha e sale ka meso ho ya boemelong ba ditekesi. Ba tsamaile sebaka se se lelele ka tekesi, ho fihlela Mbuso a bonela lewatle sebakanyana.</p>	
<p>Qetellong ha ba fihla lewatle, Mbuso o se a qalella ho tjheka lehlabathe. O ile a tlatsa lehlabathe ka hara emere ya hae. Yaba o sebedisa emere e tletseng lehlabathe ho aha ditora tsa qhobosheane ya hae e kgolo ya lehlabathe.</p> <p>O ile a sebedisa dithutswana ho etsa difolaga ka hodima ditora. A sebedisa le dikgakatlana tse nyane tse tshweu ho etsa difensetere. A boela a tjheka diforo tse potapotileng qhobosheane, yaba o di tlatsa ka metsi a lewatle.</p>	<p>Ke etsa qeto hore Mbuso o kgathalla le ho etsa mekgabiso le qhobosheane e ntle— ebile o eketsa mekgabiso e meng e mengata.</p>

BEKE 4

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Mbuso a ema a tjhethella morao, a sheba mosebetsi wa hae o motle. A hetla ho hweletsa Mme wa hae, 'Mme! o a hweletsa, 'Tlo o tlo bona!' Mbuso a fetoha ka nako e hantle o bona ngwanana a rahela bolo ya hae e bolou qhobosheaneng ya hae ya lehlabathe. Yaba qhobosheane ya hae ya lehlabathe e wela fatshe yaba ya tjhwatleha.</p>	<p>Nka etsa qeto hore Mbuso o ne a le motlotlo ka qhobosheane ya hae ya lehlabathe, hobane o ne a batla ho e bontsha Mme wa hae. O tshwanetse ebe o utlwile bohloko le ho kwata ha qhobosheane ya hae ya lehlabathe e senyehile le pele mme wa hae a e bona.</p>
<p>Ngwanana eo a reteleha, mme a baleha. Mbuso a sala ka qubu e kgolo ya lehlabathe.</p> <p>'Hela wena!' a hweletsa, 'o sentse qhobosheane ya ka!' Empa ngwanana ha a hetle le ho hetla. O tswela pele ka ho matha a iphaphathile ka lewatle.</p>	<p>Ke a hopola hore qetellong ya pale ena, Precious o tlo kopa tshwarelo! Empa karolong ena ya pale, o ne a ikemiseditse ho diha qhobosheane, hobane o baleha a sa re letho ho Mbuso!</p>
<p>Mbuso a mathela ho Mme wa hae. 'Ngwanana yane o dihile qhobosheane ya ka ya lehlabathe' ho rialo Mbuso. Ha re ahe e nngwe' ho rialo Mme wa hae. Mbuso le Mme wa hae ba qalella ho tjheka lehlabathe. Ba sebedisa emere ho etsa ditora. Ba ile ba etsa ditora tse ngata le ho feta tseo Mbuso a neng a di entse pele. Ba sebedisa dithutswana ho etsa difolaga. Difolaga di ne di bile di le kgolo ho feta tseo Mbuso a neng a di entse pele. Ba fumana dikgakatlana tse tshweu tse kgolo ho etsa difensetere. Yaba ba tjheka le foro e tebileng ho feta ya pele. Ba sebedisa emere ho tlatsa foro eo ka metsi a lewatle, Yaba ba aha borogo ka hodima foro eo ya metsi.</p>	<p>Nka etsa qeto hore ha batho ba babedi ba sebetse mmoho. Ba ka etsa qhobosheane ya lehlabathe e ntle ebile e na le mekgabiso e mengata e metle ho feta ha e entswe ke motho a le mong.</p>
<p>Mbuso le Mme wa hae ba tjhethella morao ho lekola mosebetsi wa bona.</p> <p>Kgele! Qhobosheane ena ya lehlabathe e ntle ho feta ya pele!' ho utlwahala lentswe la ngwanana ka morao. Mbuso a reteleha. Ngwanana wa bolo e bolou, o eme ka mora hae. Yaba o neha Mbuso tlhapi e perese 'Ke o reketse yona, ke kopa tshwarelo' ho rialo ngwanana eo.</p>	<p>Ke etsa qeto ya hore Precious o ikutlwa a swabile ha a ile a diha qhobosheane ya pele ya Mbuso ya lehlabathe, hobane o kgutlile ka mpho e ikgethileng ho tla kopa tshwarelo.</p>
<p>Mbuso a beha tlhapi eo hodima qhobosheane ya hae ya lehlabathe. 'Wa bona hee! Jwale qhobosheane ya ka ya lehlabathe e ntle ho di feta kaofela!'</p> <p>Ngwanana a bososela a ntse a dumela ka hlooho. "Ke nna Precious. O ka mpontsha hore e etswa jwang? O botsa Mbuso ebile o beha bolo ya hae fatshe lehlatheng.</p>	

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>'Ntho ya pele re lokela ho tlatsa emere ka lehlabathe!' Horialo Mbusa. Mbuso le Precious ba qala ho tjheka lehlabathe. Precious a kga kgarafu ya lehlabathe, yaba ho tswa lekgala le lenyenyane! Precious o ile a tshoha, empa Mbuso a nahana ke ntho e tshehisang! Hang Precious le yena a tsheha. Ka mora nakwana, ke ha metswalle ena e mmedi e se e pitika lehlabatheng e tsheha. Ba se ba lebetse ka ho aha qhobosheane ya lehlabathe, yaba ba mathela ka lewatleng ba ya itlhatswa ka maqhubu a lewatle.</p>	<p>Mbuso o lebetse ka qhobosheane ya lehlabathe. Ho a bonahala hore o natefetswe haholo le motswalle wa hae e motjha, hoo qhobosheane ya lehlabathe e seng e sena molemo le ho thabisa ho hang.</p>
<p>'Ke eng eo thabisitseng kapa eo o e ratileng haholo kajeno?' Ho botsa Mme wa Mbuso. 'Hantle ho aha qhobosheane tsa lehlabathe ho nthabisitse, empa karolo ya bohlokwa haholo ebile ho etsa setswalle le Precious'. Ho rialo Mbuso a bososela. 'Ke batla ho mmona hape hosane mane lewatleng!'</p>	<p>Ke etsa qeto hore ho etsa setswalle se setjha e ne e le ntho e kgethehileng ho Mbuso- – O ne a thabetse ho ya aha qhobosheane ka lehlabathe, empa qetellong a thabela ho bopa setswalle se setjha ho feta.</p>
Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Ke eng seo Mbuso a neng a batla ho se etsa lewatleng?</p>	<p>O ne a batla ho aha qhobosheane ya lehlabathe.</p>
<p>Ke eng e ileng ya natefela Mbuso haholo lewatleng?</p>	<p>O ile a natefelwa ke ho etsa setswalle le Precious?</p>
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Hobaneng o nahana hore seo Mbuso a ileng a se rata haholo lewatleng e ne e le ho etsa setswalle le Precious?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hobane o ile a natefelwa ke ho etsa setswalle setjha. • Hobane o ile a natefelwa haholo ke ho aha qhobosheane ya lehlabathe le Precious ho feta ha a ne a aha a le mong kapa le Mme wa hae. • Hobane o ile a natefelwa ke ho tsheha le Precious. • Hobane ho ne ho le monate ho bapala le Precious ho feta ho aha qhobosheane ya lehlabathe.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle ka **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 4**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labohlano

Mesebetsi ya molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantšwe le ditshwantsho tšhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - boinahano
  - mamello
  - inyatsa

Raeme kapa Pina	Diketso
Motswalle wa nnete, o a eletsa Ha a o kgelose O tletse lerato feela	<i>Arola baithuti ba eme ka bobedi ha ba phetha thotokiso ena. Tseo ba di buang ba di lebise ho molekane wa he eo a emeng le yena.</i>
Motswalle e a thusana ebile E a hlomphana Motswalle e a tshepahala. E baballa maikutlo a e mong	<i>Ha ba bontshe ha ba thusana Ha ba mamelana, ba sa kgesane</i>
Kamehla e arolelana tse ntle feela Ha e dumelle ho arolwa ke ba bang Kamehla ba mmoho Hobane ba a ratana	<i>Ba dutse mmoho le ho arolelana dijo Ba bapala mmoho</i>

BEKE 4

PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO.

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangolong.
  - a Paleng ena...
  - b Karolo eo ke e ratileng ke ha ...
  - c Ke nahana hore pale ena e bontsha mokotaba wa setswalle hantle hobane...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa potsong.
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Popo ya mantswe

Ngola lenane tlapangolong le kenyang medumo e seng e rutilwe mmoho le eo e rutilweng ka Labobedi le Laboraro. E kenyelletsa le tse ding tsa dihlolongwapele.

sh	hl	e
b	a	p
o	l	k
m	u	n

BONTSHA

- Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: /sh/ le /hl/**
- Etsa boikgopotso ba medumo yohle le kopanyo ya mantswe a tlapangolong
- Neha baithuti metsotso e 3 ya ho bopa mantswe a mangata ka moo ba ka kgonang ba sebedisa medumo le kopanyo ya mantswe a tlapangolong.
- Bontsha baithuti ka moo ba ka bopang mantswe a **korotsweng jwaloka: /sh/ - /a/ - /p/ - /a/ = shapa**
- Hopotsa baithuti hore b aka bopa lentse ba sebedisa modumo o mong le o mong-ha ho hlokahale hore ba sebedise **/hl/ kapa /sh/**
- Bontsha baithuti ka moo baka bopang lentse le leng le jwaloka **/p/ - /a/ - /n/ - /a/ = pana**

SEO SE ETSWANG KE BAITHUTI

- Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla mme ba ngole sehlooho: **hl, sh**
- Laela baithuti ho qala ho ngola.
- Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopa mantswe a mangata ka moo ba ka kgonang.
- Dumella baithuti ho itshwaela mosebetsi wa bona. Bontsha bana mokgwa wa ho bopa mantswe ana (le a mang).
sheba, shapa, shoba, moshemane, hlapa, hlola, hleka, hloma, bohloko, pana, paka, kama, kena

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo kamora ho bala

MAANO A KUTLWISISO: KAKARETSO / KE A IPOTSA HORE

HO PHETA PALE KA MOLOMO

- 1 Hlalosa hore baithuti bat la bua ka seo ba se ratang ka pale: Qhobosheane ya Mbuso ya lehlabathe.
- 2 Ba tla bua hape le ka seo ba ntseng ba se nahana ka pale.
- 3 Bontsha baithuti ka moo b aka buang dipolelo tse 1–2 ka seo ba se ratileng ka pale jwaloka: Ke ratile ka moo Mbuso a kgabisang qhobosheane yah ae ka teng – jwaloka ho e kenya difolaga le difesetere tsa dikgaketla. Ke a ipotsa hore Mbuso o nkile kae menahano e jwalo?
- 4 Phahamisa ditshwantsho tse Bukeng e kgolo. Laela baithuti ho sheba ditshwantsho mme ba nahane ka seo se etsahalang.
- 5 Laela baithuti ho nahana ka seo ba se ratileng le seo ba ipotsang son aka pale.
- 6 Kopa baithuti ba 2–3 ho **abelana** ka dintlha tsa bona ho baithuti bohle. **Thusa** baithuti ho bua ka dipolelo tse tletseng.
- 7 Hlalosa le ho lokisa diphoso tsa baithuti tse tlwaelehileng.
- 8 Laela baithuti ho buisana le ho abelana le balekane ka moqoqo wa bona wa molomo ka pale (*Ba seke ba kopitsa seo titjhere e se buileng ba bue ka menahano ya bona ya sethatong!*)

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 4**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyesemane (EFAL) ha o ntse o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
  - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
  - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
  - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
  - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
  - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
  - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka ona bekeng ena**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke

The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: science (flasks, beakers, atoms, globes), mathematics (calculators, rulers, compasses, plus signs), arts (pencils, paint palettes, brushes), and general education (books, graduation caps, lightbulbs, speech bubbles).

Kereiti 3

KOTARA 1

Beke

5

**MOKOTABA:
Boikemisetso**

Boitokisetso ba phaposiburutelo

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le enngwe, netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO YA MANTSWE, mme o tlose tseo o seng o sa di hloke, mme o di boloke hantle.
- 3 Ebe, o hlophisa dipapetlana tsa mantswe le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Fumana o be o lokise dintho bakeng sa lebotla la phaposi la mokotaba le tafole tse tla kgahla baithuti, jwaloka: Batho ba bontshitseng boikemisetso phatlalatsa jwalo ka: Nelson Mandela, Malala Yousafzai, Caster Semenya. Ngola tlhakiso e kgutshwane e hlalolang ka moo e mong le e mong wa batho ba a a ileng a bontsha boikemisetso.
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisetsa mokotaba. Mohlala: mekgwa e isang katlehong!
- 6 Etsa bonnete ba hore dibuka tsa ho ngolla tsa baithuti, dibuka tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore dibuka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeaborari di maemong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.
- 8 Lokisa dihlopha tsa hao tsa “ho bala ka tataiso ya dihlopha” ha ho hlokahala.
- 9 Rala tekanyetso ya hao e fomale le e lokolohileng.

Mosebetsi ya tlatsetso

Mosebetsi ena e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

Mosebetsi wa 1: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 6, Ha re baleng

Mosebetsi wa 2: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 7, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa 3: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 8, Ha re etseng

Mosebetsi wa 4: Taka setshwantsho sa hao o leka ho hong ho ho tjha.

Mantaha

Mosebetsi wa molomo

Metsotso e 15

AKARETSA MOKOTABA: HO FUMANA DINTHLA KA THUTO E FETILENG.

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa Zodwa a amohela ribone Bukeng e kgolo: Dieta tse ntjha tsa Zodwa.
- 2 Bolella baithuti hore re qala mokotaba o motjha o bitswang: Boikemisetso
- 3 Taka sedikadikwe o ngole **mokotaba** ka hara sona mahareng a tlapangollo.
- 4 Botsa baithuti: *ke eng seo le seng le se tseba ka mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangollong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho.
- 6 Ha baithuti ba sokola ho fana ka mehopolo ya bona, ba etelle pele ka dipotso tse kang:
  - a Boikemisetso ke eng?
  - b Ke dintho di fe tseo batho ba bang ba ka ikemisetsang ho di etsa?
  - c Ke mang eo o mo tsebang a nang le boikemisetso? (E kaba motho eo o motsebang kapa ya tsebahalang haholo.)

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tihateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - maikemisetso
  - boikemisetso
  - fihlella

Raeme kapa pina	Diketso
Aa! Thuto Senotlolo sa bophelo O ratwa ke bohle Bana le baholo Dumela, Senotlolo sa bophelo	<i>Bontsha baithuti Senotlolo, o hlalose mosebetsi wa Senotlolo. Bana ba bontshe phapang pakeng tsa bana ba banyeyane le batho ba baholo. Ba phahamise matsoho ho dumedisa.</i>
O lesedi o a kgantsha O moruti o a ruta O bula kelello. O supa tsela. Halala! Senotlolo sa bophelo	<i>Bontsha ka matsoho lesedi le kganya bontsha kholoro ya moruti/kapa bebele. bontsha ka ho tshwara hlooho hore o bulehile kelello dumedisa ka ho phahamisa letsoho.</i>

Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule dibuka tsa bona tsa ho ngolla ba ngole letsatsi le sehlooho **dipolelo tsa Bonngwe le Bongata.**
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti ho nomora ho thoha ho 1–5 ka hara mola o ka thoko, ba ntse ba tlola mela mahareng a dinomoro.
- 3 Qapodisa dipolelo tse latelang tsa bonngwe. Baithuti ba ngole dipolelo tsenapela dinomoro tse nepahetseng.

Dipolelo tsa Bonngwe le Bongata

- a Moshanyana o diha sekupu.
  - b Ntja e mathela sefateng.
  - c Katse e tlolela sekepeng.
  - d Monna o fepa podi.
  - e Podi e raha lekolokoti.
- 4 Ho tloha moo, baithuti ba ngololle dipolelo tsena bongateng.
  - 5 Ha ho setse metsotso e 5 ya thuto, ngola dipolelo tse nepahetseng tlapangollong, o qapodisa medumo o bile o hlalosa mokgwa wa tsamaiso wa mongolo o kopaneng ha o tse o ngola.
  - 6 Ebe, o laela baithuti ho supa paterone eo ba e bonang jwaloka: moo polelo e fetohang
  - 7 Seha mola ka tlasa paterone jwaloka:

Bonngwe le Bongata ba Dipolelo

- a Moshanyana o diha sekupu.
Bashanyana ba diha dikupu.
  - b Ntja e mathela sefateng.
Dintja di mathela sefateng.
  - c Katse e tlolela sekepeng.
Dikatse di tlolela sekepeng.
  - d Monna o fepa podi.
Banna ba fepa dipodi.
  - e Podi e raha lekolokoti.
Dipodi di raha makolokoti.
- 8 Bolella baithuti ho nahana ka dipaterone ha ba bala le ha ba ngola.
  - 9 Laela baithuti ho nka dipensele tsa bona tsa mmala ho itshwaela.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Boitokisetso pele o bala

MAANO A KUTLWISISO: HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Dieta tse ntjha tsa Zodwa.
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng o ntse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa mantswe a matjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.

Ho ngola:

Metsotso e 30

ho rala le ho thala

SEHLOOHO: Ngola ka mohlang o neng o ikemiseditse ho fihlella sepheo!

MOSEBETSI: Ngola tema ya dipolelo tse 8 bonyane.

MAANO A HO RALA: Ngola lenane

TSEBISA SEHLOOHO SA NGODISO

- 1 Bontsha baithuti hore **o nahana pele o ngola**.
- 2 Ka molomo, hlalosa dintlha tsa tema ya hao, jwaloka:
Nkile ka ikemisetsa ho ya phomolong India. Ke ne ke tshwanetse ho boloka tjhelete. Ka e boloka, ka e boloka. Ke ne ke hlokometse hore selemo sohle ke se ke ka reka dinto tseo ke sa dihlokeng. Ha nkaba ka reka dipompong kapa diaparo tse ntjha. Pheletsong ya selemo ka ba le tjhelete e lekaneng ho reka tekete!

HO BONTSHA LEANO LA MORALO (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Ngola foreimi ya moralo ka thoko tlapangollo.
- 2 Bontsha baithuti mokgwa wa ho etsa lenane ka ho araba dipotso.
- 3 Phethela moralo ka lehlakoreng le leng la tlapangollo.

Dipotso tsa moralo	Moralo
1 O ne o ikemiseditse ho etsang?	a Ho reka tekete ya sefofane.
2 Hobaneng o ne o ena le maikemisetso a jwalo?	b Hobane ke ne ke batla ho tjhaka.
3 O bontshitse boikemisetso bona jwang?	c Ke ile ka boloka. Ha k aba ka reka dintho tseo ke sa di hlokeng. Ke ne ke hlokolotsi.
4 Ke eng seo se ileng sa o nyahamisa?	d Ke ne ke nahanaka tekete ya sefofane, ke nahana ka leeto la ka.
5 O ile wa ikutlwa jwang ha o fihlella sepheo sa hao?	e I felt so happy when I could finally purchase my ticket.
6 Hobaneng ha boikemisetso bo le bohlokwa?	f Helps you achieve big things.
7 Boiphihlelo bona bo ile ba ho ruta eng?	g I learned I can do anything if I work hard!

BAITHUTI BA SEBEDISA LEANO LA MORALO (SEO O SE ETSANG)

- 1** Bolella baithuti ho tutubala mme ba nahane ka mohlang ba neng ba batla ho fihlella sepheo.
- 2** Ka mora moo, bolella baithuti **ho buisana** le balekane ka dintlha tsa bona
- 3** Bontsha baithuti foreimi ya ho rala tlapangolong, o be o ba bolelle ho sebedisa foreimi ena ho rala bongodi ba bona, jwaloka ha o entse.
- 4** Neha baithuti dibuka tsa bona.
- 5** Bolella baithuti ho ngola mehopolo ya bona – ba **seke** ba kopitsa moralo wa hao.
- 6** Ha baithuti ba ntse ba sebeta, tsamatsamaya ka phaposi burutelong ho tshwara dikoponyana.

Moralo

1. Ho bapalla sehlopa sa bolo.
2. Hlo bane ke rata bolo.
3. Ke ile ka ikwetlisa.
4. Ke rata bolo ya maoto. Ntate wa
ka a tle ba motlotlo.
5. Ke ne ke thabile hahoolo.
6. Bolo ya maoto e etsa hore ke se
inehele
7. Nka kgona ha nga ikwetlisa.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsoso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle ka **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 5**.
- 2 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 1 wa Mantaha**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labobedi

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso ba ho arola le ho kopanya mantswe.

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **ts**
- 2 Qapodisa lentswe: **tsoka**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /**ts**/-/**o**/-/**k**/-/**a**/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**ts**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**o**/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /**k**/
- 7 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentswe /**a**/
- 8 Ngola lentswe tlapangollong: **tsoka**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**ts**/-/**o**/-/**k**/-/**a**/ = **tsoka**
- 10 Ebe kamora moo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**tso**/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**ka**/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**tso**/-/**ka**/ = **tsoka**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **ts**
- 2 Qapodisa lentswe: **tseka**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**ts**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**e**/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /**k**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe /**a**/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**ts**/-/**e**/-/**k**/-/**a**/
- 8 Ngola lentswe: **tseka**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**ts**/-/**e**/-/**k**/-/**a**/ = **tseka**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**tse**/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**ka**/
- 12 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**tse**/-/**ka**/ = **tseka**

SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. **nantswe a ts.**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1–5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:
  - a tsoka

- b** tseka
c letsatsi
d tsamaya
e motsu
f patsi
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
  - 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangolong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
  - 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
  - 7 Hlalosa hore baithuti ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

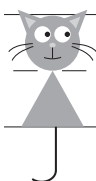

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku/mantswe/dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane ka mongolo o kopaneng: **ts**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafote tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangolong hape hore dithlaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

tsoka

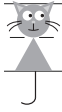
tseka

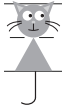
letsatsasi

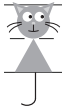
tsamaya

motsu

patsi

Atja e tsoka mohatla.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya pele

MAANO A KUTLWISISO: BOPA SETSHWANTSHO KA KELELLONG

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Zodwa o ne a rata ho matha. O ne a ikwetlisa tsatsi le leng le le leng. O ne a thabela ka tsela eo moya o mo phodisang ka teng sefahlehong. O ne a thabela modumo o etswang ke maoto a hae fatshe. O ne a thabiswa hape ke hore ke yena ya neng a matha ka pele ho feta dimathi tse ding kaofela.</p> <p>Empa Zodwa o ne a sa rate ho matha hodima majwe ebe o ya hlabuwa. O ne a sa rate motjheso wa fatshe o neng o tjhesa maoto a hae. Haholo-holo o ne a sa rate ka tsela eo bana ba bang ba tshehang ha a tsamaya ka maoto fatshe.</p>	-
<p>Empa lelapa la habo Zodwa le ne le hloka tjhelete ya ho mo rekela dieta. 'Jwang kapa jwang, ke na le dieta kapa ha ke na tsona, ke tla matha tsatsi le leng le le leng!' Zodwa a itjwetsa.</p>	<p>Nka iketsetsa setshwantsho ka hlohong sa Zodwa ha a matha letsatsing le tjhesang a sa rwala dieta. Ekare kea bona hore maoto a hae a ikutlwa jwang ha a ntse a matha!</p>
<p>Ka Moqebelo o mong, Zodwa o ile a ya hoseng lebaleng la ho matha. Lebelo le leholo le ne le atametse mme a batla ho ikwetlisa ka thata le ho feta. O mathile ho potile lebala. A pota lebala hape. O mathile a ntse a pota lebala makgetlo a leshome a ntse a leka ho eketsa lebelo la hae ka nako tshle. Ha a kgefutsa ho nwa metsi, o ile a hlokomela mosadi a moholwanyane a neng a ntse a mo shabile ha a ntse a matha. 'Tlo kwano' mme eo a mmitsa ka ho bonya. Zodwa a mathela ho yena. 'Kea bona hore o semathi se hlwahlwa' ho bua mosadi ho Zodwa. 'Ebile o sebetsa ka thata! Empa dieta tsa hao di kae? Maoto a hao a tlameha a be a le bohloko!'</p> <p>Zodwa a sheba fatshe. Marama a hae a futhumala. 'Ha ke na tjhelete ya dieta,' a rialo a buela fatshe.</p>	-

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>'Ke monga lebenkele la dieta le ka koropong,' ho rialo mosadi eo. 'O tle o etele lebenkele laka. Ke tla o fa para ya dieta mahala!'</p> <p>Zodwa a mathela hae ho bolella mmae ditaba tsena tse monate. Yaba yena le mmae ba ya tsamaya ba ya lebenkeleng la dieta. Zodwa a fumana para e ntjha ya dieta tse tala.</p> <p>'Ao, kea leboha Mofumahadi' ke Zodwa ka boikokobetso.</p> <p>'Ke tshepa hore dieta tsena di tla o thusa hore o be semathi se ipabolang haholo sekolong!' ho araba mosadi ya lokileng. 'Be! Ke tla ba teng moo ho o shebella ha o matha lebelo le leholo.'</p>	<p>Ke iketsetsa setshwantsho ka hlohong sa monga lebenkele a shebelletse Zodwa lebaleng. Ekare kea mmona ha a nahana hore Zodwa ke semathi se ikemiseditseng ebile se sebetsang ka thata.</p>
<p>Zodwa o ile a ikutlwa a ferekane ha monga lebenkele la dieta o tlile ho mo shebella.</p> <p>'Ekaba ho tla ba jwang ha nka ka hlolwa ebe o re ke kgutlise dieta!' Zodwa a kgathatsehile</p> <p>'Ekaba hotla ba jwang ha a ka itshola hore o ne a mphellang dieta!' Zodwa a tshwenyehile.</p> <p>'Ha ke batle ho mo phoqa!' ho nahana Zodwa. 'Ke batla ho hapa hore ke tle ke mo fe lelente la ka!'</p> <p>Yaba Zodwa o ikwetlisa bosiu le motshehare. O mathile a matha ho fihlela maoto a hae a opa.</p> <p>'Ke tla hapa!' ho nahana Zodwa. 'Ha ke a tshwanela ho tela.' Zodwa ha a eso sebetse ka thata jwalo haesale e le yena!</p>	<p>-</p>
	<p>Ke iketsetsa setshwantsho ka hlohong sa Zodwa ha a tsoha hoseng a ya lebaleng ha letsatsi le tjhaba. Ekare kea mmona ha a kgathala a fufulelwa empa a sa emise ho ikwetlisa.</p>
<p>Letsatsi la leholo la lebelo la ba la fihla. Zodwa o ne a thothomela ha a atamela moleng o qalang. Empa eitse ha a qala ho matha, yaba o lebala matshwenyeho a hae ohle. Seo a neng a inahanetse sona feela ke lelente le kgweleng. O ne a fefoha jwalo ka moya. O ne a qala ho matha kapele jwalo!</p> <p>Eitse ha a fihla kgweleng, a hlokomela hore o siile dimathi tse ding hole.</p> <p>'Ke hapile! Ke hapile!' a hwelehetsa ka thabo yohle. O ile a qamaka mme a bona monga lebenkele la dieta a foka matsoho a mo thoholetsa. Zodwa a hlasimoloha.</p>	<p>-</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Hang ha a qeta ho fumana leleme la hae la tlhlo, a mathela ho monga lebenkele la dieta. 'Lelente lena ke la hao!' ho rialo Zodwa. 'Nkabe ke sa hapa ntle le thuso ya hao!'</p> <p>Mosadi ya lokileng a nka leleme. 'Empa nna ke nahana hore o nang le dieta kapa o se nang tsona o ka be o ntse o hapile,' ke monga lebenkele la dieta eo.</p>	<p>Ke iketsetsa setshwantsho ka hlohong sa Zodwa ha a fihla moleng kgweleng a qamaka. Ekare kea mmona ha a hlokomela hore ke yena mohapi a qhoma qhoma!</p>
Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
Ke mang ya fileng Zodwa dieta tse ntjha?	Monga lebenkele la dieta o file Zodwa dieta tse ntjha.
Zodwa o fumana dieta tse mmala o jwang?	O fumana dieta tse tala.
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng ha monga lebenkele la dieta a ile a fa Zodwa dieta?	<ul style="list-style-type: none"> • Hobane lelapa la ha bo Zodwa le ne le se na tjelete ya ho mo rekela dieta. • Hobane monga lebenkele la dieta o bone hore Zodwa o sebetsa ka thata. • Hobane Zodwa ke semathi se hlwahlwa. • Hobane monga lebenkele la dieta o ne a batla ho thusa Zodwa ha a mmona a matha ka maoto.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 5**.
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1 wa Labobedi**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti Mosebetsi wa 2 wa **Labobedi**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Laboraro

Mesebetsi ya molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - talente
  - koleka
  - boitshwaro

Raeme kapa pina	Diketso
Aa! Thuto Senotlolo sa bophelo O ratwa ke bohle Bana le baholo Dumela, Senotlolo sa bophelo	<i>Bontsha baithuti Senotlolo, o hlalose mosebetsi wa Senotlolo.</i> <i>Bana ba bontshe phapang pakeng tsa bana ba banyeyane le batho ba baholo.</i> <i>Ba phahamise matsoho ho dumedisa.</i>
O lesedi o a kgantsha O moruti o a ruta O bula kelello. O supa tsela. Halala! Senotlolo sa bophelo	<i>Bontsha ka matsoho lesedi le kganya bontsha kholoro ya moruti/kapa bebele.</i> <i>bontsha ka ho tshwara hlooho hore o bulehile kelello</i> <i>dumedisa ka ho phahamisa letsoho.</i>

HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI

- 1 Arola baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Bolella baithuti ho nahana ka pale e tla tsamaelanang le ditshwantsho.
- 4 Dumella baithuti motsotso kapa e mmedi ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 5 Kamorao ho seo, moithuti ka mong sehlotshwaneng a fumane monyetla wa ho phehisa kutlwisiso ya hae ka pale.
- 6 Hopotsa baithuti hore pale tsa bona di tshwanetse ho kgahlisa, le ho tsamaelana le ditshwantsho!
- 7 Hopotsa baithuti ho mamela dipale tsa ba bang ka hlooko.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana ka dintlha tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso ba ho arola le ho kopanya mantswe.

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **tj**
- 2 Qapodisa lentswe: **tjoto**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /tj/-/o/-/t/-/o/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /tj/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /o/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /t/
- 7 Qapodisa modumo waho qetela wa lentswe /o/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **tjoto**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho boba lentswe: /tj/-/o/-/t/-/o/ = **tjoto**
- 10 Kamora seo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /tjo/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /to/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /tjo/-/to/ = **tjoto**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **tj**
- 2 Qapodisa lentswe: **tjodietsa**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /tj/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /o/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /d/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /i/
- 7 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /e/
- 8 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /ts/
- 9 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe /a/
- 10 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /tj/-/o/-/d/-/i/-/e/-/ts/-/a/
- 11 Ngola lentswe tlapangolong: **tjodietsa**
- 12 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /tj/-/o/-/d/-/i/-/e/-/ts/-/a/ = **tjodietsa**
- 13 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /tjo/
- 14 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /die/
- 15 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe? /tsa/
- 16 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /tjo/-/die/-/tsa/ = **tjodietsa**

SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. mantswe a **tj**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1–5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:
- 4 **tjoto**
- 5 **tjodietsa**
- 6 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 7 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 8 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 9 Bolella baithuti hore ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka
MONGOLO O KOPANENG

LENANELO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

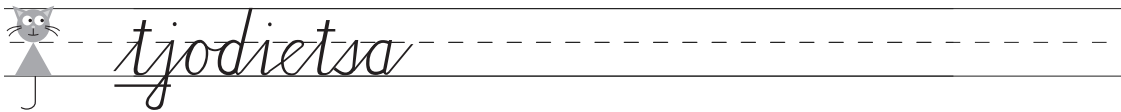
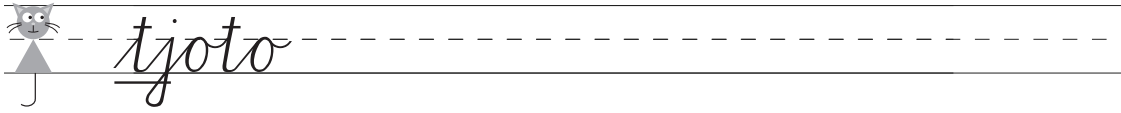
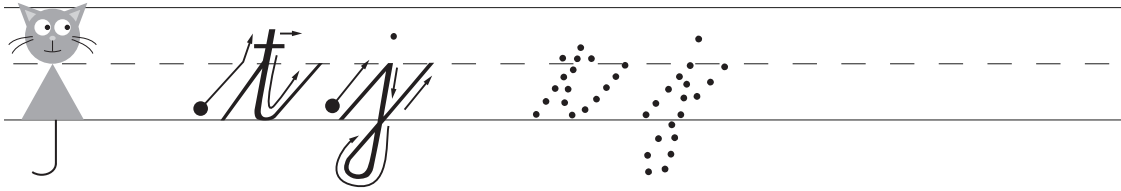

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku/mantswe/dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **tj**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore ditlhaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ngodiso:

Metsotso e 30

Ho thala

SEHLOOHO: Ngola ka mohlang o neng o ikemiseditse ho fihlella sepheo!

MOSEBETSI: Ngola tema ya dipolelo tse 8 bonyane.

FOREIMI YA HO NGOLA:

- 1 Ke ile ka ikemisetsa ho...
- 2 Ke fihlelletse sepheo saka ka...
- 3 Ho ne ho le boima, empa ke...
- 4 Qetellong...

BOITOKISO: Pele ho thuto ya ho ngola, ngola moralo oo o o entseng ka Mantaha tlapangollong.

HO BONTSHA KA HO E TSA TSAMAISO YA HO THALA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Hopotsa baithuti ka moralo oo o o entseng Mantaha.
- 2 Bala moralo wa hao o ngotsweng tlapangolong.
- 3 Ebe o bala foreimi ya ho ngola le baithuti.
- 4 Bontsha ka moo o tla phethela foreimi yah o ngola o sebedisa moralo wa hao, jwaloka:

Nkile ka ikemisetso ho boloka tshelate ya tekete ho ya phomolong India. **Ke ile ka fihlella sepheo** sena ka ho boloka tshelate selemo kaofela. Ke ile ka boloka. Ha nka b aka reka dintho tse kang diaparotse ntjha kapa dipompong. **Ho ne ho le boima**, empa ke ne ke na le tjantjello ya ho ya India, ka hoo ke ile ka sebetso ka thata. **Qetellong** ke ile ka ba motlotlo ka tshebetso e thata. Ke ithutile hore ha o sebetso ka thata o tla fihlella sepheo sa hao.

BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAISO YA HO THALA (SEO O SE ETSANG)

- 1 Neha baithuti dibuka tsa ho ngolla.
- 2 **Laela baithuti hongola etsatsi le sehlooho: Mohlang ke neng ke ikemiseditse: ho thala**
- 3 Bolella baithuti ho fumana moralo wa bona wa Mantaha le ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 4 Laela baithuti ho phethela foreimi ya ho ngola ba sebedisa moralo wa bona.
- 5 Bolella baithuti hore ba ka eketsa dipolelo haeba ba sa na le nako.
- 6 Hopotsa baithuti ka maano ao ba ka a sebedisang ho ba thusa.
- 7 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho thusa ba sokolang.

Nako eo ke neng ke na le maikemisetso.

Ke nako e ngwe kene ke na le maikemisetso a
ho bapalla sehopa sa bolo ya maoto hobane ke
a e rata. Ke ile ka fihlella maikemisetso ana
ka ho ikwettisa. Ho ne ho le thata, empa ke
rata bolo. Ya maoto habolo ebile ke ne ke
tseba hore ntate wa ka o tla ba motlotlo.

Qetellong ke ne ke ikwettisa ke thabile habolo
mme ka ithuta hore nka etsa tshele ha feelah
ke ikwettisa.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 15

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshebetso la ho Bala la 5**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1** wa **Laboraro**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa phethoho ya **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Laboraro**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labone

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Fapanyetsano ya ditlhaku

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Hlalosa hore kajeno re tliho ikwetlisa ho bona diphapang tse nyane tse teng mantsweng. Ho na ho re thusa hore re be dibadi tse hlwahlwa.
- 2 Ngola mantswa ana tlapangolong: **tsoka, tseka**
- 3 Bontsha baithuti diphapang mantsweng a latelang tse kang: **tsoka, tseka**
- 4 Hlalosa diphapang jwaloka: medumo ya /o/ le /e/ e fapane, empa ditlaku tse ding kaofeela di a tshwana!

SEO RE SE ETSANG...

KAROLO YA 1

- 1 Ngola mantswa ana a mabedi tlapangolong: **hleka, tseka**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke eng phapang dipakeng tsa mantswa ana?
- 3 **Bitsa moithuti hore a tlo seha mola ka tlasa phapang e teng mantsweng ana: hleka, tseka**
- 4 Hlalosa diphapang tse teng mantsweng ana.

KAROLO YA 2

- 1 Jwale, ngola lentswa lena tlapangolong: **tsoka**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke modumo ofe lentsweng lena oo o ka o fapanyetsanang le o mong ho bopa lentswa le letjha?
- 3 Ngola lenane la dikarabo tsa baithuti tlapangolong, jwaloka: **phoka, nkgoka, tseka**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Ngola lentswa lena tlapangolong: **tseka**
- 2 Laela baithuti ho bopa mantswa a mangata ka moo ba ka kgonang, ba ntse ba fetola feela modumo o le mong.
- 3 Qetellong bitsetsa baithuti tlapangolong ho tliho ngola lentswa le le leng leo moithuti a le bopileng.
- 4 Bala mantswa mme o hlalositse baithuti ka medumo e fapanyeditsweng. **qeka, nyeka, hleka, tsoka**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya bobedi**MAANO A HO BALA: BOPA SETSHWANTSH KA KELELLONG YA HAO.**

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Zodwa o ne a rata ho matha. O ne a ikwetlisa tsatsi le leng le le leng. O ne a thabela ka tsela eo moya o mo phodisang ka teng sefahlehong. O ne a thabela modumo o etswang ke maoto a hae fatshe. O ne a thabiswa hape ke hore ke yena ya neng a matha ka pele ho feta dimathi tse ding kaofela.</p> <p>Empa Zodwa o ne a sa rate ho matha hodima majwe ebe o ya hlabuwa. O ne a sa rate motjheso wa fatshe o neng o tjhesa maoto a hae. Haholo-holo o ne a sa rate ka tsela eo bana ba bang ba tshehang ha a tsamaya ka maoto fatshe.</p>	-
<p>Empa lelapa la habo Zodwa le ne le hloka tjhelete ya ho mo rekela dieta. 'Jwang kapa jwang, ke na le dieta kapa ha ke na tsona, ke tla matha tsatsi le leng le le leng!' Zodwa a itjwetsa.</p>	Ke iketsetsa setshwantsho ka hlohong ka moo Zodwa a ikemiseditseng ka teng. Le hoja maoto a hae a opa, o ntse a batla ho ba semathi se hlwahlwa.
<p>Ka Moqebelo o mong, Zodwa o ile a ya hoseng lebaleng la ho matha. Lebelo le lehlole le ne le atametse mme a batla ho ikwetlisa ka thata le ho feta. O mathile ho potile lebala. A pota lebala hape. O mathile a ntse a pota lebala makgetlo a leshome a ntse a leka ho eketsa lebelo la hae ka nako tshle. Ha a kgefutsa ho nwa metsi, o ile a hlokomela mosadi a moholwanyane a neng a ntse a mo shabile ha a ntse a matha. 'Tlo kwano' mme eo a mmitsa ka ho bonya. Zodwa a mathela ho yena. 'Kea bona hore o semathi se hlwahlwa' ho bua mosadi ho Zodwa. 'Ebile o sebetsa ka thata! Empa dieta tsa hao di kae? Maoto a hao a tlameha a be a le bohloko!'</p> <p>Zodwa a sheba fatshe. Marama a hae a futhumala. 'Ha ke na tjhelete ya dieta,' a rialo a buela fatshe.</p>	-

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>'Ke monga lebenkele la dieta le ka koropong,' ho rialo mosadi eo. 'O tle o etele lebenkele laka. Ke tla o fa para ya dieta mahala!'</p> <p>Zodwa a mathela hae ho bolella mmae ditaba tsena tse monate. Yaba yena le mmae ba ya tsamaya ba ya lebenkeleng la dieta. Zodwa a fumana para e ntjha ya dieta tse tala.</p> <p>'Ao, kea leboha Mofumahadi' ke Zodwa ka boikokobetso.</p> <p>'Ke tshepa hore dieta tsena di tla o thusa hore o be semathi se ipabolang haholo sekolong!' ho araba mosadi ya lokileng. 'Be! Ke tla ba teng moo ho o shebella ha o matha lebelo le leholo.'</p>	<p>Ke iketsetsa setshwantsho ka hlohong sa Zodwa ha a shebile dieta tsa hae. Ekare kea bona na hore o thabile jwang hore ebe o na le dieta tseo a ka mathang ka tsona. Ke nahana o ikutlwa a le lehlohonolo.</p>
<p>Zodwa o ile a ikutlwa a ferekane ha monga lebenkele la dieta o tlile ho mo shebella.</p> <p>'Ekaba ho tla ba jwang ha nka ka hlolwa ebe o re ke kgutlise dieta!' Zodwa a kgathatsehile</p> <p>'Ekaba hotla ba jwang ha a ka itshola hore o ne a mphellang dieta!' Zodwa a tshwenyehile.</p> <p>'Ha ke batle ho mo phoqa!' ho nahana Zodwa. 'Ke batla ho hapa hore ke tle ke mo fe leleme la ka!'</p> <p>Yaba Zodwa o ikwetlisa bosiu le motshehare. O mathile a matha ho fihlela maoto a hae a opa.</p> <p>'Ke tla hapa!' ho nahana Zodwa. 'Ha ke a tshwanela ho tela.' Zodwa ha a eso sebetse ka thata jwalo haesale e le yena!</p>	<p>-</p>
	<p>Ke iketsetsa setshwantsho ka hlohong sa Zodwa ka mkgwa oo a kgathetseng ka ona ha a matha a matha. Empa ke mmona a nahana ka monga lebenkele la dieta. O nahana hore o batla ho mo kgahlisa. Ekare kea mmona ha a matha a sa emise le ha a kgathetse.</p>
<p>Letsatsi la leholo la lebelo la ba la fihla. Zodwa o ne a thothomela ha a atamela moleng o qalang. Empa eitse ha a qala ho matha, yaba o lebala matshwenyeho a hae ohle. Seo a neng a inahanetse sona feela ke leleme le kgweleng. O ne a fefoha jwalo ka moya. O ne a qala ho matha kapele jwalo!</p> <p>Eitse ha a fihla kgweleng, a hlokomela hore o siile dimathi tse ding hole.</p> <p>'Ke hapile! Ke hapile!' a hwelehetsa ka thabo yohle. O ile a qamaka mme a bona monga lebenkele la dieta a foka matsoho a mo thoholetsa. Zodwa a hlasimoloha.</p>	<p>-</p>

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Hang ha a qeta ho fumana leleme la hae la tlhoho, a mathela ho monga lebenkele la dieta. 'Lelente lena ke la hao!' ho rialo Zodwa. 'Nkabe ke sa hapa ntle le thuso ya hao!'</p> <p>Mosadi ya lokileng a nka leleme. 'Empa nna ke nahana hore o nang le dieta kapa o se nang tsona o ka be o ntse o hapile,' ke monga lebenkele la dieta eo.</p>	<p>Ke iketsetsa setshwantsho ka hlohong sa Zodwa ha a ilo qala lebelo la hae a le letswalo hobane a batla ho hapa ele kannete. Ekare kea mmona ha a mathela ho monga lebenkele la dieta ha lebelo le feela. Ekare kea bona o ikutlwa a le motlotlo jwang ha a mo neha leleme.</p>
Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletseng
Zodwa o ile a ikwetlisetsa ho matha neng?	O ikwetliseditse ho matha bosiu le motsheare.
Zodwa o fumane eng ha a qeta ho hapa?	O fumane leleme.
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletseng
Hobaneng ha Zodwa a ne a batla ho hapa lebelo?	<ul style="list-style-type: none"> Hobane o ne a rata ho matha. Hobane o ne a batla ho kgahlisa monga lebenkele la dieta ya mo fileng dieta tse ntjha. Hobane o ne a kgathatsehile hore na monga lebenkele la dieta o tla reng ha a sa hlole. O ne a kgathatsehile hore monga lebenkele la dieta o tla re a kgutlise dieta kapa a itshole hore o ne a mo fellang dieta. Hobane o ne a batla ho hapa leleme hore a tsebe ho leboha monga lebenkele la dieta ka lona.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- Dudisa baithuti hantle ka Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 5
- Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone**.
- Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetsa ditulong tsa bona.
- Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala**.
- Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone**.
- Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labohlano

Mesebetsi ya molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - sepheo
  - qeto
  - etsa qeto

Raeme kapa pina	Diketso
Aa! Thuto Senotlolo sa bophelo O ratwa ke bohle Bana le baholo Dumela, Senotlolo sa bophelo	<i>Bontsha baithuti Senotlolo, o hlalose mosebetsi wa Senotlolo. Bana ba bontshe phapang pakeng tsa bana ba banyeyane le batho ba baholo. Ba phahamise matsoho ho dumedisa.</i>
O lesedi o a kgantsha O moruti o a ruta O bula kelello. O supa tsela. Halala! Senotlolo sa bophelo	<i>Bontsha ka matsoho lesedi le kganya bontsha kholoro ya moruti/kapa bebele. bontsha ka ho tshwara hlooho hore o bulehile kelello dumedisa ka ho phahamisa letsoho.</i>

PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO.

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangollong
  - a Paleng ena...
  - b Sebapadi seo ke se ratang haholo e ne e le... hobane...
  - c Ke nahana hore Zodwa ke motho ya nang le maikemisetso hobane...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa puisanong
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Popo ya mantswe

Ngola lenane tlapangolong le kenyang medumo e seng e rutilwe mmoho le eo e rutilweng ka Labobedi le Laboraro. E kenyelletsa le tse ding tsa dihlolongwapele.

ts	tj	o
k	a	e
l	i	m
u	t	y

BONTSHA

- Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: /ts / le /tj/**
- Etsa boikgopotso ba medumo yohle le kopanyo ya mantswe a tlapangolong.
- Neha baithuti metsotso e 3 ya ho bopa mantswe a mangata ka moo baka kgonang ba sebedisa medumo le kopanyo ya mantswe a tlapangolong.
- Bontsha baithuti ka moo b aka bopang mantswe a korotsweng jwaloka: /ts/ - /o/ - /k/ - /a/ = **tsoka**
- Hopotsa baithuti hore ba ka bopa lentse ba sebedisa modumo o mong le o mong-ha ho hlokahale hore ba sebedise /ts / **kapa /tj/**
- Bontsha baithuti ka moo baka bopang lentse le leng le jwaloka /t/ - /o/ - /l/ - /a/ = **tola**

SEO SE ETSWANG KE BAITHUTI

- Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla mme ba ngole sehlooho: **ts, tj**
- Laela baithuti ho qala ho ngola.
- Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopa mantswe a mangata ka moo ba ka kgonang.
- Dumella baithuti ho itshwaela mosebetsi wa bona. Bontsha bana mokgwa wa ho bopa mantswe ana (le a mang).
tsoka, tseka, letsatsi, tsamaya, motsu, tjoto, kama, kuku, tola, tala, lema

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

_____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo kamora ho bala

MAANO A KUTLWISISO: KAKARETSO, BOPA SETSHWANTSHO KA KELELLONG YA HAO.

NGODISO YA MAANO A KUTLWISISO

- 1 Pele thuto e qala, ngola sehlooho se latelang, dipotso le qalo ya dipolelo tlapangolong.
- 2 Bala dipotso le baithuti mme o o di hlalose ha ho hlokahala.
- 3 Bolella baithuti ho buisana le balekaneka dipotso.
- 4 Ebe, baithuti ba bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla, ba ngole letsatsi le sehlooho, ebe ba ngola dokarabo tsa dipotso.
- 5 Ha ho setse metsotso e mehlano, bala dikarabo le baithuti, mme o ba dumella ho etsa ditokiso.

Dieta tse ntjha tsa Zodwa

- 6 Hobaneng Zodwa a ile a ya lebaleng la mabelo ka Moqebelo?
Zodwa o ile a ya lebaleng la mabelo ka Moqebelo hobane....
- 7 Mosadimoholo o ile a fa Zodwa eng?
O file Zodwa...
- 8 Zodwa o fumane dieta tsa mmala ofe?
Zodwa o fumane...
- 9 Bopa setshwantsho ka kelellong ya hao ka Zodwa pele ho lebelo. Ho etsahalang?
Ke hopola hore...

DIETA TSE NTJHA TSA ZODWA: DIKARABO

- 1 Hobaneng Zodwa a ile a ya lebaleng la mabelo ka Moqebelo?
Zodwa o ile a ya lebaleng la mabelo ka Moqebelo hobane lebelo le leholo le ne le se le atametse/ o ne a batla ho ikwetlisa/o ne a batla ho batla hoba Malala a laotswe bakeng sa lebelo.
- 2 Mosadimoholo o ile a fa Zodwa eng?
O file Zodwa para ya dieta sesolo.
- 3 Zodwa o fumane dieta tsa mmala ofe?
Zodwa o fumane dieta tse mmala o motala.
- 4 Bopa setshwantsho ka kelellong ya hao ka Zodwa pele ho lebelo. Ho etsahalang?
Ke hopola hore Zodwa o ne a thothomela a tshohile!

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 5**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2 wa Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala,

Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyese mane (EFAL) ha o ntse o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo.
  - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
  - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
  - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
  - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
  - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
  - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka ona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.

The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: science (flasks, beakers, globes, atoms), mathematics (calculators, rulers, compasses, plus signs), arts (pencils, paint palettes, brushes), and general education (books, graduation caps, lightbulbs, speech bubbles).

Kereiti 3

KOTARA 1

Beke

6

**MOKOTABA:
Boikemisetso**

Boitokisetso ba phaposiburutelo

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le enngwe, netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO YA MANTSWE, mme o tlose tseo o seng o sa di hloke, mme o di boloke hantle.
- 3 Ebe, o hlophisa dipapetlana tsa mantswe le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Eketsa dintho tse tsamayelanang le mokotaba tse tla kgahla baithuti, jwaloka: Ditshwantsho tsa nnete tsa Musa Motha.
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisetsa mokotaba. Mohlala: dimathi tse sa itekanelang tse sebeditseng ka thata ho fihlela dintho tse kgolo.
- 6 Etsa bonnete ba hore dibuka tsa ho ngolla tsa baithuti, dibuka tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore dibuka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeaborari di maemong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.

Mosebetsi ya tlatsetso

Mosebetsi ena e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

Mosebetsi wa 1: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe la 8, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa 2: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe la 9, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa 3: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe la 10, Ha re bueng

Mosebetsi wa 4: Taka setshwantsho sa ka moo o ikutlwang ha o sebetsa ka thata.

Mantaha

Mosebetsi wa molomo

Metsotso e 15

AKARETSA MOKOTABA: HO FUMANA DINTHLA KA THUTO E FETILENG.

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa Musa Motha a tjeka bukeng e kgolo: Musa Motha: Setantshi se makatsang sa Afrika Borwa
- 2 Bolella baithuti hore re tswelapele ka mokotaba wa rona: Boikemisetso
- 3 Taka sedikadikwe tlapangolong mme o ngole mokotaba ka hara sedikadikwe seo.
- 4 Botsa baithuti hore: *Ke eng seo le seng le se tseba ka ha mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangolong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho
- 6 Ha baithuti ba sokola, ba etelle pele ka dipotso tse kang:
  - a Boikemisetso ke eng?
  - b Ke dintho di fe tse tse bontshang ha motho a ena le boikemisetso?
  - c Hobaneng ha boikemisetso bo le bohlokwa.?

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantswa le ditshwantsho tihateng ya tlotlontswe ya mokotaba.
  - kotsi
  - kgaola
  - lefu

Raeme kapa pina	Diketso
Aa! Thuto Senotlolo sa bophelo O ratwa ke bohle Bana le baholo Dumela, Senotlolo sa bophelo	<i>Bontsha baithuti Senotlolo, o hlalose mosebetsi wa Senotlolo. Bana ba bontshe phapang pakeng tsa bana ba banyeyane le batho ba baholo. Ba phahamise matsoho ho dumedisa.</i>
O lesedi o a kgantsha O moruti o a ruta O bula kelello. O supa tsela. Halala! Senotlolo sa bophelo	<i>Bontsha ka matsoho lesedi le kganya bontsha kholoro ya moruti/kapa bebele. bontsha ka ho tshwara hlooho hore o bulehile kelello dumedisa ka ho phahamisa letsoho.</i>

Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule dibuka tsa bona tsa ho ngolla ba ngole letsatsi.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti ho nomora ho thoha ho 1–5 ka hara mola o ka thoko.
- 3 Ngola polelo e latelang tlapangollong pela nomoro 1: Ke sheba kgaba ya ka.
- 4 Ebe, o ngola maemedi a latelang pela dinomoro 2–5:
  - a Ba
  - b Re
  - c O
  - d O
- 5 Bolella baithuti ho ngololla dipolelo ba qala ka lentswe leo ba le filweng.
- 6 Ha ho setse metsotso emehlano, ngola mantswe ka nepo tlapangollong, o qapodisa mantswe ebile o ntse o hlalosa tsamaiso ya mongolo o kopaneng ha o ntse o ngola
- 7 Ebe o kopa baithuti ho supa paterone eo ba e boning jwaloka: moo mantswe a fetohang.
- 8 Seha mola ka tlasa paterone, tjena
  - a Ke sheba kgaba ya ka.
  - b Ba sheba dikgaba tsa bona.
  - c Re sheba dikgaba tsa rona.
  - d O sheba kgaba ya hae.
  - e O sheba kgaba ya hae.
- 9 Laela baithuti ho nka dipensele tsa bona tsa mmala ho itshwael.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Boitokisetso pele o bala

MAANO A KUTLWISISO: HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Musa Motha: Setantshi se makatsang sa Afrika Borwa.
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng o ntse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.

- 4 Thusa baithuti ho ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa mantswe a matjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.

Ho ngola:

Metsotso e 30

Ho hlophisa

SEHLOOHO: Ngola ka mohlang o neng o ikemiseditse ho fihlella sepheo!

MOSEBETSI: Ngola tema ya dipolelo tse 8 bonyane.

BOITOKISO:

- 1 Nola lenane la ho hlophisa tlapangollong pele ngodiso e qala.
- 2 Ngola mothalo tlapangollong pele ho thuto. Kenya phoso e lenngwe kapa tse ka babang pedi.

LENANE LA HO HLOPHISA:

- 1 Na ke sebedisitse lekgathe lefetile?
- 2 Na o sebedisitse motho wa pele ('ke' and 're')?
- 3 Na diketsahalo di latelana ka moo di etsahetseng ka teng?
- 4 Na ke na le dipolelo tse tletseng tse 8?
- 5 Na ke peletile mantswe ohle ka nepo?
- 6 Na polelo e nngwe le e nngwe e qala ka tlhaku e kgolo?
- 7 Na polelo e nngwe le e nngwe e na le matshwao a puo a nepahetseng?

BONTSHA TSAMAIISO YA H O HLOPHISA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Balla baithuti hodimo ka lenane la hlophiso.
- 2 Balla baithuti hodimo ka mothalo wa hao.
- 3 Bala lenane, obe o bontshe hore mothalo wa hao o nepahetse, kapa o lokela ho etsa ditokiso kapa ho o ntlafatsa.
- 4 Bontsha baithuti tsamaiso ya ho etsa ditokiso.

BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAIISO YA HO HLOPHISA (SEO O SE ETSANG)

- 1 Neha baithuti dibuka tsa bona.
- 2 Bolella baithuti ho fumana methalo ya bona ya mosebetsi wa ho ngola.
- 3 Ho tloha moo, bolella baithuti hob ala manane a bona a hlophiso, ebe ba etsa ditokiso le ntlafatso moo ho hlokahalang.

- 4 Ha baithuti ba ntse ba sebetsa, tsamatsamaya ka phaposi burutelong ho tshwara dikoponyana. Netefatsa hore o sebetsa le sehlopha se fapaneng sa baithuti bakeng sa mosebetsi o mong le o mong wa ho ngola.
- 5 Lekola diphoso tse tlwaelehileng mosebetsing wa baithuti wa ho ngola.
- 6 Lemosana baithuti mme o ngole diphoso tse tlwaelehileng tlapangolong.
- 7 Bontsha baithuti mokgwa wa ho lokisa diphoso.

Nako eo ke neng ke na le maikemisetso
^{ka nako} Kanako e ⁿ ngwe ^{ke ne kene} kene ke na le maikemisetso .a
ho bapalla sehlopha sa bolo ya maoto hobane ke a
e rata. Ke ile ka fihlella maikemisetso ana ka ho
ikwetlisa. Hone ho le thata, empa ke rata bolo
ya maoto hablo ebile ke ne ke tseba hore ntate
^{wa ka} waka o tlo ba motlotlo. Qetlelong ke ne ke
ikurwa ke thabile haholo mme ka ithatu hore
nka etsa tsohle, ha fedea ke ikwetlisa.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsoso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle ka **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 6**.
- 2 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 1 wa Mantaha**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labobedi

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso ba ho arola le ho kopanya mantswe.

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **jw**
- 2 Qapodisa lentswe: **jwala**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /jw/-/a/-/l/-/a/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /jw/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /a/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /l/
- 7 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentswe /a/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **jwala**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /jw/-/a/-/l/-/a/ = **jwala**
- 10 Ebe kamora moo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /jwa/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /la/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /jwa/-/la/ = **jwala**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **jw**
- 2 Qapodisa lentswe: **jwale**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /jw/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /a/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /l/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe /e/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /jw/-/a/-/l/-/e/
- 8 Ngola lentswe: **jwale**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /jw/-/a/-/l/-/e/ = **jwale**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /jwa/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /le/
- 12 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /jwa/-/le/ = **jwale**

SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. **antswe a jw.**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1–5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:
  - a jwala

- b** jwale
c jwang
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
  - 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollongo be o sehele mela medumo e korotsweng.
  - 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
  - 7 Hlalosa hore baithuti ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

_____

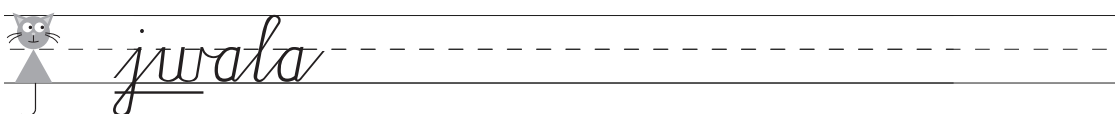
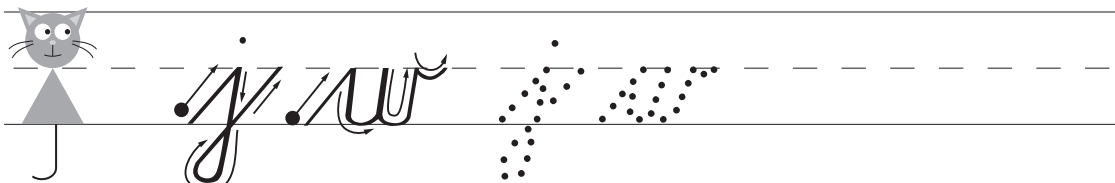

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku/mantswe/dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane ka mongolo o kopaneng: **jw**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore ditlhaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

 jwale

 jwang

 jwang bo botala.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya pele

MAANO A KUTLWISISO: KE IPOTSA HORE/ E TSA TEKOLO

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
Pale ena ke ya Musa Motha, setantshi se makatsang sa Afrika Borwa.	
Ha Musa a sa le monyenane dilemong, o ne a sa nahane hore ekaba setantshi. Toro ya hae e ne e le hoba sebakeng se tummeng sa papadi ya bolo ya maoto. O ne a rata ho matha ka lebaleng la bolo, a tiribola le ho raha bolo ya maoto.	Batswadi ba hae ba ile ba eellwa hore eka ho na le bothata bo bohola ka lengwele la Musa.
Empa ka letsatsi le leng, ha Musa a le dilemo tse 9, moshanyana e mong a mo raha lengweleng ha ba ntse ba bapala bolo ya maoto. Bosiu bo bong le bo bong kamora beke kotsi e etsahetse, lengwele la Musa la dula le ruruha. Batswadi ba hae ba eellwa hore hase kotsi e tlwaelehileng ya lengwele, ba etsa qeto ya ho moi sa sepetlele.	Ke a ipotsa hore ebe bothata ke eng ka lengwele la Musa?

BEKE 6

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Ho nkile dikgwedi tse tsheletseng, ho se na motho le ya mong ya ileng a fumana hore ho etsahala eng ka lengwele la Musa.</p> <p>Musa a iswa dipetlele tse fapaneng, a kopana le dingaka ka ho fapana. Musa a etswa diteko tse ngata ho batlisisa hore ke eng e etsang hore lengwele la hae le ruruhe.</p> <p>Qetellong, e nngwe ya dingaka tsa Musa, a kopa ho ka etsa teko e bitswang biopsy (ho ka sheba se etsahalang ka hara lengwele) Ha sephetho se tswa, ha bonahala hore Musa o na le lefu la mofetse le bitswang Osteosarcoma e leng lefu le sa amang le ho senya masapo. Yaba Musa o etsa qeto e boima ya ho kgaolwa leoto, hore mofetse o se ke wa namela dikarolong tse ding tsa mmele.</p>	<p>Musa o sa le monyenyanane haholo hore a kaba le mofetse.</p> <p>Ke hlokometse hore taba ena e tshwanetse e tshositse Musa haholo.</p>
<p>Ho kgaolwa ha leoto a Musa, ho bolela hore jwale ha a sa na mofetse. Hape ho bolela hore toro ya Musa ya hoba sebakadi sa bolo ho se ho senyehile. Ha a sa tla kgonang ho matha ka hara lebala la ho bapala bolo le hona ho tiribula ba bang ha a raha bolo.</p> <p>Leha ho le jwalo, yaba Musa o etsa qeto ya ho shebana le dintho tse ding tseo mmele wa hae o sa itekanelang o ka kgonang ho di etsa.</p>	<p>Jwale ke bona bothata: Musa ha a sa tla hlola a bapala bolo ya maoto. Ke nahana hore Musanyana wa batho o saretse haholo. Ke a ipotsa hore jwale Musa o tlo etsa jwang?</p>
<p>Mokgatlo o bitswang 'Reach for the Dream' (Fihlella ditiro) o thusang bana ba nang le mafu a tshosang maphelong a bona, o ile wa rekela Musa sebakadisa sa mmimo. Yaba Musa o se a rata mmimo haholo. Ha Musa a ntse a mametse mmimo, a elellwa hore ho na le tsela eo a ka e sebedisang ya ho tsamaisa mmele wa hae. A qala ho ikwetlisa ho tantsha.</p>	<p>Musa ha a sa tla hlola a bapala bolo, empa ke hlokometse hore Musa o ikemiseditse ho fumana ho hong hoo a ho ratang! O ile a fumana hore ke tantshe.</p>
<p>Ka selemo sa 2017, Musa a kenela maiteko a hoba setantshi ka tlasa mokgatlo wa Vuyani Dance. O ile a amohelwa ka lebaka la bokgoni ba hae bo ikgethileng ba ho tantsha boo a bo bontshang kalaneng.</p>	<p>Ke hlokometse hore Musa o tshwanetse a sebeditse ka thata hore a amohelwe mona mokgatlong wa ditantshi tsa maemo a hodimo. Ho tshwanetse a nkile maikemisetso a maholo ho fihlella boemo bona.</p>
<p>Boikwetlisong ba Musa, ho ya tantsha kwana mokgatlong wa Vuyani, e ne e le yena feela ya sa itekanelang. Leha ho le jwalo, Musa a amohela phephetso ena. O ile a elellwa hore ho tantsha ka leoto le le leng ho bolela ho ba kgahlano le tlhaho mabapi le matla le ho tsitsa ha mmele. Nakong yohle ya ho ikwetlisa, o ne a sebetsana le ho bopa dikamano tse nepahetseng le matla a tlhaho.</p>	<p>Ditantshi tsohle tse neng di le moo, di ne di ena le maoto a mabedi, mme ho ne ho le bobebe ho bona ha ba tantsha. Ke nahana hore Musa mohlomong o ile a lokela ho sebetisa ka thata ho feta bohle moo. Ke hlokometse hore, Musa o ne a hlile a na le maikemisetso a maholo hore a tlo ba setantshi se makatsang.</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Ka mora boikwetliso ba hae, Musa e ile ya eba setantshi se etelletseng ba bang pele mona mokgatlong wa ditantshi wa Vuyani. Leha ho le jwalo, Musa o ne a ntse a lokela ho sebetsa ka thata letsatsi le letsatsi.</p> <p>Ho ne ho se bobebe ho motho ya neng a etsa mosebetsi wa ho rala tsela eo Musa a neng a lokela ho e latela ha a tantsha.</p> <p>Musa o ne a lokela ho iphumanela le ho ipatlela tsela eo a ka kgonang hore motho ya sa itekanelang jwaleka yena, a ka kgonana sena jwang.</p>	<p>Ke a bona hore maikemisetso a Musa a ntlafala kamehla, leha a ne a se a amohetswe mona mokgatlong wa ditantshi. O ne a ikemiseditse ho tlo ba setantshi se hlwahlwa.</p>
<p>Ha Musa a ne a tantsha kalaneng, batho bohle ba shebelletseng, ba ne ba qala ho bona setantshi sa boemo bo hodimo ha kana se tantshang ka dithupa tsa ho tsamaya. Batho ba tlohile moo lepatlelong la tantshe ba maketse le ho kgothatswa ke botle le bokgoni ba ho tantsha ha hae.</p> <p>Musa a kgothatsa babohi ba hae ho ka nahana ka tsela e nngwe ha ba shebile batho ba sa itekanelang. Katleho ya hae kalaneng, e ile ya thusa hore batho ba tlohele ho nka diqeto tse itseng, empa ba se na tsebo ya hore ho ka kgoneha kapa the. O ile a bontsha batho hore le batho ba mmele e sa itekanelang ba matla hape ba batle.</p>	<p>Bophelo ba Musa bo ne bo se bobebe ka matsatsi a mang, hobane batho ka dinako tse ding ba ne ba nahana dintho tse utlwisang bohloko ka batho ba sa itekanelang mmeleng.</p>
<p>Ka ho tantsha ha hae, Musa Motha, o ne a rata ho bontsha batho hore hahle leho le sa kgonahaleng. Ka nako e nngwe Musa o ne a sebetsa ka thata hore mmele ohle wa hae o be bohloko. Leha ho le jwalo o ne a ntse a kgonana ho fumana matla a ho tsoha hoseng a nne a tantshe.</p>	<p>Ke hlokometse hore Musa o sebetsa ka thata letsatsi le leng le le leng hore e be setantshi se hlwahlwa.</p>

Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletsweng
Musa Motha o ne a le dilemo tse kae ha a ne a tshwarwa ke mofetse?	O ne a le dilemo tse supileng.
Musa o ile a etsa qeto ya ho etsang ntle le ho bapala bolo ya maoto?	O ile a etsa qeto ya ho hoba setantshi.
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng ha Musa Motha e ile ya eba setantshi?	<ul style="list-style-type: none"> Hobane o ne a ke ke a hlola a bapala bolo ya maoto. Hobane o ile a rata mmimo. Hobane mmimo o ile wa mo thusa ho elellwa hore ho na le ditsela tse ding tseo a ka sebedisang mmele wa hae. Hobane o ne a batla ho shebana le dintho tse ding tseo mmele wa hae o ka di etsang. Hobane o ile a phehella ho ikwetlisa ho fihlela a be a amohelwa mokgatlong wa ditantshi wa Vuyani.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 6.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1 wa Labobedi**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti Mosebetsi wa 2 wa **Labobedi.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Laboraro

Mesebetsi ya molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - tiileng
  - bophephetso
  - ikamahanya

Raeme kapa pina	Diketso
Aa! Thuto Senotlolo sa bophelo O ratwa ke bohle Bana le baholo Dumela, Senotlolo sa bophelo	<i>Bontsha baithuti Senotlolo, o hlalose mosebetsi wa Senotlolo.</i> <i>Bana ba bontshe phapang pakeng tsa bana ba banyeyane le batho ba baholo.</i> <i>Ba phahamise matsoho ho dumedisa.</i>
O lesedi o a kgantsha O moruti o a ruta O bula kelello. O supa tsela. Halala! Senotlolo sa bophelo	<i>Bontsha ka matsoho lesedi le kganya</i> <i>bontsha kholoro ya moruti/kapa bebele.</i> <i>bontsha ka ho tshwara hlooho hore o bulehile kelello</i> <i>dumedisa ka ho phahamisa letsoho.</i>

HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI

- 1 Arola baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Hopotsa baithuti hore beke e fetileng, ba iqapetse dipale tsa bona ba sebedisa ditshwantsho.
- 4 Bekeng ena baithuti ba lokela ho sebetsa ka dihlopha ho nahana ka pale ya bona.
- 5 Hopotsa baithuti hore pale ya bona e be ya boiqapelo e hohelang le hore e tsamayelane le ditshwantsho.
- 6 Bolella baithuti ho mamela ka hlooko.
- 7 Kopa dihlopha 1-2 ho abelana ka dintlha tsa bona.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana ka dintlha tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso ba ho arola le ho kopanya mantswe.

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **lw**
- 2 Qapodisa lentswe: **lwana**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /lw/-/a/-/n/-/a/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /lw/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /a/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /n/
- 7 Qapodisa modumo waho qetela wa lentswe /a/
- 8 Ngola lentswe tlapangollong: **lwana**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /lw/-/a/-/n/-/a/ = **lwana**
- 10 Kamora seo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /lwa/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /na/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /lwa/-/na/ = **lwana**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **lw**
- 2 Qapodisa lentswe: **lwanne**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /lw/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /a/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /nn/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe /e/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /lw/-/a/-/nn/-/e/
- 8 Ngola lentswe tlapangollong: **lwanne**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /lw/-/a/-/nn/-/e/ = **lwanne**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /lwa/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /nne/
- 12 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /lwa/-/nne/ = **lwanne**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho: **mantse a lw**.
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1–5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:
- 4 lwana
- 5 lwanela
- 6 lelwala

- 7 lwanne
- 8 Baithuti ba ngole mantse ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentse.
- 9 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantse tlapangollong be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 10 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 11 Bolella baithuti hore ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantse: _____

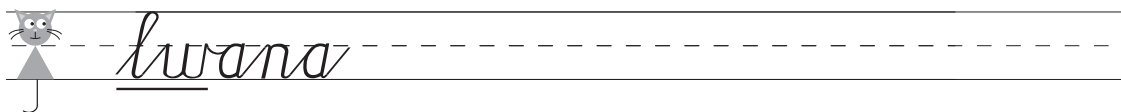
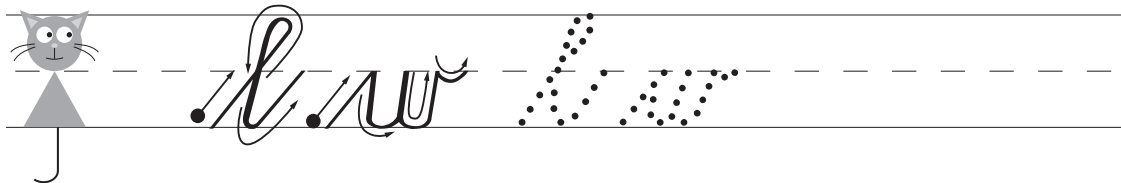

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku/mantse/dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **lw**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebeta le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafote tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore dithlaku le mantse di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantse/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

 lwanela

 lelwala

 lwanne

 Bana ba rata ho lwana.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ngodiso:

Metsotso e 30

Ho patlalatsa le ho hlahisa

SEHLOOHO: Ngola ka mohleng o neng o ikemiseditse ho fihlella sepheo!

MOSEBETSI: Ngola tema ya dipolelo tse 8 bonyane.

FOREIMI YA HO NGOLA:

- 1 Ke ile ka ikemisetse ho...
- 2 Ke fihleletse sepheo saka ka...
- 3 Ho ne ho le boima, empa ke...
- 4 Qetellong...

BOITOKISO: Pele ho thuto ya ho ngola, ngola moralo oo o o entseng ka Mantaha tlapangollong.

HO BONTSHA KA HO E TSA TSAMAI SO YA HO THALA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Hopotsa baithuti hore ka le sebedisitse lenane la hlophiso ho hlophisa methalo ya lona.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti hore kajeno ba tllilo bapatsa le ho hlahisa mosebetsi oo bao ngotseng.
- 3 Bontsha baituti ka moo o ngolang hape mosebetsi wa hao, ona le sehlooho le letsatsi.

BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAI SO YA PHATLALATSO (SEO O SE ETSANG)

- 1 Neha baithuti dibuka tsa ho ngolla.
- 2 Laela baithuti ho ngola etsatsi le sehlooho: **Mohlang ke neng ke ikemiseditse...**
- 3 Bolella baithuti ho ngololla ka makgethe mosebetsi wa bona wa qetelo ka o senang diphoso.
- 4 Ha baithuti ba na le nako, ba ka taka setshwantsho kapele.
- 5 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho thusa ba sokolang.

BAITHUTI BA HLAHISA MOSEBETSI WA BONA

- 1 Ha ho setse metsotso e mehlano, laela baithuti ho beha diphensele tsa bona fatshe.
- 2 Laela baithuti ho **buisana ka bobedi** le balekane ba bona ka seo ba se ngotseng.
- 3 Hang ha baithuti ba qetile, bitsa moithuti a le mong kapa ba babedi hob ala seo ba sengotseng.
- 4 Bapatsa mosebetsi wa baithuti moo e mong le e mong a tla o bona ele hore ba kgone hob ala se ngotsweng ke ba bang.

Nako eo ke neng ke na le maikemisetso

Ka nako e nngwe ke ne ke na le maikemisetso. a
ho bapalla sehlopa sa bolo ya maoto hobane ke a
e rata. ke ile ka pihlella maikemisetso ana ka ho
ikwetlisa. Hone ho le thata, empa ke rata bolo
ya maoto hablo ebile ke ne ke tseba hore ntute
wa ka o tlo ba motlotlo. Qetlelong ke ne ke
ikutlwa ke thabile haholo mme ka ithutu hore
nka etsa tsohle, ha feda ke ikwetlisa.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshebetso la ho Bala la 6**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1** wa **Laboraro**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa phethoho ya **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Laboraro**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labone

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Fapanyetsano ya ditlhaku

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Hlalosa hore kajeno re tlo ikwetlisa ho bona diphapang tse nyane tse teng mantsweng. Ho na ho re thusa hore re be dibadi tse hlwahlwa.
- 2 Ngola mantswa ana tlapangolong: **jwala, lwana**
- 3 Bontsha baithuti diphapang mantsweng a latelang tse kang: **jwala, lwana**
- 4 Hlalosa diphapang jwaloka: medumo ya /jw/ le /lw/ e fapane, empa ditlaku tse ding kaofeela di a tshwana!

SEO RE SE ETSANG...

KAROLO YA 1

- 1 Ngola mantswa ana a mabedi tlapangolong: **ngwale, jwale**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke eng phapang dipakeng tsa mantswa ana?
- 3 Bitsa moithuti hore a tlo seha mola ka tlasa phapang e teng mantsweng ana: **ngwale, jwale**
- 4 Hlalosa diphapang tse teng mantsweng ana.

KAROLO YA 2

- 1 Jwale, ngola lentse lena tlapangolong: **jwala**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke modumo ofe lentse lena oo o ka o fapanyetsanang le o mong ho bopa **lentse le letjha?**
- 3 Ngola lenane la dikarabo tsa baithuti tlapangolong, jwaloka: **bala, tala, jala, qala, nyala, rwala**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Ngola lentse lena tlapangolong: **lwana**
- 2 Laela baithuti ho bopa mantswa a mangata ka moo ba ka kgonang, bantse ba fetola feela modumo o le mong.
- 3 Qetellong bitsa baithuti tlapangolong ho tlo ngola lentse le le leng leo moithuti a le bopileng.
- 4 Bala mantswa mme o hlalose baithuti ka medumo e fapanyeditsewang **nana, nnana, bana, pana, ngwana**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya bobedi

MAANO A HO BALA: KE IPOTSA HORE / ETSA TEKOLO

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Pale ena ke ya Musa Motha, setantshi se makatsang sa Afrika Borwa.</p>	<p>Ke hopola hore Musa ke motho ya nang le maikemisetso, ya sebeditseng ka thata hore e be setantshi.</p>
<p>Ha Musa a sa le monyenyanane dilemong, o ne a sa nahane hore ekaba setantshi. Toro ya hae e ne e le hoba seapadi se tummeng sa papadi ya bolo ya maoto. O ne a rata ho matha ka lebaleng la bolo, a tiribola le ho raha bolo ya maoto.</p> <p>Empa ka letsatsi le leng, ha Musa a le dilemo tse 9, moshanyana e mong a mo raha lengweleng ha ba ntse ba bapala bolo ya maoto. Bosiu bo bong le bo bong kamora beke kotsi e etsahetse, lengwele la Musa la dula le ruruha. Batswadi ba hae ba elellwa hore hase kotsi e tlwaelehileng ya lengwele, ba etsa qeto ya ho mo isa sepetlele.</p>	
<p>Ho nkile dikgwedi tse tshelletseng, ho se na motho le ya mong ya ileng a fumana hore ho etsahala eng ka lengwele la Musa.</p> <p>Musa a iswa dipetlele tse fapaneng, a kopana le dingaka ka ho fapana. Musa a etswa diteko tse ngata ho batlisisa hore ke eng e etsang hore lengwele la hae le ruruhe.</p> <p>Qetellong, e nngwe ya dingaka tsa Musa, a kopa ho ka etsa teko e bitswang biopsy (ho ka sheba se etsahalang ka hara lengwele) Ha sephetho se tswa, ha bonahala hore Musa o na le lefu la mofetse le bitswang Osteosarcoma e leng lefu le sa amang le ho senya masapo. Yaba Musa o etsa qeto e boima ya ho kgaolwa leoto, hore mofetse o se ke wa namela dikarolong tse ding tsa mmele.</p>	<p>Ke nahana hore, ho ne ho le boima ho Musa hore a dumele ho kgaolwa leoto, hobane o ne a rata bolo ya maoto haholo.</p>

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Ho kgaolwa ha leoto a Musa, ho bolela hore jwale ha a sa na mofetse. Hape ho bolela hore toro ya Musa ya hoba seapadi sa bolo ho se ho senyehile. Ha a sa tla kgona ho matha ka hara lebala la ho bapala bolo le hona ho tiribula ba bang ha a raha bolo.</p> <p>Leha ho le jwalo, yaba Musa o etsa qeto ya ho shebana le dintho tse ding tseo mmele wa hae o sa itekanelang o ka kgonang ho di etsa.</p>	<p>Ho tshwanetse hore ebe Musa o saretswe haholo. Leha ho le jwalo, ho a bonahala hore Musa o leka ho shebana le seo a ka se etsang. Ke nahana hore hona ho re bontsha ka moo Musa a ikemiseditseng ka teng, hobane ha a dumelle ntho e bohloko e mpe ho ema ka pele ho katleho ya hae.</p>
<p>Mokgatlo o bitswang 'Reach for the Dream' (Fihlella ditoro) o thusang bana ba nang le mafu a tshosang maphelong a bona, o ile wa rekela Musa seapadiswa sa mmimo. Yaba Musa o se a rata mmimo haholo. Ha Musa a ntse a mametse mmimo, a elellwa hore ho na le tsela eo a ka e sebedisang ya ho tsamaisa mmele wa hae. A qala ho ikwetlisetsa ho tantsha.</p>	<p>Musa o ne a ikemiseditse ho dumella kelello ya hae ho sheba dintho ka tsela e nngwe. Ha a ka a dula a ntse a iqenehela, a ikutlwiswa bohloko, hobane a sa kgone ho bapala bolo ya maoto.</p> <p>Empa, o ile a ikemisetsa ho fumana ntho e nngwe eo a ratang ho e etsa.</p>
<p>Ka selemo sa 2017, Musa a kenela maiteko a hoba setantshi ka tlasa mokgatlo wa Vuyani Dance. O ile a amohelwa ka lebaka la bokgoni ba hae bo ikgethileng ba ho tantsha boo a bo bontshang kalaneng.</p>	<p>Ke hopola hore Musa e ne e le yena feela ya sa itekanelang ditantshing tsa mokgatlo wa Vuyani. Ke nahana hore o sebeditse ka thata ho fihlella maemo a hore a tle a amohelwe. Ke a ipotsa hore ebe batho ba neng ba tsamaisa mosebetsi ona wa ho kgetha setantshi se hlwahlwa, ba ile ba nahana eng ha ba bona Musa?</p> <p>Ka mohlomong ha ba ka ba dumela hore a ka tantsha ka leoto le le leng.</p>
<p>Boikwetlisong ba Musa, ho ya tantsha kwana mokgatlong wa Vuyani, e ne e le yena feela ya sa itekanelang. Leha ho le jwalo, Musa a amohela phephetso ena. O ile a elellwa hore ho tantsha ka leoto le le leng ho bolela ho ba kgahlano le tlhaho mabapi le matla le ho tsitsa ha mmele. Nakong yohle ya ho ikwetlisa, o ne a sebetsana le ho bopa dikamano tse nepahetseng le matla a tlhaho.</p>	
<p>Ka mora boikwetliso ba hae, Musa e ile ya eba setantshi se etelletseng ba bang pele mona mokgatlong wa ditantshi wa Vuyani. Leha ho le jwalo, Musa o ne a ntse a lokela ho sebetsa ka thata letsatsi le letsatsi.</p> <p>Ho ne ho se bobebe ho motho ya neng a etsa mosebetsi wa ho rala tsela eo Musa a neng a lokela ho e latela ha a tantsha.</p> <p>Musa o ne a lokela ho iphumanela le ho ipatlela tsela eo a ka kgonang hore motho ya sa itekanelang jwaleka yena, a ka kgona sena jwang.</p>	<p>Musa ke motho ya sebetsang ka thata---ha a dumelle ntho efe kapa efe ho ema kapele ho yena. Ha tsela kapa mokgwa wa motantsho o itseng a sa o kgone, o ne a thusa ho fetola mokgwa oo wa ho tantsa. Sena se bontsha hore o ikemiseditse kannete--hobane o ne a sa dumelle dintho ho mo ema kapele.</p>

BEKE 6

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Ha Musa a ne a tantsha kalaneng, batho bohle ba shebelletseng, ba ne ba qala ho bona setantshi sa boemo bo hodimo ha kana se tantshang ka dithupa tsa ho tsamaya. Batho ba tlohile moo lepatlelong la tantshe ba maketse le ho kgothatswa ke botle le bokgoni ba ho tantsha ha hae.</p> <p>Musa a kgothatsa babohi ba hae ho ka nahana ka tsela e nngwe ha ba shebile batho ba sa itekanelang. Katleho ya hae kalaneng, e ile ya thusa hore batho ba tlohele ho nka diqeto tse itseng, empa ba se na tsebo ya hore ho ka kgoneha kapa the. O ile a bontsha batho hore le batho ba mmele e sa itekanelang ba matla hape ba batle.</p>	<p>Ke hlokometse hore Musa o ne a ikemiseditse hobane o ne a sa dumelle batho ho etsa qeto ka maphelo a batho ba sa itekanelang mmeleng, le ho ba dumella hore ba mo sitise ho fihlella ditiro tsa hae.</p>
<p>Ka ho tantsha ha hae, Musa Motha, o ne a rata ho bontsha batho hore haho letho le sa kgonahaleng. Ka nako e nngwe Musa o ne a sebetsa ka thata hore mmele ohle wa hae o be bohloko. Leha ho le jwalo o ne a ntse a kgona ho fumana matla a ho tsoha hoseng a nne a tantshe.</p>	<p>Kannete bona ke bona boikemisetso ba nnete--leha dintho di le boima, o lokela ho phehella le ho latella. Ke hlokometse hore Musa ke mohlala o motle o bontsha boikemisetso.</p>
Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Na o ikutlwa o kgothetse ke Musa Motha? Hlalosa</p>	<p>Ke ikutlwa ke kgothetse ke Musa Motha hobane-----</p>
<p>Musa o ne a fapane jwang le ditantshi tse ding?</p>	<p>O fapane le ditantshi tse ding, hobane o na le leoto le le leng.</p>

Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletswe
Hobaneng re re Musa Motha ke motho ya nang le maikemisetso?	<ul style="list-style-type: none"> Hobane o ile a fumana seo mmele wa hae o ka se etsang kamora hore leoto la hae le kgaolwe. Hobane o ne a saretswe hore ha a sa tla hlola eba seapadi sa bolo ya maoto, empa a etsa qeto ya ho fumana seo a ka se etsang! Hobane o ile a shebana feela le seo mmele wa hae o ka se etsang. Hobane o sebeditse ka thata hore e be setantshi. Hobane ho tantsha ho boima haholo ho motho ya nang le leoto le le leng. Musa o tlameha ho sebetsa ka thata haholo. O lekile tsohle. Hobane Musa e ne e le moetellipele wa ditantshi tse ding, O sebeditse ka thata hore e be setantshi se hlwahlwa. Hobane batho ka nako tse ding ba nahana dintho tse bohloko kapa tse mpe ka batho ba sa itekanelang, empa Musa yena ha a dumelle ditumelo tseo ho mo thibela ho ba setantshi se hlwahlwa. Hobane Musa o ile a sebetsa le ho ithuta ho fumana tsela ya ho fetola seo a sa se kgoneng ka ho etsa seo mmele wa hae o tlang ho se kgona.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- Dudisa baithuti hantle ka Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 6.
- Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone**.
- Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala**.
- Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone**.
- Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labohlano

Mesebetsi ya molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba
  - dikoroko
  - susumetsa
  - ho inkela diqeto

Raeme kapa pina	Diketso
Aa! Thuto Senotlolo sa bophelo O ratwa ke bohle Bana le baholo Dumela, Senotlolo sa bophelo	<i>Bontsha baithuti Senotlolo, o hlalose mosebetsi wa Senotlolo. Bana ba bontshe phapang pakeng tsa bana ba banyeyane le batho ba baholo. Ba phahamise matsoho ho dumedisa.</i>
O lesedi o a kgantsha O moruti o a ruta O bula kelello. O supa tsela. Halala! Senotlolo sa bophelo	<i>Bontsha ka matsoho lesedi le kganya bontsha kholoro ya moruti/kapa bebele. bontsha ka ho tshwara hlooho hore o bulehile kelello dumedisa ka ho phahamisa letsoho.</i>

PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO.

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangollong:
  - a Paleng ena...
  - b Ke etsa hlahlobo hore Musa Motha ke motho ya ... hobane...
  - c Ke nahana hore pale ena e bontsha mokotaba wa boikemisetso hobane...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa potsong.
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Popo ya mantswe

Ngola lenane tlapangollong le kenyang medumo e seng e rutilwe mmoho le eo e rutilweng ka Labobedi le Laboraro. E kenyelletsa le tse ding tsa dihlolongwapele.

jw	lw	a
l	e	n
g	m	u
s	i	o

BONTSHA

- Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: /jw/ le /lw/**
- Etsa boikgopotso ba medumo yohle le kopanyo ya mantswe a tlapangollong
- Neha baithuti metsotso e 3 ya ho bopa mantswe a mangata ka moo ba ka kgonang ba sebedisa medumo le kopanyo ya mantswe a tlapangollong.
- Bontsha baithuti ka moo ba ka bopang mantswe a **korotsweng jwaloka: /jw/ - /a/ - /l/ - /a/ = jwala**
- Hopotsa baithuti hore b aka bopa lentswe ba sebedisa modumo o mong le o mong-ha ho hlokahale hore ba sebedise **/jw/ kapa /lw/**
- Bontsha baithuti ka moo baka bopang lentswe le leng le jwaloka **/l/ - /e/ - /m/ - /a/ = lema**

SEO SE ETSWANG KE BAITHUTI

- Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla mme ba ngole sehlooho: **jw, lw**
- Laela baithuti ho qala ho ngola.
- Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopa mantswe a mangata ka moo ba ka kgonang.
- Dumella baithuti ho itshwaela mosebetsi wa bona. Bontsha bana mokgwa wa ho bopa mantswe ana (le a mang).
jwala, jwale, jwang, lwana, lwanela, lelwala, lwanne, nana, lema, mela, sesa

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

_____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo kamora ho bala

MAANO A KUTLWISISO: KAKARETSO / E TSA TEKOLO

NGODISO KAKARETSO YA PALE

- 1 Hlalosa hore kajeno re tla *nahana ka karolo ya bohlokwa paleng*.
- 2 Re tla nahana ka seo *re tshwanetseng ho ithuta sona paleng*.
- 3 Ngola kakaretso ya foreimi tlapangolong.
- 4 Laela baithuti ho sebedisa foreimi ho araba dipotso:
  - a **Seratswana sena se mabapi le...** (dipolelo tse 2–3)
  - b **Ke ratile ha...**
  - c **KE nahana seratswana sena se ngotswe ho nthuta...**
- 5 Hlalosa hore baithuti bake ke ba bua dintho tsohle ka pale-ba tla tshwanela ho kgetha dikarolo tsa bohlokwa.
- 6 Bontsh baithuti mohlala wa hao. Bua tjena: *Pale ena e ka ha moo Musa Motha e bileng setansi. Ke ratile ha ke bona Musa Motha a tans aka dikoroko. Ke nahana hore pale ena e ne e ngollwa ho nthuta hore ho bonolo ho fihlella sepheo sa hao ha o sebetsa ka thata.*
- 7 Neha baithuti nako yah o nahana ka dikarolo tsa bohlokwa tsa pale.
- 8 Bolella baithuti ho abelana ka mehopolo ya bona le balekane. / Bolella baituti ho ngola kakaretso tsa bona ba sebedisa foreimi yah o ngola.
- 9 Bolella baithuti ho mamela ka hlooko.
- 10 Kopa baithuti ba 1–2 ho abelana ka kakaretso tsa bona le baithuti bohle.
- 11 Lokisa kakaretso bakeng sa baithuti bohle e jwaloka: *Pale ena e ka ha moo Musa Motha e bileng setansi sa leoto le le leng. Re ratile ha Musa a ba le sound system, mme a qala ho tansa. Re nahana hore pale ena e ne e re ruta ka motho ya nang le maikemisetso a ho fihlella sepheo sa hae.*

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 6**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala

Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyese mane (EFAL) ha o ntse o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo.
  - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
  - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
  - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
  - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
  - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
  - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka ona bekeng ena?**
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.

Kereiti 3

KOTARA 1

Beke

7

MOKOTABA:

Nna le bana beso

Boitokisetso ba phaposiburutelo

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le enngwe, netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO YA MANTSWE, mme o tlose tseo o seng o sa di hloke, mme o di boloke hantle.
- 3 Ebe, o hlophisa dipapetlana tsa mantswe le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Fumana o be o lokise dintho bakeng sa lebota la phaposi la mokotaba le tafole tse tla kgahla baithuti, jwaloka: Setshwantsho sa bana beno, (boabuti, boausi) setshwantsho sa lelapa leno le wena, kopa baithuti ho tla le ditshwantsho tsa malapa a bona.
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisetsa mokotaba. Mohlala: mekgwa ya bana beno ba baholo, ba mahareng le ba banyane.
- 6 Etsa bonnete ba hore dibuka tsa ho ngolla tsa baithuti, dibuka tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore dibuka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeaborari di maemong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.
- 8 Lokisa dihlopha tsa hao tsa “ho bala ka tataiso ya dihlopha” ha ho hlokahala.
- 9 Rala tekanyetso ya hao e fomale le e lokolohileng.

Mosebetsi ya tlatsetso

Mosebetsi ena e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

Mosebetsi wa 1: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 10, Ha re baleng

Mosebetsi wa 2: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 11, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa 3: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 12, Ha re etseng

Mosebetsi wa 4: Taka setshwantsho sa ntho eo o ratang ho e etsa hae ha o ena le bana beno.

Mantaha

Mosebetsi wa molomo

Metsotso e 15

TSEBISA MOKOTABA: HO FUMANA DINTHLA KA THUTO E FETILENG.

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa Bere ya Marie qalong ya pale e Bukeng e kgolo: Bere.
- 2 Bolella baithuti hore re qala mokotaba o motjha o bitswang: Nna le bana beso.
- 3 Taka sedikadikwe o ngole **mokotaba** ka hara sona mahareng a tlapangollo.
- 4 Botsa baithuti: *ke eng seo le seng le se tseba ka mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangollong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho.
- 6 Ha baithuti ba sokola ho fana ka mehopolo ya bona, ba etelle pele ka dipotso tse kang:
  - a Bana beno ke eng?
  - b O na le bana beno ba ba kae?
  - c Ke eng seo o ratang ho se etsa le bana beno?

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tihateng ya tlotlontswe ya mokotaba.
  - senya
  - kgopisitse
  - bana beno

Raeme kapa pina	Diketso
Leha ke mobe ke le makgasa Ke hloka ebile ke lapile Ke le maphemphe ke le se tshehisa Le nna ke bohlokwa	<i>Bontsha baithuti setshwantsho sa mefuta e fapaneng ya batho:</i> <i>Bontsha ngwana ya lapileng a kopa dijo</i> <i>A le ditshila</i>
Leha ke sa bone mahlong Ke tsamaya ka molamu Ke dutse hodima "wheelchair" Le nna ke bohlokwa	<ol style="list-style-type: none"> 1 <i>Bontsha sefofu se tataiswang ke ngwana kapa ntja</i> 2 <i>Bontsha monnamoholo ya tsamayang ka molamu</i> 3 <i>Bontsha motho ya sutumetswang ka wheelchair</i>

Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule dibuka tsa bona tsa ho ngolla ba ngole letsatsi le sehlooho: mantswe a **Bonngwe le Bongata**.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti ho nomora ho thoha ho 1–5 ka hara mola o ka thoko, ba ntse ba tlola mela mahareng a dinomoro.
- 3 Qapodisa mantswe a latelang a bonngwe. Baithuti ba ngole mantswe ana pela dinomoro tse nepahetseng.

Mantswe a Bonngwe le Bongata

- a lebenkele
  - b sekotlolo
  - c nku
  - d ntho
  - e mmoto
- 4 Ho tloha moo, laela baithuti ho ngololla mantswe bongateng moleng o ka tlase.
  - 5 Ha ho setse metsotso e 5 ya thuto, ngola mantswe a nepahetseng tlapangollong, o qapodisa medumo o bile o hlalosa mokgwa wa tsamaiso wa mongolo o kopaneng ha o tse o ngola.
  - 6 Ebe, o laela baithuti ho supa paterone eo ba e bonang jwaloka: moo polelo e fetohang.
  - 7 Seha mola ka tlasa paterone jwaloka:

Bonngwe le Bongata

- a lebenkele
mabenkele
  - b sekotlolo
dikotlolo
  - c nku
dinku
  - d ntho
dintho
  - e mmoto
mmoto
- 8 Bolella baithuti ho nahana ka dipaterone ha ba bala le ha ba ngola.
  - 9 Laela baithuti ho nka dipensele tsa bona tsa mmala ho itshwaela.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Boitokisetso pele o bala

MAANO A KUTLWISISO: HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Bere o kutwa moriri.
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng o ntse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa mantswe a matjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.

Ho ngola:

Metsotso e 30

ho rala le ho thala

SEHLOOHO: Ngola tema ka e mong wa bana beno. (*Baithuti ba se nang bana ba bo bona ba ka ngola ka motswalle kapa motswala.*)

MOSEBETSI: Ngola tema ya dipolelo tse 8 bonyane.

MAANO A HO RALA: Etsa mmapa wa kelello.

TSEBISA SEHLOOHO SA NGODISO

- 1 Bontsha baithuti hore **o nahana pele o ngola**.
- 2 Ka molomo,
- 3 hlalosa menahano e itseng ka bana beno, jwaloka:
Ausi waka le nna ha re tshwane – Ha ho motho ya nahanang hore re bana ba motho! O ya qabola. Hape o mosa haholo, o bua le nna kamehla founung ha ke mo hloka.

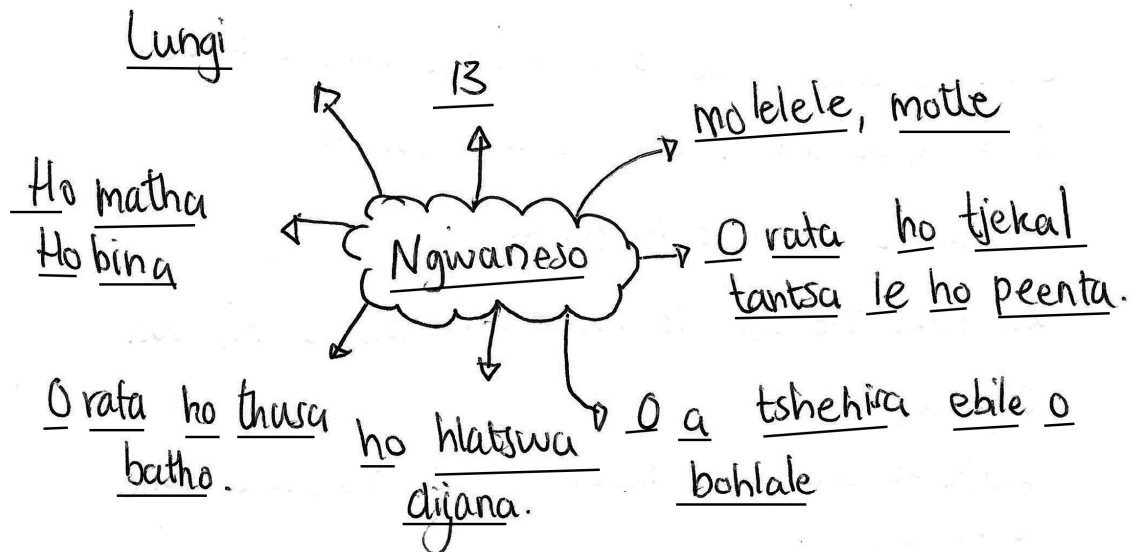
HO BONTSHA LEANO LA MORALO (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Ngola foreimi ya mmapa wa kelello ka thoko tlapangolong.
- 2 Bontsha baithuti mokgwa wa ho etsa mmapa wa kelello ka ho araba dipotso.
- 3 Phethela mmapa wa kelello ka lehlakoreng le leng la tlapangollo

-Moralo wa mmapa wa keello			Mmapa wa keello		
Lebitso?	Dilemo?	Bana beno ba jwang?	Chelsea	32	kgutshwan-yane, batle
Ke eng seo bana beno ba kgonang ho se etsang hantle?	Bana beso	Bana beno ba kgahlwa ke eng?	Ho matha Ho pheha Ho penta	Bana beso	O rata ho haeka le hob a ka ntle
Dintlha tse ding tsa bohlokwa?	Le qabanywa ke eng?	Ke eng seo o se ratang ka bana beno?	O nyetswe	Diaparo	O ya qabola hape o mosa.

BAITHUTI BA SEBEDISA LEANO LA MORALO (SEO O SE ETSANG)

- 1 Bolella baithuti ho tutubala mme ba nahane ka
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti **ho buisana** le balekane ka dintlha tsa bona.
- 3 Bontsha baithuti foreimi ya mmapa wa keello tlapangolong, o be o ba bolelle ho sebedisa foreimi ena ho rala bongodi ba bona, jwaloka ha o entse.
- 4 Neha baithuti dibuka tsa bona tsa ho ngolla.
- 5 Bolella baithuti ho ngola mehopolo ya bona – ba **seke** ba kopitsa moralo wa hao.
- 6 Ha baithuti ba ntse ba sebeta, tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho tshwara dikopanonyana.

Moralo**Ho bala ka tataiso ya sehlopha**

Metsoso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle ka **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 7.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 1 wa Mantaha.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labobedi

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso ba medumo, ho arola le ho kopanya

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **rw**
- 2 Qapodisa lentswe: **rwala**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /**rw**/-/**a**/-/**l**/-/**a**/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**rw**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**a**/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /**l**/
- 7 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentswe /**a**/
- 8 Ngola lentswe tlapangollong: **rwala**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**rw**/-/**a**/-/**l**/-/**a**/ = **rwala**
- 10 Ebe kamora moo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**rwa**/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**la**/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**rwa**/-/**la**/ = **rwala**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **rw**
- 2 Qapodisa lentswe: **rwesa**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**rw**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**e**/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /**s**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe /**a**/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**rw**/-/**e**/-/**s**/-/**a**/
- 8 Ngola lentswe tlapangollong: **rwesa**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**rw**/-/**e**/-/**s**/-/**a**/ = **rwesa**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**rwe**/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**sa**/
- 12 Laela baithuti ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**rwe**/-/**sa**/ = **rwesa**

SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho: mantswe **a rw**.
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1–5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsets mantswe a latelang.
a rwala

- b rwesa
 c morwetsana
 d rwalla
 e morwallo
- 4 Baithuti ba ngole mantsewe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsewe.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantsewe tlapangollong be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Hlalosa hore baithuti ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantsewe: _____

Polelo: _____

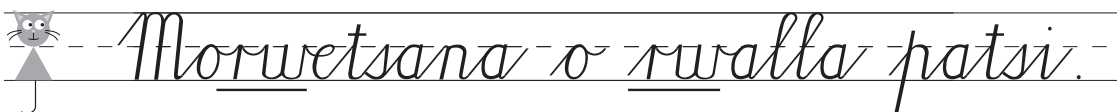
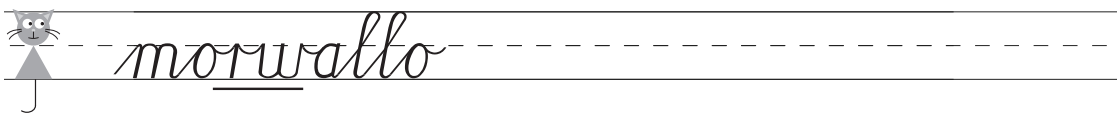
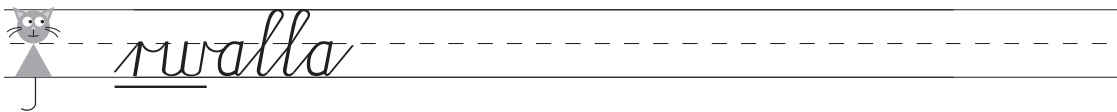
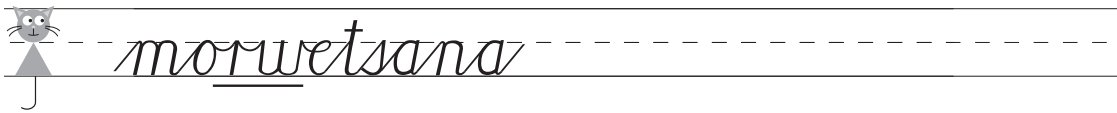
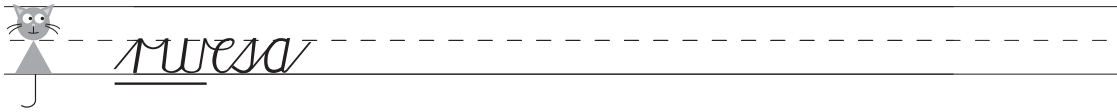
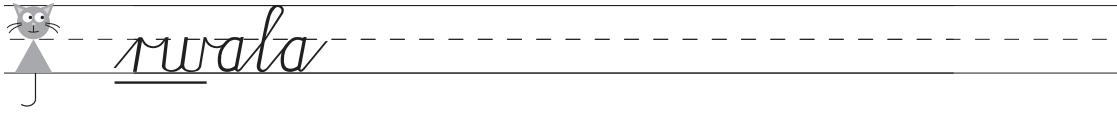

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku/mantsewe/dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane ka mongolo o kopaneng: **rw**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebeta le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore dithlaku le mantsewe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantsewe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsewe / kapa dipolelong tse ngotsweng.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya pele

MAANO A KUTLWISISO: HO FIHLELLA MOHOPOLO O ITSENG SERATSWANENG

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Popi ya bere ya Marie e ne e le yona thatohatsi ya hae. Esale a robala le yona ho tloha esale lesea le le nyenyane. Bosiu bo bong le bo bong, o ne a e mamarela a dula le yona leha a kgathatsehile. Marie ha a le hae, o ne a dula a le haufi le popi ya hae kamehla.</p>	<p>Ke nahana hore Marie o rata popi ya bere ya hae haholo hobane e le bonolo.</p>
<p>Bere e ne e le sebakadiswa se kgethehileng ebile mme wa Marie o ne a sa mo qobelle hore a bapale le ba bang ka sona. Empa Marie e ne e le motho ya fanang, o ne a dumella Josh ho tshwara le ho bapala ka bere.</p> <p>Ka tsatsi le leng e le motsheahare ha Marie le Josh ba ntse ba bapala, Josh o ile a utlwa Marie a bua le bere ya hae. 'O se o tsofala,' ke Marie eo a tsheha. 'Ke ntse ke o rata le ha ho le jwalo.'</p>	<p>Ke nahana hore Marie ke ausi ya lokileng. O arolelana libapadiswa tsa hae le ha a sa tlameha.</p>
<p>Letsatsi le hlahlamang, ha Marie a le sekolong ngwanabo Josh o ile a fumana sekere ka kitjhineng.</p> <p>'Ke na le leano' Josh a nahana. Josh o nahana ka popi ya Marie ya bere e tsofetseng. 'Nka etsa hore popi ya Marie ya bere e shebahale e le ntle e ntjhafetse!' ho nahana Josh.</p> <p>Josh o ile a nka sekere mme a kuta moriri wa bere o hlohong kaofela.</p> <p>'Ke na le bonnete ba hore Marie o tlo makalala. O tlo nahana hore o na le bere e ntjha-ntjha,' ho nahana Josh.</p>	<p>Hobaneng ha Josh a ile a kuta moriri wa bere?</p> <p>Ke nahana hore Josh o kutile moriri wa bere hobane a ne a batla ho etsesa ausi wa hae ntho e ntle. Mohlomong hape o batla ho ntjhafatsa bere hobane a utlwile Marie a re o tsofetse.</p>
<p>Marie o tlo thabela moriri wa bere ha o kutilwe!</p> <p>Josh esale a emetse Marie hore a kgutle sekolong. O ne a tatetse hore a tlo bona seo ase entseng ka popi ya hae.</p>	<p>Ke a ipotsa hore na hobaneng Josh a tatetse hore Marie a fihle hae? Ke a kgolwa o ne a nahana hore Marie o tlo thaba ha a bona bere a kutile moriri</p>
<p>Marie ha a fihla hae a bona bere ya hae, o ile a Makala haholo.</p> <p>'Bere o entse jwang ha a le tje?' a phahamisitse lentswe.</p> <p>Josh ke ho phahamisa sekere a bonya</p> <p>'Ke ne ke o tshepile! Hobaneng ha o ka ntshenyetsa bere ya ka e kgethehileng? Ke Marie eo a lla.</p>	<p>Ke ipotsa hore na hobaneng ha Josh a ne a ferekane? Kea kgolwa ke hobane o ne a tshepile hore Marie o tla thabela mokuto wa bere o motjha empa Marie o ne a halefile.</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>'Ke maswabi!' Josh a hwelehetsa. 'Ke nahanne hore ke ntjhafatsa bere ya hao e tsofetseng.'</p> <p>Empa Marie o ile a tswa ka phaposing a matha a ntse a lla.</p> <p>Josh a itulela a le mong. 'Ke ne ke nahana hore Marie o tla rata mokuto wa bere o motjha.' ho nahana Josh wa batho a ferekaneng.</p>	
O sentse bere ya ka!	-
<p>Marie o ile a kopana le mme wa hae mme a mmontsha bere ya hae 'Bona Josh o entseng, o sentse bere yaka e kgethehileng! O e senyeditse ruri! Ebile ha ke e batle bere e mpe ena.' a lla. A lahlela bere fatshe.</p>	Marie o ne a utlwile bohloko e le ka nnete hore a be a lahlele bere fatshe!
<p>Ha moraonyana Mme o ile a bitsa Marie.</p> <p>'Ke maswabi ha Josh a kutile bere ho sa hlokahale.' ho rialo Mme. 'Empa bere ha ya senyeha,' ho hlalosa mme a bososela.</p> <p>Mme o ile a kgutlisetsa bere ho Marie e rwetse katiba e ntjha e kgubedu. 'Katiba ena e kwahela mokuto wa bere o mobe,' ho rialo mme a bososela. 'Hape e shebahala e le ntle.'</p> <p>Josh o ile a kena ka phaposing a tshwere baki e nyenyane e putswa. 'Ke nkile baki ena ho bere ya ka' a rialo Josh. 'Ke nahana hore bere ya hao e hloka baki ena ho feta bere ya ka.' O ile a fa mme baki yeo e putswa, yaba o e apesa bere.</p>	-
Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
Josh o entse eng ho senya bere ya Marie?	O kutile moriri wa bere.
Mme o lekile jwang ho lokisa bere?	<p>Mme o rwesitse bere katiba e kgubedu a e apesa baki e putswa.</p> <p>Mme o ile a apesa bere diaparo ho kwahela mokuto wa moriri</p>
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng Josh a ile a kuta bere?	<ul style="list-style-type: none"> Hobane o utlwile Marie a re bere o se a tsofetse. Hobane o ne a batla ho ntjhafatsa bere. Hobane o ne a batla ho etsetsa ausi wa hae ntho e ntle.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala** la 7.
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1** wa **Labobedi**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti Mosebetsi wa 2 wa **Labobedi**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Laboraro

Mesebetsi ya molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - talente
  - tshepo
  - boikutlo
  - tebello

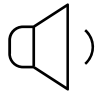
Raeme kapa pina	Diketso
Leha ke mobe ke le makgasa Ke hloka ebile ke lapile Ke le maphemphe ke le se tshehisa Le nna ke bohlokwa	<i>Bontsha baithuti setshwantsho sa mefuta e fapaneng ya batho:</i> <i>Bontsha ngwana ya lapileng a kopa dijo</i> <i>A le ditshila</i>
Leha ke sa bone mahlong Ke tsamaya ka molamu Ke dutse hodima "wheelchair" Le nna ke bohlokwa	<ol style="list-style-type: none"> 1 <i>Bontsha sefofu se tataiswang ke ngwana kapa ntja</i> 2 <i>Bontsha monnamoholo ya tsamayang ka molamu</i> 3 <i>Bontsha motho ya sutumetswang ka wheelchair</i>

HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI

- 1 Arola baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Bolella baithuti ho nahana ka pale e tla tsamaelanang le ditshwantsho.
- 4 Dumella baithuti motsotso kapa e mmedi ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 5 Kamorao ho seo, moithuti ka mong sehlotshwaneng a fumane monyetla wa ho phehisa kutlwisiso ya hae ka pale.

- 6 Hopotsa baithuti hore pale tsa bona di tshwanetse ho kgahlisa, le ho tsamaelana le ditshwantsho!
- 7 Hopotsa baithuti ho mamela dipale tsa ba bang ka hlooko.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana ka dintlha tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso ba medumo, ho arola le ho kopanya mantswa.

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **qh**
- 2 Qapodisa lentse: **qhoma**
- 3 Arohanya lentse ho ya ka medumo: /**qh**/-/**o**/-/**m**/-/**a**/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentse: /**qh**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentse: /**o**/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentse: /**m**/
- 7 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentse /**a**/
- 8 Ngola lentse tlapangolong: **qhoma**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentse: /**qh**/-/**o**/-/**m**/-/**a**/ = **qhoma**
- 10 Kamora seo, qapodisa modumo wa pele wa lentse: /**qho**/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentse: /**ma**/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentse: /**qho**/-/**ma**/ = **qhoma**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **qh**
- 2 Qapodisa lentse: **qhotsa**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentse? /**qh**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentse? /**o**/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentse? /**ts**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentse /**a**/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentse ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**qh**/-/**o**/-/**ts**/-/**a**/
- 8 Ngola lentse tlapangolong: **qhotsa**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentse: /**qh**/-/**o**/-/**ts**/-/**a**/
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentse? /**qho**/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentse? /**tso**/
- 12 Laela baithuti ho kopanya medumo ho bopa lentse: /**qho**/-/**tso**/ = **qhotsa**

SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho: **mantswa a qh**.

- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1–5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang
  - a qhoma
  - b qhotsa
  - c maqhutsu
  - d moqhaka
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollongo be o sehele mela medumo e korotsweng
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Bolella baithuti hore ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

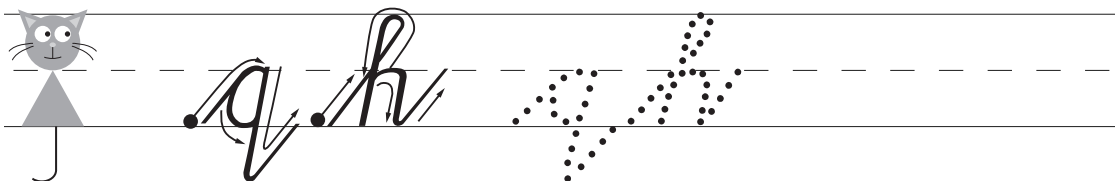

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku/mantswe/dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **qh**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore dithlaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

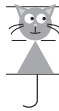

 q homa

 q hotsa

 maq hutsu

 moq haka

 Kgoho e q hotsa mahe.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ngodiso:

Metsotso e 30

Ho thala

SEHLOOHO: Ngola tema ka e mong wa bana beno. (*Baithuti ba se nang bana ba bo bona ba ka ngola ka motswalle kapa motswala.*)

MOSEBETSI: Ngola tema ya dipolelo tse 8 bonyane.

FOREIMI YA HO NGOLA:

- 1 Ngwaneso ke...
- 2 O dilemo tse... (hlalosa dilemo tsa hae/seemo sa hae)
- 3 O kgona ho etsa...
- 4 O kgahlwa ke...
- 5 Ka nako e nngwe re qabanywa ke...
- 6 Empa ke ya morata hobane...
- 7 Ka kakaretso ke nahana hore ngwaneso o...

BOITOKISO: Pele ho thuto ya ho ngola, ngola moralo oo o o entseng ka Mantaha tlapangollong.

HO BONTSHA KA HO E TSA TSAMAISO YA HO THALA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Hopotsa baithuti ka moralo oo o o entseng Mantaha.
- 2 Bala moralo wa hao o ngotsweng tlapangollong.
- 3 Ebe o bala foreimi ya ho ngola le baithuti.
- 4 Bontsha ka moo o tla phethela foreimi ya ho ngola o sebedisa moralo wa hao, jwaloka:
- 5 Ausi waka ke Chelsea. O na le dilemo tse O mokgutshwaynane, o motle haholo. O kgona ho pheha le ho matha. Hape ke motho ya ratang ho haeka, o rata le ho ba dithabeng ka ntle ho motse. Ka nako e nngwe re qabanela diaparo – hobane o nka diaparo tsa ka le nna ke nka tsa hae. Le ha hoo ho kgopisa, ke morata haholo hobane o mosa o ya qabola. Ka kakaretso ke nahana hore ke na le ausi wa mmakgonthe!

BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAISO YA HO THALA (SEO O SE ETSANG)

- 1 Neha baithuti dibuka tsa ho ngolla.
- 2 Laela baithuti ho ngola etsatsi le sehlooho: **Ngwaneso: ho thala**
- 3 Bolella baithuti ho fumana moralo wa bona wa Mantaha le ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 4 Laela baithuti ho phethela foreimi yah o ngola ba sebedisa moralo wa bona
- 5 Bolella baithuti hore ba ka eketsa dipolelo haeba ba sa na le nako.
- 6 Hopota baithuti ka maano ao baka a sebedisang ho ba thusa.
- 7 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho thusa ba sokolang.

Moralo: Ngwaneso

kgatsedi yaka ke lungi

O na le dilemo tse 13, o molele ebile o motle.

o teba ho mata ebile o bile monate.

o rata ho tjaka le ho penta.

ka nako tse ding re ngangisanna ka ho hlatswa dijana.

empa ke a mo rata hobane oa tshehisa ebile o bohlale.

ke nahana hore kgatsedi ya ka e swa pelle.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshebetso la ho Bala la 7.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1 wa Laboraro.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa phethoho ya **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2 wa Laboraro.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labone

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Fapanyetsano ya ditlhaku

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Hlalosa hore kajeno re tliho ikwetlisa ho bona diphapang tse nyane tse teng mantsweng. Ho na ho re thusa hore re be dibadi tse hlwahlwa.
- 2 Ngola mantse ana tlapangolong: **rwala, rwalla**
- 3 Bontsha baithuti diphapang mantsweng a latelang tse kang: **rwala, rwalla**
- 4 Hlalosa diphapang jwaloka: medumo ya /l/ le /ll/ e fapane, empa ditlaku tse ding kaofeela di a tshwana!

SEO RE SE ETSANG...

KAROLO YA 1

- 1 Ngola mantse ana a mabedi tlapangolong: **rwesa, sesa**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke eng phapang dipakeng tsa mantse ana?
- 3 **Bitsa moithuti hore a tlo seha mola ka tlasa phapang e teng mantsweng ana: rwesa, sesa**
- 4 Hlalosa diphapang tse teng mantsweng ana.

KAROLO YA 2

- 1 **Jwale, ngola lentse lena tlapangolong: rwala**
- 2 **Botsa baithuti tjena: Ke modumo ofe lentse lena oo o ka o fapanyetsanang le o mong ho bopa lentse le letjha?**
- 3 Ngola lenane la dikarabo tsa baithuti tlapangolong, jwaloka: **bala, jala, qala, nyala, tlala, rwalla**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Ngola lentse lena tlapangolong: **qhoma**
- 2 Laela baithuti ho bopa mantse a mangata ka moo ba ka kgonang, bantse ba fetola feela modumo o le mong.
- 3 Qetellong bitsetsa baithuti tlapangolong ho tliho ngola lentse le le leng leo moithuti a le bopileng.
- 4 Bala mantse mme o hlalose baithuti ka medumo e fapanyeditse. **loma, ntoma, hloma, ntsoma, nthoma**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya bobedi

MAANO A HO BALA: HO Fihlella Mohopolo ka Seratswana

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Popi ya bere ya Marie e ne e le yona thatohatsi ya hae. Esale a robala le yona ho tloha esale lesea le le nyenyane. Bosiu bo bong le bo bong, o ne a e mamarela a dula le yona leha a kgathatsehile. Marie ha a le hae, o ne a dula a le haufi le popi ya hae kamehla.</p>	<p>Marie o tlameha a rata bere ya hae ha e le mona a tsamaya hohle ka yona.</p>
<p>Bere e ne e le sebakadiswa se kgethehileng ebile mme wa Marie o ne a sa mo qobelle hore a bapale le ba bang ka sona. Empa Marie e ne e le motho ya fanang, o ne a dumella Josh ho tshwara le ho bapala ka bere.</p> <p>Ka tsatsi le leng e le motsheahare ha Marie le Josh ba ntse ba bapala, Josh o ile a utlwa Marie a bua le bere ya hae. 'O se o tsofala,' ke Marie eo a tsheha. 'Ke ntse ke o rata le ha ho le jwalo.'</p>	<p>Marie ebile o bua le popi ya hae ya bere. Ke nahana hore bere ke motswalle wa hae.</p>
<p>Letsatsi le hlhlamang, ha Marie a le sekolong ngwanabo Josh o ile a fumana sekere ka kitjhineng.</p> <p>'Ke na le leano' Josh a nahana. Josh o nahana ka popi ya Marie ya bere e tsofetseng. 'Nka etsa hore popi ya Marie ya bere e shebahale e le ntle e ntjhafetse!' ho nahana Josh.</p> <p>Josh o ile a nka sekere mme a kuta moriri wa bere o hlohong kaofela.</p> <p>'Ke na le bonnete ba hore Marie o tlo makalala. O tlo nahana hore o na le bere e ntjha-ntjha,' ho nahana Josh.</p>	<p>Josh o ne a tlameha a utlwa ekare o a thusa hape o mosa ha a ne a kuta moriri wa bere. O ne a nahana hore o etsetsa ausi wa hae ntho e ntle ka ho ntjhafatsa bere ya hae.</p>
<p>Marie o tlo thabela moriri wa bere ha o kutilwe!</p> <p>Josh esale a emetse Marie hore a kgutle sekolong. O ne a tatetse hore a tlo bona seo ase entseng ka popi ya hae.</p>	<p>Josh o ne a tatetse hore ausi wa hae a fihle hae. O tlameha a thabetse ho bona hore na Marie o tlo re eng!</p>

BEKE 7

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Marie ha a fihla hae a bona bere ya hae, o ile a Makala haholo.</p> <p>'Bere o entse jwang ha a le tje?' a phahamisitse lentswe.</p> <p>Josh ke ho phahamisa sekere a bonya</p> <p>'Ke ne ke o tshepile! Hobaneng ha o ka ntshenyetsa bere ya ka e kgethehileng? Ke Marie eo a lla.</p> <p>'Ke maswabi!' Josh a hwelehetsa. 'Ke nahanne hore ke ntjhafatsa bere ya hao e tsofetseng.'</p> <p>Empa Marie o ile a tswa ka phaposing a matha a ntse a lla.</p> <p>Josh a itulela a le mong. 'Ke ne ke nahana hore Marie o tla rata mokuto wa bere o motjha.' ho nahana Josh wa batho a ferekaneng.</p>	<p>Marie o ne a halefile ha a bona bere. Josh o ne a sa lebella seo. O tlameha a ferekane hobane Marie ha a thabela mokuto wa bere o motjha jwalokaha a ne a hopotse</p>
<p>O sentse bere ya ka!</p>	<p>-</p>
<p>Marie o ile a kopana le mme wa hae mme a mmontsha bere ya hae 'Bona Josh o entseng, o sentse bere yaka e kgethehileng! O e senyeditse ruri! Ebile ha ke e batle bere e mpe ena.' a lla. A lahlela bere fatshe.</p>	<p>Marie o ne a utlwile bohloko hoo a bileng a sa ikutlwe ho sheba bere.</p>
<p>Ha moraonyana Mme o ile a bitsa Marie.</p> <p>'Ke maswabi ha Josh a kutile bere ho sa hlokahale.' ho rialo Mme. 'Empa bere ha ya senyeha,' ho hlalosa mme a bososela.</p> <p>Mme o ile a kgutlisetsa bere ho Marie e rwetse katiba e ntjha e kgubedu. 'Katiba ena e kwahela mokuto wa bere o mobe,' ho rialo mme a bososela. 'Hape e shebahala e le ntle.'</p> <p>Josh o ile a kena ka phaposing a tshwere baki e nyenyane e putswa. 'Ke nkile baki ena ho bere ya ka' a rialo Josh. 'Ke nahana hore bere ya hao e hloka baki ena ho feta bere ya ka.' O ile a fa mme baki yeo e putswa, yaba o e apesa bere.</p>	<p>-</p>

Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
Josh o ile a etsa eng ha a qeta ho kuta bere?	Esale a emela Marie hore a kgutle sekolong.
Marie o ile a ikutlwa jwang ha a bona bere a kutilwe?	O ne a halefile!
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng ha Josh a ne a ferekane?	<ul style="list-style-type: none"> Hobane o ne a tseba a etsesa ausi wa hae ntho e ntle. Hobane o ne a nahana hore ausi wa hae o batla popi ya hae ya bere e ntjhafale. Hobane o ne a nahana hore ausi wa hae o tla nyakalla. Ausi wa hae o ne a sa nyakalla jwalo ka ha a ne a lebelletse. Hona le hore a nyakalle, o ne a halefile!

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle ka Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 7.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labohlano

Mesebetsi ya molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba
  - ho kwata
  - ho fana
  - thuo

Raeme kapa pina	Diketso
Leha ke mobe ke le makgasa Ke hloka ebile ke lapile Ke le maphemphe ke le se tshehisa Le nna ke bohlokwa	<i>Bontsha baithuti setshwantsho sa mefuta e fapaneng ya batho:</i> <i>Bontsha ngwana ya lapileng a kopa dijo</i> <i>A le ditshila</i>
Leha ke sa bone mahlong Ke tsamaya ka molamu Ke dutse hodima "wheelchair" Le nna ke bohlokwa	<ol style="list-style-type: none"> 1 <i>Bontsha sefofu se tataiswang ke ngwana kapa ntja</i> 2 <i>Bontsha monnamoholo ya tsamayang ka molamu</i> 3 <i>Bontsha motho ya sutumetswang ka wheelchair</i>

PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangollong
  - a Paleng ena...
  - b Ke na le mohopolo wa hore Josh o ne a lebelletse hore Marie o tla thabela ha bere ya hae e kutilwe.
  - c Ntho e le nngwe eo pale ena e nthutang yon aka bana beso ke...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa puisanong
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Popo ya mantswe

Ngola lenane tlapangollong le kenyang medumo e seng e rutilwe mmoho le eo e rutilweng ka Labobedi le Laboraro. E kenyelletsa le tse ding tsa dihlongwapele.

rw	qh	a
l	e	s
o	m	t
u	k	n

BONTSHA

- Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: /rw/ le /qh/**
- Etsa boikgopotso ba medumo yohle le kopanyo ya mantswe a tlapangollong.
- Neha baithuti metsotso e 3 ya ho bopa mantswe a mangata ka moo baka kgonang ba sebedisa medumo le kopanyo ya mantswe a tlapangollong.
- Bontsha baithuti ka moo b aka bopang mantswe a **korotsweng jwaloka: /rw/ - /a/ - /l/ - /a/ = rwala**
- Hopotsa baithuti hore ba ka bopa lentse ba sebedisa modumo o mong le o mong-ha ho hlokahale hore ba sebedise **/rw/ kapa /qh/**
- Bontsha baithuti ka moo baka bopang lentse le leng le jwaloka **/t/ - /o/ - /l/ - /a/ = tola**

SEO SE ETSWANG KE BAITHUTI

- Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla mme ba ngole sehlooho: **rw, qh**
- Laela baithuti ho qala ho ngola.
- Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopo mantswe a mangata ka moo b aka kgonang.
- Dumella baithuti ho itshwaela mosebetsi wa bona. Bontsha bana mokgwa wa ho bopa mantswe ana (le a mang).
rwala, rwesa, morwetsana, rwalla, morwallo, qhoma, qhotsa, maqhutsu, moqhaka, nana, tola, somo, sila

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

_____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo kamora ho bala

MAANO A KUTLWISISO: AKARETSA / BATLISISA DIKARABO SERATSWANENG

NGODISO YA MAANO A KUTLWISISO

- 1 Pele thuto e qala, ngola sehlooho se latelang, dipotso le qalo ya dipolelo tlapangolong.
- 2 Bala dipotso le baithuti mme o o di hlalose ha ho hlokahala.
- 3 Bolella baithuti ho buisana le balekane ka dipotso.
- 4 Ebe, baithuti ba bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla, ba ngole letsatsi le sehlooho, ebe ba ngola dokarabo tsa dipotso.
- 5 Ha ho setse metsotso e mehlano, bala dikarabo le baithuti, mme o ba dumella ho etsa ditokiso.

BANANA BA SEKOLO BA PHOLOSA BOPHELO BA MOSHANYANA.

- 1 Aubuti wa Marie o ile a etsang ha Marie a le sekolong?
Aubuti wa Marie o ile a...ha Marie a sa le sekolong.
- 2 Josh o ile a nahana hore Marie o tla ikutlwa jwang ha bere ya hae e kutwa?
O nahanne hore o tla ikutlwa...
- 3 Mmoya Marie o ile a lokisa bere jwang?
O e lokisitse ka ho...
- 4 Re ka fihlella jwang mohopolo wa hore Josh o ile a ikutlwela bohloko?
Re ka fihlela mohopolo oo hobane...

BANANA BA SEKOLO BA PHOLOSA BOPHELO BA MOSHANYANA - DIKARABO

- 1 Aubuti wa Marie o ile a etsang ha Marie a le sekolong?
Aubuti wa Marie o ile a kuta bere ha Marie a sa le sekolong.
- 2 Josh o ile a nahana hore Marie o tla ikutlwa jwang ha bere ya hae e kutwa?
O nahanne hore o tla ikutlwa a thabile.
- 3 Mmoya Marie o ile a lokisa bere jwang?
O e lokisitse ka ho e rwesa katiba e kgubedu.
- 4 Re ka fihlella jwang mohopolo wa hore Josh o ile a ikutlwela bohloko?
*Re ka fihlela mohopolo oo hobane o ile a nka baki ya bere yah ae a e apesa
Bere ya Marie.*

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 7**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyese mane (EFAL) ha o ntse o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
- 4 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo.
  - a Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?
  - b Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?
  - c Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?
  - d O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?
  - e Re ngotse ka eng bekeng ena?
  - f Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?
  - g Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?
  - h Ke eng seo o leng motlotlo ka ona bekeng ena?
- 5 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.

Kereiti 3

KOTARA 1

Beke

8

MOKOTABA:

Nna le bana beso

Boitokisetso ba phaposiburutelo

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le enngwe, netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO YA MANTSWE, mme o tlose tseo o seng o sa di hloke, mme o di boloke hantle.
- 3 Ebe, o hlophisa dipapetlana tsa mantswe le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Eketsa dintho bakeng sa lebota la mokotaba le tafole tse tla kgahla baithuti, jwaloka: Dinepe tsa baithuti le bana ba habo bona, dinepe tsa matitjhere a mang le bana ba habo bona, bana ba tsebahalang haholo jwaloka: (kgosana William le kgosana Harry; bana ba Beyonce le Jay-Z, jj)
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisetsa mokotaba. Mohlala: Ka moo bana ba habo rona ba amang maphelo a rona ha re ntse re hola.
- 6 Etsa bonnete ba hore dibuka tsa ho ngolla tsa baithuti, dibuka tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore dibuka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeaborari di maemong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.

Mosebetsi ya tlatsetso

Mosebetsi ena e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

Mosebetsi wa 1: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 12, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa 2: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 13, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa 3: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 14, Ha re baleng

Mosebetsi wa 4: Taka setshwantsho sa ka moo o ikutlwang ka teng ha o qabana le bana beno.

Mantaha

Mosebetsi wa molomo

Metsotso e 15

AKARETSA MOKOTABA: HO FUMANA DINTHLA KA THUTO E FETILENG.

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa Ntsako le Fanisa paleng e bukeng e kgolo: Tsamaya o ilo bapala Fanisa!
- 2 Bolella baithuti hore re tswelapele ka mokotaba wa rona: Nna le bana beso.
- 3 Taka sedikadikwe tlapangolong mme o ngole mokotaba ka hara sedikadikwe seo.
- 4 Botsa baithuti hore: *Ke eng seo le seng le se tseba ka ha mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangolong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho
- 6 Ha baithuti ba sokola, ba etelle pele ka dipotso tse kang:
  - a Ke dintho dife tse ntle ha motho a ena le bana babo?
  - b Ke eng se ka etsang hore hob a le banabeno e be phephetso?
  - c O nahana hore ho bolela eng ho ba le bana beno ba lokileng?
  - d Re ka bopa jwang dikamano tse ntle le ban aba habo rona?

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya tlotlontswe ya mokotaba.
  - leswefe
  - kgopolo
  - kgopisitswe
  - ho inkela diqeto ka ho itseng/ ho otsa

Raeme kapa pina	Diketso
Leha ke mobe ke le makgasa Ke hloka ebile ke lapile Ke le maphemphe ke le se tshehisa Le nna ke bohlokwa	<i>Bontsha baithuti setshwantsho sa mefuta e fapaneng ya batho:</i> <i>Bontsha ngwana ya lapileng a kopa dijo</i> <i>A le ditshila</i>
Leha ke sa bone mahlong Ke tsamaya ka molamu Ke dutse hodima "wheelchair" Le nna ke bohlokwa	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bontsha sefofu se tataiswang ke ngwana kapa ntja 2 Bontsha monnamoholo ya tsamayang ka molamu 3 Bontsha motho ya sutumetswang ka wheelchair

Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule dibuka tsa bona tsa ho ngolla ba ngole letsatsi le sehlooho: mantswe a **Bonngwe le Bongata**.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti ho nomora ho thoha ho 1–5 ka hara mola o ka thoko, ba ntse ba tlola mela mahareng a dinomoro.
- 3 Qapodisa mantswe a latelang a bonngwe. Baithuti ba ngole dipolelo tsena pela dinomoro tse nepahetseng.

Dipolelo tsa Bonngwe le Bongata

- a Monna o ratha patsi.
  - b Nku di fula jwang.
  - c Pidipidi e sesa letamong.
  - d Sekepe se na le folaga.
  - e Moshanyana o ema lebenkeleng.
- 4 Ho tloha moo, laela baithuti ho ngololla dipolelo bongateng moleng o ka tlase.
  - 5 Ha ho setse metsotso e 5 ya thuto, ngola dipolelo tse nepahetseng tlapangollong, o qapodisa medumo o bile o hlalosa mokgwa wa tsamaiso wa mongolo o kopaneng ha o tse o ngola.
  - 6 Ebe, o laela baithuti ho supa paterone eo ba e bonang jwaloka: moo mantswe a fetohang
  - 7 Seha mola ka tlasa paterone jwaloka

Dipolelo tsa Bonngwe le Bongata

- a Monna o ratha patsi.
Banna ba ratha dipatsi.
  - b Nku di fula jwang.
Dinku di fula jwang.
  - c Pidipidi e sesa letamong.
Dipidipidi di sesa letamong.
  - d Sekepe sena le folaga.
Dikepe dina le folaga.
  - e Moshanyana o ema lebenkeleng.
Bashanyana bae ma lebenkeleng.
- 8 Bolella baithuti ho nahana ka dipaterone ha ba bala le ha ba ngola.
  - 9 Laela baithuti ho nka dipensele tsa bona tsa mmala ho itshwaela.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Boitokisetso pele o bala

MAANO A KUTLWISISO: HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Tsamaya o ilo bapala Fanisa!
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng o ntse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa mantswe a matjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.

Ho ngola:

Metsotso e 30

ho hlophisa

SEHLOOHO: Ngola tema ka e mong wa bana beno. (*Baithuti ba se nang ban aba bo bona b aka ngola ka motswalle kapa motswala.*)

MOSEBETSI: Ngola tema ya dipolelo tse 8 bonyane.

BOITOKISO:

- 1 Nola lenane la ho hlophisa tlapangolong pele ngodiso e qala.
- 2 Ngola mothalo tlapangolong pele ho thuto. Kenya phoso e lenngwe kapa tse ka babang pedi.

LENANE LA HO HLOPHISA:

- 1 Na ke sebedisitse lekgathe lefatile ho hlalosa bana beso?
- 2 Na ke sebedisitse lekgathe lefatile ho bolela pale ka dintho tseo di seng di etsahetse?
- 3 Na ke na le dipolelo tse tletseng tse 8?
- 4 Na ke peletile mantswe ohle ka nepo?
- 5 Na polelo e nngwe le e nngwe e qala ka tlhaku e kgolo?
- 6 Na polelo e nngwe le e nngwe e na le matshwao a puo a nepahetseng?

BONTSHA TSAMAISO YA HO HLOPHISA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Balla baithuti hodimo lenane la hlophiso.
- 2 Balla baithuti hodimo ka mothalo wa hao.
- 3 Bala lenane, obe o bontshe hore mothalo wa hao o nepahetse, kapa o lokela ho etsa ditokiso kapa ho o ntlafatsa.
- 4 Bontsha baithuti tsamaiso ya ho etsa ditokiso.

BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAISO YA HO HLOPHISA (SEO O SE ETSANG)

- 1 Neha baithuti dibuka tsa bona tsa ho ngolla.
- 2 Bolella baithuti ho fumana methalo ya bona ya mosebetsi wa ho ngola.
- 3 Ho tloha moo, bolella baithuti ho bala manane a bona a hlophiso, ebe ba etsa ditokiso le ntlafatso moo ho hlokahalang.
- 4 Ha baithuti ba ntse ba sebetsa, tsamatsamaya ka phaposi burutelong ho tshwara dikoponyana. Netefatsa hore o sebetsa le sehlopha se fapaneng sa baithutibakeng sa mosebetsi o mong le o mong wa ho ngola.
- 5 Lekola diphoso tse tlwaelehileng mosebetsing wa baithuti wa ho ngola.
- 6 Lemosana baithuti mme o ngole diphoso tse tlwaelehileng tlapangolong.
- 7 Bontsha baithuti mokgwa wa ho lokisa diphoso.

Moralo: Nywaneso.

Kgaitsedi yaka ke lungi.

o na le di emo tse 13, o molele le o motle.

o teba ho mata ebile o bile ha monate.

o rata ho traka le ho penta.

ka nako tse ding re ngagisanna ka ho

hlatswa dijana.

o mpa ke o mo rata hobane o tshetisa
ebile o bhlale.

ke nahana kgaitsedi ya ka e tswa pele

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsoso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle ka **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 8**.
- 2 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 1 wa Mantaha**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labobedi

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso bamedumo, ho arola le ho kopanya.

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **aa**
- 2 Qapodisa lentswe: **maano**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /**m**/-/**aa**/-/**n**/-/**o**/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**m**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**aa**/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /**n**/
- 7 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentswe /**o**/
- 8 Ngola lentswe tlapangollong: **maano**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**m**/-/**aa**/-/**n**/-/**o**/ = **maano**
- 10 Ebe kamora moo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**maa**/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**no**/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**maa**/-/**no**/ = **maano**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **tw**
- 2 Qapodisa lentswe: **twaa**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**tw**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe /**aa**/
- 5 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**tw**/-/**aa**/
- 6 Ngola lentswe: **twaa**
- 7 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**tw**/-/**aa**/ = **twaa**
- 8 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**twaa**/
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**twaa**/ = **twaa**

SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. **mantswe a aa.**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1–5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:
- 4 hlaahlela
- 5 maano
- 6 twaa

- 7 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 8 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollongo be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 9 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 10 Hlalosa hore baithuti ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

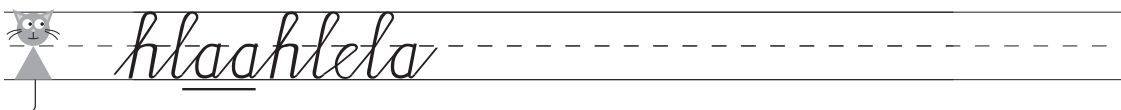
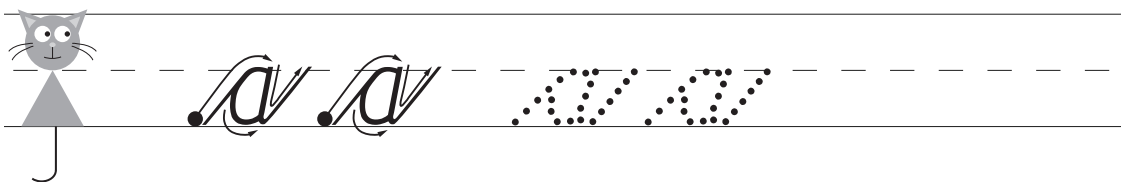

Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku/mantswe/dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane ka mongolo o kopaneng: **aa**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore dithlaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

 maano

 twaa

 Mose wa lenyalo o mosweu

 twaa.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya pele

MAANO A KUTLWISISO: E TSA DIKAMANO

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
	Paleng ena ho na le dibapadi tsa sehlooho tse pedi e leng Ntsako le Fanisa. Kajeno ha re bala, re tlo nahana ka lehlakore la pono ya Ntswako . Hona ho bolela hore re tlo nahana ka moo ebang o nahana ka teng kapa a ikutlwang ka teng.
Ntsako a ikutlwa a kwatile. Kgaitsemi ya hae e monyenyanane, Fanisa, ya qetang ho qala kereiti ya 1, ha a kgone ho kgaohana le yena, Ntsako. Fanisa o dula a mosetse morao hohle moo a yang teng. Fanisa o ne a tshaba. O ne a shebahala a fapane le ba bang. O ne a kgathatswa ke hore ha ho na motho ya tla rata ho etsa setswalle le yena	Ke na le kgaitsemi e monyenyanane jwaloka Ntsako. Ke mo rata haholo. Empa ha a ntshala morao jwaleka Fanisa, le nna nka ikutlwa ke kwatile. Ha ke ne ke le Ntsako , ke ne ke tla nka boikarabelo ba ho kgathalla kgaitsemi ya ka e monyenyanane. Empa nka ikutlwa ke sa thaba ha ke sa kgone ho ba le nako le metswalle ya ka!

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Ka letsatsi la pele sekolong, Ntsako a fihla pele sekolo se qala, ho tla dumedisa metswalle ya hae. Fanisa o ne a eme ka morao ho yena a itshwarelleditse ka mose wa hae.</p> <p>“ Ntlohelle!” Ntsako a nahana. Empa ke letsatsi la hae la pele sekolong, yaba o etsa qeto ya ho tlohella Fanisa tsatsing leo feela.</p>	
<p>Ka letsatsi la bobedi sekolong, ha Ntsako a leka ho qoqa le metswalle ya hae, Fanisa a dula pela hae, a itshwarelleditse ka mose wa hae.</p> <p>“Hobaneng ha a o setse morao tjee?” ho botsa motswalle wa hae Mokgadi a bile a tsheha. Metswalle yohle ya Ntsako ya tshehela tlase.</p> <p>Setsheho sa bona sa etsa Fanisa hore a kgathatsehe ka hore ha ho motho eo e tla ba motswalle wa hae. Ha a tshwane le bona.</p>	<p>Ha ke ne ke le Ntsako, ke ne ke tla ikutlwa ke na le boikarabelo ba ho hlokomela ngwaneso e monyenyanane, hape ke batla ho ba le nako le metswalle ya ka, nka ikutlwa ke ferekane ha kgaitsemi ya ka e mpeha maamong a boima hakana.</p>
<p>Ka tsatsi la boraro sekolong, ka nako ya thapelo, Fanisa o eme ka mora Ntsako, o itshwarelleditse ka mose wa hae.</p> <p>‘Ntsako!’ titjhere ya hae a mmitisa, a bonahala a halefile,’ ha o a tshwanela ho tliša ngwaneno moleng wa kereiti ya boraro!”</p> <p>Metswalle ya Ntsako ya tshehela tlase.</p> <p>Fanisa a bona setsheho seo e le bopaki bo feletseng ba hore ha ho motho ya batlang hoba motswalle wa hae. Ha tshwane le bona.</p>	<p>Ntsako o ne a leka hoba mosa ka ho tlohella ngwanabo haufi le yena, jwale o kene mathateng! Ha ke ne ke le Ntsako, ke ne ke tla ikutlwa ke ferekane ke tsena tsohle.</p>
<p>Ntsako a dula ka phaposeng a ikutlwa sefahleho sa hae se tjhesa. Sena se lokela ho emisa jwale! o a nahana. Ha a ntse a nahana ka taba ena, o ntse a kwata le ho feta.’ O senya bophelo ba ka jwale!’ o a nahana.</p>	<p>Ntsako o tlameha a ikutlwa a sa thaba ka beke ya hae ya ho qala sekolong. Ha a kgone hoba le nako le metswalle ya hae, metswalle ya hae e dula e mo tsheha, jwale ebile o se a kene mathateng. Mohlomong o nahana ka moo sekolo se neng se le ka teng pele Fanisa a fihla.</p>
<p>Ha Fanisa a mathela ho Ntsako ka nako ya kgefutso, yaba Ntsako o mo sebela ka tsebeng, ‘Tsamaya’ O senya bophelo ba ka! Etsa eka ha o ntsebe ha re le sekolong.”</p> <p>Fanisa a nka mantswe a ausi wa hae e le bopaki jwale ba ho qetela hore a ke ke a ba le metswalle,’ ke hore le ausi wa ka ha a batle hoba motswalle wa ka!’ A nahana a tletse dikgapa ka mahlong.</p>	<p>Ke amahanya ketsahalo. Ke rata kgaitsemi ya ka, empa o kgona ho nkuhlwisa bohloko. Ka letsatsi le leng, o ile a tshela mose wa ka o motjha ka senwamaphodi. Ke ne ke kwatile hoo ke ileng ka mmolella hore ke mo hloile. Ka dinako tse ding, ha re kwatetse ba leloko la rona, re ka bua dipuo tse sa lokang.</p>
<p>Ka letsatsi la bone sekolong, Ntsako o ne a dutse le metswalle ya hae ka nako ya kgefutso. Fanisa o ne a sa bonahale pela hae, Ntsako a hemela tlase e le sesupo sa ho lokoloha.’ Leano la ka le sebeditse’ o a nahana.</p>	<p>Ha ke ne ke le Ntsako, ke ne ke tla ikutlwa ke thabile hobane jwale bophelo bo boetse setlwaeding---jwaleka pele Fanisa a fihla sekolong.</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Mohlang oo Ntsako a neng a bula mokotlana wa hae wa dijo, a fumana dipompong le lengolo le tswang ho Mme wa hae.</p> <p>(Ho banana ba ka ba babedi bao ke ba ratang! Ke kopa le arolelane! Ka lerato, Mme wa lona)</p> <p>Ntsako a matha ho ya neha Fanisa karolo ya hae ya dipompong.</p>	
<p>Ntsako a matha hohle lebaleng la ho bapalla. Fanisa o ne a sa bonahale hohle.</p> <p>'Ebe o ho kae?' Ntsako o a ipotsa.</p> <p>A matha pela diphaposi, a ntse a hweletsa Fanisa. Qetellong a ema pela phaposi ya kereiti ya 1, yaba o utlwa motho ya ntseng a lla.</p>	
<p>Ntsako a sheba ka phaposing. A bona ngwanabo e monyenyanane a dutse a le mong to! morao phaposing ya bona.</p> <p>O etsang ka mona? Ho botsa Ntsako ka boikokobetso.</p> <p>Fanisa a mo sheba,' Nkeke ka hlola ke ba le metswalle'o rialo a lla, 'hobane ha ke tshwane le bona!'</p> <p>Ntsako a nahana ka dintho tse mpe tseo a ileng a di bua ho ngwanabo. Mala a hae a dubakana,' ha ho motho ya tsotella seo, ho rialo Ntsako, metswalle ya ka e ne e tsheha hobane o le monyenyanane ho rona kaofela--- eseng mokgwa oo o shebahalang ka ona!</p>	<p>Ha ke ne ke le Ntsako, ke ne ke tla ikutlwa ke le molato ha ke ile ka etsa hore ngwaneso a lle. Ke ne ke tla ikutlwa hape ke le molato hobane ke sa bua letho ho metswalle ya ka ha e ne e mo tsheha.</p>
<p>Ntsako a ema le ho tshwara letsoho la hae a re 'tloho le nna, ke tlo o bontsha' ho rialo Ntsako.</p> <p>Fanisa le Ntsako ba tsamaya mmoho ho ya ho metswalle ya Ntsako.</p> <p>'Mokgadi-- ke kopa o mphumanele Matuma o mo tlise kwano hle?' Ntsako o kopa motswalle wa hae.</p>	<p>Ke a kgotha ho bona Fanisa a lla, ho ile ha hopotsa Ntsako hore o rata ngwanabo, le hore ha a rate ho mmona a utlwile bohloko.</p>
<p>Ka mora metsotso e seng mekae, Mokgadi a tla le ngwanabo. Fanisa kapele-pele a eellwa sefahleho sena ho tswa ka phaposing ya hae. Fanisa a beha matsoho sefahlehong sa hae.</p> <p>'Matuma-- enwa ke ngwaneso Fanisa' ho rialo Ntsako,' o bohlale ebile o a rateha, ke nahana hore le ka ba metswalle.'</p> <p>Fanisa a sheba hodimo. O ne a sa lebella hore ausi wa hae a ka bua taba tse monate hakalo ka yena kamora hore bohle ba motshehe.</p>	<p>Oho! Ke nahana hore Ntsako o lokela ho eellwa hore ho ne ho ena le tsela e enngwe e betere ya ho ka lokisa bothata bona! O ne a ka thusa Fanisa ho iketsetsa metswalle ya hae. Ebe bobedi ba ikutlwa ba thabile mona sekoalong,</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
Matuma o ne a bososela. Yaba o ntsha letsoho la hae. 'Tloho, re tlo bapala dikonkoromayeng/ meswinking' ho rialo Matume. 'Mohlomong ke tla ba le metswalle jwale', Fanisa o a nahana, ha ba matha ba ilo bapala mmoho.	
Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletsweng
Ntsako o ile a fumana Fanisa a lla ho kae?	O mo fumane a le mong ka phaposing.
O ne o tla ikutlwa jwang ha o ne o le Ntsako, ha kgaitsemi ya hao e dula e o setse morao?	<i>Ke ne ke tla ikutlwa ke...</i>
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng ha Fanisa a ne a lla ka phaposing ka nako ya kgefutso?	<ul style="list-style-type: none"> Hobane Ntsako o mmoleletse hore o senya bophelo ba hae. Hobane Ntsako o ne a le lonyha ho yena mme a utlwa bohloko Hobane Fanisa o ne a se na metswalle. Hobane Fanisa o ne a nahana hore a ke ke a ba le metswalle. Mohlomong ke hobane a ikutlwa a hlomohile ha a sa Tshwane le le ba bang. A ikutlwa a le mong eka o lahlehile.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 8.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1 wa Labobedi**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti Mosebetsi wa 2 wa **Labobedi.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Laboraro

Mesebetsi ya molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - molato
  - ho se phuthulohe
  - phuthulohileng

Raeme kapa pina	Diketso
Leha ke mobe ke le makgasa Ke hloka ebile ke lapile Ke le maphemphe ke le se tshehisa Le nna ke bohlokwa	<i>Bontsha baithuti setshwantsho sa mefuta e fapaneng ya batho:</i> <i>Bontsha ngwana ya lapileng a kopa dijo</i> <i>A le ditshila</i>
Leha ke sa bone mahlong Ke tsamaya ka molamu Ke dutse hodima "wheelchair" Le nna ke bohlokwa	<ol style="list-style-type: none"> 1 <i>Bontsha sefofu se tataiswang ke ngwana kapa ntja</i> 2 <i>Bontsha monnamoholo ya tsamayang ka molamu</i> 3 <i>Bontsha motho ya sutumetswang ka wheelchair</i>

HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI

- 1 Arola baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Hopotsa baithuti hore beke e fetileng, ba iqapetse dipale tsa bona ba sebedisa ditshwantsho.
- 4 Bekeng ena baithuti ba lokela ho sebetsa ka dihlopha ho nahana ka pale ya bona.
- 5 Hopotsa baithuti hore pale ya bona e be ya boiqapelo e hohelang le hore e tsamayelane le ditshwantsho.
- 6 Bolella baithuti ho mamela ka hlooko.
- 7 Kopa dihlopha 1–2 ho abelana ka dintlha tsa bona.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana ka dintlha tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso ba medumo, ho arola le ho kopanya

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **ee**
- 2 Qapodisa lentse: **feela**
- 3 Arohanya lentse ho ya ka medumo: /f/-/ee/-l/-a/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentse: /f/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentse: /ee/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentse: /l/
- 7 Qapodisa modumo waho qetela wa lentse /a/
- 8 Ngola lentse tlapangolong: **feela**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentse: /f/-/ee/-l/-a/ = **feela**
- 10 Kamora seo, qapodisa modumo wa pele wa lentse: /fee/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentse: /la/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentse: /fee/-/la/ = **feela**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **ee**
- 2 Qapodisa lentse: **seeta**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentse? /s/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentse? /ee/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentse? /t/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentse /a/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentse ka medumo eo le bopilweng ka yona: /s/-/ee/-t/-a/
- 8 Ngola lentse tlapangolong: **seeta**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentse: /s/-/ee/-t/-a/ = **set**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho: **mantswe a ee**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1–5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:
  - a fela
  - b seta
  - c thepe
- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba shele mola modumo o korotsweng lentse.

- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollongo be o sehele mela medumo e korotsweng
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala
- 7 Bolella baithuti hore ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

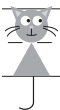
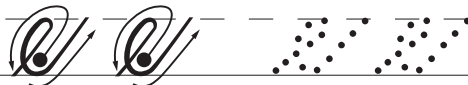
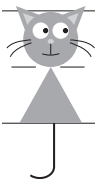

Mongolo:

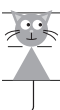
Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku/mantswe/dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **ee**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebeta le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafote tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore ditlhaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

feela

seeta

sheepe

seeta sa kgaruta.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ngodiso:

Metsotso e 30

Ho patlalatsa le ho hlahisa

SEHLOOHO: Ngola tema ka e mong wa bana beno. (*Baithuti ba se nang bana ba bo bona ba ka ngola ka motswalle kapa motswala.*)

MOSEBETSI: Ngola tema ya dipolelo tse 8 bonyane.

FOREIMI YA HO NGOLA:

- 1 Ngwaneso ke...
- 2 O na le dilemo tse...
- 3 O kgona ho...
- 4 O kgahlwa ke...
- 5 Ka nako e nngwe re qabanywa ke...
- 6 Empa ke ya morata hobane...
- 7 Ka kakaretso ke nahana hore ngwaneso o...

BOITOKISO: Pele ho thuto ya ho ngola, ngola moralo oo o o entseng ka Mantaha tlapangollong.

BONTSHA KA HO ETSA TSAMAISO YA HO PHATLALATSA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Hopotsa baithuti hore ka Mantaha ba sebedisitse lanane la ho hlophisaho hlophisa mothalo wa bona.

- 2 Ka mora moo, bolella baithuti hore kajeno ba tlilo bapatsa le ho hlahisa mosebetsi oo bao ngotseng.
- 3 Bontsha baithuti ka moo o ngolang hape of kenya sehlooho le letsatsi.

BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAISO YA PHATLALATSO (SEO O SE ETSANG)

- 1 Neha baithuti dibuka tsa ho ngolla.
- 2 **Laela baithuti ho ngola etsatsi le sehlooho: Mohlang ke neng ke ikemiseditse...**
- 3 Bolella baithuti ho ngololla ka makgethe mosebetsi wa bona wa qetelo ka o senang diphoso.
- 4 Ha baithuti ba na le nako, ba ka taka setshwantsho kapele.
- 5 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho thusa ba sokolang

BAITHUTI BA HLAHISA MOSEBETSI WA BONA

- 1 Ha ho setse metsotso e mehlano, laela baithuti ho beha diphensele tsa bona fatshe.
- 2 Laela baithuti ho **buisana ka bobedi** le balekane ba bona ka seo ba se ngotseng.
- 3 Hang ha baithuti ba qetile, bitsa moithuti a le mong kapa ba babedi hob ala seo ba sengotseng.
- 4 Bapatsa mosebetsi wa baithuti moo e mong le e mong a tla o bona ele hore ba kgone ho bala se ngotsweng ke ba bang.

Lungi, ngwaneso

Kgatsedi yaka ke Lungi

O na le dilemo tse 13, o molele ebile o motle.

O teba ho meta ebile o bile monate.

O rata ho tjaka le ho penta.

Ka nako tse ding re ngangisana ka ho hlatswa dijana.

Empa ke a mo rata hobane o a tshehisa ebile o bohlale.

Ke nahana hore kgatsedi ya ka etswa pele

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshebetso la ho Bala la 8.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1** wa Laboraro.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa phethoho ya **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa Laboraro.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labone

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Fapanyetsano ya ditlhaku

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Hlalosa hore kajeno re tliho ikwetlisa ho bona diphapang tse nyane tse teng mantsweng. Ho na ho re thusa hore re be dibadi tse hlwahlwa.
- 2 Ngola mantswe ana tlapangolong: **mmela, feela**
- 3 Bontsha baithuti diphapang mantsweng a latelang tse kang: **mmela, feela**
- 4 Hlalosa diphapang jwaloka: medumo ya /mm/ le /f/ e fapane, empa ditlaku tse ding kaofeela di a tshwana!

SEO RE SE ETSANG...

KAROLO YA 1

- 1 Ngola mantswe ana a mabedi tlapangolong: **hlaahlela, mahlaahlela**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke eng phapang dipakeng tsa mantswe ana?
- 3 Bitsa moithuti hore a tlo seha mola ka tlasa phapang e teng mantsweng ana: **hlaahlela, mahlaahlela**
- 4 Hlalosa diphapang tse teng mantsweng ana.

KAROLO YA 2

- 1 Jwale, ngola lentswe lena tlapangolong: **feela**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke modumo ofe lentsweng lena oo o ka o fapanyetsanang le o mong ho bopa lentswe le letjha?
- 3 Ngola lenane la dikarabo tsa baithuti tlapangolong, jwaloka: **mela, imela, mmela, llela, tshela, ntlela**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Ngola lentswe lena tlapangolong: **hlaahlela**
- 2 Laela baithuti ho bopa mantswe a mangata ka moo ba ka kgonang, bantse ba fetola feela modumo o le mong.
- 3 Qetellong bitsetsa baithuti tlapangolong ho tliho ngola lentswe le le leng leo moithuti a le bopileng.
- 4 Bala mantswe mme o hlalotse baithuti ka medumo e fapanyeditsweng **tshela, ntlela, ntjhwatlela, mahlaahlela**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya bobedi**MAANO A HO BALA: E TSA DIKAMANO**

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
	Ke hopola kgetlo la ho qeela ha re ne re bala pale ena, re ile ra amahanya diketsahalo le Ntsako. Re nahanne ka moo a neng a ikutlwa ka teng. Kajeno, re tlo nahana ka pale ena, empa re shebile ho tswa ka lehlakoreng la pono ya Fanisa .
Ntsako a ikutlwa a kwatile. Kgaitsemi ya hae e monyenyanane, Fanisa, ya qetang ho qala kereiti ya 1, ha a kgone ho kgaohana le yena, Ntsako. Fanisa o dula a mosetse morao hohle moo a yang teng. Fanisa o ne a tshaba. O ne a shebahala a fapane le ba bang. O ne a kgathatswa ke hore ha ho na motho ya tla rata ho etsa setswalle le yena Ka letsatsi la pele sekolong, Ntsako a fihla pele sekolo se qala, ho tla dumedisa metswalle ya hae. Fanisa o ne a eme ka morao ho yena a itshwarelleditse ka mose wa hae. "Ntlohelle!" Ntsako a nahana. Empa ke letsatsi la hae la pele sekolong, yaba o etsa qeto ya ho tlohella Fanisa tsatsing leo feela.	Ha ke ne ke le Fanisa , ke nahana hore le nna ke ne ke tla ikutlwa ke tshaba ka letsatsi la ka la pele sekolong. Ho qala ntho e nngwe e ntjha, ka matsatsi a mang ho a tshosa. Empa ke a kgolwa ho tshosa le ho feta haeba o kgathatswa le ke ho sa tshwane le batho ba bang. Ha ke ne ke le Fanisa , ke nahana hore nka batla hoba haufi le ausi wa ka. Nka ikutlwa eka, o tla nthusa hore ke se ikutlwe ke sa phutholoha.
Ka letsatsi la bobedi sekolong, ha Ntsako a leka ho qoqa le metswalle ya hae, Fanisa a dula pela hae, a itshwarelleditse ka mose wa hae. "Hobaneng ha a o setse morao tjee?" ho botsa motswalle wa hae Mokgadi a bile a tsheha. Metswalle yohle ya Ntsako ya tshehela tlase. Setsheho sa bona sa etsa Fanisa hore a kgathatsehe ka hore ha ho motho eo e tla ba motswalle wa hae. Ha a tshwane le bona.	Fanisa o tshaba hore bana ba bang ha ba tlo batla hoba metswalle ya hae. Ke nahana hore Fanisa o ikutlwa a phuthollohile ha a qeta nako le ausi wa hae ho ena le hore a leke ho etsa setswalle e setjha.

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Ka tsatsi la boraro sekolong, ka nako ya thapelo, Fanisa o eme ka mora Ntsako, o itshwarelleditse ka mose wa hae.</p> <p>'Ntsako!' titjhere ya hae a mmitsa, a bonahala a halefile,' ha o a tshwanela ho tliša ngwaneno moleng wa kereiti ya boraro!"</p> <p>Metswalle ya Ntsako ya tshehela tlase.</p> <p>Fanisa a bona setsheho seo e le bopaki bo feletseng ba hore ha ho motho ya batlang hoba motswalle wa hae. Ha tshwane le bona.</p>	
<p>Ntsako a dula ka phaposing a ikutlwa sefahleho sa hae se tjhesa. Sena se lokela ho emisa jwale! o a nahana. Ha a ntse a nahana ka taba ena, o ntse a kwata le ho feta.' O senya bophelo ba ka jwale!' o a nahana.</p>	
<p>Ha Fanisa a mathela ho Ntsako ka nako ya kgefutso, yaba Ntsako o mo sebela ka tsebeng, 'Tsamaya' O senya bophelo ba ka! Etsa eka ha o ntsebe ha re le sekolong."</p> <p>Fanisa a nka mantswe a ausi wa hae e le bopaki jwale ba ho qetela hore a ke ke a ba le metswalle,' ke hore le ausi wa ka ha a batle hoba motswalle wa ka! A nahana a tletse dikgapa ka mahlong.</p>	<p>Ke nahana hore Fanisa o ne a ikutlwa a bolokehile le ho phutholoha sekolong ha a ne a ena le Ntsako. Ha ke ne ke le Fanisa, ke ne ke tla ikutlwa ke le mong kapa ke lahlehile ha ausi wa ka a bua jwalo ho nna!</p>
<p>Ka letsatsi la bone sekolong, Ntsako o ne a dutse le metswalle ya hae ka nako ya kgefutso. Fanisa o ne a sa bonahale pela hae, Ntsako a hemela tlase e le sesupo sa ho lokoloha.' Leano la ka le sebeditse'o a nahana.</p>	
<p>Mohlang oo Ntsako a neng a bula mokotlana wa hae wa dijo, a fumana dipompong le lengolo le tswang ho Mme wa hae.</p> <p>(Ho banana ba ka ba babedi bao ke ba ratang! Ke kopa le arolelane! Ka lerato, Mme wa lona)</p> <p>Ntsako a matha ho ya neha Fanisa karolo ya hae ya dipompong.</p>	
<p>Ntsako a matha hohle lebaleng la ho bapalla. Fanisa o ne a sa bonahale hohle.</p> <p>'Ebe o ho kae?' Ntsako o a ipotsa.</p> <p>A matha pela diphaposi, a ntse a hweletsa Fanisa. Qetellong a ema pela phaposi ya kereiti ya 1, yaba o utlwa motho ya ntseng a lla.</p>	

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Ntsako a sheba ka phaposing. A bona ngwanabo e monyenyanane a dutse a le mong to! morao phaposing ya bona.</p> <p>O etsang ka mona? Ho botsa Ntsako ka boikokobetso.</p> <p>Fanisa a mo sheba,' Nkeke ka hlola ke ba le metswalle'o rialo a lla,' hobane ha ke tshwane le bona!</p> <p>Ntsako a nahana ka dintho tse mpe tseo a ileng a di bua ho ngwanabo. Mala a hae a dubakana, 'ha ho motho ya tsotella seo, ho rialo Ntsako, metswalle ya ka e ne e tsheha hobane o le monyenyanane ho rona kaofela--- – eseng mokgwa oo o shebahalang ka ona!</p>	<p>Ha ke ne ke le Fanisa, ke dutse ke le mong ka phaposing ka nako ya kgefutso, ke ne ke tla ikutlwa ke le mong eka ke lahlehle. Ke ne ke tla ikutlwa eka ho ho motho ya ntsotellang.</p>
<p>Ntsako a ema le ho tshwara letsoho la hae a re'tloho le nna, ke tlo o bontsha' ho rialo Ntsako.</p> <p>Fanisa le Ntsako ba tsamaya mmoho ho ya ho metswalle ya Ntsako.</p> <p>'Mokgadi-- – ke kopa o mphumanele Matuma o mo tlise kwano hle?' Ntsako o kopa motswalle wa hae.</p>	<p>Ha ke ne le le Fanisa, ke nahana hore sena se ne se tla etsa hore ke ikutlwe ke le betere. Hape se ne se tla nkgopotsa le hore ausi wa ka wa nthata ebile o a ntsotella.</p>
<p>Ka mora metsotso e seng mekae, Mokgadi a tla le ngwanabo. Fanisa kapele-pele a elellwa sefahleho sena ho tswa ka phaposing ya hae. Fanisa a beha matsoho sefahlehong sa hae.</p> <p>'Matuma-- – enwa ke ngwaneso Fanisa' ho rialo Ntsako,'o bohlale ebile o a rateha, ke nahana hore le ka ba metswalle.'</p> <p>Fanisa a sheba hodimo. O ne a sa lebella hore ausi wa hae a ka bua taba tse monate hakalo ka yena kamora hore bohle ba motshehe.</p>	<p>Fanisa o ne a kgathatswa ke batho ba nahanang dintho tse mpe ka yena. Ha ke ne ke le Fanisa, ke nahana hore ke ne ke tla ikutlwa ke kgethehile ho utlwa ausi wa ka a bua dintho tse monate hakana ka nna.</p>
<p>Matuma o ne a bososela. Yaba o ntsha letsoho la hae.' Tloho, re tlo bapala dikonkoromayeng/ meswinking' ho rialo Matume.</p> <p>'Mohlomong ke tla ba le metswalle jwale', Fanisa o a nahana, ha ba matha ba ilo bapala mmoho.</p>	<p>Fanisa o ne a kgathatswa ke ho etsa setswalle eo a sa kang a leka ho se etsa. Ke tshepa hore sena se tla etsa hore Fanisa a utlwisise hore a ka nna a etsa setswalle ha bobebe – – ha feela a ka etsa boikgathatso.</p>

Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletsweng
Fanisa o ile a qetella a entse setswalle le mang?	O entse setswalle le Matuma.
Ebe o nahana o ne o tla ikutlwa jwang ha ausi wa hao, a o bolella hore o senya bophelo ba hae?	<i>Ke nahana hore ke ne ke tla ikutlwa...</i>
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng ho ne ho le boima ho Fanisa ho etsa metswalle?	<ul style="list-style-type: none"> Hobane o ne a nahana hore ho ho motho ya tla batla hoba motswalle wa hae. O ne a tshaba ho etsa setswalle hobane a ne a sa tshwane le bana ba bang. Hobane o ne a le motjha sekolong, o ne a sa tsebe ho batla metswalle e metjha. Hobane o ne a dula a latela ausi wa hae. Sena sa etsa hore ho be boima ho iketsetsa metswalle.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle ka Leqephe **la Tshebetso la ho Bala la 8**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labohlano

Mesebetsi ya molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba
  - inotshi
  - mamarela
  - lokolohileng

Raeme kapa pina	Diketso
Leha ke mobe ke le makgasa Ke hloka ebile ke lapile Ke le maphemphe ke le se tshehisa Le nna ke bohlokwa	<i>Bontsha baithuti setshwantsho sa mefuta e fapaneng ya batho:</i> <i>Bontsha ngwana ya lapileng a kopa dijo</i> <i>A le ditshila</i>
Leha ke sa bone mahlong Ke tsamaya ka molamu Ke dutse hodima "wheelchair" Le nna ke bohlokwa	<ol style="list-style-type: none"> 1 <i>Bontsha sefofu se tataiswang ke ngwana kapa ntja</i> 2 <i>Bontsha monnamoholo ya tsamayang ka molamu</i> 3 <i>Bontsha motho ya sutumetswang ka wheelchair</i>

PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO.

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangolong
  - a Paleng ena...
  - b Ke nahana hore Ntsako o... hobane...
  - c Ke nahana hore pale ena e bontsha mokotaba wa boikemisetso hobane...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa potsong.
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Popo ya mantswe

Ngola lenane tlapangolong le kenyang medumo e seng e rutilwe mmoho le eo e rutilweng ka Labobedi le Laboraro. E kenyelletsa le tse ding tsa dihlolongwapele.

aa	ee	hl
e	l	m
n	o	tw
a	f	s

BONTSHA

- Hopotsa baithuti ka medumo ya beke: /aa/ le /ee/**
- Etsa boikgopotso ba medumo yohle le kopanyo ya mantswe a tlapangolong
- Neha baithuti metsotso e 3 ya ho bopa mantswe a mangata ka moo ba ka kgonang ba sebedisa medumo le kopanyo ya mantswe a tlapangolong.
- Bontsha baithuti ka moo ba ka bopang mantswe a **korotsweng jwaloka: /f/ - /ee/ - /l/ - /a/ = feela**
- Hopotsa baithuti hore b aka bopa lentse ba sebedisa modumo o mong le o mong-ha ho hlokahale hore ba sebedise **/aa/ kapa /ee/**
- Bontsha baithuti ka moo baka bopang lentse le leng le jwaloka **/m/ - /o/ - /l/ - /a/ = mola**

SEO SE ETSWANG KE BAITHUTI

- Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona tsa ho ngolla mme ba ngole sehlooho: **aa, ee**
- Laela baithuti ho qala ho ngola.
- Neha baithuti metsotso e 3 ho fumana le ho bopa mantswe a mangata ka moo ba ka kgonang.
- Dumella baithuti ho itshwaela mosebetsi wa bona. Bontsha bana mokgwa wa ho bopa mantswe ana (le a mang).
hlaahlela, maano, feela, seta, lema, mola, loma, fofa, fela

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo kamora ho bala

MAANO A KUTLWISISO: KAKARETSO / E TSA DIKAMANO

POU YA MOLOMO KA HA PALE

- 1 Hlalosa hore baithuti bat la bua ka seo ba se ratileng paleng: Tsamaya o ilo bapala Fanisa!
- 2 Ba tla bua hape ka seo se ba amahanyang le pale.
- 3 Bontsha ka moo baithuti ba ka buang ka dipolelo 1–2 ka seo ba se ratileng le seo se ba amahanyang le pale jwaloka: Ke ratile hore qetellong, Ntsako o thusitse Fanisa ho etsa setswalle le Bombisani. Ka mokgwa o jwalo bobedi ba thabile sekolong. **Ha** Fanisa a ngongoreha ke ho se ratwe ke mang kapa mang sekolong hobane a fapane le bona. **Hona ho nkgopotsa** ha ausi wa ka a fallela America. O ne a ngongorehile ka hore ho tla ba boima ho etsa setswalle hobane e ne e le yena feela motho e motsho mosebetsing wa hae o motjha.
- 4 Phahamisa ditshwantsh ho tswa bukeng e kgolo. Laela baithuti ho sheba ditshwantsho mme ba bolele se etsahalang.
- 5 Laela baithuti ho nahana ka seo **ba se ratang** le seo se ba amahanyang le pale.
- 6 Kopa baithuti ba 1–2 ho **abelana** le baithuti bohle. **Thusa** baithuti ho bopa dipolelo tse tletseng.
- 7 Hlalosa le ho lokisa diphoso tse tlwaelehileng.
- 8 Laela baithuti **ho buisana** le balekane ho abelana ka moqoqo wa bona wa sethatong. (Ba se ke ba bua ka seo titjhere e se buileng, empa ba bue ka mehopolo ya bona ya sethatong)

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 8**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyesemane (EFAL) ha o ntse o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona.
- 4 Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle
- 5 Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo.
  - a **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
  - b **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
  - c **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
  - d **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
  - e **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
  - f **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - g **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - h **Ke eng seo o leng motlotlo ka ona bekeng ena?**
- 6 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.

Kereiti 3

KOTARA 1

Beke

9

MOKOTABA:

Kakanyo

Boitokisetso ba phaposiburutelo

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le enngwe, netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO YA MANTSWE, mme o tlose tseo o seng o sa di hloke, mme o di boloke hantle.
- 3 Ebe, o hlophisa dipapetlana tsa mantswe le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Fumana o be o lokise dintho bakeng sa lebota la phaposi la mokotaba le tafole tse tla kgahla baithuti, jwaloka: Ditshwantsho tse tummeng tsa botaki, boqapi bo fapafapaneng (jwaloka tleloupu ya lebone, beteri)
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisetsa mokotaba. Mohlala: mesebetsi e tla thusa baithuti ho akanya!
- 6 Etsa bonnete ba hore dibuka tsa ho ngolla tsa baithuti, dibuka tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe
- 7 Etsa bonnete ba hore dibuka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeaborari di maemong a lokileng ebile di beilwe ka nepo
- 8 Lokisa dihlopha tsa hao tsa “ho bala ka tataiso ya dihlopha” ha ho hlokahala.
- 9 Rala tekanyetso ya hao e fomale le e lokolohileng.

Mesebetsi ya tlatsetso

Mesebetsi ena e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

Mosebetsi wa 1: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 15, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa 2: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 16, Ha re etseng

Mosebetsi wa 3: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 17, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa 4: Sebedisa kakanyo ho taka setshwantsho sa phoofolo eo e seng ya nnete.

Mantaha

Mosebetsi wa molomo

Metsotso e 15

TSEBISA MOKOTABA: HO FUMANA DINTHLA KA THUTO E FETILENG.

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa pale ya Jack le sehlahla sa dinawa Bukeng e kgolo: Jack le lehlaka la nawa.
- 2 Bolella baithuti hore re qala mokotaba o motjha o bitswang: Kakanyo.
- 3 Taka sedikadikwe o ngole **mokotaba** ka hara sona mahareng a tlapangollo.
- 4 Botsa baithuti: *ke eng seo le seng le se tseba ka mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangollong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho.
- 6 Ha baithuti ba sokola ho fana ka mehopolo ya bona, ba etelle pele ka dipotso tse kang:
  - a Kakanyo ke eng?
  - b Re sebedisa kakanyo bakeng sa eng?
  - c Kemang ya nang le kakanyo?

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya tlotlontswe ya mokotaba.
  - kakanyo
  - nnete
  - boiketsiso

Raeme kapa pina	Diketso
Motse o teng o ratwang ke nna Mofulatshepe tlase ho foreisitata Motse o ipatileng letswapong la thaba Hore mafutsana a se bolawe ke serame	<i>Bontsha baithuti setshwantsho sa motse Bontsha ka letsoho letswapo thabeng Bontsha ka moo batho ba sireleditsweng ke thaba ka teng</i>
Ho mofeta ka tsela, motse ona ha se letho. Ke ntho feela e nyatsehang, e fellang ka hara seatla Ho nna o moholo ebile o motle Hobane ho rena kgotso feela	<i>Batho ba fetang mmileng ka dikoloi kapa ka maoto Botsha motse o motle ka matsoho.</i>

Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule dibuka tsa bona tsa ho ngolla ba ngole letsatsi.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti ho nomora ho thoha ho 1–5 ka hara mola o ka thoko.
- 3 Ngola polelo e latelang tlapangollong pela nomoro 1: O sheba palamonwana ya hae.
- 4 Ka mora moo, ngola maemedi a latelang pela nomoro 2–5:
  - a Ke
  - b Ba
  - c Re
  - d O
- 5 Bolella baithuti ho ngololla polelo ba qala ka lentswe leo ba le filweng.
- 6 Ha ho setse metsotso e 5 ya thuto, ngola dipolelo tse nepahetseng tlapangollong, o qapodisa medumo o bile o hlalosa mokgwa wa tsamaiso wa mongolo o kopaneng ha o tse o ngola.
- 7 Ebe, o laela baithuti ho supa paterone eo ba e bonang jwaloka: moo mantswe a fetohang
- 8 Seha mola ka tlasa paterone jwaloka
  - a O sheba palamonwana ya hae.
  - b Ke sheba palamonwana ya ka.
  - c Ba sheba dipalamonwana tsa bona.
  - d Re sheba dipalamonwana tsa rona.
  - e O sheba palamonwana ya hae.
- 9 Laela baithuti ho nka dipensele tsa bona tsa mmala ho itshwaela.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

_____

Polelo: _____

_____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Boitokisetso pele o bala

MAANO A KUTLWISISO: HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Jack le lehlaka la nawa.
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng o ntse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa mantswe a matjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.

Ho ngola:

Metsotso e 30

ho rala le ho thala

SEHLOOHO: Ngloa pale e etsahalang tulong eo e seng ya nnete. Sebedisa kakanyo ya hao!

MOSEBETSI: Ngola pale ya bonyane dipolelo tse 8 ho tlatselisa bukeng ya phaposiburutelo ya: Re sebedisa kakanyo ya rona!

MAANO A HO RALA: Etsa mmapa wa kelello.

TSEBISA SEHLOOHO NGODISO

- 1 Bontsha baithuti hore **o nahana pele o ngola.**
- 2 Ka molomo, hlalosa menahano e itseng ka bana beno, jwaloka:
Ke tllilo ngola ka mofumahatsanae monyenyanane eo lebitso la hae e leng Lintle ya dulang lefatsheng le hole le bitswang Botle. Lefatsheng lena la Botle batho ba teng ba lekana le dikokonyana kaofela.

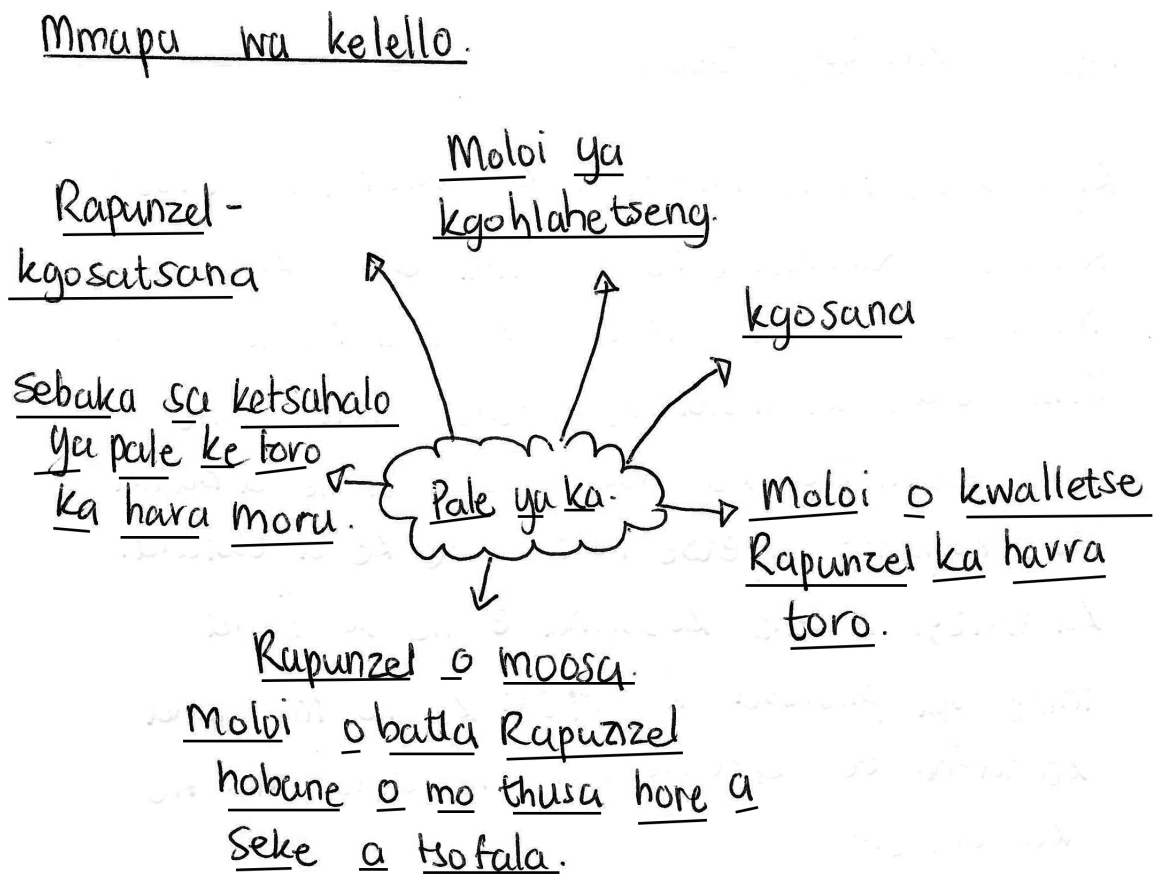
HO BONTSHA LEANO LA MORALO (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Ngola foreimi ya mmapa wa kelello ka thoko tlapangollo.
- 2 Bontsha baithuti mokgwa wa ho etsa mmapa wa kelello ka ho araba dipotso.
- 3 Phethela mmapa wa kelello ka lehlakoreng le leng la tlapangollo

Moralo wa mmapa wa keello			Mmapa wa keello		
Ke mang sebakadi sa bohlokwa paleng?	Ke mang molotsana paleng ena?	Na hona le dibakadi tse ding?	Lintle – kgosatsana e nyane	Lomusa – Rakgadi wa molotsana	Nomsa – rakgadi ya mosa
	Pale ya ka	Bothata ke eng paleng ena?		Pale ya ka	Lomusa o notklella mofumahatsana ka kamoreng. O utswa dijo tsa hae ka- ofela
Pale ena e etsahala ho kae?	Na hona le dintlha tse ding tsa bohlokwa?	Bothata bo teng paleng bo rarollotswe jwang?	Pale e etsahala hole lefatsheng le bitswang Beautiful. Bato bohle lefatsheng lena baba nyane.	Lintle o mosa. -Lomusa ha a batle hore Lintle e be mofumahadi. Obatla hore e be yena mofumahadi.	Nomsa o tebelarakgadi wa molotsana. Ha a sa batla le ho mmona ha hae.

BAITHUTI BA SEBEDISA LEANO LA MORALO (SEO O SE ETSANG)

- 1 Bolella baithuti ho tutubala mme ba nahane ka tulo eo e seng ya nnete paleng tsa bona.
- 2 Bolella baithutiho nahana ka sebakadi sa bohlokwa paleng, le hore ke bothata bofe boo sebakadi se tla kopana le bona.
- 3 Ka mora moo, bolella baithuti **ho buisana** le balekane ka dintlha tsa bona.
- 4 Bontsha baithuti foreimi ya mmapa wa keello tlapangollong, o be o ba bolelle ho sebedisa foreimi ena ho rala bongodi ba bona, jwaloka ha o entse.
- 5 Neha baithuti dibuka tsa bona tsa ho ngolla.
- 6 Bolella baithuti ho ngola mehopolo ya bona – ba **seke** ba kopitsa moralo wa hao.
- 7 Ha baithuti ba ntse ba sebetsa, tsamatsamaya ka phaposi burutelong ho tshwara dikoponyana.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsoso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle ka **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 9.**
- 2 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 1 wa Mantaha.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labobedi

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso ba medumo, ho arola le ho kopanya

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **tl**
- 2 Qapodisa lentswe: **tlala**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /**tl**/-/**a**/-/**l**/-/**a**/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**tl**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**a**/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /**l**/
- 7 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentswe /**a**/
- 8 Ngola lentswe tlapangollong: **tlala**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**tl**/-/**a**/-/**l**/-/**a**/ = **tlala**
- 10 Ebe kamora moo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**tla**/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**la**/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**tla**/-/**la**/ = **tlala**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **sh**
- 2 Qapodisa lentswe: **shoba**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**sh**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**o**/
- 5 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe? /**b**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe /**a**/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**sh**/-/**o**/-/**b**/-/**a**/
- 8 Ngola lentswe tlapangollong: **shoba**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**sh**/-/**o**/-/**b**/-/**a**/ = **shoba**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe?: /**sho**/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**ba**/
- 12 Laela baithuti ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**sho**/-/**ba**/ = **shoba**

SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho: **mantswe tl, sh.**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1–5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsets mantswe a latelang
a tlala

- b** tlola
c tlama
d sheba
e shapa
f shoba
- Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
  - Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangolong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
  - Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
  - Hlalosa hore baithuti ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

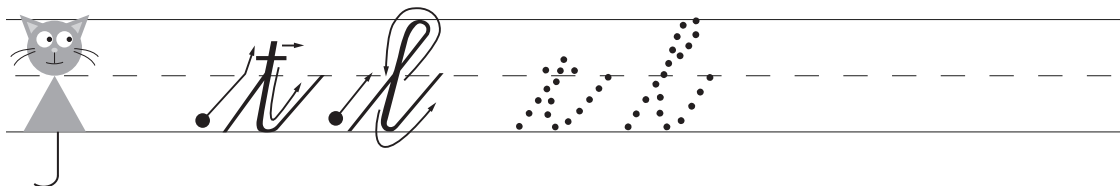

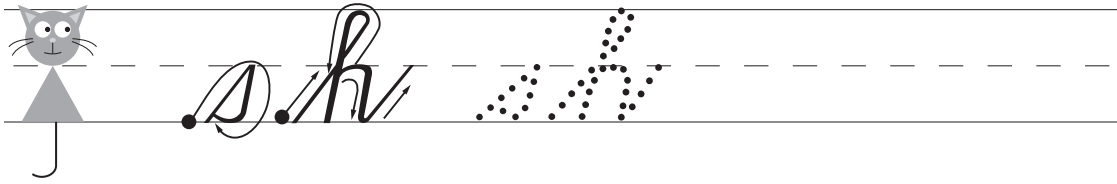
Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku/mantswe/dipolelo ka mongolo o kopaneng

- Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane ka mongolo o kopaneng: **tl, sh**
- Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafote tsa bona ka menwana.
- Qetellong bontsha baithuti tlapangolong hape hore dithlaku le mantswe di ngolwa jwang.
- Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

 tlala

 tlola

 tlama

 sheba

 shapa

 shoba

 Mmutla o a tlola.

 Moshemane o sheba mollo.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya pele

MAANO A KUTLWISISO: BOPA SETSHWANTSHO KA KELELLONG YA HAO.

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Bare e nere, e le moshemane ya bitswanag Jack. Jack o ne a dula le mme wa hae feela.</p> <p>Ntate wa hae o ne a hlokahale Jack e sale lesea. Ha ntate wa hae a ntse a phela, sehanyata se seng se ile sa utswa sekgankula le kgooho e neng e behela mahe a kgauta.</p> <p>Hoja hothwe ntse re na le kgooho ya rona, re ne re tla ba le tjelete ya dijo. Nka kgomo ya rona o ilo e rekisa mmarakeng, Jack.</p>	
<p>Jack le mme wa hae ba ne ba futsanehile. Ba ne ba se na dijo hape ba se na tjelete. Mme wa Jack a etsa qeto ya hore ba rekise kgomo ya bona e le nngwe to!</p>	<p>Ekare ke a bona hore na mme wa Jack o ne a ngongorehile hakae hobane ba se na dijo.</p>
<p>Hoseng hwa tsatsi le latelang, Jack o ile a tsamaya a ya mmarakeng ho ilo rekisa kgomo.</p>	-
<p>Ha a le tseleng, o ile a kopana le raselakga. 'Ke tla reka kgomo eo ya hao ebe ke o fa dinawa tsena tse hlano tsa mohlolo.' Ho rialo raselakga. Jack o ne a batla dinawa tseo tsa mohlolo. O ile a fa raselakga kgomo mme yena a nka dinawa.</p>	<p>Ekare ke bona Jack re raselakga le dintho tsa bona tseo ba di rekisetsanang. Jack o fa raselakga kgomo. Raselakga o beha dinawa tse nyenyane ka letsohong la Jack.</p>
<p>Jack ha a filha lapeng, a thabile, a bontsha mme wa hae dinawa tsa mohlolo empa mme wa hae o ne a sa kgahlwa.</p> <p>'O ne o tshwanetse ho tla le tjelete jwale wena o tliša dinawa tsena tsa hao tse phoqehileng. Ba o qhekanyeditse!' ho rialo mme a halefile.</p> <p>A lahlela dinawa ka ntle ka fesetere.</p>	<p>Ekare ke bona mme wa Jack a halefile. Ekare ke a mmona ha a nahana ka tjelete eo Jack a neng a tshwanetse ho tla le yona.</p>
<p>Jack, o sethoto sa moshanyana!</p> <p>Empa feela ke dinawa tsa mohlolo!</p> <p>Bosiung boo, hone ho sena tjelete le dijo tsa mantsibuya di le siyo.</p>	<p>Ekare ke bona Jack le mme wa hae ha ba robala ka tlala. Ho tlameha ho le thata ho kgaleha ha motho a sa ja.</p>
<p>Ka letsatsi le latelang hoseng, Jack a sheba kantele ho fesetere. Ho ne ho na le lehlakeng le letelele la nawa. Jack a kgetha ho hlwella lehlakeng lena le letelele la nawa.</p>	<p>Ekare ke bona Jack a hlwella hodimo-dimo marung.</p>

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>Jack ha a fihla ka hodimo ho lehlaka, o ile a bona sekgankula le kgooho e behelang mahe a kgauta. 'E tlameha e le thepa ya ntate waka!' ho nahana Jack ka thabo.</p> <p>'E tlameha e le sona sehanyata se utsweditseng ntate waka sona sena!' ho nahana Jack. O ile a emela hore sehanyata se robale yaba o wa nanya o nka thepa ya ntate wa hae.</p>	<p>Ekare ke bona Jack ha a emetse hore sehanyata se robale a tle a kgone ho nka dintho tsa ntate wa hae.</p>
<p>Eitse Jack a sa nanya ho kgutlela lehlakeng la nawa, a thetsa e nngwe ya dikgwele tsa sekgankula ka phoso. E ile ya etsa lerata mme kgooho le yona ya qalella ho kakatletsa.</p>	<p>Ekare ke ya mmona Jack a tshwere sekgankula le kgooho. O leka ho nanya ka hlooko. O ne a nanya hore a se tsose sehanyata.</p>
<p>Sehanyata se ile sa tsoha. 'Leshodu towel!' ho hoeletsa sehanyata. Yaba sehanyata se lelekisa Jack ho theosa le lehlaka.</p> <p>'Kgutlisa sekgankula le kgooho tseo tsa ka!' sehanyata sa hoeletsa.</p>	<p>Ekare ke ya le utlwa lentswe le phefa le halefileng la sehanyata. Ekare ke bona Jack a baleha kapele ka potlako!</p>
<p>Thusa mme! Kapele!</p> <p>O fumane kgooho ya rona!</p>	
<p>Jack o ile a theoha lehlakeng ka potlako. Eitse ha a bona ntlo yabo, o ile a hwelehetsa mme wa hae 'Tloho! Kapele-pele! Ke fumane kgooho ya rona le sekgankula!'</p> <p>Mme wa hae o ile a mathela kante. O ne a thabile ha a bona dintho tsa bona, thepa ya bona ya bohlokwa. 'Jwale re tla tseba ho ba le mahe a kgauta ka mehla! Ke tla ba le tjelete eo re e hlokang!' ho rialo mme.</p> <p>'Eya, empa sehanyata se ya tla se tlo re tshwara!' ho lemosa Jack.</p>	<p>Ekare ke ya bona mme wa Jack ha a bona kgooho le sekgankula na o ne a thabile hakakang hore Jack o kgutliseditse thepa ya bona ya bohlokwa hae.</p>
<p>Mme wa hae o ile a matha a tla le selepe. O ile a ratha lehlaka ka matla a hae kaofela. Pele sehanyata se ka ba fihlela, lehlaka la kgaoha la wela fatshe. Sehanyata se tla sitwa ho ba fumana jwale!</p>	<p>Ekare ke bona mme wa Jack ha a kgaola lehlaka kapele ka mokgwa oo a ka kgonang. Ekare ke ya mmona ha a sheba sehanyata a sebelletsa ho qeta pele se hlwella.</p>
<p>Jack le mme wa hae ba ile ba phela ha monate ka mora ho fumana sekgankula le kgooho ya mohlolo.</p>	<p>Ekare ke ya bona ha Jack le mme wa hae ba bokeletsa mahe a kgauta mme ba a rekisa ho fumana dijo.</p>

Dipotso tsa tlhakisetsa	Dikarabo tse lebelletseng
Ke eng e neng e utswitswe ho ntate wa Jack?	Sekgankula sa mohlolo le kgooho e behelang mahe a kgauta.
Jack o fumane eng ka ntlong ya sehanyata?	O ile a fumana sekgankula sa ntate wa hae le kgooho e behelang mahe a kgauta.
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletseng
Hobaneng ha Jack a ile a nka sekgankula le kgooho e behelang mahe a kgauta?	<ul style="list-style-type: none"> Hobane e ne e le tsa ntate wa hae. Hobane Jack le mme wa hae ba ne ba hloka tjhelete. Jack o ne a batla ho kgutlisa thepa ya ntate wa hae hore yena le mme wa hae batle ba kgone ho reka dijo. Jack o ne a batla hore mme wa hae a bone hore ho rekisa kgomo ka dinawa tsa mohlolo e ne e se qeto e mpe.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala** la 9.
- 2 Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1** wa **Labobedi**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti Mosebetsi wa 2 wa **Labobedi**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Laboraro

Mesebetsi ya molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba.
  - Sehlahla sa dinawa
  - ledimo
  - khahliso

Raeme kapa pina	Diketso
Motse o teng o ratwang ke nna Mofulatshepe tlase ho foreisitata Motse o ipatileng letswapong la thaba Hore mafutsana a se bolawe ke serame	<i>Bontsha baithuti setshwantsho sa motse Bontsha ka letsoho letswapo thabeng Bontsha ka moo batho ba sireleditsweng ke thaba ka teng</i>
Ho mofeta ka tsela, motse ona ha se letho. Ke ntho feela e nyatsehang, e fellang ka hara seatla Ho nna o moholo ebile o motle Hobane ho rena kgotso feela	<i>Batho ba fetang mmileng ka dikoloi kapa ka maoto Botsha motse o motle ka matsoho.</i>

HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI

- 1 Arola baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Bolella baithuti ho nahana ka pale e tla tsamaelanang le ditshwantsho.
- 4 Dumella baithuti motsotso kapa e mmedi ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 5 Kamorao ho seo, moithuti ka mong sehlotshwaneng a fumane monyetla wa ho phehisa kutlwisiso ya hae ka pale.
- 6 Hopotsa baithuti hore pale tsa bona di tshwanetse ho kgahlisa, le ho tsamaelana le ditshwantsho!
- 7 Hopotsa baithuti ho mamela dipale tsa ba bang ka hlooko.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana ka dintlha tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso ba medumo, ho arola le ho kopanya mantswe.

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **nk**
- 2 Qapodisa lentswe: **nkile**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /**nk**/-/i/-/l/-/e/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**nk**/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**i**/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /**l**/
- 7 Qapodisa modumo waho qetela wa lentswe /**e**/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **nkile**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**nk**/-/i/-/l/-/e/ = **nkile**
- 10 Kamora seo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /**nki**/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /**le**/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /**nki**/-/le/ = **nkile**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **hl**
- 2 Qapodisa lentswe: **hleka**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**hl**/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**e**/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /**k**/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe /**a**/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /**hl**/-/e/-/k/-/a/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **hleka**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**hl**/-/e/-/k/-/a/ = **hleka**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /**hle**/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /**ka**/
- 12 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /**hle**/-/ka/ = **hleka**

SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho: **nantswe a nk, hl**.
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1–5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang
  - a hlapa
  - b hlola
  - c hleka

d monko

e nkile

f nkisa

- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangolong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Bolella baithuti hore ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

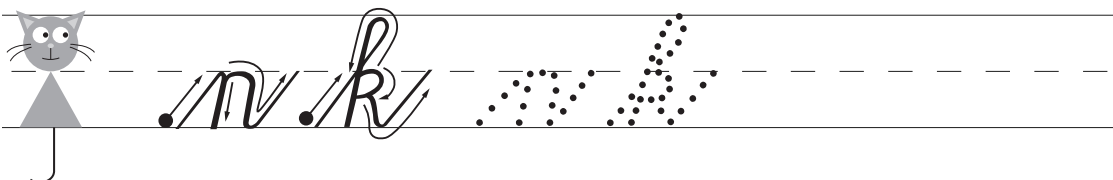

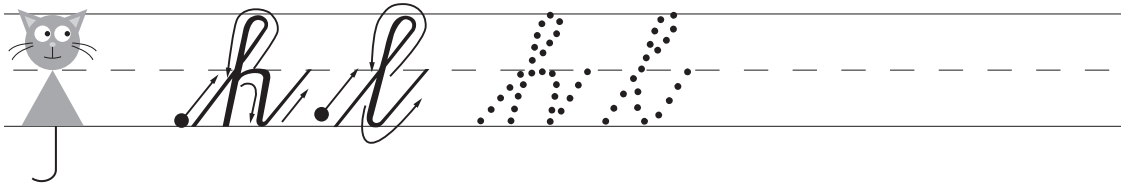
Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku/mantswe/dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane le tse kgolo: **nk, hl**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangolong hape hore dithlaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

monko

nkile

nkisa

hlapa

hlola

hleka

Ntate o nkile buka.

Ke hlohlora lerole.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ngodiso:

Metsotso e 30

Ho thala

SEHLOOHO: Ngola pale e etsahahalang tulong eo e seng ya nnete. Sebedisa kakanyo ya hao!

MOSEBETSI: Ngola pale ya bonyane dipolelo tse 8 ho tlatsela bukeng ya phaposiburutelo ya: Re sebedisa kakanyo ya rona!

FOREIMI YA HO NGOLA:

- 1 Etsa mmapa wa kelello.
- 2 Kgale kgale... (*re bilelle ka tulo le ka dibapadi*)
- 3 Tsatsi le leng... (*hlalosa bothata*)
- 4 Empa he... (*hlalosa hore bothata bo rarolleha jwang*)
- 5 Qetellong... (*pale e re ruta eng?*)

BOITOKISO: Pele ho thuto ya ho ngola, ngola moralo oo o o entseng ka Mantaha tlapangollong

HO BONTSHA KA HO E TSA TSAMAIISO YA HO THALA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Hopotsa baithuti ka moralo oo o o entseng Mantaha.
- 2 Bala moralo wa hao o ngotsweng tlapangollong.
- 3 Ebe o bala foreimi ya ho ngola le baithuti.
- 4 Bontsha ka moo o tla phethela foreimi ya ho ngola o sebedisa moralo wa hao, jwaloka

Kgale kgale **ho ne ho ena le kgosatsana e nyenyane e mosa e bitswang** Lintle. Lintle one a dula lefatsheng le hole hole le bitswang Botle. Lefatsheng lena motho e mong le e mong one a lekana le kokonyana! Lintle o ne a dula le borakgadiae ba banyentane, Lomusa and Nomsa. Nomsa o ne a le mosa jwaloka Lintle. Lomusa o ne a le bolotsana. **Ka tsatsi le leng** Nomsa a tshwanela ho nka leeto ho ya toropong e hole ho yo batla mosebetsi. Lintle a sala le Lomusa. Lomusa a mo notlella ka kamoreng ya hae, a seke a mofa le haele dijo! O ne a nahana hore o tla shwa. **Empa he**, Nomsa a kgutla ka pele leetong la hae. Oile a bona seo Lomusa a se entseng, a mo tebella ruri. **Qetellong**, Lomusa a ithuta ho sebe kgopoho ba bang. Lintle le Nomsa lba phela ba le bang, hamonate ka ho sa feleng!

BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAIISO YA HO THALA (SEO O SE ETSANG)

- 1 Neha baithuti dibuka tsa ho ngolla.
- 2 Laela baithuti ho ngola etsatsi le sehlooho: **Pale ya ka: ho thala**
- 3 Bolella baithuti ho fumana moralo wa bona wa Mantaha le ho nahana ka dintlha tsa bona.
- 4 Laela baithuti ho phethela foreimi yah o ngola ba sebedisa moralo wa bona.
- 5 Bolella baithuti hore ba ka eketsa dipolelo haeba ba sa na le nako.
- 6 Hopota baithuti ka maano ao baka a sebedisang ho ba thusa.

- 7 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho thusa ba sokolang.

Moralo: pale ya ka.

Kgale kgale honeho erale kgosasani e bitwang
rapunsel. Rapunsel o he a dulla toreng ka hara
mora. O nea dulla toro moo hobane one a
kwalletse ke moloji ya lefoofoo. Moloi o ne a
mo kwalletse ka moo hobane a ne batla hore
Rapunzel a etse hore a se ke a stafala. ka
tsasi le leng kgosani e ile ya fihlah mme ya
polosa rapunsel ka homo ntsha ka toreng eo.
Qetlelong ba ile dulla mmoho ka thabo.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshebetso la ho Bala la 9**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1** wa **Laboraro**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa phethoho ya **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Laboraro**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labone

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Fapanyetsano ya ditlhaku

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Hlalosa hore kajeno re tliho ikwetlisa ho bona diphapang tse nyane tse teng mantsweng. Ho na ho re thusa hore re be dibadi tse hlwahlwa.
- 2 Ngola mantse ana tlapangolong: **tlala, tlola**
- 3 Bontsha baithuti diphapang mantsweng a latelang tse kang: **tlala, tlola**
- 4 Hlalosa diphapang jwaloka: medumo ya /a/ le /o/ e fapane, empa ditlaku tse ding kaofeela di a tshwana!

SEO RE SE ETSANG...

KAROLO YA 1

- 1 Ngola mantse ana a mabedi tlapangolong: **hlola, hloma**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke eng phapang dipakeng tsa mantse ana?
- 3 Bitsa moithuti hore a tlo seha mola ka tlasa phapang e teng mantsweng ana: **hlola, hloma**
- 4 Hlalosa diphapang tse teng mantsweng ana.

KAROLO YA 2

- 1 Jwale, ngola lentse lena tlapangolong: **hlola**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke modumo ofe lentse lena oo o ka o fapanyetsanang le o mong ho bopa lentse le letjha?
- 3 Ngola lenane la dikarabo tsa baithuti tlapangolong, jwaloka: **tolala, folala, holala, ngolala, tsholala, ntholala, ntolala**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Ngola lentse lena tlapangolong: **tlola**
- 2 Laela baithuti ho bopa mantse a mangata ka moo ba ka kgonang, ba ntse ba fetola feela modumo o le mong.
- 3 Qetellong bitsetsa baithuti tlapangolong ho tliho ngola lentse le le leng leo moithuti a le bopileng.
- 4 Bala mantse mme o hlalose tsa baithuti ka medumo e fapanyeditse. **mola, tola, hola, folala, ngolala, hlola, tsholala**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya bobedi

MAANO A HO BALA: BOPA SETSHWANTSHO KA KELELLONG YA HAO

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Bare e nere, e le moshemane ya bitswanag Jack. Jack o ne a dula le mme wa hae feela.</p> <p>Ntate wa hae o ne a hlokahale Jack e sale lesea. Ha ntate wa hae a ntse a phela, sehanyata se seng se ile sa utswa sekgankula le kgooho e neng e behela mahe a kgauta.</p> <p>Hoja hothwe ntse re na le kgooho ya rona, re ne re tla ba le tjelete ya dijo. Nka kgomo ya rona o ilo e rekisa mmarakeng, Jack.</p>	
<p>Jack le mme wa hae ba ne ba futsanehile. Ba ne ba se na dijo hape ba se na tjelete. Mme wa Jack a etsa qeto ya hore ba rekise kgomo ya bona e le nngwe to!</p>	<p>Ekare ke a bona hore na Jack le mme wa hae ba ne ba lakatsa jwang hore dintho tsa bona di kgutlele ho bona.</p>
<p>Hoseng hwa tsatsi le latelang, Jack o ile a tsamaya a ya mmarakeng ho ilo rekisa kgomo.</p>	-
<p>Ha a le tseleng, o ile a kopana le raselakga. 'Ke tla reka kgomo eo ya hao ebe ke o fa dinawa tsena tse hlano tsa mohlolo.' Ho rialo raselakga. Jack o ne a batla dinawa tseo tsa mohlolo. O ile a fa raselakga kgomo mme yena a nka dinawa.</p>	<p>Ekare ke bona thabo ya Jack ha a utlwa hore dinawa tseo ke dinawa tsa mohlolo!</p>
<p>Jack ha a fihla lapeng, a thabile, a bontsha mme wa hae dinawa tsa mohlolo empa mme wa hae o ne a sa kgahlwa.</p> <p>'O ne o tshwanetse ho tla le tjelete jwale wena o tlisa dinawa tsena tsa hao tse phoqehileng. Ba o qhekanyeditse!' ho rialo mme a halefile.</p> <p>A lahlela dinawa ka ntle ka fesetere.</p>	<p>Ekare ke ya bona ha Jack a maketse ha mme wa hae a mo halefela a lahlela dinawa hole kwana!</p>
<p>Jack, o sethoto sa moshanyana!</p> <p>Empa feela ke dinawa tsa mohlolo!</p> <p>Bosiung boo, hone ho sena tjelete le dijo tsa mantsibuya di le siyo.</p>	<p>Ekare ke ya mmona Jack a paqame betheng ya hae a lapile. Ke mo nahana a ntse a touta ka seo mme wa hae a se buileng hore o qhekanyeditse. O tshwanetse a be a itenehetse ka ketso eo a e entseng.</p>

BEKE 9

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Ka letsatsi le latelang hoseng, Jack a sheba kante ho fesetere. Ho ne ho na le lehlaka le letelele la nawa. Jack a kgetha ho hlwella lehlakeng lena le letelele la nawa.</p>	<p>Ekare ke ya mo bona Jack a maketse. Ekare ke ya mmona a nahana 'Hee! ke dinawa tsa mohlolo e le ka nnete!'</p>
<p>Jack ha a fihla ka hodimo ho lehlaka, o ile a bona sekgankula le kgooho e behelang mahe a kgauta. 'E tlameha e le thepa ya ntate waka!' ho nahana Jack ka thabo.</p> <p>'E tlameha e le sona sehanyata se utsweditseng ntate waka sona sena!' ho nahana Jack. O ile a emela hore sehanyata se robale yaba o wa nanya o nka thepa ya ntate wa hae.</p>	<p>Ekare ke bona thabo ya Jack ha a bona thepa ya ntate wa hae ya mohlolo. Ekare kea mmona ha a nahana 'Thepa eoke ya rona'. A nahana kamoo mme wa hae a ka thabang ka teng ha a ka kgutla le dintho tseo. Ha a sa tla halefela se etsahetseng le raselakga.</p>
<p>Eitse Jack a sa nanya ho kgutlela lehlakeng la nawa, a thetsa e nngwe ya dikgwele tsa sekgankula ka phoso. E ile ya etsa lerata mme kgooho le yona ya qalella ho kakatletsa.</p>	<p>Ekare ke ya bona kamoo sehanyata se neng se halefile ha se tsoha! Sefahleho sa hae se tlameha e be se ne se tshosa!</p>
<p>Sehanyata se ile sa tsoha. 'Leshodu towel!' ho hoeletsa sehanyata. Yaba sehanyata se lelekisa Jack ho theosa le lehlaka.</p> <p>'Kgutlisa sekgankula le kgooho tseo tsa ka!' sehanyata sa hoeletsa.</p>	<p>Ekare ke bona Jack a leka ho theoha lehlakeng a tatile. Ke nahana hore o tlameha a ile a thella ka makgetlo-kgetlo.</p>
<p>Thusa mme! Kapele! O fumane kgooho ya rona!</p>	
<p>Jack o ile a theoha lehlakeng ka potlako. Eitse ha a bona ntlo yabo, o ile a hwelehetsa mme wa hae 'Tloho! Kapele-pele! Ke fumane kgooho ya rona le sekgankula!'</p> <p>Mme wa hae o ile a mathela kante. O ne a thabile ha a bona dintho tsa bona, thepa ya bona ya bohlokwa. 'Jwale re tla tseba ho ba le mahe a kgauta ka mehla! Ke tla ba le tjelete eo re e hlokang!' ho rialo mme.</p> <p>'Eya, empa sehanyata se ya tla se tlo re tshwara!' ho lemosa Jack.</p>	<p>Ekare ke ya bona Jack ha a ne a tshohile a bona eka sehanyata se haufi le ho mo tshwara. Ekare ke ya mmona ha a hwelehetsa mme wa hae hore a tlo mo thusa.</p>
<p>Mme wa hae o ile a matha a tla le selepe. O ile a ratha lehlaka ka matla a hae kaofela. Pele sehanyata se ka ba fihlela, lehlaka la kgaoha la wela fatshe. Sehanyata se tla sitwa ho ba fumana jwale!</p>	<p>Ekare ke bona mme wa Jack a sebetsa ka thata ho kgaola lehlaka la nawa. Ekare ke ya bona ha mofufutso o rotha sefahlehong sa hae.</p>
<p>Jack le mme wa hae ba ile ba phela ha monate ka mora ho fumana sekgankula le kgooho ya mohlolo.</p>	<p>Ekare ke bona Jack a dutse le mme wa hae ba thabile. Ekare ke bona Jack a nahana hore o entse kgetho e nepahetseng ha a ne a fa raselakga kgomo yena a mo fa dinawa tseo tsa mohlolo.</p>

Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletseng
Jack o ile a rekisa kgomo ya hae bakeng sa eng?	Jack o rekisitse kgomo ya hae bakeng sa dinawa tse 5 tsa mohlolo.
Ke mang ya rekileng kgomo ho Jack?	Raselakga o rejile kgomo ho Jack
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletseng
Hobaneng ha Jack a ile a thaba ha a bona sekgankula le kgooho ya mohlolo?	<ul style="list-style-type: none"> Jack o ne a thabile hobane a fumane thepa ya ntate wa hae. Jack o ne a thabile hobane o ne a nahana hore a ke ke a di fumana hape. Jack o ne a thabile hobane mme wa hae o ne a batla dintho tseo di kgutle. Jack o ne a thabile hobane o ne a tseba hore ha a kgutlisetsa dintho tseo ho mme wa hae, ha a sat la mo halefela hape. Jack o ne a thabile hobane a tseba hore ha a kgutlisetsa thepa yeo ho mme wa hae, ha a satla nahana hore o entse thekiso ya bothoto. Jack o ne a thabile hobane a tseba hore ho kgulisa thepa hwa hae ho tla fedisa ho hlopheha hwa bona.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle ka **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 9**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetsa ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labohlano

Mesebetsi ya molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba
  - mohlolo
  - harepa
  - sebopuwa

Raeme kapa pina	Diketso
Motse o teng o ratwang ke nna Mofulatshepe tlase ho foreisitata Motse o ipatileng letswapong la thaba Hore mafutsana a se bolawe ke serame	<i>Bontsha baithuti setshwantsho sa motse Bontsha ka letsoho letswapo thabeng Bontsha ka moo batho ba sireleditsweng ke thaba ka teng</i>
Ho mofeta ka tsela, motse ona ha se letho. Ke ntho feela e nyatsehang, e fellang ka hara seatla Ho nna o moholo ebile o motle Hobane ho rena kgotso feela	<i>Batho ba fetang mmileng ka dikoloi kapa ka maoto Botsha motse o motle ka matsoho.</i>

PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO.

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangollong
  - a Paleng ena...
  - b Karolo eo ke e ratileng haholo ke ha...hobane...
  - c Ke nahana hore pale ena e bontsha mokotaba wa kakanyo hobane...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa puisanong
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise,
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Popo ya mantswe

Ngola lenane tlapangolong le nang le medumo eo ba ithutileng yona dibekeng tse fetileng.

a	w	m
tl	sh	nk
i	o	b
hl	ts	tj
l	y	n
jw	rw	lw
k	e	u
qh	aa	ee

BONTSHA

- 1 Qapodisa medumo yohle e tlapangolong.
- 2 Efa baithuti metsotso e 3 ho bopa mantswe ao ba ka a kgonang ba sebedisa medumo eo.

SEO SE ETSWANG KE BAITHUTI

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona.
- 2 Laela baithuti ho qala ho bopa mantswe mme ba e ngole ka dibukeng tsa bona.
- 3 Efa baithuti metsotso e 3 ho bopa mantswe ka bongata boo ba ka bo kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho itshwaela mesebetsi ya bona.
- 5 Kopa baithuti ho arolelana mantswe eo ba a bopileng le ba bang mme o a ngole tlapangolong.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

_____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo kamora ho bala

MAANO A KUTLWISISO: AKARETSA /BOPA SETSHWANTSHO KA KELELLONG YA HAO

TAKA SERATSWANA

- 1 Dudisa baithuti hantle le dibuka tsa bona tsa ho ngolla kapa maqephe a sa ngollang, dipensele le dikherayone.
- 2 Hlalosa hore kajeno, re tliho Bopa setshwantsho ka kelellong tsa rona ka moo Jack le mmae ba ileng ba phela ha monate ka ho sa feleng! Hlalosa hore baithuti ba tlaa tshwanela ho sebedisa kakanyo ho qapa ntho e siko paleng.
- 3 **Bontsha ka ho etsa ka moo o bopang setshwantsho ka kelellong le ho se taka ka moo** Jack le mmae ba phelang ha monate ka ho sa feleng, jwaloka: Ke hopola hore Jack le mmae ba dutse tafoleng ba eja diho tse monate. Ba shebahala ba thabile hobane ba abelana diho tsa bona le metswalle e mengata.
- 4 Taka setshwantsho tlapangollong sa hao sa Jack le mmae le metswalle e mengata ba dutse tafoleng e tletseng diho tse ngata.
- 5 Ka mora moo bolella baithuti hore ba tliho bopa setshwantsho ka kelellong tsa bona ka moo Jack le mmae ba phela hamonate ka ho sa feleng ka teng.
- 6 Kopa baithuti ho tutubala le ho iketla. Ba kope hore ba nahane ka seo Jack le mmae bat la se etsa ka harepa ya bona ya mohlolo le ka kgoho ya bona ya mohlolo.
- 7 Kopa baithuti ho bula mahlo, mme ba take seo ba se bopileng menahanong ya bona.
- 8 Qetellong kopa baithuti **ho buisana** le balekane le ho abelana ka seo ba se takileng.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 9**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Dudisa baithuti mmateng pheletsong ya letsatsi.
- 2 Etsa boikgopotso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyese mane (EFAL) ha o ntse o etsa boikgopotso bona.
- 3 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona. Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle.
  - a Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo:
  - b Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
  - c Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
  - d Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
  - e O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
  - f Re ngotse ka eng bekeng ena?**
  - g Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - h Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - i Ke eng seo o leng motlotlo ka ona bekeng ena?**
- 4 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.

Kereiti 3

KOTARA 1

Beke

10

MOKOTABA:

Kakanyo

Boitokisetso ba phaposiburutelo:

- 1 Tshimolohong ya beke e nngwe le enngwe, netefatsa hore phaposiburutelo e hlwekile e makgethe.
- 2 Beha DITJHATE TSA PAPATSO YA MANTSWE, mme o tlose tseo o seng o sa di hloke, mme o di boloke hantle.
- 3 Ebe, o hlophisa dipapetlana tsa mantswe le ditshwantsho tsa tlotlontswe ya mokotaba tseo o tla di hloka.
- 4 Eketsa dintho bakeng sa lebota la mokotaba le tafole tse tla kgahla baithuti, jwaloka: Dibuka tsa ditshomo, ditshwantsho tsa dibopuwa tseobatho ba dumelang hore di teng empa di le siyo.
- 5 Etsa diphuphutso inthaneteng ho hlophisetsa mokotaba. Mohlala: Stacey Fru.
- 6 Etsa bonnete ba hore dibuka tsa ho ngolla tsa baithuti, dibuka tsa tshebetso tsa DBE di tshwailwe ka ho ikgetha, mme di beilwe ka makgethe.
- 7 Etsa bonnete ba hore dibuka tse kgolo tsa hao, dibuka tsa padiso mmoho le dibuka tsa laeaborari di maemong a lokileng ebile di beilwe ka nepo.

Mosebetsi ya tlatsetso

Mosebetsi ena e ka etswa ke baithuti ka bonngwe ba qetang mosebetsi wa bona ka pele KAPA ha o ntse o etsa tekanyetso le ba bang ba baithuti.

Mosebetsi wa 1: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 18, Ha re baleng

Mosebetsi wa 2: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 19, Ha re ngoleng

Mosebetsi wa 3: Buka ya tshebetso ya DBE 1: Leqephe 20, Ha re etseng

Mosebetsi wa 4: Taka setshwantsho sa ntho eo o nahanang hore o tla e etsa nakong e tlang!

Mantaha

Mosebetsi wa molomo

Metsotso e 15

AKARETSA MOKOTABA: HO FUMANA DINTHLA KA THUTO E FETILENG.

- 1 Bontsha baithuti setshwantsho sa Stacey Fru bukeng e kgolo moo a buang le baithuti ba matiriki: Buka ya pele ya Stacey
- 2 Bolella baithuti hore re tswelapele ka mokotaba wa rona: Kakanyo.
- 3 Taka sedikadikwe tlapangolong mme o ngole mokotaba ka hara sedikadikwe seo.
- 4 Botsa baithuti hore: *Ke eng seo le seng le se tseba ka ha mokotaba ona?*
- 5 Ngola mehopolo ya baithuti tlapangolong mmapeng wa mehopolo. Ngola dintlha tse tshwanang mmoho.
- 6 Ha baithuti ba sokola, ba etelle pele ka dipotso tse kang:
  - a Ke dintho dife tseo re ka di akanyang?
  - b Re sebedisa kakanyo ya rona jwang?
  - c Hobaneng ha kakanyo e le bohlokwa?

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa (PATS)
- 2 Bapatsa mantsewe le ditshwantsho tihateng ya tlotlontswe ya mokotaba.
  - molotsana
  - pale ya boiqapelo
  - pale ya nnete

Raeme kapa pina	Diketso
Motse o teng o ratwang ke nna Mofulatshepe tlase ho foreisitata Motse o ipatileng letswapong la thaba Hore mafutsana a se bolawe ke serame	<i>Bontsha baithuti setshwantsho sa motse Bontsha ka letsoho letswapo thabeng Bontsha ka moo batho ba sireleditsweng ke thaba ka teng</i>
Ho mofeta ka tsela, motse ona ha se letho. Ke ntho feela e nyatsehang, e fellang ka hara seatla Ho nna o moholo ebile o motle Hobane ho rena kgotso feela	<i>Batho ba fetang mmileng ka dikoloi kapa ka maoto Botsha motse o motle ka matsoho.</i>

Mongolo

Metsotso e 15

- 1 Bolella baithuti hore ba bule dibuka tsa bona tsa ho ngolla ba ngole letsatsi le sehlooho: mantswe a **Bonngwe le Bongata**.
- 2 Ka mora moo, bolella baithuti ho nomora ho thoha ho 1–5 ka hara mola o ka thoko, ba ntse ba tlola mela mahareng a dinomoro.
- 3 Qapodisa mantswe a latelang a bonngwe. Baithuti ba ngole dipolelo tsena pela dinomoro tse nepahetseng.

Mantswe a Bonngwe le Bongata

- a koi
  - b lenaka
  - c buka
  - d ngwana
  - e tweba
- 4 Ho tloha moo, laela baithuti ho ngololla mantswe bongateng moleng o ka tlase.
  - 5 Ha ho setse metsotso e 5 ya thuto, ngola dipolelo tse nepahetseng tlapangollong, o qapodisa medumo o bile o hlalosa mokgwa wa tsamaiso wa mongolo o kopaneng ha o tse o ngola.
  - 6 Ebe, o laela baithuti ho supa paterone eo ba e bonang jwaloka: moo mantswe a fetohang
  - 7 Seha mola ka tlasa paterone jwaloka:

Mantswe a Bonngwe le Bongata

- a Koi
dkoi
  - b lenaka
manaka
  - c buka
dibuka
  - d ngwana
bana
  - e tweba
ditweba
- 8 Bolella baithuti ho nahana ka dipaterone ha ba bala le ha ba ngola.
  - 9 Laela baithuti ho nka dipensele tsa bona tsa mmala ho itshwaela.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Boitokisetso pele o bala

MAANO A KUTLWISISO: HO LEPA/NOHA

- 1 Dudisa baithuti fatshe hodima mmata hore bohle ba kgone ho bona buka e kgolo.
- 2 Bula buka e kgolo paleng ya: Buka ya pele ya Stacey!
- 3 Bontsha baithuti ditshwantsho leqephe ka leng o ntse o ba botsa hore ba nahana hore ho etsahalang.
- 4 Thusa baithuti ho ikamahanya ka maikutlo le ditshwantsho, hore ba be le moelelo o motle wa seo pale e buang ka sona.
- 5 Tsebisa mantswe a matjha karolong tse nepahetseng tsa pale.
- 6 Bala pale kaofela hang, o sa kgaotse.

Ho ngola:

Metsotso e 30

ho hlophisa

SEHLOOHO: Ngola pale e etsahalang tulong eo e seng ya nnete. Sebedisa kakanyo ya hao!

MOSEBETSI: Ngola pale ya bonyane dipolelo tse 8 ho tlatselisa bukeng ya phaposi burutelo e bitwang: Re sebedisa dikakanyo tsa rona!

BOITOKISO:

- 1 Nola lenane la ho hlophisa tlapangollong pele ngodiso e qala.
- 2 Ngola mothalo tlapangollong pele ho thuto. Kenya phoso e lenngwe kapa tse ka babang pedi.

LENANE LA HO HLOPHISA:

- 1 Na ke sebedisitse lekgathe lefetile ho hlalosa bana beso?
- 2 Na ke sebedisitse kakanyo ho qapa moo pale e etsahalang teng?
- 3 Na hon a le bothata paleng ya ka?
- 4 Na bothata bona bo a rarolleha paleng ya ka?
- 5 Na ke peletile mantswe ohle ka nepo?
- 6 Na polelo e nngwe le e nngwe e qala ka tlhaku e kgolo?
- 7 Na polelo e nngwe le e nngwe e na le matshwao a puo a nepahetseng?

BONTSHA TSAMAISO YA HO HLOPHISA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Balla baithuti hodimo lenane la hlophiso.
- 2 Balla baithuti hodimo ka mothalo wa hao.

- 3 Bala lenane, obe o bontshe hore mothalo wa hao o nepahetse, kapa o lokela ho etsa ditokiso kapa ho o ntlafatsa.
- 4 Bontsha baithuti tsamaiso ya ho etsa ditokiso.

BAITHUTI BA PHETHELA TSAMAIISO YA HO HLOPHISA (SEO O SE ETSANG)

- 1 Neha baithuti dibuka tsa bona tsa ho ngolla.
- 2 Bolella baithuti ho fumana methalo ya bona ya mosebetsi wa ho ngola.
- 3 Ho tloha moo, bolella baithuti ho bala manane a bona a hlophiso, ebe ba etsa ditokiso le ntlafatso moo ho hlokahalang
- 4 Ha baithuti ba ntse ba sebetsa, tsamatsamaya ka phaposi burutelong ho tshwara dikoponyana. Netefatsa hore o sebetsa le sehlopha se fapaneng sa baithuti bakeng sa mosebetsi o mong le o mong wa ho ngola.
- 5 Lekola diphoso tse tlwaelehileng mosebetsing wa baithuti wa ho ngola.
- 6 Lemosana baithuti mme o ngole diphoso tse tlwaelehileng tlapangollong.
- 7 Bontsha baithuti mokgwa wa ho lokisa diphoso.

Moralo: pale ya ka.

K Kyale kyale honeho ho ne ho ena le Kgosana e bitwang

R Rapunzel. Rapunzel o he a dulla toreng ka hara
moru. O nea dulla toreng moo hobane one a
kwalletse ke moloji ya lefoofoo. Moloji o ne a
mo kwalletse ka moo hobane a ne batla hore
Rapunzel a ebe hore a se ke a stofala. Ba
tsasi le leng kgosana e ile ya fibla mme ya
polosa Rapunzel ka homo ntsha ka toreng eo.
Qetelong ba ile dulla mmoho ka thabo.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsoso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle ka **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 10**.
- 2 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 1 wa Mantaha**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti **mosebetsi wa 2 wa Mantaha**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labobedi

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso bamedumo, ho arola le ho kopanya.

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **ts**
- 2 Qapodisa lentswe: **tsoka**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /ts/-/o/-/k/-/a/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /ts/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /o/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /k/
- 7 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentswe /a/
- 8 Ngola lentswe tlapangollong: **tsoka**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /ts/-/o/-/k/-/a/ = **tsoka**
- 10 Ebe kamora moo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /tso/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /ka/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /tso/-/ka/ = **tsoka**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **jw**
- 2 Qapodisa lentswe: **jwale**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /jw/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /a/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /l/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe /e/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /jw/-/a/-/l/-/e/
- 8 Ngola lentswe: **jwale**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /jw/-/a/-/l/-/e/ = **jwale**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /jwa/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /le/
- 12 Laela baithuti ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /jwa/-/le/ = **jwale**

SEO O SE ETSANG....

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho. **mantswe a ts, jw.**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1–5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang
a jwala

- b** jwale
  - c** jwang
  - d** tsoka
  - e** tseka
  - f** letsatsi
- 4** Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
  - 5** Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangollongo be o sehele mela medumo e korotsweng.
  - 6** Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
  - 7** Hlalosa hore baithuti ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

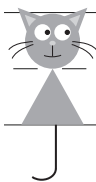

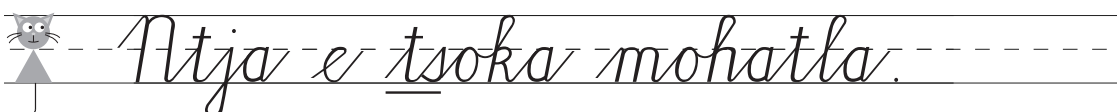
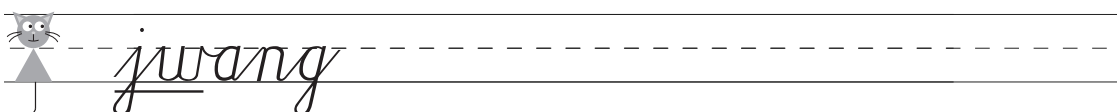
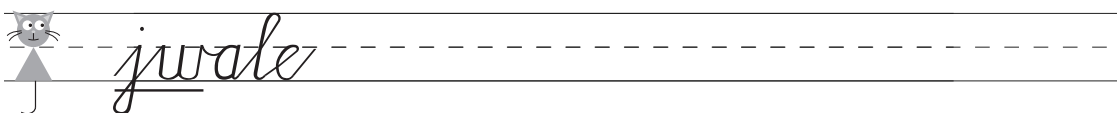
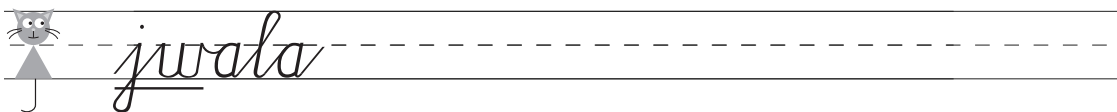
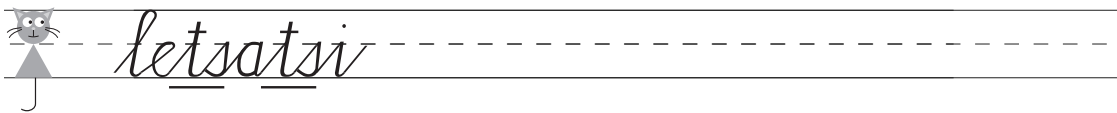
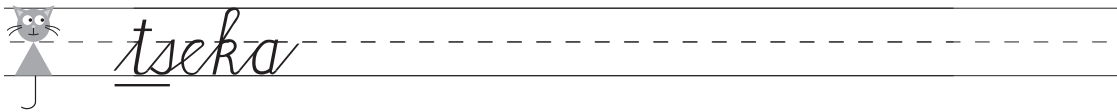
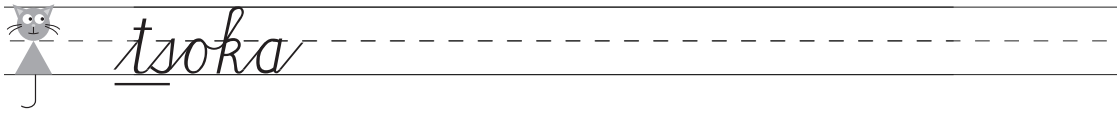
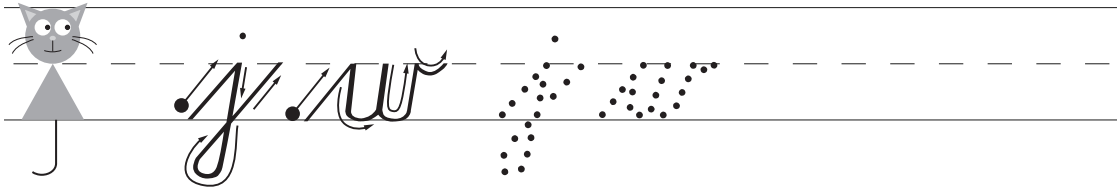
Mongolo:

Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku/mantswe/dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1** Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane ka mongolo o kopaneng: **ts, jw**
- 2** Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3** Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4** Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5** Qetellong bontsha baithuti tlapangollong hape hore dithlaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6** Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7** Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya pele

MAANO A KUTLWISISO: BATLISISA DIKARABO SERATSWANENG

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
Stacey Fru o hlahetse Johannesburg/Gauteng, Afrika Borwa ka selemo sa Ha Stacey e sa le ngwana e monyeyane, o ne a tlwaetse ho dula hodima batswadi ba hae ha ba mmalla dibuka tse ngata. Ba ntse ba supa ditshwantsho tse mebalabala tse ntle ebe Stacey o tla bua ka lentswe le bonolo a ntse a tshehela tlase.	Stacey o tswa kae ? Oho, ke ithutile hore o tswa Johannesburg/Gauteng.
Ha e ne e sa le ngwana e monyenyane, o ne a dula fatshe ka pele ho raka ya dibuka, a hule buka e nngwe le nngwe e moo. O ne a rata ho phehla maqephe. O ne a rata le ho bala lentswe le leng le le leng.	Stacey o ne rata ho etsa eng ? Ke ithutile hore o ne a rata ho bala dibuka ho tloha a sa le monyenyane haholo.
Stacey a nahana hore dibuka tseo a di balang di ngotswe le ho takwa ke bana ba bang, jwaleka yena. A etsa qeto hore o batla ho tshwana le bona. O batla ho ngola buka ya hae le yena mme o ile a fela a etsa jwalo.	O ne a nahana dibuka di ngotswe ke bo mang ? Oho, ke ithutile hore o nahanne hore dibuka di ngotswe ke bana ba bang.
Ka tsatsi le leng ha Stacey a le dilemo tse supileng, ha mme wa hae a kena phaposing ya hae ya ho robala 'Bona! lena ke e leqephe la ho qetela la buka ya ka!' Stacey o tsebisa mmae, a phahamisitse leqephe la ho qetela la buka ya hae. Mme wa hae a bona qubu ya maqephe a seng a qetile ka ona hodima tafole ya hae.' Ke batla ho phatlalatsa buka ena,' ho rialo Stacey ka boitshepo, hore bana ba bang ba tle ba e bale!'	Stacey o ne a le dilemo di kae ha a ngola buka ya hae ya pele? Ke ithutile hore o ne a le dilemo tse supileng feela.
Bosiung boo, Stacey le batswadi ba hae ba dula mmoho hodima bethe. 'Na o ne o tseba hore Stacey o ngotse buka?' ho botsa Mmae. 'O ngotse buka?' ho botsa Ntate wa hae,' E bitswa mang?' 'E bitswa Smelly Cats. O re o batla ho e phatlalatsa.' Ke a ipotsa ho tla kgonahala na? Mme wa hae wa ipotsa.	Sehlooho sa buka ya pele ya Stacey e ne e le mang ? Ke ithutile hona mona hore e bitswa Smelly Cats.
Batswadi ba Stacey ba bala buka, ba ne ba sa tsebe hantle haeba o fela a ngotse buka. 'Ke a ipotsa haeba buka ena e tla phatlalatswa na?' ho botsa Ntate wa hae.	Ebe batswadi ba Stacey ba ile ba ikutlwa jwang ? Ke ithutile hore ba ile ba iphumana ba sa tsebe hantle haeba buka ya Stacey e ka phatlalatswa.

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
<p>'Stacey o sa le monyenyane haholo! Ngwana ya dilemo tse supileng a ka phatlalatsa buka jwang?' Mme wa hae o a ipotsa.</p>	
<p>Empa, ba ne ba batla ho thusa Stacey ho fihlella toro ya hae. Mme wa hae a fetisetsa mosebetsi wa hae ho mohlophisi ya hlwahlwa.</p> <p>Mohlophisi o ile a bala lentswe le leng le le leng la Smelly Cats.</p> <p>'Ke nahana hore e tlameha ho phatlalatswa!' a rialo.</p> <p>Stacey o ile a bososela ka motlotlo.</p>	<p>Ke mang eo Mme wa Stacey a ileng a fetisetsa mosebetsi ho yena? Ke ithutile hore o ile a e fetisetsa ho mohlophisi.</p>
<p>Qetellong ha Smelly Cats e se e phatlaladitswe, Stacey a thusa ho hlophisa moketjana wa ho thakgola buka, hore a tle a tsebise bana ba bang le batswadi ba bona ka buka ya hae.</p> <p>'Ke nna ya ngotseng buka ena ka bo nna', Stacey o bolella ba mamedi ba hae.' Ke nahana ho bohlokwa ho bana ba bangata -haholo ba Ma-Arika -ho hlahisa maikutlo a rona ka ho ngola!'</p>	<p>Stacey o ile a hlophisa eng? Oho! Ke ithutile hore o ile a hlophisa moketjana wa ho thakgola buka, e le ho tsebisa phatlalatsa ya buka ya hae!</p>
<p>Buka ena ya Smelly Cats e ileng ya fumana phatlalatsa e atlehileng ka ho fetisisa ha e ne e thakgolwa. Buka ena e ile ya tjhaellwa monwana ke Lefapha la thuto ya motheo la Afrika Borwa, hona ho bolelang hore bana ba dumelletse ho bala buka ena sekolong!</p> <p>Stacey o ile a hapa kgau ka selemo sa 2015 - ho Best Childhood Development Publication. (mokatlo wa bana wa ho phatlalatsa dibuka)</p> <p>Batswadi ba hae ba ne ba moshebelletse ka motlotlo ha a hlwella kalana ho amohela kgau ya hae.</p> <p>'O bontsha boitshwaro bo botle!' ho rialo Mme wa hae. 'Re ne re sa lokela ho ba le pelaelo ka yena!' ho rialo Ntatae.</p> <p>Re se ke ra hlola re belaela mehopolo ya hae hape!' mmae a dumela.</p> <p>Batswadi ba Stacey ba bososela ka motlotlo.</p>	<p>Buka ya Stacey e ile ya hapa kgau efeng?</p> <p>O hapile Best Childhood Development Publication!</p>
<p>Ka morao hoba Stacey a ngola buka ya Smelly Cats, o ile a nna a tswela pele ho ngola dibuka tsa bana jwaleka yena, empa mosebetsi wa hae o se o le ka nqane le ho ngola hobane</p>	

Seratswana	Padiso Ya Pele (Ho nahana, o bue)
Stacey e se e le motho ya seng a abela batho ba hlokgang thuso ka ho ba fa ditjhelete O ile a qala mokgatlo wa thuso wa hae, o sebetsanang le ho nehelana ka dibuka, dikomporo, diaparo le dijo ho ba hlokgang.	
Stacey o ile a sebedisa katleho ya hae hape ho ba sebui se kgothatsang ba bang le ho ba moitseki. Seabo sa hae mona e ne e le ho fana ka puo eo a neng a tshepa hore e tla ruta le ho kgothatsa bana, jwale ka yena.	Ke mosebetsi ofeng hape oo Stacey a neng a o etsa? Ke ithutile mona hore mosebetsi o mong wa hae e ne e le philanthropist, sebui se kgothatsang le ho ba moitseki.
Puong ya pele ya Stacey, o ile a kgothatsa makgolo-kgolo a baithuti ba sehlopha sa leshome. 'O ke ke wa ba monyenyanane kapa moholo ho phela ditoro ya hao!o rialo.	Stacey o ile a bua le bo mang puong ya hae e kgolo ya pele? Oho! ke ithutile hore o ile a bua le makgolo-kgolo a baithuti ba sehlopha sa leshome.
Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
Sehlooho sa buka ya pele ya Stacey e ne e le mang?	Sehlooho sa buka e ne e le Smelly Cats.
Stacey o ne a le dilemo di kae ha a ngola buka ya hae ya pele?	O ne a le dilemo tse supileng feela.
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
Hobaneng batswadi ba Stacey ba ne ba ena le pelaelo?	<ul style="list-style-type: none"> Hobane ba ne ba sa tsebe haeba Stacey o monyenyanane ho ngola buka. Hobane ba ne ba sa tsebe haeba buka e tla kgona ho phatlalatswa. Mohlomong ba ne ba sa tsebe haeba buka ya hae e loketse ho phatlalatswa na.

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso ya ho Bala la 10.**
- Hlalosetsa baithuti **Mosebetsi wa 1 wa Labobedi**
- Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- Kamora metsotso e 15, ba kgutisetse ditulong tsa bona
- Etsa **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- Hlalosetsa baithuti Mosebetsi wa 2 wa **Labobedi.**
- Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Laboraro

Mesebetsi ya molomo

Metsotso e 15

TLOTLONTSWE YA MOKOTABA

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantswe le ditshwantsho tjhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba
  - pelaelo
  - boitshepo
  - moitseki

Raeme kapa pina	Diketso
Motse o teng o ratwang ke nna Mofulatshepe tlase ho foreisitata Motse o ipatileng letswapong la thaba Hore mafutsana a se bolawe ke serame	<i>Bontsha baithuti setshwantsho sa motse Bontsha ka letsoho letswapo thabeng Bontsha ka moo batho ba sireleditsweng ke thaba ka teng</i>
Ho mofeta ka tsela, motse ona ha se letho. Ke ntho feela e nyatsehang, e fellang ka hara seatla Ho nna o moholo ebile o motle Hobane ho rena kgotso feela	<i>Batho ba fetang mmileng ka dikoloi kapa ka maoto Botsha motse o motle ka matsoho.</i>

HO PHETA DIPALE KA BOIQAPELO/BOKGONI

- 1 Arola baithuti ka dihlopha tse nyenyane.
- 2 Neha sehlopha ka seng leqephe la ditshwantsho la ho petha pale ka boiqapelo/bokgoni ba bona.
- 3 Hopotsa baithuti hore beke e fetileng, ba iqapetse dipale tsa bona ba sebedisa ditshwantsho.
- 4 Bekeng ena baithuti ba lokela ho sebetsa ka dihlopha ho nahana ka pale ya bona.
- 5 Hopotsa baithuti hore pale ya bona e be ya boiqapelo e hohelang le hore e tsamayelane le ditshwantsho.
- 6 Bolella baithuti ho mamela ka hlooko.
- 7 Kopa dihlopha 1–2 ho abelana ka dintlha tsa bona.
- 8 Leboha baithuti ka ho abelana ka dintlha tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Boikgopotso ba medumo, ho arola le ho kopanya

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **tj**
- 2 Qapodisa lentswe: **tjoto**
- 3 Arohanya lentswe ho ya ka medumo: /tj/-/o/-/t/-/o/
- 4 Qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /tj/
- 5 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /o/
- 6 Qapodisa modumo wa boraro wa lentswe: /t/
- 7 Qapodisa modumo wa ho qetela wa lentswe /o/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **tjoto**
- 9 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /tj/-/o/-/t/-/o/ = **tjoto**
- 10 Kamora seo, qapodisa modumo wa pele wa lentswe: /tjo/
- 11 Qapodisa modumo wa bobedi wa lentswe: /to/
- 12 Bontsha ka ho supa ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /tjo/-/to/ = **tjoto**

SEO RE SE ETSANG...

- 1 Qapodisa modumo: **lw**
- 2 Qapodisa lentswe: **lwanne**
- 3 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /lw/
- 4 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /a/
- 5 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa boraro lentsweng? /nn/
- 6 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qetellong ya lentswe /e/
- 7 Kopa baithuti ho arola lentswe ka medumo eo le bopilweng ka yona: /lw/-/a/-/nn/-/e/
- 8 Ngola lentswe tlapangolong: **lwanne**
- 9 Laela baithuti ho kopanya medumo le wena ho bopa lentswe: /lw/-/a/-/nn/-/e/ = **lwanne**
- 10 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe o qalang lentswe? /lwa/
- 11 Botsa baithuti hore: ke modumo ofe wa bobedi lentsweng? /nne/
- 12 Laela baithuti ho kopanya medumo ho bopa lentswe: /lwa/-/nne/ = **lwanne**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Bolella baithuti ho ntsha dibuka tsa bona tsa ho ngolla le hore ba ngole letsatsi le sehlooho: **mantswe a tj, lw.**
- 2 Ka mora moo ba bolelle ho ngola dinomoro 1–5 ka hare ho mola o ka thoko.
- 3 Ba bitsetse mantswe a latelang:
  - a tjoto
  - b tjodietsa
  - c lwana

d lwanela

e lelwala

f lwanne

- 4 Baithuti ba ngole mantswe ka thoko ho nomoro e nepahetseng ba be ba sehele mola modumo o korotsweng lentsweng.
- 5 Ha ho setse metsotso e mmedi, o ngole ka nepahalo mantswe tlapangolong o be o sehele mela medumo e korotsweng.
- 6 Bolella baithuti ho etsa ditokiso ka pene ya mmala.
- 7 Bolella baithuti hore ka thuto e latelang ba tla ithuta ho ngola modumo ona ka MONGOLO O KOPANENG.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

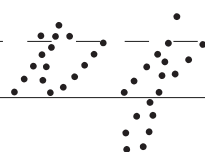
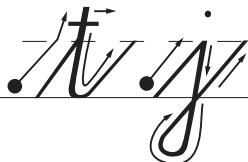
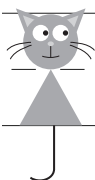

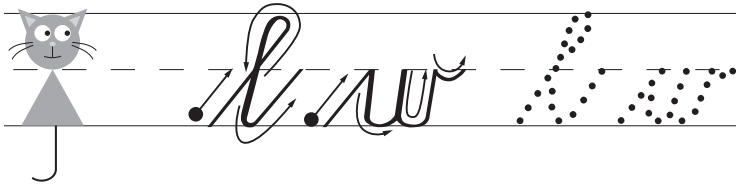
Mongolo:

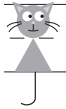
Metsotso e 15

Ngola (di)tlhaku/mantswe/dipolelo ka mongolo o kopaneng

- 1 Ruta baithuti mokgwa o nepahetseng wa ho sebedisa ditlhaku tse nyanyane ka mongolo o kopaneng: **tj, lw**
- 2 Bontsha ka ho ngola ditlhaku bakeng sa bana ba ngolang ka letsoho le letona ebe o bontsha ba ngolang ka letsoho le letshehadi.
- 3 Ebe o bolella baithuti ho sebetsa le balekane, ho ngola ditlhaku mekokotlong ya bona ka menwana.
- 4 Ka mora hona, bolella baithuti ho ngola ditlhaku hodima tafole tsa bona ka menwana.
- 5 Qetellong bontsha baithuti tlapangolong hape hore dithlaku le mantswe di ngolwa jwang.
- 6 Baithuti ba tshwanetse ho kopolla modumo/ mantswe/ dipolelo dibukeng tsa bona.
- 7 Baithuti ba tshwanetse ho seha mela ka tlasa modumo o korotsweng mantsweng / kapa dipolelong tse ngotsweng.

 ljoto

 ljodietsa

 lwana

 lwanela

 lelwala

 lwanne

 Bana ba tseka ljoto.

 Bana ba rata ho lwana.

LENANEO LA MONGOLO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Polelo: _____

Ngodiso:

Metsotso e 30

Ho patlalatsa le ho hlahisa

SEHLOOHO: Ngola pale e etsahalang tulong eo e seng ya nnete. Sebedisa kakanyo ya hao!

MOSEBETSI: Ngola pale ya bonyane dipolelo tse 8 ho tlatsela bukeng ya phaposiburutelo e bitswang: Re sebedisa kakanyo ya rona!

FOREIMI YA HO NGOLA:

- 1 Kgale kgale... *(re bolelle ka tulo le ka dibapadi)*
- 2 Tsatsi le leng... *(hlalosa bothata)*
- 3 Empa he... *(hlalosa hore bothata bo rarolleha jwang)*
- 4 Qetellong... *(pale e re ruta eng?)*

BOITOKISO: Pele ho thuto ya ho ngola, ngola moralo oo o entseng ka Mantaha tlapangolong

HO BONTSHA KA HO E TSA TSAMAIISO YA HO THALA (SEO KE SE ETSANG)

- 1 Hopotsa baithuti hore ka Mantaha re sebedisitse lenane la ho hlophisa ho hlophisa mothalo wa rona.
- 2 Ka mora moo bolella baithuti hore re tliho patlalatsa le ho hlahisa mosebetsi war on wa qeteloo re o ngotseng.
- 3 Bontsha baithuti ka moo o ngolang hape mosebetsi wa hao o kenya sehlooho le letsatsi.

PHETHELA TSAMAIISO YAH O PHATLALATSA. (SEO O SE ETSANG)

- 1 Neha baithuti dibuka tsa ho ngolla.
- 2 Laela baithuti ho ngola etsatsi le sehlooho: **Tulo ya boikgopolelo ba ka.**
- 3 Bolella baithuti ho ngola mosebetsi wa bona ka makgethe ba sa etse diphoso.
- 4 Ha baithuti ba ena le nako ba ka taka setshwantsh ka pelenyana.
- 5 Bolella baithuti hore ba ka eketsa dipolelo haeba ba sa na le nako.
- 6 Hopota baithuti ka maano ao baka a sebedisang ho ba thusa.
- 7 Ha baithuti ba ntse ba ngola tsamatsamaya ka phaposiburutelong ho thusa ba sokolang.

BAITHUTI BA HLAHISA MOSEBETSI WA BONA

- 1 Ha ho setse metsotso e mehlano, laela baithuti ho beha diphensele tsa bona fatshe.
- 2 Laela baithuti ho **buisana ka bobedi** le balekane ba bona ka seo ba se ngotseng.
- 3 Hang ha baithuti ba qetile, bitsa moithuti a le mong kapa ba babedi ho bala seo ba sengotseng.

- 4 Bapatsa mosebetsi wa baithuti moo e mong le e mong a tla o bona ele hore ba kgone ho bala se ngotsweng ke ba bang.

Pale ya ka: Rapunzel

kgale kgale ho ne ho ewale kgosatsina e bitswang
 Rapunzel. Rapunzel o he a dulla toreng ka hara
 moru. ne a dula moo hobane o ne a
 kwalletse ke moloi ya lefufa. Moloi o ne a
 mo kwalletse ka moo hobane a ne batla hore
 Rapunzel a etse hore a se ke a tsofala ka
 tsastile leng kgosana e ile ya fihla mme ya
 pholosa Rapunzel ka homo ntsha ka toreng eo.
 Qetlelong ba ile dula mmoho ka thabo

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti bohle ka **Leqephe la tshebetso la ho Bala la 10.**
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle **mosebetsi wa 1 wa Laboraro.**
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa phethoho ya **Mosebetsi wa Phetoho ya ho Bala.**
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2 wa Laboraro.**
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labone

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Fapanyetsano ya ditlhaku

SEO KE SE ETSANG...

- 1 Hlalosa hore kajeno re tlilo ikwetlisa ho bona diphapang tse nyane tse teng mantsweng. Ho na ho re thusa hore re be dibadi tse hlwahlwa.
- 2 Ngola mantswa ana tlapangolong: **tsoka, tseka**
- 3 Bontsha baithuti diphapang mantsweng a latelang tse kang: **tsoka, tseka**
- 4 Hlalosa diphapang jwaloka: medumo ya /o/ le /e/ e fapane, empa ditlaku tse ding kaofeela di a tshwana!

SEO RE SE ETSANG...

KAROLO YA 1

- 1 Ngola mantswa ana a mabedi tlapangolong: **ngwale, jwale**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke eng phapang dipakeng tsa mantswa ana?
- 3 **Bitsa moithuti hore a tlo seha mola ka tlasa phapang e teng mantsweng ana: ngwale, jwale**
- 4 Hlalosa diphapang tse teng mantsweng ana.

KAROLO YA 2

- 1 Jwale, ngola lentse lena tlapangolong: **jwala**
- 2 Botsa baithuti tjena: Ke modumo ofe lentse lena oo o ka o fapanyetsanang le o mong ho bopa lentse le letjha?
- 3 Ngola lenane la dikarabo tsa baithuti tlapangolong, jwaloka: **bala, tala, jala, qala, nyala, rwala**

SEO O SE ETSANG...

- 1 Ngola lentse lena tlapangolong: **tseka**
- 2 Laela baithuti ho bopa mantswa a mangata ka moo ba ka kgonang, ba ntse ba fetola feela modumo o le mong.
- 3 Qetellong bitsetsa baithuti tlapangolong ho tlilo ngola lentse le le leng leo moithuti a le bopileng.
- 4 Bala mantswa mme o hlalose baithuti ka medumo e fapanyeditsweng. **qeka, nyeka, hleka, tsoka**

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Padiso ya bobedi**MAANO A HO BALA: BATLISISA DIKARABO SERATSWANENG**

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
Stacey Fru o hlaketse Johannesburg/Gauteng, Afrika Borwa ka selemo sa Ha Stacey e sa le ngwana e monyeyane, one a tlaetse ho dula hodima batswadi ba hae ha ba mmalla dibuka tse ngata. Ba ntse ba supa ditshwantsho tse mebalabala tse ntle ebe Stacey o tla bua ka lentswe le bonolo a ntse a tshehela tlase.	Hobaneng ha Stacey a ne a dula hodima batswadi ba hae? Ke ithutile hore o ne a dula hodima bona ha ba mmalla dibuka.
Ha e ne e sa le ngwana e monyenyane, o ne a dula fatshe ka pele ho raka ya dibuka, a hule buka e nngwe le nngwe e moo. O ne a rata ho phehla maqephe O ne a rata le ho bala lentswe le leng le le leng.	Hobaneng Stacey a ne a rata ho dula ka pele ho raka ya dibuka? Oho, hore a tle a kgone ho bala dibuka tse ngata.
Stacey a nahana/ hopola hore dibuka tseo a di balang di ngotswe le ho takwa ke bana ba bang, jwaleka yena. A etsa qeto hore o batla ho tshwana le bona. O batla ho ngola buka ya hae le yena mme o ile a fela a etsa jwalo.	Ke eng e ileng ya kgothatsa Stacey ho ngola buka ya hae? Ke ithutile hore o ne a nahana hore dibuka kaofela tse rakeng ya hae ya dibuka di ngotswe ke bana ba bang, mme le yena o batla ho tshwana le bona.
Ka tsatsi le leng ha Stacey a le dilemo tse supileng, ha mme wa hae a kena phaposing ya hae ya ho robala 'Bona! lena ke e leqephe la ho qetela la buka ya ka!' Stacey o tsebisa mmae, a phahamisitse leqephe la ho qetela la buka ya hae. Mme wa hae a bona qubu ya maqephe a seng a qetile ka ona hodima tafole ya hae. 'Ke batla ho phatlalatsa buka ena,' ho rialo Stacey ka boitshepo, hore bana ba bang ba tle ba e bale!	Hobaneng Stacey a ne a batla ho phatlalatsa buka ya hae? Oho, hore bana ba bang ba kgone ho e bala.
Bosiung boo, Stacey le batswadi ba hae ba dula mmoho hodima bethe. 'Na o ne o tseba hore Stacey o ngotse buka?' ho botsa Mmae. 'O ngotse buka?' ho botsa Ntate wa hae, 'E bitswa mang?'	

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>'E bitswa Smelly Cats. O re o batla ho e phatlalatsa.'Ke a ipotsa ho tla kgonahala na? Mme wa hae wa ipotsa.</p>	
<p>Batswadi ba Stacey ba bala buka, ba ne ba sa tsebe hantle haeba o fela a ngotse buka.</p> <p>'Ke a ipotsa haeba buka ena e tla phatlalatswa na?' ho botsa Ntate wa hae.</p> <p>'Stacey o sa le monyenyanane haholo! Ngwana ya dilemo tse supileng a ka phatlalatsa buka jwang?' Mme wa hae o a ipotsa.</p>	<p>Hobaneng batswadi ba Stacey ba ne ba sa tsebe hantle ?</p> <p>Oho, ke ithutile hore ha ba tsebe hantle le ho hloka bonnete hobane Stacey o ntse a le monyenyanane haholo ho ka phatlalatsa buka ya hae.</p>
<p>Empa, ba ne ba batla ho thusa Stacey ho fihlella toro ya hae. Mme wa hae a fetisetsa mosebetsi wa hae ho mohlophisi ya hlwahlwa.</p> <p>Mohlophisi o ile a bala lentse le leng le le leng la Smelly Cats.</p> <p>'Ke nahana hore e tlameha ho phatlalatswa!' a rialo.</p> <p>Stacey o ile a bososela ka motlotlo.</p>	<p>Hobaneng Stacey a ile a bososela? Oho! O ile a bososela hobane o ile a ikutlwa a le motlotlo ha mohlophisi a re buka ya hae e tlameha ho phatlalatswa.</p>
<p>Qetellong ha Smelly Cats e se e phatlaladitswe, Stacey a thusa ho hlophisa moketjana wa ho thakgola buka, hore a tle a tsebise bana ba bang le batswadi ba bona ka buka ya hae.</p> <p>'Ke nna ya ngotseng buka ena ka bo nna', Stacey o bolella ba mamedi ba hae.' Ke nahana ho bohlokwa ho bana ba bangata –haholo ba Ma-Arika –ho hlahisa maikutlo a rona ka ho ngola!</p>	<p>Hobaneng Stacey a ne a batla ho hlophisa moketjana wa ho thakgola buka?</p> <p>Ke nahana hore ke hobane o ne batla ho bolella batho bohle ka buka ya hae, le ho kgothatsa bana ba bang ho ngola le bona.</p>
<p>Buka ena ya Smelly Cats e ileng ya fumana phatlalatsa e atlehileng ka ho fetisisa ha e ne e thakgolwa. Buka ena e ile ya tjhaellwa monwana ke Lefapha la thuto ya motheo la Afrika Borwa, hona ho bolelang hore bana ba dumelletse ho bala buka ena sekolong!</p> <p>Stacey o ile a hapa kgau ka selemo sa 2015 – ho Best Childhood Development Publication. (mokatlo wa bana wa ho phatlalatsa dibuka)</p> <p>Batswadi ba hae ba ne ba moshebelletse ka motlotlo ha a hlwella kalana ho amohela kgau ya hae.</p> <p>'O bontsha boitshwaro bo botle!' ho rialo Mme wa hae. 'Re ne re sa lokela ho ba le pelaelo ka yena!' ho rialo Ntatae.</p> <p>Re se ke ra hlola re belaela mehopolo ya hae hape!' mmae a dumela.</p> <p>Batswadi ba Stacey ba bososela ka motlotlo.</p>	<p>Hobaneng batswadi ba Stacey ba ile ba bososela ka motlotlo? E ka nna yaba ke hobane a ngotse buka, mme buka ya hae e hapile kgau!</p>

Seratswana	Padiso Ya Bobedi (Ho nahana, o bue)
<p>Ka morao hoba Stacey a ngola buka ya Smelly Cats, o ile a nna a tswela pele ho ngola dibuka tsa bana jwaleka yena, empa mosebetsi wa hae o se o le ka nqane le ho ngola hobane</p> <p>Stacey e se e le motho ya seng a abela batho ba hlokang thuso ka ho ba fa ditjhelete O ile a qala mokgatlo wa thuso wa hae, o sebetsanang le ho nehelana ka dibuka, dikomporo, diaparo le dijo ho ba hlokang.</p>	<p>Hobaneng Stacey a ile a qala mokgatlo wa thuso (Foundation) Ke ithutile hore o qadile mokgatlo wa thuso, hore a tle a nehele dintho ho ba bang ba di hlokang.</p>
<p>Stacey o ile a sebedisa katleho ya hae hape ho ba sebui se kgothatsang ba bang le ho ba moitseki. Seabo sa hae mona e ne e le ho fana ka puo eo a neng a tshepa hore e tla ruta le ho kgothatsa bana, jwale ka yena.</p>	<p>Hobaneng Stacey a ne a fana ka puo tse kgothatsang? Oho! ke ithutile hona mona hore o na le tshepo ya hore dipuo tsa hae tsa kgothatso di tla ruta le ho kgothatsa bana ba ba bang.</p>
<p>Puong ya pele ya Stacey, o ile a kgothatsa makgolo-kgolo a baithuti ba sehlopha sa leshome.</p> <p>'O ke ke wa ba monyenyanane kapa moholo ho phela ditoro ya hao!'o rialo.</p>	<p>Hobaneng Stacey a ile a fana ka puo ho baithuti ba sehlopha sa leshome? Oho! hobane o ne a batla ho ba kgothatsa hore ba phele ditoro tsa bona.</p>
Dipotso tsa tlhakisetso	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Batswadi ba Stacey ba ile ba ikutlwa jwang ha a ne a qala a batla ho phatlalatsa buka ya hae?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ba ne ba ikutlwa ba na le pelaelo • Ba ne ba ikutlwa ba sa tsebe hantle haeba o monyenyanane haholo ho ka phatlalatsa buka. • Ba ne ba sa tsebe haeba motho e mong a ka kgona ho phatlalatsa buka ya hae.
<p>Hobaneng batswadi ba Stacey ba ne ba ikutlwa ba le le motlotlo?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hobane o ile a hapa kgau. • Hobane o ile a phatlalatsa buka. • Hobane o ne a na le boitshwaro bo botle.
Potso 'hobaneng'/Potso ya Maikutlo	Dikarabo tse lebelletsweng
<p>Hobaneng ha Stacey a ne a bolella baithuti ba sehlopha sa leshome hore 'O ke ke wa ba moholo kapa monyenyanane ho phela ditoro tsa hao'.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hobane o ne a batla ho ba kgothatsa hore ba phele ditoro tsa bona. • Hobane o fana ka puo ho ruta le ho kgothatsa bana ba bang ba jwaloka yena. • Hobane o ne a sa le motjha haholo mme a fihlelletse toro ya hae. • Nnete ke ba hore Stacey o phatlaladitse buka a le dilemo tse supileng, hoo ke bopaki hore o ke ke wa ba monyenyanane kapa moholo ho phela ditoro tsa hao. Stacey o batla bana bohle ba tsebe taba eo!

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle ka Leqephe **la Tshebetso la ho Bala la 10**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labone**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **mosebetsi wa phetoho wa ho bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 2 wa **Labone**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ho bontsha dihlopha tse o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Labohlano

Mesebetsi ya molomo

Metsotso e 15

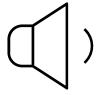
TLOTLONTSWE YA MOKOTAB

- 1 Ruta o sebedisa PATS
- 2 Bapatsa mantšwe le ditshwantsho tšhateng ya Tlotlontswe ya Mokotaba
  - phatlalatsa
  - mohlophisi
  - pososelo

Raeme kapa pina	Diketso
Motse o teng o ratwang ke nna Mofulatshepe tlase ho foreisitata Motse o ipatileng letswapong la thaba Hore mafutsana a se bolawe ke serame	<i>Bontsha baithuti setshwantsho sa motse Bontsha ka letsoho letswapo thabeng Bontsha ka moo batho ba sireleditsweng ke thaba ka teng</i>
Ho mofeta ka tsela, motse ona ha se letho. Ke ntho feela e nyatsehang, e fellang ka hara seatla Ho nna o moholo ebile o motle Hobane ho rena kgotso feela	<i>Batho ba fetang mmileng ka dikoloi kapa ka maoto Botsha motse o motle ka matsoho.</i>

PUISANO YA SERATSWANA SE BADILWENG KA KOPANELO.

- 1 Ngola foreimi ya puisano tlapangollong
  - a Beke e fetileng re badile pale ya...
  - b Bekeng ena re badile pale ya...
  - c Ke rata ho bala...hobane...
- 2 Balla baithuti foreimi ya puisano.
- 3 Arola baithuti ka **dihlopha tse nyenyane**.
- 4 Bolella baithuti hore e mong le e mong a fumane monyetla wa ho phehisa potsong.
- 5 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 6 Kopa baithuti ba fapaneng kapa sehlopha se itseng sa baithuti ho abelana le wena dikarabo tsa bona.
- 7 Ha dikarabo di sa nepahala, di lokise.
- 8 Leboha baithuti ka diphehiso tsa bona.

Tlhokomediso ya medumo le medumo:

Metsotso e 15

Popo ya mantswe

Ngola lenane tlapangolong le nang le medumo eo ba ithutileng yona dibekeng tse fetileng.

a	w	m
tl	sh	nk
i	o	b
hl	ts	tj
l	y	n
jw	rw	lw
k	e	u
qh	aa	ee

BONTSHA

- 1 Qapodisa medumo yohle e tlapangolong.
- 2 Efa baithuti metsotso e 3 ho bopa mantswe ao ba ka a kgonang ba sebedisa medumo eo.

SEO SE ETSWANG KE BAITHUTI

- 1 Bolella baithuti ho bula dibuka tsa bona.
- 2 Laela baithuti ho qala ho bopa mantswe mme ba e ngole ka dibukeng tsa bona.
- 3 Efa baithuti metsotso e 3 ho bopa mantswe ka bongata boo ba ka bo kgonang.
- 4 Dumella baithuti ho itshwaela mesebetsi ya bona.
- 5 Kopa baithuti ho arolelana mantswe eo ba a bopileng le ba bang mme o a ngole tlapangolong.

LENANEO LA DIFONIKI/MEDUMO LE FAPANENG

Modumo/Medumo: _____

Mantswe: _____

Ho bala ka kopanelo:

Metsotso e 15

Diketsahalo kamora ho bala

MAANO A KUTLWISISO: KAKARETSO

NGODISO YA KAKARETSO YA PALE.

- 1 Kajeno re tlilo *nahana ka dikarolo tsa bohlokwa tsa pale.*
- 2 Re tla *nahana hape ka seo re tshwanetseng ho ithuta sona paleng ena.*
- 3 Ngola foreimi ya kakaretso tlapangolong.
- 4 Laela baithuti ho sebedisa foreimi ho araba dipotso:
  - a **Pale ena e ka ha...** (dipolelo 2–3)
  - b **Ke ratile...**
  - c **Ke nahana hore pale ena e ngotswe ho nthuta ka...**
- 5 Hlalosetsa baithuti hore ba keke ba kgona ho bua ka dintho tsohle tse paleng-ba tshwanetse ho kgetha dikarolo tsa bohlokwa.
- 6 Bontsha ka ho etsa mohlala wa hao. Bua tjena: **Pale ena e bua ka ngwanana ya bitswang Stacey Fru. Ke ratile lebitso la buka ya Stacey: Dikatse tse nkgang. Ke nahana hore pale ena e ngotswe ho nthuta hore nka sebedisa kakanyo yaka ho fihlella dintho tse kgolo!**
- 7 Neha baithuti nako ya ho nahana ka dikarolo tsa bohlokwa tsa pale.
- 8 Bolella baithuti ho buisana le balekane le ho abelana ka dintlha tsa bona
- 9 Laela baithuti ho mamela ka hlooko.
- 10 Kopa baithuti ba 1–2 ho abela baithuti bohle ka dintlha tsa bona.
- 11 Etsa kakaretso e ka bang tjena: **Pale ena e ka ha ngwanana ya bitswang Stacey Fru ya ngotseng buka yah ae ha ane a le dilemo tse supa feela. Re ratile ha Stacey a bososela ka motlotlo. Re nahana hore pale ena e ngotswe ho re ruta ka moo re ka sebedisang dikakanyo ho re thusa bophelong.**

Ho bala ka tataiso ya sehlopha

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Dudisa baithuti hantle mme ba sebedise **Leqephe la Tshebetso la ho Bala la 10**.
- 2 Hlalosetsa baithuti bohle mosebetsi wa 1 wa **Labohlano**.
- 3 Bitsa sehlopha sa pele ho sebetsa mmoho le wena.
- 4 Kamora metsotso e 15, ba kgutlisetse ditulong tsa bona.
- 5 Etsa **Mosebetsi wa Phetoho wa ho Bala**.
- 6 Hlalosetsa baithuti bohle **Mosebetsi wa 2** wa **Labohlano**.
- 7 Bitsa sehlopha sa bobedi ho sebetsa mmoho le wena.
- 8 Tlatsa tereka ya hao ho bontsha dihlopha tseo o di mametseng, le seo ba se badileng.
- 9 Ngola diphetoho tse ka etswang dihlopheng tsa ho bala kapa mesebetsing ya ho bala.

Boikgopotso ba thuto ya puo pheletsong ya beke

Metsotso e 15

- 1 Etsa boikgop-otso ba thuto ya puo. O ka nna wa kgetha ho kopanya Puo ya Lapeng (HL) le Puo ya Senyesemane (EFAL) ha o ntse o etsa boikgopotso bona.
- 2 Hopola ho dumella baithuti ho buisana ka bobedi ka dikarabo tsa bona le balekane ba bona.
  - a Kamora moo, kgetha baithuti ba seng ba kae ho abelana dikarabo tsa bona ho baithuti bohle
  - b Sebedisa dipotso tse latelang ho tataisa dipuisano tsa thuto ya puo
  - c **Mmokotaba wa rona wa beke e ne e le ofe?**
  - d **Ke pale dife tseo re di badileng mmoho?**
  - e **Ke mantswe afe a matjha ao o a ratileng bekeng ena?**
  - f **O ithutile eng paleng tseo re di badileng mmoho?**
  - g **Re ngotse ka eng bekeng ena?**
  - h **Tsebo ya hao ya mongolo e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - i **Tsebo ya hao ya ho bala e ntlafetse jwang bekeng ena?**
  - j **Ke eng seo o leng motlotlo ka ona bekeng ena?**
- 3 Qetellong, bolella baithuti ho nahana ka dintho tse pedi tseo ba tla qoqela ba lelapa la bona tseo ba ithutileng tsona bekeng ena le hore tsebo ya bona e ntlafetse hakae?

Hlokomela: mosebetsi ona wa boikgopotso le boitekolo o bohlokwa haholo jwaloka karolo ya thuto. Ka kopo o se ke wa tlola mosebetsi ona wa beke.